

Ennust. nro 37/1.3.1989

HATTULAN INVENTOINTIKERTOMUS 1985

Jyri Saukkonen

S i s ä l l y s

JOHDANTO	1
KOHDEHAKEMISTO (kohteet HATTULA 1-234 numerojärjestyksessä)	12
LÖYTÖHAKEMISTO (esineet numerojärjestyksessä)	29
KOhteiden JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE	45
LUETTELO ENT. TYRVÄNNÖN KUNNAN ALUEELLA OLEVISTA KOhteISTA	45
HATTULAN KUNNAN SIJAINTI YLEISKARTALLA 1:1000 000	46
YLEISKARTTA 1:50 000	47
KOhteiden HATTULA 1-234 SELOSTUKSET NUMEROJÄRJESTYKSESSÄ	48-373
LUETTELO LIITTEISTÄ 1-11	374
LIITTEIDEN 1-7 PAIKKOJEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE	376
LUETTELO ENT. TYRVÄNNÖN KUNNAN ALUEELLA OLEVISTA LIITTEIDEN 1-7 PAIKOISTA	378
LIITTEET 1-11	379-439
DIALUETTELO	440
NEGATIIVILUETTELO	446
VALOKUVAT	455

LIITTEIDEN 1-7 PAIKKOJEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE
 TALLEUTETTU KUNNAN ALUEELLA OLEVISTA KOhteISTA
 HATTULAN KUNNAN SIJAINTI YLEISKARTALLA 1:1000 000
 YLEISKARTTA 1:50 000
 KOhteiden HATTULA 1-234 SELOSTUKSET NUMEROJÄRJESTYKSESSÄ
 LIITTEIDEN 1-7 PAIKKOJEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE
 LIITTEET 1-11
 DIALUETTELO
 NEGATIIVILUETTELO
 VALOKUVAT

JOHDANTO

Inventoinnin tarkoitus ja sen rahoitus

Hattulan inventointi 1985 on osa Kanta-Hämeen seutukaavaliiton kustantamaa alueen kuntien kokonaisinventointia, jota on tehty 1982-1985. Hattulan lisäksi 1985 inventoitiin myös Kalvola, ja molempien kuntien inventointien kokonaismenot (valmistelu-, maasto- ja jälkityöt) olivat yhteensä n. 46 000 mk. Käytössä on ollut kaksi erillistä määrärahaa, valmistelu- ja maastotyötä varten v:lle 1985 ja jälkityötä varten v:lle 1987.

Inventoinnin lähtökohdat ja valmistelu

Alueellisesti inventointi käsittää Hattulan nykyisten kunnanrajojen mukaisesti, joten inventoitavana on ollut myös 1971 Hattulaan liitetty Tyrvännön kunta, lukuunottamatta Uskilan ja Mälkiäisten kyliä, jotka kuuluvat nykyään Valkeakoskeen (ks. yleiskarttaa 1:50 000 s. 47; LIITTEISSÄ 10 ja 11, s. 436 - 439, luetellaan Uskilan ja Mälkiäisten kylien kiinteät muinaisjäännökset ja irtolöydöt Tyrvännön tietojen perusteella).

Aineiston osalta lähtökohtana ovat olleet ne museoviraston esihistorian toimiston arkiston tiedot Hattulan kiinteistä muinaisjäännöksistä ja irtolöydöistä, jotka on saatu kesään 1985 mennessä sekä vastaavat tiedot Tyrvännön osalta. Aiemmistä kertomuksista mainittakoon Sirkka Ojalan inventointikertomukset "Luettelo Hattulan pitäjän kiinteistä muinaisjäännöksistä" v:lta 1939 ja "Luettelo Tyrvännön pitäjän kiinteistä muinaisjäännöksistä" v:lta 1940 sekä Aarne Äyräpään kertomus "Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset" v:lta 1933. Näiden lisäksi arkistossa on mm. koko joukko kaivaus- ja tarkastuskertomuksia, jotka koskevat suurimmaksi osaksi rautakautisia kohteita.

Esihistorian toimiston arkiston lisäksi on käyty läpi seuraavat muut lähteistöt: Hattulaa ja Tyrvääntä koskevat lehtileikkeet

esihistorian toimiston käsikirjastossa, museoviraston historian ja kansatieteen toimistojen sekä rakennushistorian osaston arkistot, ns. Reinholmin ja Gottlundin kokoelmat museoviraston kirjastossa (mikrofilmeinä kansatieteen kuva-arkistossa) sekä Hattulaa ja Tyrvääntöä koskeva muinaistieteellinen kirjallisuus. Kirjallisuudesta mainittakoon Matti Huurteen "Esihistoriallinen aika Hattulassa" (sis. Eero Mäntylän Hattulan historiaan) v:ltä 1976.

Aineiston pohjalta tehty maastotöiden valmistelu on tehty touko-kesäkuussa 1985 ja siihen kului noin kaksi viikkoa. Valmistelussa kiinteiden muinaisjäännösten ja irtolöytöjen löytöpaikat määriteltiin peruskartoilta mahdollisimman tarkoin käytettävissä olevien tietojen perusteella.

Maastotyöt

Inventoinnin maastotyötä kertyi kaikkiaan 32 päivää ja työ tehtiin kesä-, syys- ja lokakuussa (12+4+16 työpäivää). Samanaikaisesti Hattulan maastotöiden kanssa tehtiin myös Kalvolan inventointi, joka aiheutti maastotöiden jakautumisen useisiin lyhyisiin työjaksoihin. Joinakin työpäivinä on voitu olla myös Kalvolassa, joten yllä ei ole kauttaaltaan kyse kokopäivistä. Lokakuussa inventoinnissa oli yhtenä päivänä mukana Kanta-Hämeen seutukaavaliiton tutkija Hannu Raittinen ja yhtenä päivänä fil.yo. Liisa Kurkinen. - Lisäksi on toukokuussa 1986 käyty tarkastamassa yhtä kohdetta ja heinäkuussa 1987 toista.

Maastotyössä pyrittiin tarkastamaan ennen kaikkea ennestään tunnetut esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset sekä selvittämään ja tarkastamaan irtolöytöjen löytöpaikat. Irtolöytöjen löytöpaikkoja tiedusteltiin paikkakuntalaisilta, erityisesti niiltä tiloilta ja kyliltä, mistä esineet on löydetty. Pyrkimyksenä oli yrittää selvittää vanhojenkin löytöjen löytöpaikkoja tällä tavalla, vaikka näiden osalta työ osoittautuikin useimmiten tuloksettomaksi. Aivan kaikkien aiempien irtolöytöjen löytöpaikkojen selvitystä ei kuitenkaan - puutteellisten

tai hyvin vanhojen tietojen vuoksi - katsottu vaivan arvoiseksi. Paikkakuntalaiset suhtautuivat työhön sen sijaan kauttaaltaan hyvin myönteisesti. Uusia irtolöytöjä voitiin kysellä vain muiden selvitysten ohessa, ja vain yksi esine saatiin (KM 23622, kohde HATTULA 73, s. 156). Myös jotkut ajoitukseltaan tuntemattomat tai historialliselta ajalta peräisin olevat kiinteät muinaisjäännökset (esim. metsissä olevat kiviröykkiöt) jätettiin täsmälleen paikallistamatta ja myös siis tarkastamatta, koska jos näitä olisi alettu selvittää, inventointi olisi jäänyt vajavaisemmaksi esihistoriallisten kohteiden osalta.

Uusia esihistoriallisia kiinteitä muinaisjäännöksiä ennätettiin etsiä muun työn ohessa rautakauden osalta, mutta sen sijaan kivikautisia asuinpaikkoja ennätettiin etsiä vain nimeksi. Inventoinnissa löydettiin seuraavat kahdeksan ennestään tuntematonta kiinteää muinaisjäännöstä: kohteet HATTULA 18, 19, 32, 67, 72, 102, 134 ja 155. Näistä kohde HATTULA 102 on kivikautinen asuinpaikka, muut ovat rautakautisia kohteita, pääasiassa röykkiöitä ja polttokalmistoja; kohde HATTULA 32 on kuppikivi ja kohde HATTULA 72 miekanhiontakivi. Paikkakuntalaisilta saatiin tietoon seuraavat neljä kiinteää muinaisjäännöstä: kohteet HATTULA 43, 82, 152 ja 166; näistä merkittävin on kohde HATTULA 82, joka on miekanhiontakivi. Lisäksi saatiin tietoon yksi uusi irtolöytöpaikka, kohde HATTULA 73. Löytöjä saatiin lisäksi muutamasta sellaisesta kohteesta, joista on aiempia tietoja, mutta ei löytöjä. Monen kohteen osalta tiedot saatiin tarkemmiksi ja joidenkin ennestään tunnettujen kohteiden luonne muuttui inventointilöytöjen tai -havaintojen myötä. Esim. kohteesta HATTULA 20 paljastui polttokenttäkalmisto ja asuinpaikka tai kalmisto (?), kohteessa HATTULA 119 havaittiin kuppikivi ja kohteet HATTULA 128 ja 130 paljastuivat ainakin osittain rautakautisiksi. Inventointilöydöt on luetteloitu numeroilla KM 22622-637 (diar. 29.7.1987).

Inventoinnissa tarkastetuista kiinteistä muinaisjäännöksistä ja selville saaduista ja tarkastetuista irtolöytöjen löytöpaikoista kirjoitettiin kohteen kuvaus, jos tällaista ei ollut ennes-

tään, tarvittaessa laadittiin käsivaraaisia yleiskarttaluonnoksia tai täydennettiin käsivaraaisesti vanhoja yleiskarttoja sekä otettiin valo- ja diakuvia. Kohteita tutkittiin myös koekuopin, silloin kun tämä katsottiin tarpeelliseksi.

Jälkityöt ja inventointikertomus

Inventointikertomus on tehty museoviraston esihistorian toimistossa vuosien 1987 ja 1988 kuluessa useina eri pituisina työjaksoina, kuten Kalvolan inventointikertomuskin. Kertomuksen tekstiosuus, ilman kuvia ja karttoja, on ollut asiallisesti valmis jo syyskuussa 1987, mutta kertomuksen viimeistely on jäänyt kesään 1988.

Varsinainen kertomus käsittää 234 numeroitua kohdetta (HATTULA 1-234) sekä 11 liitettä (LIITTEET 1-11; ks. luetteloa liitteistä s. 374). Kohteiden HATTULA 1-197 ja 234 sijainnit tiedetään niin tarkkaan, että ne on voitu merkitä peruskarttaotteille 1:20 000 ja yleiskartalle 1:50 000. Kohteita HATTULA 198-233 ei ole kartoille merkitty, koska niiden sijainnit eivät ole tiedossa riittävän tarkasti. LIITTEISSÄ 1-7 selostetaan n. 80 paikkaa samaan tapaan kuin on selostettu kohteen HATTULA 1-234, mutta liitteiden paikkoja ei ole merkitty kertomuksen peruskarttaotteille eikä yleiskartalle. Noin 20 liitteiden tiedoista koskee tosin kohteita HATTULA 1-234. - Jotkut liitteiden paikat voisivat olla kertomuksessa ja jotkut kertomuksen kohteet liitteissä, mutta tehty ratkaisu on paras mihin hyvin runsaan aineiston puitteissa on päästy. Tulevaisuudessa on tietysti mahdollista ottaa suojeltaviksi muinaisjäännöksiksi joitakin liitteiden paikkoja, jos näitä saadaan paikallistetuiksi.

Peruskarttaotteilla ja yleiskartalla olevat kohteet HATTULA 1-197 ja 234 selostetaan Hattulan eteläosasta lähtien ja päätyen kunnan itäosaan peruskarttajärjestyksessä, joka ilmenee s:lla 45 olevasta kohteiden jakautumisesta peruskartoille. Kohteiden HATTULA 198-233 osalta noudatetaan, niin paljon kuin mahdollista, samaa peruskarttajärjestystä. LIITTEIDEN 1-7 pai-

kat selostetaan osittain samassa peruskarttajärjestyksessä. Kertomuksen kohteissa HATTULA 1-234 ovat näin ollen eriaikaiset ja erilaiset kohteet sekaisin niin, että kartoilla edetään kohteesta aina seuraavalle lähimmälle kohteelle kuitenkin niin, että pääsääntöisesti selostetaan yhden peruskartan kohteet peräkkäin. Peruskarttaotteet 1:20 000 ovat tekstin joukossa aina viimeisen ao. otteella olevan kohteen selostuksen jälkeen.

Välittömästi tämän johdannon jäljessä ovat kohdehakemisto kohteista HATTULA 1-234 (kohteet numeron ja sivunumeron lisäksi tässä mainitaan kylä, paikan nimi ja paikan määrittäminen), löytöhakemisto Hattulan muinaislöydöistä (numerojärjestyksessä kunkin aikakauden löydöt omana ryhmänään, numeron ja löydön lisäksi viitataan myös ao. kohteeseen ja sivunumeroon, ruuhilöytöjä ei löytöhakemistossa kuitenkaan ole vaan ne ilmenevät kohdehakemistosta), selvitys kohteiden jakautumisesta peruskartoille, luettelo niistä ent. Tyrvännön kunnan alueella olevista kohteista, jotka ovat nyk. Hattulaa, Hattulan kunnan sijainti yleiskartalla 1:1 000 000 sekä yleiskartta 1:50 000. LIITTEET 1-11 hakemistoinen ovat kohteiden jäljessä. Dialuettelo, negatiiviluettelo ja valokuvat ovat kertomuksen lopussa.

Kustakin kertomuksen kohteesta ja LIITTEIDEN 1-7 paikoista selostetaan, kuitenkin vain tarpeen mukaan:

- kohteen numero (HATTULA 1-234)
- maininta (ent. Tyrväntöä)
- peruskartta ja kohteen peruskoordinaatit tai sijainti muuten määriteltynä
- kylä
- (löytö)paikka
- paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III), (liitteiden paikkoihin ei ole merkitty luokituksia)
- maanomistaja (nimi + osoite) ja tila
- tutkimukset
- muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta
- löydöt
- (löytö)paikan sijainti

- kohteen kuvaus
- inventointi 1985
- valokuvat
- diat
- viittaus yleiskarttaluonnokseen ja peruskarttaotteeseen
- lisäyksiä

Jos löydön tarkka löytöpaikka tai kiinteän muinaisjäännöksen tarkka sijainti ei ole tiedossa, on ilmoitettu esim. sen tilan päärakennuksen peruskoordinaatit, jonka mailta esine on löydetty tai esim. sen alueen peruskoordinaatit, jossa kohde tietojen perusteella on.

Kyliä suhteen noudatetaan peruskartoille merkittyjä virallisen maarekisterin mukaisia kylärajoja. Ennestään tunnetuista paikoista on käytetty niistä aiemmin käytettyjä nimiä, jolloin sulkeisiin on pantu rinnakkaisnimet. Irtolöytöjen löytöpaikat, samoin kuin uudet kohteet, on pyritty nimeämään löytötiedoissa mainitun tilan tai sijaintitilan tai muun peruskartalla olevan paikan mukaan.

Kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III) tarkoittaa seuraavaa:

- Luokka I: Tähän kuuluvat kohteet ovat valtakunnallisia muistomerkkejä tai sitten alueellisesti niin merkittäviä tai arvokkaita, että niiden säilyminen on turvattava kaikissa olosuhteissa. Vaikka ne tutkittaisiinkin, ne on entisöitävä.
- Luokka II: Tämän luokan kohteet ovat sellaisia, joiden arvoa ei voida selvittää ilman tarkempia tutkimuksia. Tutkimusten jälkeen ne siirretään joko luokkaan I tai - tavallisimmin - luokkaan III.
- Luokka III: Tämä käsittää kohteet, joita täysin tutkittuina tai kokonaan hävinneinä ei ole tarpeen pitää enää rauhoitettuina.

On huomattava, että oheisessa kertomuksessa olevat luokitukset eivät ole muuttumattomia; monen kohteen osalta kyse on lisäksi ehdotusluontoisesta luokituksesta, varsinkin inventoinnissa löydettyjen kohteiden osalta. Mikäli mahdollista, on pyritty noudattamaan aiemmin käytettyjä luokituksia.

Maanomistustiedot ovat v:lta 1986 ja niitä on jouduttu kysymään useista eri paikoista: verotoimistosta, kunnan teknisestä toimistosta, Hämeenlinnan kihlakunnan rekisteritoimistosta, Hämeenlinnan maanmittaustoimistosta ja Hauhon tuomiokunnasta. Tilusnumeroiden osalta on esitetty käytetyllä peruskartalla oleva RN:o sekä uudempi RN:o, mikäli se on saatu tietää.

Kutakin kohdetta koskevat tiedot aiemmista tutkimuksista, muista arkistolähteistä ja löydöistä on koottu täydellisiksi. Mikäli tutkimuskertomus on esihistorian toimiston topografisessa arkistossa, sen sijaintia tai olemassaoloa ei mainita erikseen (esim. Sakari Pälsi 1931, kaivaus), muut tapaukset sen sijaan selvitetään sulkeissa ao. tutkimuksen yhteydessä. Sulkeissa mainitaan myös tarkempia kaivauspaikkoja laajemmilla muinaisjäännösalueilla. Kirjallisuuden osalta viitataan vain tärkeimpiin painettuihin lähteisiin eli ennen kaikkea primaarijulkaisuihin ja sellaisiin julkaisuihin, joissa selvitetään ao. paikan luonnetta. Matti Huurteen kirjoitukseen "Esihistoriallinen aika Hattulassa" viitataan vain joissakin erityisissä tapauksissa.

Löytöpaikkojen sijainti on sanottu mm. kilometreinä yleiskartalle 1:50 000 merkityistä Hattulan vanhasta kirkosta ja Tyrvännön kirkosta, mikä helpottaa kohteiden löytämistä kartalta. Kiinteiden muinaisjäännösten ja irtolöytöjen löytöpaikkojen kuvauksissa viitataan vain aiempiin kertomuksiin, mikäli tietoihin ei ole mitään lisäämistä, paitsi jos tiedot ovat esim. edellä mainituista ns. Reinholmin ja Gottlundin kokoelmista, jolloin niissä oleva vähäiset tiedot itse kohteesta esitetään. Irtolöydöistä on erillisiä löytöpaikkojen kuvauksia vain, jos esineen löytöpaikka on tiedossa ja inventoinnissa tarkastettu; muissa tapauksissa löytöpaikoista on kuvausta (mikäli on) luet-

telotiedoissa, jotka selostetaan löytöjen osalta.

Seuraavat 21 kohdetta ovat sellaisia, joista ei ole aiempia tietoja esihistorian toimiston arkistossa ja, joita koskevat tiedot on löydetty pääasiassa sillä 1-2 mainituista muista lähteistöistä: kohteet HATTULA 1, 33, 34, 60, 66, 77 A ja B, 173, 178, 199, 202-206, 208, 214, 216, 225, 228 ja 234.

Inventointikertomuksen kohteiden HATTULA 1-134 perusteella Hattulasta tunnetaan eriaikaisia kiinteitä muinaisjäännöksiä ja irtolöytöjen löytöpaikkoja seuraavasti (ks. myös luetteloa LIITTEISTÄ 1-11 s. 374):

kivikaudelta:

- asuinpaikkoja: 3 (yksi ainakin osittain nuorakeraaminen)
- kiviesineiden valmistuspaikka, joka käsittää kalliossa olevan hiontakehän ja kiinteässä maakivessä olevan hiontakehän
- epävarma hauta (nuorakeraaminen)
- löytöpaikkoja: 64 (mahdollisesti 65:kin)
- epävarmoja löytöpaikkoja: 4

pronssikaudelta:

- löytöpaikka

varhaismetallikaudelta:

- asuinpaikkoja: 2

rautakaudelta:

- hautoja, kalmistoja, röykkiöitä (sijaitsevat keskenään osittain samoissa kohteissa), jotka luokiteltu seuraavasti:
 - polttokenttäkalmistoja: 4
 - epävarmoja polttokenttäkalmistoja: 3
 - polttokenttäkalmisto/hautaröykkiö
 - mahdollinen polttokalmisto

- kalmisto
- epävarma kalmisto
- hävitetty kalmisto, mahdollisesti hautaröykkiö
- ruumishautoja tai ruumishautakalmistoja: 3 paikkaa (yksi ruumishautaröykkiö)
- hävitettyjä, hyvin epävarmoja hautoja tai kalmistoja: 3
- röykkiöitä: suuri määrä 21 kohteessa (sis. myös hävitetyt röykkiöt ja sellaiset, joiden rautakautisuus epävarma)
- asuinpaikkoja tai kalmistoja (?): 3
- rakennusjäännöksiä: 2 yhdessä kohteessa
- muinaislinna
- epävarma muinaislinna
- kuppikiviä (sis. myös hävitetyt ja poissiirretyt kivet): 34 kpl 17 kohteessa
- epävarma kuppikivi
- miekanhiontakiviä: 3
- kätköjä: 2
- löytöpaikkoja: 29
- epävarmoja löytöpaikkoja: 3

rautakaudelta tai historialliselta ajalta:

- löytöpaikkoja: 2

historialliselta ajalta, ajoitukseltaan tuntemattomia (sijaitsevat osittain keskenään ja osittain esihistoriallisten muinaisjäännösten ja löytöjen kanssa samoissa kohteissa):

- keskiaikainen ruumishautakalmisto
- keskiaikaisen kirkon paikka
- mahdollisen keskiaikaisen kuivan puolustushaudan jäännöksiä: 2 paikkaa yhdessä kohteessa
- tiilentekopaikkojen jäännöksiä historialliselta ajalta, osittain keskiajalta: useita paikkoja yhdessä kohteessa
- historiallisen ajan hautapaikka
- historiallisen ajan rajapaikkoja: 7

- tarkoitukseltaan tuntemattomia kivilatomuksia historialliselta tai todennäköisesti historialliselta ajalta: 2
- kiviröykkiö, joka mahdollisesti vanhan tulisijan jäännös
- röykkiöitä, jotka mahdollisesti vanhoja riihenkiukaita: 2 kpl yhdellä paikalla
- röykkiö, joka mahdollisesti vanhan kalasaunan jäännöksiä
- (kivi)röykkiöitä, jotka todennäköisesti tai mahdollisesti vanhoja viljelys-/kaskiraunioita: suuri määrä 17 kohteessa
- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia röykkiöitä/raunioita/"jättehögar"/"kumpare" (sis. myös hävitetyt): suuri määrä 13 kohteessa
- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia kivi-raunioita/röykkiöitä: 2 kohteessa
- kivi-uuni
- valleja/vallituksia, mahdollisesti historialliselta ajalta tai ajoitukseltaan tuntemattomia: 7 kohteessa
- vanhoja rakennusten perustoja kellarikuoppineen: yhdessä kohteessa
- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kivi-riutta
- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon maan-alainen hirsirakennelma
- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia, jotka kuitenkin mahdollisesti pyyntikuoppia: 2 paikassa yhdessä kohteessa
- kivi, johon on hakattu kirjoitus
- siirtolohkareita tai maakiviä, joihin liittyy kansantarinoita tai -uskomuksia: 2
- ns. uhrilähteitä: 2
- epävarma uhrilähde
- historiallisen ajan ns. terveyslähde
- lähde, jonka vedellä on uskottu olevan sikotautia parantava vaikutus

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on ollut hävitetty, 12 kivistä koostunut "käräjäympyrä"
- merkitykseltään tuntematon paikka, jossa on ollut perimätiedon mukaan pakanuuden aikainen uhrilehto
- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on ollut muistitietojen mukaan vanha uhripaikka (ja sittemmin palvelusväen pestauspaikka)
- mahdollisesti esihistoriallinen, tarkemmin ajoittamaton löytöpaikka
- epävarmoja historiallisen ajan löytöpaikkoja: 2
- ruuhen löytöpaikkoja: 2-3

Helsingissä 11.8.1988

Jyri Saukkonen

KOHDEHAKEMISTO (kiinteät muinaisjäännökset alleviivattu)

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
1/s. 48	Hattulan Kattinala/Rengon Lietsa, Ojoinen ja Viiala	Palsankallio	- <u>siirtolohkareesta ja viisarikivistä koostuva hist. ajan rajamerkki</u> , I
2/s. 50	Pelkola	Luurila 1	- <u>kaksi tai kolme ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematonta (epävarmaa) röykkiötä</u> , II/III
3/s. 51	Pelkola	Luurila 2	- <u>rautakautisen kätkön löytöpaikka</u> , III
4/s. 53	Leiniälä	Lahdenperä	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon maansekainen röykkiö</u> , II
5/s. 55	Takajärvi	Ruokolahti	- <u>röykkiö, mahdollisesti vanhan kalasaunan jäännöksiä</u> , II
6/s. 56	Hyrvälä	Verioja	- <u>rautak. löytöpaikka ja todennäköisesti hävitetty, ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviraunio</u> , III
7/s. 58	Kivijoki	Alitalo (?)	- kivik. löytöpaikka
8/s. 60	Hyrvälä	Savijärven torppa	- kivik. löytöpaikka
9/s. 61	Sattula	Ylinen Savijärvi	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kivivalli</u> , II
10/s. 62	Sattula	Riitaniitty	- kivik. löytöpaikka
11/s. 63	Sattula	Kiehuvalähde	- <u>ns. uhrilähde</u> , I
12/s. 64	Pelkola	Pelkolan talo	- kivik. löytöpaikka
13 A ja B/ s. 65	Pelkola	Luultavasti Myllyoja tai Pelkolan kartano	- kivik. löytöpaikka
14/s. 67	Halkorpi	Anttila (Sikoperä)	- kivik. löytöpaikka

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
15/s. 69	Pelkola	(?)	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon röykkiö, II</u>
16/s. 70	Pelkola	Hakinharju 1	- <u>kivik. asuinpaikka, II</u>
17/s. 71	Pelkola	Hakinharju 2	- <u>kivik. (ainakin osittain nuorakeraaminen) asuinpaikka, II</u>
18/s. 74	Pelkola	Kukkumäki W	- <u>rautak. polttokenttäkalmisto/hautaröykkiö, I</u>
19/s. 76	Pelkola	Kukkumäki	- <u>rautak. polttokenttäkalmisto, I</u>
20/s. 78	Leiniälä	Yli-Moijala	- <u>rautak. muinaisjäännös-alue, jossa kaksi kuppinkiveä (A ja B), yhdeksän röykkiötä (n:ot 1-9), polttokenttäkalmisto (n:o I) ja asuinpaikka tai kalmisto (?) (n:o II), alueella ollut myös seitsemän täysin hävitettyä röykkiötä (n:ot 10-16), luokka I-II (jäljellä olevat muinaisjäännökset)</u>
21/s. 83	Leiniälä	Pöläätty	- <u>kivik. löytöpaikka</u>
22/s. 84	Ihalempi	Sutola	- <u>kivik. (?) löytöpaikka ja hävitetty, ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviröykkiö, III</u>
23/s. 86	Ihalempi	Raimaanmäki (Kevola)	- <u>rautak. polttokenttäkalmisto, II</u>
24/s. 89	Ihalempi	Raimaanmäki SW	- <u>rautak. löytöpaikka</u>
25/s. 90	Ihalempi	Tervämäki	- <u>hävitetty kuppikivi, III</u>
26/s. 91	Ihalempi	Toukola 1	- <u>Hämeenlinnan Sibeliuksenpuistoon (ent. Tähti-puisto) siirretyn kuppikiven alkuperäinen sijaintipaikka, II</u>
27/s. 92	Ihalempi	Toukola 2	- <u>kuppikivi, I</u>
28/s. 93	Ihalempi	Kirkkomäki 1	- <u>rautak. ja keskiaikainen ruumishautakalmisto, I</u>

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
29/s. 95	Ihalempi	Kirkkomäki 2	- <u>keskiaikaisen kirkon paikka</u> , I
30/s. 98	Ihalempi	Savola	- <u>kuppikivi</u> , I
31/s. 100	Ihalempi	Torttolanmäki 1	- <u>kuppikivi</u> , I
32/s. 101	Ihalempi	Torttolanmäki 2	- <u>kuppikivi</u> , I
33/s. 102	Mervi/ Ihalempi	Sovintokivi	- <u>hist. ajan rajakivi (siirtolohkare)</u> , I
34/s. 104	Hattulan Tenholan/Kalvolan Heinu	Kauraa(saari)	- <u>hist. ajan rajapaikka</u> , I
35/s. 105	Tenhola	Lepolahti	- kivik. löytöpaikka
36 A ja B/ s. 106	Tenhola	Laikkaavuori eli Linnahangas	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia (paikalla A) sekä kuoppia ja epävarmoja kiviraunioita (paikalla B), kuopat kuitenkin mahdollisesti pyyntikuoppia</u> , II
37/s. 108	Tenhola	Tenholan linnanvuori	- <u>muinaislinna</u> , I
38/s. 110	Tenhola	Laikas	- rautak. (?) löytöpaikka
39/s. 111	Tenhola	Pirnes (Lehtiranta)	- <u>kaksi mahdollisesti rautak. rökkiötä (A ja B), joista toinen (A) ainakin suurimmaksi osaksi hävitetty</u> , II
40/s. 113	Tenhola	Alitalo	- rautak. (?) löytöpaikka
41/s. 114	Tenhola	Tenholan kartano 1	- kivik. löytöpaikka
42/s. 115	Tenhola	Tenholan kartano 2	- rautak. löytöpaikka
43/s. 116	Tenhola	Mahdollisesti Salonkallion alue luonnon-suojelualueella	- <u>kuppikivi(?)</u> , II/III
44/s. 117	Tenhola	Ruskeenkärki	- <u>tutkittu rautak. ruumishautaröykkiö</u> , III

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
45/s. 120	Suontaka	Suontaan kartano 1	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviröykkiö, II/III</u>
46/s. 121	Suontaka	Käräjämäki	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on kerrottu olleen hävitetty, 12 kivistä koostunut "käräjäympyrä", II</u>
47/s. 122	Suontaka	Vesitorninmäki	- <u>rautak. ruumishaudan löytöpaikka, mahdollisesti kalmisto, I</u>
48/s. 123	Suontaka	Suontaan kartano 2	- rautak., sekundaarinen, löytöpaikka
49/s. 124	Suontaka	Suontaan kartano (?)	- rautak. löytöpaikka
50/s. 125	Suontaka	Suontaan kartano 3	- <u>kaksi kuppikiveä ja kolme mahdollisesti rautak. röykkiötä, I</u>
51/s. 126	Lepaa	Hinnon- eli Surmanmäki	- <u>rautak. kalmisto, II</u>
52/s. 128	Mervi	Pietola	- rautak., mahdollisesti sekundaarinen, löytöpaikka
53/s. 129	Mervi	Mervin kartano	- kivik. löytöpaikka
54/s. 130	Mervi	Matinkiven äyräs	- kivik. löytöpaikka
55/s. 131	Mervi	Kassela (ent. Heikelin huvilapalsta)	- <u>hävitetty rautak. röykkiö (?), III</u>
56/s. 132	Lepaa	Pekkanen	- <u>viisi rautak. röykkiötä, joista kuitenkin ainakin kahden (n:oiden 4 ja 5) rautakautisuus epävarma ja joista jäljellä kolme (n:ot 2, 3 ja 5), II (jäljellä olevat röykkiöt)</u>

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
57/s. 135	Lepaa	Lepaanvirta 1	- kivik. löytöpaikka
58/s. 136	Lepaa/Suontaka/Mäenpää	Lepaanvirta 2	- kivik. löytöpaikka
59/s. 138	Lepaa	Puutarhaopisto 1	- rautak. löytöpaikka
60/s. 139	Lepaa	Ent. Lepaan kartano (nyk. Lepaan puutarhaopisto)	- <u>ns. uhrilähde</u> , II
61/s. 140	Lepaa	Puutarhaopisto 2	- rautak. löytöpaikka
62 A ja B/s. 141	Lepaa	Puutarhaopisto 3	- rautak. löytöpaikka
63/s. 142	Lepaa	Sakastinmäki 1	- rautak. löytöpaikka
64/s. 143	Lepaa	Sakastinmäki 2	- rautak. löytöpaikka
65/s. 144	Lepaa	Sakastinmäki 3	- <u>rautak. asuinpaikka tai kalmisto (?)</u> , II
66/s. 145	Lepaa	Sakastinmäki 4	- <u>merkitykseltään tuntematon paikka, jossa on ollut perimätiedon mukaan pakanuudenaikainen uhrilehto</u> , III
✓ 67/s. 146	Mäenpää	Lepaan puutarhaopisto NNW	- <u>kaksi rökkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen</u> , II
68/s. 149	Lepaa	Vääränmännymäki	- <u>hävitetty, hyvin epävarma rautak. hauta tai kalmisto</u> , III
69/s. 150	Mäenpää	Kirkkovalkama	- <u>miekanhiontakivi</u> , I
70/s. 151	Lahdentaka	Lahdentaan kartano	- esihistoriallinen (?), tarkemmin ajoittamaton löytöpaikka
71/s. 152	Lahdentaka	Ristiinanhoivi 1	- rautak. löytöpaikka
✓ 72/s. 153	Lahdentaka	Ristiinanhoivi 2	- <u>miekanhiontakivi</u> , I

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
73/s. 156	Vanajaniemi	Vanajaniemen tila	- hist. ajan (?) löytöpaikka
74/s. 157	Mäenpää	Sikosaari	- kivik. löytöpaikka
75/s. 158	Lahdentaka	Tokeensuu	- <u>kaksitoista matalaa kiviröykkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, II</u>
76/s. 160	Lahdentaka	Tokeensuunmäki	- <u>ainakin osittain hävitetty, hyvin epävarma rautak. polttokenttämisto, III</u>
77 A ja B/ s. 162	Lahdentaka	Sulkion lähde	- <u>hist. ajan ns. terveyslähde, II</u>
78/s. 163	Suotala	Pappilanniemi	- <u>hist. ajalta (?) oleva, tarkoitukseltaan tuntematon kiven- ja maansekainen valli sekä todennäköisesti hävitettyjä, ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia röykkiöitä, II ja III</u>
79/s. 165	Suotala	Hannukkala (?) 1	- kivik. löytöpaikka
80/s. 166	Suotala	Hannukkala (?) 2	- rautak. löytöpaikka
81/s. 167	Suotala	Anttila 1 (Katinkivenpelto)	- <u>kymmenkunta rautak. röykkiötä, joista kuusi kokonaan ja yksi osittain jäljellä ja muut hävitetty tai raivattu pois tutkimusten jälkeen, I (jäljellä olevat röykkiöt)</u>
82/s. 170	Suotala	Anttila 2	- <u>miekanhiontakivi, I</u>
83/s. 172	Suotala	Anttila 3	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai vallituksia, II</u>
84/s. 173	Suotala	Anttilan talon Mäkiläniminen pelto	- kivik. löytöpaikka

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
85/s. 174	Suotala	Anttila 4	- kivik. löytöpaikka
86 A ja B/ s. 175	Suotala	Siukola	- kivik. löytöpaikka
87/s. 176	Suotala	Lopen talo 1	- kivik. löytöpaikka
88/s. 177	Suotala	Lopen talo 2	- kivik. löytöpaikka
89/s. 178	Suotala	Tyrvännön kirkon lähiseutu	- <u>rautak. asuinpaikka tai kalmisto (?)</u> , III
90/s. 179	Suotala	Kunnalliskoti	- kivik. löytöpaikka
91/s. 180	Suotala	Elolankärki	- <u>hävitettyjä rautak. rökkiöitä (?)</u> , III
92/s. 181	Suotala	Petäyksen kärki	- <u>ajoitukseltaan ja merkitykseltään tuntematon paikka, joka on ollut muistitietojen mukaan vanha uhripaikka (ja sittemmin palvelusväen pestauspaikka)</u> , II/III
93/s. 182	Suotala	Lammassaari 1	- kivik. löytöpaikka
94/s. 183	Suotala	Lammassaari 2	- kivik. löytöpaikka
95/s. 184	Suotala	Uittamon(niemen) kärki	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai vallituksia</u> , II
96/s. 185	Suotala	Antiala(nniemi) 1	- <u>seitsemän rautak. rökkiötä sekä ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviriutta</u> , I
97/s. 187	Suotala	Antiala(nniemi) 2	- kivik. löytöpaikka
98/s. 188	Suotala	Antiala(nniemi) 3	- rautak. löytöpaikka
99/s. 189	Suotala	Antiala(nniemi) 4	- kivik. löytöpaikka
100/s. 190	Suotala	Emosaari	- kivik.(?) löytöpaikka
101/s. 192	Monittula	Äijälä 1	- <u>kivirökkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita</u> , II
102/s. 193	Monittula	Äijälä 2	- <u>kivik. asuinpaikka</u> , II

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
103/s. 195	Retula	Vittiänniitty	- kivik. löytöpaikka
104/s. 196	Retula	Vittiänlahti	- rautak. löytöpaikka
105/s. 197	Retula	Passila	- rautak. löytöpaikka
106/s. 198	Retula	Vanhan Hämeenlinna-Valkeakoski -maantien varsi	- rautak. löytöpaikka
107/s. 199	Retula	Kiianoja	- kivik. löytöpaikka
108/s. 200	Retula	Tuomisto (nnie-mi eli -kärki)	- <u>kiviröykkiöitä, joista yksi mahdollisesti vanhan tulisijan jäännös ja muut todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, II</u>
109/s. 202	Retula	Retulansalmi	- rautak. löytöpaikka
110/s. 204	Retula	Myllymäki	- <u>rautak. muinaisjäännös-alue, jossa 15 kuppikiveä, joista 13-14 maastossa jäljellä sekä ainakin kolmattasataa kumparetta, joista osa rautakautisia röykkiöitä ja osa eri aikaisia viljelysraunioita, rautakautisista osa todennäköisesti hautaröykkiöitä, yksi mahdollisesti polttokenntäkalmisto ja rakennusjäännös ja myös yksi toinen lähinnä rakennusjäännös, I</u>
111/s. 207	Retula	Myllymäki SW	- <u>kivi, johon on hakattu kirjoitus, I</u>
112/s. 208	Retula	Pitkäsaari	- kivik. löytöpaikka
113/s. 209	Retula	Kotiranta 1	- <u>ainakin osittain tuhoutuneen, ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattoman maanalaisen hirsirakennelman löytöpaikka, III</u>
114/s. 210	Retula	Kotiranta 2	- <u>kaksi ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematonta kiviröykkiötä (A ja B), lähistöllä ollut ehkä kolmaskin röykkiö (C), II (röykkiöt A ja B)</u>

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
115/s. 212	Retula	Laurila SE	- <u>yhdeksän rökkiötä, joista kaksi (oletettavasti n:ot 7 ja 8) todennäköisesti vanhoja riihenkiukaita ja muut mahdollisesti vanhoja viljelysraunioita, II</u>
116/s. 215	Retula	Yli-Kartano	- rautak. löytöpaikka
117/s. 216	Retula	Tuntematon paikka oletettavasti Retulansaarella	- rautak. löytöpaikka
118/s. 217	Retula	Kiettarankallion lähde	- <u>ns. uhrilähde(?)</u> , II
119/s. 218	Retula	Kiettara	- <u>kaksi kuppikiveä ja kolme todennäköisesti rautak. rökkiötä, I</u>
120/s. 220	Retula	Kiettara SW	- <u>rautak. (?) rökkiö, ajoitus ja tarkoitus kuitenkin epävarmat, II</u>
121/s. 221	Retula	Kiettara-Peltoitu	- <u>kaksi rautak. rökkiötä (n:ot 2 ja 5), joista toinen (n:o 5) jäljellä ja kolme rökkiötä, jotka luultavasti vanhoja viljelysraunioita (n:ot 1, 3 ja 4), II</u>
122/s. 224	Retula	Peltoitu E	- <u>kivirökkiö, mahdollisesti vanha viljelysraunio, II</u>
123/s. 225	Retula	Peltoitu	- <u>kahdeksan rökkiötä, joista ainakin osa luultavasti rautakautisia, II</u>
124/s. 227	Retula	Idunniemi (eli Itu)	- <u>vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaskiraunioita, II</u>
125/s. 228	Retula	Salo(nniemi)	- <u>vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaskiraunioita, II</u>

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
126/s. 229	Retula	Mäntyniemi	- <u>vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaskiraunioita, II</u>
127/s. 230	Retula	Riidanmaa	- <u>kiviröykkiöitä, jotka vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti ainakin osittain kaskiraunioita, II</u>
128/s. 231	Retula	Koivuniemi	- <u>rautak. röykkiö ja kiviröykkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, alueella on tietojen mukaan myös vanhoja rakennusten perustoja kellarikuoppiin, II</u>
129/s. 233	Retula	Huhtanen 1	- <u>hävitetty rautak. kalmisto, mahdollisesti hautaröykkiö, II/III</u>
130/s. 234	Retula	Huhtanen 2	- <u>rautak. röykkiö ja kolme pientä kiviröykkiötä, jotka vanhoja viljelysraunioita tai verraten myöhään pihamaan rai-vauksessa syntyneitä, II ja III?</u>
131/s. 238	Retula	Piilo(saari)	- <u>kiviesineiden valmistuspaikka, joka käsittää kalliossa olevan hiontakehän (A) ja kiinteässä maakivessä olevan hiontakehän (B) sekä historialliselta ajalta (?) oleva, tarkoitukseltaan epävarma kiven ja maansekainen valli (C) ja rantavalli, joka pohjoispäästään kiven ja maansekainen sekä ilmeisesti ihmiskäteen työtä (D), I</u>
132/s. 240	Lepaa	Sepäänsaari	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai vallituksia, II</u>

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
133/s. 242	Monala	Mäntylä eli Kytö (?)	- kivik. löytöpaikka
134/s. 243	Monala	Monaalan kartano 1	- <u>kaksi rautak. rökkiötä</u> , II
135/s. 245	Monala	Monaalan kartano 2	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon "kumpare"</u> , II
136/s. 246	Monala	Monaalan kartano 3	- hist. ajan (?) löytöpaikka
137/s. 247	Monala	Monaalan-vuori 1	- <u>tarkoitukseltaan tuntematon kivilatomus hist. ajalta (?)</u> , II
138/s. 248	Monala	Monaalan-vuori 2	- <u>tarkoitukseltaan tuntematon kivilatomus hist. ajalta</u> , II/III
139/s. 250	Monittula	Äijälä 3	- <u>kiviröykkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaskiraunioita</u> , II
140 A ja B/ s. 251	Lusi	Eskola 1	- <u>kiviröykkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita ja joista osa (140B) hävitetty</u> , II ja III
141/s. 253	Lusi	Eskola 2	- kivik. löytöpaikka
142/s. 254	Lusi	Eskola 3	- kivik. löytöpaikka
143/s. 255	Lusi	Mikkola 1	- kivik. löytöpaikka
144/s. 256	Lusi	Mikkola 2	- kivik. löytöpaikka
145/s. 257	Lusi	Mikkola 3	- rautak. löytöpaikka
146/s. 258	Lusi	Kauraansaari	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai vallituksia</u> , II
147 A ja B/ s. 259	Anomaa	Anomaan rustholli (nyk. Ylitalo ja Alitalo)	- rautak. löytöpaikka

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
148/s. 261	Hattulan (ent. Tyr- vännön) Lu- si ja Mäen- pää/Hauhon Hyömäki ja Pappilankylä	Hämeskivi	- <u>hist. ajan rajakivi</u> <u>(siirtolohkare)</u> , I
149/s. 263	Suontaka	Ihamäki	- kivik. löytöpaikka
150/s. 264	Suontaka	Lippilinnan- mäki	- <u>muinaislinna (?)</u> , II
151/s. 265	Suontaka	Kautio	- <u>rautak. kalmisto (?)</u> , III
152/s. 266	Vesunti	Kannisto	- <u>hist. ajan hautapaikka</u> , III
153/s. 267	Vesunti	Mäenalusta	- kivik. löytöpaikka
154/s. 269	Mervi	Ent. työväen- talo E	- <u>viisi kiviröykkiötä,</u> <u>jotka todennäköisesti</u> <u>vanhoja kaskiraunioita,</u> II
155/s. 270	Vesunti	Vesunnin kar- tano 1	- <u>rautak. polttokenttä-</u> <u>kalmisto(?)</u> , II
156/s. 273	Vesunti	Vesunnin kar- tano 2	- kivik. löytöpaikka
157/s. 274	Vesunti	Vesunnin kar- tano 3	- rautak. löytöpaikka
158/s. 275	Vesunti	Mustalaismäki	- <u>rautak. polttokenttäkal-</u> <u>misto(?)</u> , II
159/s. 277	Vesunti	Vesunnin kar- tano 4	- <u>noin 30 kiviröykkiötä,</u> <u>jotka todennäköisesti</u> <u>vanhoja viljelysraunioi-</u> <u>ta, mahdollisesti nimen-</u> <u>omaan kaskiraunioita,</u> II
160/s. 280	Valtee	Pirunlinkokivi eli Linkokivi	- <u>siirtolohkare, johon</u> <u>liittyy kansantarina,</u> I
161/s. 281	Rahkola	Valteenjoki Juutilan koh- dalla	- kivik. löytöpaikka

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
162/s. 284	Rahkola	Kettumäki	- <u>kuusi kiviröykkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, II</u>
163/s. 286	Rahkola	Kankaanniemi	- kivik. löytöpaikka
164/s. 287	Rahkola	Sommarro	- rautak. löytöpaikka
165/s. 289	Pappila	Pappilanniemi 1	- <u>kuppikivi peltosaarekkeessa, jossa mahdollisesti rautak. polttokalmisto (A) sekä näiden vieressä rautak. röykkiö (B), I</u>
166/s. 291	Pappila	Pappilanniemi 2	- <u>hävitetty kuppikivi, III</u>
167/s. 292	Mierola/ Pappila	Mierolanvirta 1	- kivik. löytöpaikka
168/s. 293	Mierola/ Pappila	Mierolanvirta 2	- kivik. löytöpaikka
169/s. 294	Mierola/ Pappila	Mierolanvirta 3	- kivik. löytöpaikka
170/s. 295	Mierola/ Pappila	Mierolanvirta 4	- kivik. löytöpaikka
171/s. 296	Mierola/ Pappila	Mierolanvirta 5	- kivik. löytöpaikka
172/s. 297	Mierola	Mierolan sillankorva	- <u>kuppikivi, I</u>
173/s. 298	Mierola	Plotti (Lotti, Lottila) (?)	- kivik. löytöpaikka, mahdollisesti kaksikin
174 A ja B/ s. 299	Mierola	Rokkala (?)	- kivik. löytöpaikka
175/s. 300	Mierola	Mierola-Parola-maantien varsi	- rautak.(?) löytöpaikka
176/s. 301	Hurttala	Penttilän haka	- <u>hävitetty kuppikivi, III</u>
177/s. 302	Mierola/ Hurttala	Penttilä	- kivik. löytöpaikka

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
178/s. 303	Hurttala	Vanha kirkko NNW	- <u>keskiaikaisen (?) kuivan puolustushaudan (?) jäännöksiä, II/III</u>
179/s. 304	Hurttala	Vanha kirkko N	- <u>kuppikivi, I</u>
180/s. 306	Hurttala	Korjunniemi (Solitander) 1	- <u>hävitetty, hyvin epävarma rautak. hauta, III</u>
181/s. 307	Hurttala	Korjunniemi (Solitander) 2	- rautak. löytöpaikka
182/s. 308	Hurttala	Sipilä-Marttila	- kivik. löytöpaikka
183/s. 309	Hurttala	Herniäisten kartano	- <u>rautak. polttokenntä-kalmisto, II/III?</u>
184/s. 311	Katinala	Mäkelä	- <u>kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) rautakautinen, II</u>
185 A ja B/ s. 313	Katinala	Mäkelän talon pelto (A) tai Vanajaveden lahden perukka (B)	- rautak. löytöpaikka
186/s. 315	Katinala	Puotila	- <u>kuppikivi ja seitsemän rautak. röykkiötä, I ja II</u>
187/s. 317	Katinala	Peltola	- <u>neljä rautak. röykkiötä, II</u>
188/s. 319	Hattulan Katinala/ Hämeenlinnan Kirstula	Rautapaasi	- <u>hist. ajan rajakivi (siirtolohkare), I</u>
189/s. 320	Hämeenlinnan Kirstula	Kirstulankärki (Rantakalmisto)	- <u>varhaismetallikautinen asuinpaikka, kuppikivi ja kolme rautakautista röykkiötä, I</u>
190/s. 324	Hattulan Nummi/Hämeenlinnan Kirstula	Vartiovuori	- <u>hist. ajan rajapaikka, jossa rajakivi, I</u>

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
191/s. 326	Pekola	Kiviniemi 1	- <u>varhaismetallikautinen asuinpaikka</u> , II
192/s. 328	Pekola	Kiviniemi 2	- rautak. löytöpaikka
193/s. 329	Pekola	Ellilä 1	- <u>rautak. hopeakätkön löytöpaikka</u> , III/II?
194/s. 331	Pekola	Ellillä 2	- kivik. löytöpaikka
195/s. 332	Pekola	Kansakoulun perunapelto	- kivik. löytöpaikka
196/s. 333	Tenhiälä	Mustilanmäki	- <u>kivik. (nuorakeraaminen) hauta(?)</u> , III
197/s. 335	Hattulan Luhtiala/ Hauhon Hahkiala/Hämeenlinnan (ent. Vanajan) Hätilä	Kruununkivi	- <u>hist. ajan rajakivi (siirtolohkare)</u> , I
198/s. 337	Leiniälä	Haahkorpi	- <u>ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviröykkiö</u> , II
199/s. 338	Vanajaniemi	Lapinämmänkivi	- <u>(maa)kivi, johon liittyy kansantarina</u> , II
200/s. 339	Retula	Myllymäen muinaisjäännös- alue kohde HATTULA 110 tai Peltoidun röykkiöalue kohde HATTULA 123	- kivik., sekundaarinen, löytöpaikka
201/s. 340	Tenhola	Ruskeenkärki 2	- rautak. tai hist. ajan löytöpaikka
202/s. 341	Valtionmaa	Parolan lento- kenttä	- kivik. (?) löytöpaikka
203/s. 342	Hyrvälä	Alajoki	- kahden yksipuisen ruuhen, joista toinen on KM-kansat. os. 7669, löytöpaikka tai -paikat
204/s. 343	Kouvola, Nihattula tai Nummi	Suojärven ranta	- ajoitukseltaan tuntematon yksipuinen ruuhen löytöpaikka

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
205/s. 344	Kouvola	Suojärvenmaa	- <u>kiviuuni</u> , II/III
206/s. 345	Ihalempi	Useita tar- kemmin tunte- mattomia paik- koja Sotkajär- ven ympäris- tössä	- <u>"jättehögar", ajoituk- seltaan ja tarkoituksel- taan tuntemattomia</u> , II
207/s. 346	Halkorpi	(?)	- rautak. löytöpaikka
208/s. 347	Pelkola	Takamaahuhta	- <u>"jättehögar", ajoituk- seltaan ja tarkoituksel- taan tuntemattomia</u> , II
209/s. 348	Ihalempi	Paimenaho	- <u>"jättehögar", ajoituk- seltaan ja tarkoituksel- taan tuntemattomia</u> , II
210/s. 349	Vähä-Luola- ja eli Num- mi (?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
211/s. 350	Suontaka	Kierikan murun pelto	- kivik. löytöpaikka
212/s. 351	Mervi (?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
213/s. 352	Mervi	(?)	- kivik. (?) löytöpaikka
214/s. 353	Mervi	Sikolähde	- <u>lähde, jonka vedellä on uskottu olevan sikotau- tia parantava vaikutus</u> , II
215/s. 354	Mervi	Sorosen pelto	- rautak. löytöpaikka
216/s. 355	Lepaa	Tontunkivi	- <u>maakivi, johon liittyy kansanuskomus</u> , II
217/s. 356	Suotala(?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
218/s. 357	Retula	Raitala(?)	- kivik. löytöpaikka
219/s. 358	Monala	Kirjava(?) 1	- kivik. löytöpaikka
220/s. 359	Monala	Kirjava(?) 2	- kivik. löytöpaikka
221/s. 360	Monala	(?)	- kivik. löytöpaikka
222/s. 361	Lusi(?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
223/s. 362	Mierola	(?)	- kivik. löytöpaikka
224/s. 363	Hurttala(?)	(?)	- kivik. löytöpaikka

kohteen n:o/sivu	kylä	paikka	paikan määrittäminen, kiinteiden muinaisjäännösten luokitus (I-III)
225/s. 364	Hyrvälä tai Nihattula	Hirvenkuopan kangas	- <u>"jättehöggar", ajoituseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia, II</u>
226/s. 365	(?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
227/s. 366	(?)	Hurri(?)	- kivik. löytöpaikka
228/s. 367	(?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
229/s. 368	(?)	(?)	- rautak. löytöpaikka
230/s. 369	(?)	(?)	- rautak. tai hist. ajan löytöpaikka
231/s. 370	(?)	(?)	- pronssik. löytöpaikka
232/s. 371	(?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
233/s. 372	(?)	(?)	- kivik. löytöpaikka
234/s. 373	Hurttala	Herniäisten leirintäalue	- <u>tiilentekopaikkoja historialliselta ajalta, osittain keskiajalta, II</u>

LÖYTÖHAKEMISTO

(ruuhilöytöjä ei ole löytöhakemistossa, vaan ne ilmenevät kohdehakemistosta)

"kivikaudelta"

KM 273	<u>kirves</u> (yxe)	ks. kohde HATTULA 58 (s. 136)
KM 528	<u>kirves</u> (yxe)	ks. kohde HATTULA 58 (s. 136)
KM 1869:1	<u>vasarakirveen vasara-</u> <u>puoli</u>	ks. kohde HATTULA 149 (s. 263)
KM 1869:3	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HATTULA 218 (s. 357)
KM 1869:4	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HATTULA 133 (s. 242)
KM 1869:5	<u>poikkikirveen terä</u>	ks. kohde HATTULA 221 (s. 360)
KM 1869:9	<u>oikokirveen kappale</u>	ks. kohde HATTULA 219 (s. 358)
KM 1869:10	<u>kirveen kappale</u>	ks. kohde HATTULA 220 (s. 359)
KM 1869:48	<u>hakkuuaseen kappale</u>	ks. kohde HATTULA 7 (s. 58)
KM 1869:49	<u>taltta</u>	ks. kohde HATTULA 171 (s. 296)
KM 1869:50	<u>taltan kärki</u>	ks. kohde HATTULA 12 (s. 64)
KM 2101:172	<u>tasataltta</u> (rät- mejsel)	ks. kohde HATTULA 58 (s. 136)
KM 2218:160	(204) <u>kehdonanturan</u> <u>muotoista kuokkaa muis-</u> <u>tuttava teräase</u>	ks. kohde HATTULA 174 A ja B (s. 299)
KM 2580:427	<u>tasataltta tai vino</u> <u>kirves</u>	ks. kohde HATTULA 13 A ja B (s. 65)
KM 2886:1	<u>kourutaltta</u>	ks. kohde HATTULA 79 (s. 165)
KM 2886:2	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 217 (s. 356)
KM 3289:2	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 141 (s. 253)
KM 3321:10, 11 ja 12	<u>kirves,</u> <u>kourutaltan teräpuoli</u> <u>ja kirves</u>	ks. kohde HATTULA 84 (s. 173)
KM 3432:2	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 227 (s. 366)
KM 3453:8	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 182 (s. 308)

KM 3453:9	<u>kirves</u>	ks. kohde HATTULA 8 (s. 60)
KM 3453:10	<u>epämuotoinen kappa- le kivitaltasta</u>	ks. kohde HATTULA 168 (s. 293)
KM 3453:11	<u>kourutaltta</u>	ks. kohde HATTULA 163 (s. 286)
KM 3453:12	<u>kirves</u>	ks. kohde HATTULA 86 A ja B (s. 175)
KM 3453:13	<u>teränkatkelma kou- rutaltasta</u>	ks. kohde HATTULA 222 (s. 361)
KM 3453:14	<u>taltta kiveä</u>	ks. kohde HATTULA 200 (s. 339)
KM 3453:15	<u>kirves</u>	ks. kohde HATTULA 103 (s. 195)
KM 3539:4	<u>kivikirves</u>	ks. kohde HATTULA 224 (s. 363)
KM 3620:1	<u>pieni kirves</u>	ks. kohde HATTULA 212 (s. 351)
KM 3620:2	<u>kirves</u>	ks. kohde HATTULA 156 (s. 273)
KM 4658	<u>kaksoiskirves</u>	ks. kohde HATTULA 144 (s. 256)
KM 5375	<u>kirves</u>	ks. kohde HATTULA 211 (s. 350)
KM 5941:1	<u>kiviaseen katkelma</u>	ks. kohde HATTULA 153 (s. 267)
KM 6035:3	<u>sirpale hiotun kivi- esineen, nähtävästi lattean taltan, kyl- jestä</u>	ks. kohde HATTULA 210 (s. 349)
KM 6190:1	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HATTULA 93 (s. 182)
KM 6190:17	<u>kourutaltta</u>	ks. kohde HATTULA 87 (s. 176)
KM 6190:25	<u>kaksoistaltta</u>	ks. kohde HATTULA 97 (s. 187)
KM 6280:1	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HATTULA 58 (s. 136)
KM 6280:2	<u>vasarakirves</u>	ks. kohde HATTULA 54 (s. 130)
KM 6280:3	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 169 (s. 294)
KM 6503:2	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HATTULA 74 (s. 157)
KM 6503:3	<u>reikäaseen puolikas</u>	ks. kohde HATTULA 107 (s. 199)
KM 6503:4	<u>vasarakirveen kärki- pää</u>	ks. kohde HATTULA 88 (s. 177)
KM 6503:5	<u>liuskamarenkaan puo- likas</u>	ks. kohde HATTULA 94 (s. 183)

KM 6503:6	<u>kivisen keihäänterän katkelma</u>	ks. kohde HATTULA 99 (s. 189)
KM 9617	<u>olkapääkirves</u>	ks. kohde HATTULA 161 (s. 281)
KM 9709	<u>kivikirves</u>	ks. kohde HATTULA 112 (s. 208)
KM 9721	<u>kivikirveen teräosa</u>	ks. kohde HATTULA 10 (s. 62)
KM 9739:1-3	<u>iso hioinkivi (:1), kivilajinäyte (:2) ja kivilajinäytteitä (:3)</u>	ks. kohde HATTULA 131 (s. 238)
KM 10036	<u>tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 142 (s. 254)
KM 11456	<u>vasarakirves</u>	ks. kohde HATTULA 196 (s. 333)
KM 11522	<u>oikokirves</u>	ks. kohde HATTULA 196 (s. 333)
KM 14500	<u>sarvesta valmistettu esine</u>	ks. kohde HATTULA 57 (s. 135)
KM 19999	<u>pieni tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 58 (s. 136)
KM 20184	<u>oikoteräinen kivi- kirves</u>	ks. kohde HATTULA 14 (s. 67)
KM 20984	<u>kourutaltta</u>	ks. kohde HATTULA 90 (s. 179)
KM 22352	<u>kvartsi-iskoksia</u> 18 kpl	ks. kohde HATTULA 16 (s. 70)
KM 22353	<u>kvartsi-iskoksia</u> 4 kpl	ks. kohde HATTULA 17 (s. 71)
KM 22694:1 ja 2	<u>saviastian reunapa- la</u> (nuorakeramiik- kaa) ja <u>palanutta savea</u> yksi kpl	ks. kohde HATTULA 17 (s. 71)
KM 22694:3	<u>kvartsi-iskoksia</u> 4 kpl	ks. kohde HATTULA 16 ja 17 (s. 70 ja 71)
KM 23628:1-3	<u>kivikirveen teräkat- kelma</u> ja <u>kvart- si-iskoksia</u> 14 kpl	ks. kohde HATTULA 102 (s. 193)
KM 23634	<u>kvartsi-iskos</u>	ks. kohde HATTULA 153 (s. 267)
Satakunnan Museo (Pori) 5503 ja 5504	<u>tasataltta</u> ja <u>kourutaltta</u>	ks. kohde HATTULA 58 (s. 136)
Hämeenlinnan museo 207	<u>kivikirves</u>	ks. kohde HATTULA 143 (s. 255)
Hämeenlinnan museo 845	<u>taltta</u>	ks. kohde HATTULA 53 (s. 129)

Hämeenlinnan museo 1339 <u>veneenuotoinen vasarakirves</u>	ks. kohde HATTULA 21 (s. 83)
Hämeenlinnan museo 1351 <u>kourutaltta</u>	ks. kohde HATTULA 85 (s. 174)
Hämeenlinnan museo 3288 <u>nuolenkärki piikiveä</u>	ks. kohde HATTULA 177 (s. 302)
Hämeenlinnan museo 3757 <u>veneenuotoinen vasarakirves</u>	ks. kohde HATTULA 226 (s. 365)
Hämeenlinnan museo 4394 <u>siimainpaino</u>	ks. kohde HATTULA 41 (s. 114)
Hämeenlinnan museo 4793 <u>hioin, kvartsiittia</u> (löydön kivikautisuus epävarma)	ks. kohde HATTULA 22 (s. 84)
Hämeenlinnan museo 4825 <u>tasataltta</u>	ks. kohde HATTULA 195 (s. 332)
Hämeenlinnan museo 5235 <u>suippo-hamarainen reikäkirves</u>	ks. kohde HATTULA 167 (s. 292)
Viipurin museo G 2526-34 <u>vasarakirveen teräpuolisko</u>	ks. kohde HATTULA 233 (s. 372)
Omist. agronomi Hj. Gulin, Hämeenlinna, Hattulan pit., Tenholan kartano, <u>vasarakirves</u>	ks. kohde HATTULA 35 (s. 105)
Kauppias K.F. Björkbomin keräelmä H:linnassa 8, v. 1908 maist. Leon. Björkbomilla, Turussa, <u>tasatalta</u>	ks. kohde HATTULA 223 (s. 362)
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>kiviesine</u> (löydön kivikautisuus epävarma)	ks. kohde HATTULA 202 (s. 341)
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>kivikirves(?)</u> (löydön kivikautisuus epävarma)	ks. kohde HATTULA 213 (s. 352)
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>oikokirves</u>	ks. kohde HATTULA 228 (s. 367)
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>kivikirveen katkelma</u>	ks. kohde HATTULA 232 (s. 371)

Ei tallessa (?), <u>kiviesineitä</u> (löytöjen kivikauti- suus epävarma)	ks. kohde HATTULA 100 (s. 190)
Ei tallessa (?), <u>kiviesineitä</u>	ks. kohde HATTULA 170 (s. 295)
Ei tallessa (?), <u>kaksi kiviesi- nettä</u>	ks. kohde HATTULA 173 (s. 298)
Ei tallessa, <u>kiviesine</u>	ks. kohde HATTULA 102 (s. 193)
Ei tallessa, <u>kivikirveitä(?)</u>	ks. kohde HATTULA 161 (s. 281)
Ei tallessa, <u>piikeihään- tai nuolenkärki</u>	ks. kohde HATTULA 194 (s. 331)

"pronssikaudelta"

KM 1693b	<u>kivinen hakkuase</u>	ks. kohde HATTULA 231 (s. 370)
----------	-------------------------	--------------------------------

"varhaismetallikaudelta"

KM 7236:1	<u>saviastian reunapala</u>	ks. kohde HATTULA 191 (s. 326)
KM 12698:20 ja 36	<u>saviastianpaloja</u> (asbestikeramiikkaa) 2 kpl	ks. kohde HATTULA 189 (s. 320)

"rautakaudelta"

KM 1693	<u>tuluskivi</u>	ks. kohde HATTULA 147 A ja B (s. 259)
KM 2218: 168-171	<u>miekka, keihään- kärki, pronssi- nen vyörengas kah- dessa kappaleessa ja nelinkertaisista spiraa- likierteisistä ren- kaista kokoonpantu pronssinen ketju</u>	ks. kohde HATTULA 51 (s. 126)
KM 2895: 9-13	<u>yksiteräinen miek- ka (:9), viisi rannerengasta (:10- 12) ja hevosen- kengän muotoinen solki (:13)</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)

KM 2902: 11 ja 12	<u>rautakirves ja hevosenkengän muo- toinen solki</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)
KM 2936	<u>yksitoista saviasti- ain kappaletta</u>	ks. kohde HATTULA 89 (s. 178)
KM 3005:10	<u>rannerengas</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)
KM 3008: 1-12	<u>rautakautisia kal- mistolöytöjä</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)
KM 3008: 13 ja 14	<u>ihmisen pääkallon ylä- osa ja väärtinänpyörä kivestä (voivat olla ehkä myös hist. ajalta)</u>	ks. kohde HATTULA 28 (s. 93)
KM 3146: 1-44	<u>rautakautisia kal- mistolöytöjä (ala- numero 1 siirretty hist. osastolle)</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)
KM 3432:3	<u>rautainen keihään- kärki</u>	ks. kohde HATTULA 215 (s. 354)
KM 3452:3	<u>kullattu lasihelmi</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)
KM 3453:14	<u>taltta kiveä</u>	ks. kohteita HATTULA 110 ja 123 (s. 204 ja 225)
KM 3453:21	<u>kuusi saviruukun kappaletta ja neljä poltettua luunpalasta</u>	ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
KM 3574: 302-306	<u>saviastiain kap- paleita, polt- tamattomia luita ja luunpalasia sekä ainakin osaksi pol- tettuja luita</u>	ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
KM 3574: 308-312	<u>kaksiteräisen miekan katkelma, pol- tettuja ja poltta- mattomia luita sekä saviastianpalasia</u>	ks. kohde HATTULA 96 (s. 185)
KM 3863:1	<u>soikea kupurasolki</u>	ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
KM 4583	<u>tuluskivi</u>	ks. kohde HATTULA 145 (s. 257)
KM 4889: 1-10	<u>hopearahoja sekä hopealevy ja hopealevyn palasia</u>	ks. kohde HATTULA 3 (s. 51)

- KM 4995: katkelmia hopea- ks. kohde HATTULA 3 (s. 51)
1-19 langasta palmikoi-
dusta vitjasta,
hopealangoista kudo-
tun verkontapaisen
putken katkelma,
paloja hopearenkais-
ta, hopeisia (ko-
riste)levyjä, ho-
pearahoja, helmiä ja
pala harmaata piitä
- KM 5130: hopeisia (koriste)levy- ks. kohde HATTULA 3 (s. 51)
1-19 jä ja tällaisten katkelmia,
hopealangoista kudotun
verkontapaisen putken
katkelma, hopealevys-
tä tehty linnunmuotoinen,
ontto koriste, hihnan-
pää, helmiä ja helmien
katkelmia, hopearahoja,
pitkulainen pala veistet-
tyä luuta (sekä maanäyte
ja hietänäyte)
- KM 6035:9 soikea tuluskivi ks. kohde HATTULA 6 (s. 56)
- KM 6190:32 soikea tuluskivi ks. kohde HATTULA 98 (s. 188)
- KM 6503:7 soikea tuluskivi ks. kohde HATTULA 104 (s. 196)
- KM 6503: kilvenkupura ja ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
8 ja 9 kappale kilven-
kupurasta
- KM 6503:10 rautainen keihään- ks. kohde HATTULA 96 (s. 185)
terä
- KM 6503: rautainen angon kär- ks. kohteita HATTULA 110 ja
11-16 ki, heittokei-
häänkärki, kak-
si rautaista onsi-
kelttiä, rautai-
nen kirves ja pyö-
reä kupurasolki
- KM 6503: pyöreän kupurasoljen ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
17-22 puolikas, kiekko
poltetusta savesta ja
puolikas samanlaisesta
kiekosta, kaksite-
räisen miekan säilä,
pronssisen korvakauhan
levymäinen yläosa sekä
umpinainen rautarengas

- KM 6503:23 13 saviastianpalaa ks. kohde HATTULA 96 (s. 185)
- KM 6720:
1-11 pronssikiskon kappale, veitsenkärki ja -kanta-osa, kytkyenvarren lenkki, saviastianpaloja, luu ja luunpaloja, hampaita ja hampaiden juuria, hevosenhampaan kappaleita ja sian torahammas ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
- KM 8120:
1-4 miekanterän yläosa kädensijoineen, pyöreä pronssinen kupurasolki ja kaksi pronssista ranne-
rengasta ks. kohde HATTULA 51 (s. 126)
- KM 9162 tasavartinen pronssisolki ks. kohde HATTULA 164 (s. 287)
- KM 9299:4 pronssiesineen osa ks. kohde HATTULA 61 (s. 140)
- KM 9408:
1-23 rautakautisia kalmistolöytöjä ks. kohde HATTULA 96 (s. 185)
- KM 9514 pronssinen rannerengas ks. kohde HATTULA 183 (s. 309)
- KM 9515:1-5
ja 7 työkirves, kilvenkupuran palasia, keihäänkärki, (juurenkatkelmia), luita, kenties veitsen katkelmia ja pala rautavarrasta ks. kohde HATTULA 183 (s. 309)
- KM 9563:1 lattea kiilleliuskeinen hioin (rautakautisuus epävarma) ks. kohde HATTULA 175 (s. 300)
- KM 9563:2 pronssinen hevosenkenkäsolki ks. kohde HATTULA 28 (s. 93)
- KM 10006:
1-4 rautaveitsi, kolme saviastianpalasta, luunpalasia 104 kpl ja kovan simen kappale ks. kohde HATTULA 96 (s. 185)
- KM 10308:1-3 keihäänkärki, keihäänkärjen katkelma ja rautainen putkikirves ks. kohde HATTULA 51 (s. 126)
- KM 10343:1 varsiputkellinen keihäänkärki ks. kohde HATTULA 64 (s. 143)
- KM 10343:2 pronssisen rannerenkaan puolisko ks. kohde HATTULA 63 (s. 142)

- KM 10491 rauta-ase, yksiteräinen ja vä'ällinen, (atrain?) ks. kohde HATTULA 106 (s. 198)
- KM 10697: pronssilankaketjua ja emaljihelmi 1 ja 2 ks. kohde HATTULA 28 (s. 93)
- KM 11110: saviastianpaloja 3 kpl (:1), rautainen nuolenkärki (:2) ja poltettua luuta 10 g (:3) 1-3 ks. kohde HATTULA 189 (s. 320)
- KM 11175: rautamiekka, keihäänkärki, sirppi, rautaveitsi ja tulusrauta 1-5 ks. kohde HATTULA 158 (s. 275)
- KM 11224: pronssinen rannerengas ja kaularenkaan kappale, rautainen spiraalisormus, kolme tulusrauta, piin kappale, kvartsi-iskos sekä keramiikkaa 1-11 ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
- KM 11225: pronssivadin kappale ja luun kappale 1 ja 2 ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
- KM 11226:1-5 raudan kappale, keramiikan kappale, kvartsin kappale, hiiltä ja poltettuja ihmisen luita ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
- KM 11393 hevosenkengänmuotoinen pronssisolki ks. kohde HATTULA 59 (s. 138)
- KM 11639: kaksi kappaletta savi-pyörästä ja luun-siruja 1 ja 2 ks. kohde HATTULA 37 (s. 108)
- KM 11739 pronssinen hevosen-kenkäsolkki ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
- KM 11778: rautakirves, rautasirppi ja pyöreä kupurasolkki 1-3 ks. kohde HATTULA 39 (s. 111)
- KM 11824: kaularenkaan kappale, pronssista kierrettä, miekan säilän kappale, puukko ja puukon(?) katkelma, saviastianpaloja, luunpaloja ja -siruja sekä hiil-tyneitä puunkappaleita 1-36 ks. kohde HATTULA 37 (s. 108)
- KM 11915: n.s. Yliskylä-tyyppinen raut. keihäänkärki ja kaksi purkikirvestä 1-3 ks. kohde HATTULA 56 (s. 132)

KM 11968: 1-90	<u>rautakautisia kaivaus- löytöjä</u> (muinaislinnalta)	ks. kohde HATTULA 37 (s. 108)
KM 12212: 1-10	<u>saviastianpaloja</u> 131 kpl	ks. kohde HATTULA 56 (s. 132)
KM 12698: 1-65	<u>rautakautisia kalmisto- löytöjä</u>	ks. kohde HATTULA 189 (s. 320)
KM 12766: 1-4	<u>hopearahoja</u> 4 kpl	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
KM 12780: 1-118	<u>hopearahoja</u> 117(?) kpl <u>hopeariipuksia</u> 2 kpl	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
KM 12853: 1-29	<u>hopearahoja</u> 38 kpl	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
KM 12879: 1 ja 2	<u>hopearahoja</u> 2 kpl	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
KM 12995: 1-9	<u>hopearahoja</u> 9 kpl	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
KM 13006: 1 ja 2	<u>hopearahoja</u> 2 kpl	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
KM 13090	<u>rautainen keihään- kärki</u>	ks. kohde HATTULA 181 (s. 307)
KM 13113	<u>hopearaha</u>	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
KM 13164: 1-3	<u>saviastianpaloja</u> 3 kpl	ks. kohde HATTULA 189 (s. 320)
KM 13244: 1-30	<u>kilvenkupuran laki, pala rautaa, savi- astianpala ja epä- varma saviastian pala, kaksi sieraa, kvartsi- iskos, luita ja luun- kappaleita ja -muruja sekä hevosen(?) hampaita ja -hampaiden katkelmia</u>	ks. kohde HATTULA 121 (s. 221)
KM 13244:31	<u>ns. kuutiokivi</u>	ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
KM 13244:32	<u>kuolaimet</u>	ks. kohde HATTULA 109 (s. 202)
KM 13244:33 ja 34	<u>rautainen veitsi ja rautaniitti</u>	ks. kohde HATTULA 116 (s. 215)

- KM 13640: kaksi kupurasolkea, ks. kohde HATTULA 44 (s. 117)
1-8 hevosenkenkäsolki,
ns. permalainen kau-
larengas, helmiä
80 kpl, pronssisia vaa-
tespiraaleja 36 kpl,
pronssispiraaleja 19 kpl
ja putkellinen keihäänkärki
- KM 13645: pronssinen spiraalisor- ks. kohde HATTULA 44 (s. 117)
1-3 mus, väkipuukko ja
kuolaimet
- KM 13777: löytöjä ruumishautaröyk- ks. kohde HATTULA 44 (s. 117)
1-16 kiöstä
- KM 13930: hopearahoja 2 kpl ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
1 ja 2
- KM 14107: paimensauvaneula (:26), ks. kohde HATTULA 20 (s. 78)
1-33 kuutiomainen kivi (:15),
kvartsinen puolipallon-
muotoinen esine (:31),
raudanpala, saviastian-
paloja, kuonaa, pala-
nutta luuta, eläimen
luunkappaleita ja eläimen
hampaita ja hampaiden kappaleita
- KM 15173: saviastian paloja ja mu- ks. kohde HATTULA 186 (s. 315)
1-6 rusia, 22 poltetun
saven palasta ja pala-
neen luun palanen
- KM 15221: saviastianpaloja 49 kpl, ks. kohde HATTULA 187 (s. 317)
1-7 palanutta savea 4 kpl,
palanutta luuta ja
simpukka
- KM 15793: kaksi veitsenterää ks. kohde HATTULA 51 (s. 126)
1 ja 2
- KM 16320: kolme rautaista kei- ks. kohde HATTULA 49 (s. 124)
1-3 häänkärkeä
- KM 16681 keihäänkärki ks. kohde HATTULA 52 (s. 128)
- KM 16741 rautamiekka ks. kohde HATTULA 157 (s. 274)
- KM 17242 miekan säilän katkel- ks. kohde HATTULA 157 (s. 274)
ma
- KM 17288: pronssinen ranne- ks. kohde HATTULA 129 (s. 233)
1 ja 2 rengas ja rau-
tainen, putkellinen
keihäänkärki

KM 17291: 1-1321	<u>rautakautisia kaivaus- löytöjä</u>	ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
KM 17292	<u>hevosenkengänmuotoinen solki</u>	ks. kohde HATTULA 71 (s. 152)
KM 17505: 1-11	<u>tulusrauta, tuluspiin pala, saviastian- paloja 24 kpl, eläi- men hampaita ja pala- matonta luuta sekä kuu- tiokiviä 7 kpl</u>	ks. kohde HATTULA 20 (s. 78)
KM 17777: 1-9	<u>kaksi rautamiekkaa, tup- pipuukko, kaksi soikeaa kupurasolkea, ketjunkan- nike, hevosenkenkäsolki, sirppi ja kaksi ihmisen reisiluuta</u>	ks. kohde HATTULA 47 (s. 122)
KM 17785	<u>rautainen kirves</u>	ks. kohde HATTULA 48 (s. 123)
KM 18915	<u>varsiputkellinen lyhyt- lehtinen väkäsellinen keihäänkärki</u>	ks. kohde HATTULA 117 (s. 216)
KM 19133: 1-59	<u>rautakautisia kaivaus- löytöjä</u>	ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
KM 19704: 1-1589	<u>rautakautisia kaivaus- löytöjä</u>	ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
KM 19872: 1-1314	<u>rautakautisia kaivaus- löytöjä</u>	ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
KM 23037	<u>saviastianpaloja 6 kpl</u>	ks. kohde HATTULA 65 (s. 144)
KM 23623: 1 ja 2	<u>saviastian kylkipaloja 2 kpl ja palanutta luuta 84 kpl</u>	ks. kohde HATTULA 18 (s. 74)
KM 23624: 1-5	<u>saviastian reuna- paloja 2 kpl, sa- viastian kylkipaloja 4 kpl, palanutta savea 2 kpl, kuonaa yksi kpl ja palanutta luuta yksi kpl</u>	ks. kohde HATTULA 19 (s. 76)
KM 23625: 1-9	<u>kuutiokiviä 3 kpl, saviastian kylkipaloja 22 kpl, palanutta savea 4 kpl ja palanutta luuta 30 kpl</u>	ks. kohde HATTULA 20 (s. 78)

KM 23626: 1-3	<u>saviastian kylkipaloja</u> 5 kpl, <u>palanutta savea</u> 2 kpl ja <u>palanutta luuta</u> 10 kpl	ks. kohde HATTULA 67 (s. 146)
KM 23627	<u>saviastian kylkipala</u>	ks. kohde HATTULA 96 (s. 185)
KM 23629	<u>upokkaan(?) pohjaosa</u>	ks. kohde HATTULA 121 (s. 221)
KM 23630	<u>saviastian kylkipaloja</u> 26 kpl	ks. kohde HATTULA 128 (s. 231)
KM 23631	<u>palanutta luuta</u> 2 kpl	ks. kohde HATTULA 129 (s. 233)
KM 23632	<u>saviastian kylkipaloja</u> 3 kpl	ks. kohde HATTULA 130 (s. 234)
KM 23633: 1-5	<u>saviastian reunapala,</u> <u>saviastian pohja(?)pa-</u> <u>loja</u> 3 kpl, <u>savi-</u> <u>astian kylkipaloja</u> 90 kpl ja <u>kuonaa</u> yksi kpl	ks. kohde HATTULA 134 (s. 243)
KM 23635: 1 ja 2	<u>saviastian kylkipaloja</u> 3 kpl ja <u>palanutta</u> <u>savea</u> yksi kpl	ks. kohde HATTULA 155 (s. 270)
KM 23636: 1 ja 2	<u>särmikäs kvartsikappale</u> <u>(iskos?) (:1) ja savi-</u> <u>astian kylkipaloja</u> 2 kpl (:2)	ks. kohde HATTULA 165 (s. 289)
KM 23637: 1 ja 2	<u>saviastian kylkipaloja</u> 2 kpl ja <u>palanutta luuta</u> 36 kpl	ks. kohde HATTULA 184 (s. 311)
Satakunnan museo (Pori) 12776-12781	<u>rautainen putkikirves,</u> <u>hevosenkenkäsolkki, mie-</u> <u>kan kärkekatkelma,</u> <u>nuolenkärki, rau-</u> <u>taveitsen katkelma, ja</u> <u>pronssisen kaularen-</u> <u>kaan katkelma</u>	ks. kohde HATTULA 51 (s. 126)
Hämeen Museo (Tampere) (ilman n:oa)	<u>soikea kupurasolkki</u>	ks. kohde HATTULA 62 A ja B (s. 141)
Hämeenlinnan museo 1061	<u>keihään-</u> <u>kärki</u>	ks. kohde HATTULA 42 (s. 115)
Hämeenlinnan museo 1337	<u>heittokei-</u> <u>häänkärki</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)

Hämeenlinnan museo N2448 <u>rautak.</u> <u>sotakirves</u>	ks. kohde HATTULA 192 (s. 328)
Hämeenlinnnan museo 3282 <u>keihään-</u> <u>kärki</u>	ks. kohde HATTULA 229 (s. 368)
Hämeenlinnan museo 3821 <u>soikea ku-</u> <u>purasolki</u>	ks. kohde HATTULA 185 A ja B (s. 313)
Hämeenlinnan museo 4999 <u>putkellinen</u> <u>keihäänkärki</u>	ks. kohde HATTULA 207 (s. 346)
Hämeenlinnan museo 5582 <u>soikea tulus-</u> <u>kivi</u>	ks. kohde HATTULA 105 (s. 197)
Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) <u>pyö-</u> <u>reän kupurasoljen puo-</u> <u>likas</u>	ks. kohde HATTULA 80 (s. 166)
Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) <u>rau-</u> <u>tainen keihäänkärki</u>	ks. kohde HATTULA 184 (s. 311)
Asser Yli-Moijalalla, os. Leiniälä, 13720 PAROLA, <u>kuutio-</u> <u>kivi</u>	ks. kohde HATTULA 20 (s. 78)
Yksityisomistuksessa, tarkemmin tun- temattomissa paikoissa, <u>hopearahoja</u> n. 16 kpl	ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)
Säilytyspaikka ei tiedossa, <u>ihmi-</u> <u>senluita</u>	ks. kohde HATTULA 44 (s. 117)
Ei tallessa (?), <u>keihäänkärki</u> (löydön rautakautisuus epävarma)	ks. kohde HATTULA 38 (s. 110)
Ei tallessa (?), <u>keihään-terä/joita-</u> <u>kin puukkoja</u> (löytöjen rautakautisuus epävarma)	ks. kohde HATTULA 40 (s. 113)
Ei tallessa (?), <u>"runsaasti poltet-</u> <u>tuja ihmisenluun siru-</u> <u>ja"</u> (löytöjen luonne ja ajoitus hyvin epävarmat)	ks. kohde HATTULA 76 (s. 160)
Ei tallessa (?), <u>luita, tuhkaa ja</u> <u>"raudan palasia"</u> (löy- töjen rautakautisuus epä- varma)	ks. kohde HATTULA 91 (s. 180)
Ei tallessa, <u>"vanhan aikuinen hukari"</u> ja <u>luita</u>	ks. kohde HATTULA 23 (s. 86)
Ei tallessa, <u>miekka</u>	ks. kohde HATTULA 24 (s. 89)

- Ei tallessa, "pieni rahaa muistut-
tava koru", "joitakin
solkia" ja ihmisen lui-
ta ja pääkalloja ks. kohde HATTULA 28 (s. 93)
- Ei tallessa, ihmisluita ja "rauta-
koukku kai puvun kiin-
nittämistä varten" ks. kohde HATTULA 51 (s. 126)
- Ei tallessa, miekka, keihäänkärki,
puukon terä ja (hevo-
senkenkä?)solki ks. kohde HATTULA 55 (s. 131)
- Ei tallessa, eläinten luita, kalan-
ruotoja ja -suomuja sekä
linnunpäitä ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)
- Ei tallessa, muinaisesineitä, mm.
miekka ks. kohde HATTULA 96 (s. 185)
- Ei tallessa, palanutta luuta, pa-
lanutta savitiivistettä,
keramiikan palasia,
kuonaa jne. ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
- Ei tallessa, erilaisia pronssi- ja
rautaesineitä (rauta-
kautisuus epävarma) ks. kohde HATTULA 151 (s. 265)
- Ei tallessa, rautakautisia esineitä ks. kohde HATTULA 158 (s. 275)
- Ei tallessa, poltettuja luunsiruja ks. kohde HATTULA 164 (s. 287)
(rautakautisuus epävarma)
- Ei tallessa, saviastianpaloja ks. kohde HATTULA 189 (s. 320)
- Ei tallessa, "noin 5 sm:n läpimit-
tainen jousen mallinen
hopeakierre"/"hopeajousi"/
"jonkinlainen hopeakierukka" ks. kohde HATTULA 193 (s. 329)

"rautakaudelta tai historialliselta ajalta"

- Hämeen Museo (Tampere) 1075:7 kirves ks. kohde HATTULA 230 (s. 369)
- Säilytyspaikka ei tiedossa, rautaiset ks. kohde HATTULA 201 (s. 340)
kuolaimet

"esihistorialliselta(?), tarkemmin tuntemattomalta ajalta"

KM 14534 luuveitsi? ks. kohde HATTULA 70 (s. 151)

"esihistorialliselta tai historialliselta ajalta"

Ei tallessa(?), "ruumisarkun kappa-
leita" ks.kohde HATTULA 135 (s. 245)

"historialliselta ajalta" (ks. myös LIITETTÄ 9, s. 434)

KM 6720:12 pronssinen nappi ks. kohde HATTULA 81 (s. 167)

KM 9515: 28 rautanaulaa tai ks. kohde HATTULA 183 (s. 309)
6 ja 8 naulankatkelmaa
 (ainakin osaksi uuden-
 aikaisia) ja 2 palaa
 asfalttia

KM 23622 kolmikärkinen rauta- ks. kohde HATTULA 73 (s. 156)
 atrain (luultavasti
 hist. ajalta)

KM-kansat. os. 10247:1-7 veitsi, ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
 kaksi hioinkiveä,
 luotivalimen puolis-
 ko, pala piitä,
 metallinappi ja
 hevosenkengän puolikas

KM-rahakammio 72047 hopeaäyri, ks. kohde HATTULA 110 (s. 204)
 v:lta 1714

Ei tallessa(?), "ryssäläisiä kopee-
koita" ja "muitakin raho-
ja, hopeaa(?) ja neuvoja" ks. kohde HATTULA 11 (s. 63)

Ei tallessa(?), "raudanpalasia ja kuu-
lia" (löytöjen ajoitus ks. kohde HATTULA 136
 hist. ajalle epävarma) (s. 246)

Ei tallessa, käsitöiden kappaleita ks. kohteita HATTULA 110 ja 123
 (luultavasti hist. ajalta) (s. 204 ja 225)

Ei tallessa, eläimenluita 3-4 kpl ks. kohde HATTULA 138 (s. 261)

KOHTEIDEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE

(vain peruskarttaotteille 1:20 000 ja yleiskartalle 1:50 000 merkityt kohteet HATTULA 1-197 ja 234 ja kohteet HATTULA 198-206, joiden sijainti tunnetaan tarkemmin kuin kylän tarkkuudella, mutta joita ei ole merkitty peruskarttaotteille tai yleiskartalle)

kartan numero ja nimi	kohteiden numerot
2131 01 LIETSA	1, 204, 205
2131 02 VUOHINIEMI	2, 3, 198, 204-206
2131 03 RIMMILÄ	4
2131 06 HYRVÄLÄ	5-14, 16, 202, 203
2132 04 LETEENSUO	15-72, 155, 201
2132 05 TYRVÄNTÖ	73-86 A, 87-138, 146, 199-201
2132 08 ALVETTULA	86 B, 139-148
2132 07 HATTULA	149-154, 156-184, 185 B, 191-196, 234
2131 09 HÄMEENLINNA	185 A, 186-190
2132 10 ETELÄINEN	197

LUETTELO ENT. TYRVÄNNÖN KUNNAN ALUEELLA OLEVISTA KOHTEISTA

Ent. Tyrvännön kunnan alueella ovat seuraavat kohteet: HATTULA 45-51, 56-151, 199, 200, 211, 216-222, 231.

(Kiinteät muinaisjäännökset ja esineiden löytöpaikat, jotka ovat siinä osassa ent. Tyrvännön kuntaa, joka on nykyään Valkeakoskea, on lueteltu LIITTEISSÄ 10 ja 11, s. 436 ja 438).

HATTULA 1

Peruskartta 2131 01 LIETSA

x = 6745 35

y = 2504 90

z = n. 147

(= rajamerkin peruskoordinaatit)

Kylä: Hattulan Katinala/Rengon Lietsa, Ojoinen ja Viiala

Paikka: Palsankallio

- siirtolohkareesta ja viisarikivistä koostuva historiallisen ajan rajamerkki, luokka I

Tutkimukset: -

Paikan sijainti: Palsankallion rajapaikka sijaitsee aivan Hattulan kunnan eteläkärjessä, vanhalta kirkolta n. 31 km lounaaseen. Paikka on mäkistä metsämaastoa, mutta vain n. 10-15 m rajakiven eteläpuolelta menee maantie.

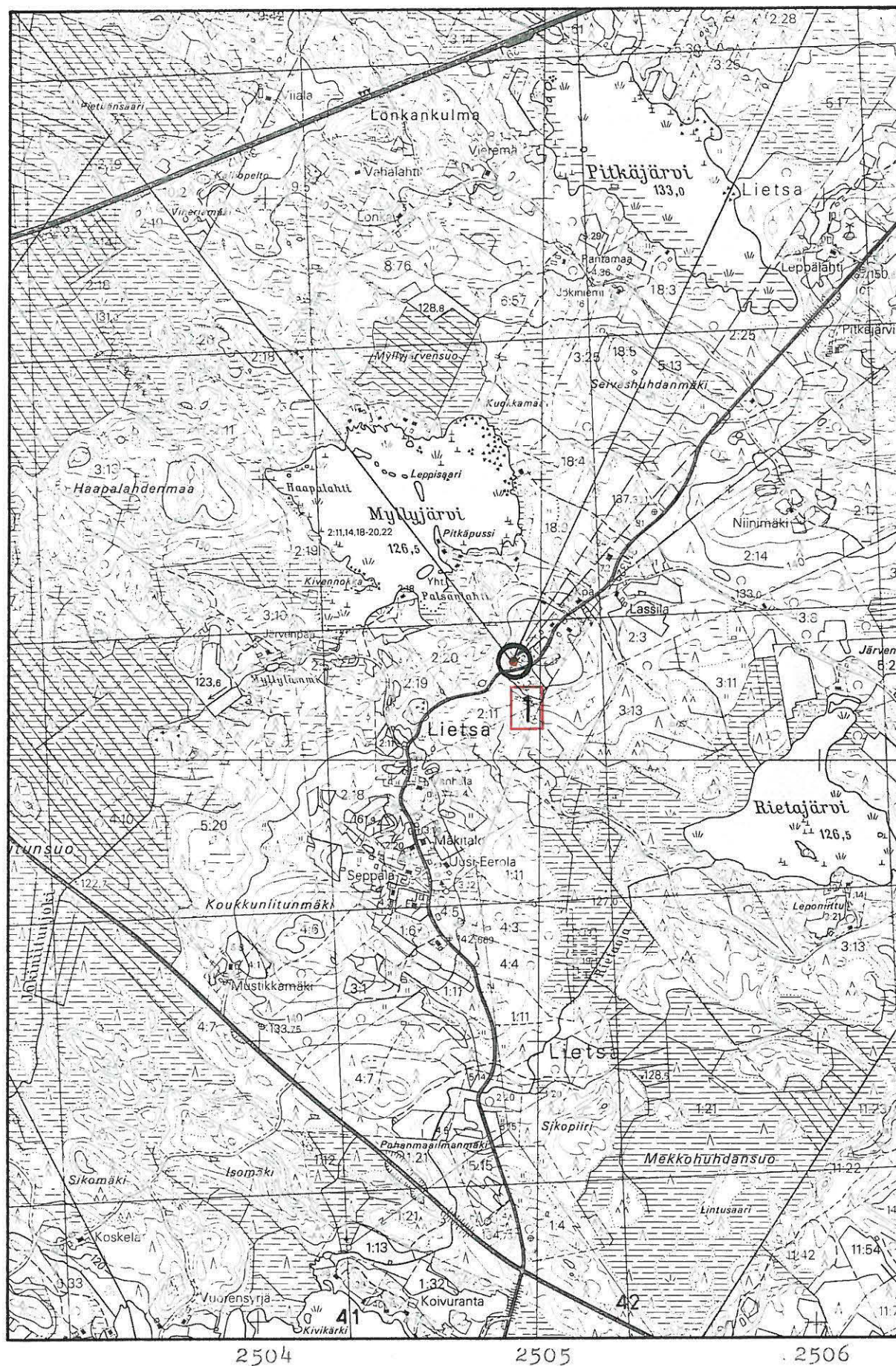
Paikan kuvaus: Rajamerkki koostuu siirtolohkareesta, jossa on hakkauksia sekä viisarikivistä (kiviröykkiöistä).

Inventointi 1985: Inventoinnissa paikkaa tarkastettu, mutta Palsankalliolla käytiin 1.7.1987 TVL:n tutkijoiden Jaakko Masosen ja Markku Heikkisen kanssa oheisen inventointikertomuksen ollessa tekeillä

Ks. peruskartta s. 49

- Lisäyksiä:

Kartan kohde on kiinteä muinaisjäännös.

Ote peruskartasta 2131 01 LIETSA 1:20 000 (painettu 1979).

HATTULA 2

Peruskartta 2131 02 VUOHINIEMI

x = 6759 58

y = 2504 91

z = n. 135

(= röykkiöiden arvioidun sijaintipaikan peruskoordinaatit)

Kylä: PelkolaPaikka: Luurila 1

- kaksi tai kolme ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematonta (epävarmaa) röykkiötä, luokka II/III

Tutkimukset:

Alfred Hackman 1908, tarkastus (ks. Hackmanin Hattulan Luurilan hopealöydön löytöpaikan kaivauskertomusta 1908)

Löydöt: -

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöiden aivan tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta tietojen perusteella ne sijaitsevat Luurilan pääarakennuksesta n. 0,5 km lounaaseen, Hattulan vanhalta kirkolta 21 km lounaaseen. Alue on metsämaastoa. - Tiedot röykkiöistä ovat yllä mainitussa kertomuksessa, jossa niiden sijainnista sanotaan: "I Luurila hemmans skog ... cirka 1/2 km SW om gården ... De låg dels på sluttningen, dels vid foten af ett par obetydliga höjder". - Inventoinnissa 1985 röykkiöitä ei etsitty; niitä kannattaa tarvittaessa ehkä etsiä yllä kuvatulta paikalta tai sen ympäristöstä.

Röykkiöiden kuvaus: Röykkiöistä Hackman kirjoittaa: "...två eller tre osäkra låga med moss och buskar öfvervuxna rösen". Lähempiä tietoja ei ole.

Ks. peruskartta s. 52

- Lisäyksiä:

HATTULA 3

Peruskartta 2131 02 VUOHINIEMI
 x = 6759 76
 y = 2505 38
 z = n. 123
 (= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Pelkola

Löytöpaikka: Luurila 2

- rautakautisen kätkön löytöpaikka, luokka III

Tutkimukset:

Alfred Hackman ja Otto Alcenius 1907 ja 1908, kaivauksia (Hackmanin kertomukset)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 37)

Löydöt:

KM 4889:1-10, 4995:1-19, 5130:1-19 hopearahojia 126 kpl, hopeisia (koriste)levyjä ja tällaisten katkelmia, hopealevystä tehty linnunmuotoinen, ontto koriste, katkelmia hopealangasta palmikoidusta vitjasta, hopealangoista kudotun verkontapaisen putken katkelmia, paloja hopearenkaista, hihnanpää, helmiä ja helmien katkelmia, pala harmaata piikiiveä, pitkulainen pala veistettyä luuta (sekä maanäyte ja hietanäyte). Päänumerolla 4889 luetteloidut esineet on löytänyt vouti Rikhard Tammi ojankaivuussa kesäkuunlopulla 1906 ja numeroilla 4995 ja 5130 on luetteloitu kaivauslöydöt 1907 ja 1908. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja Hackmanin kertomuksista. Ks. myös verif. KM 4889:n osalta.

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 20 km lounaaseen ja Luurilan päärakennuksesta n. 200 m eteläkaakkoon, Renkajärven länsirannalla, n. 70 m:n päässä järven rannasta. Alfred Hackmanin kertomuksessa löytöpaikasta ja kaivausalueista on tarkka kartta.

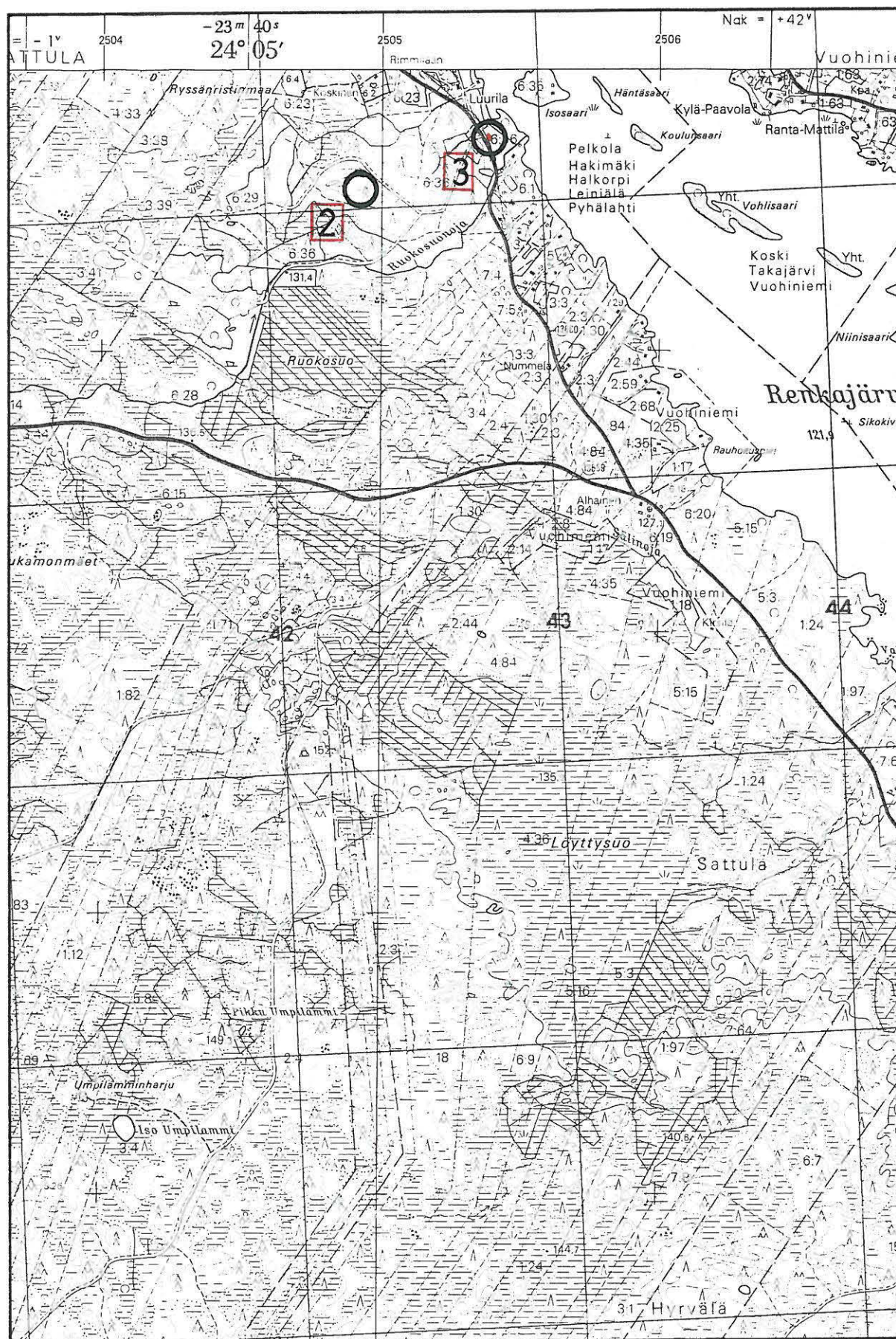
Paikan kuvaus: Kyseessä on alava, liki tasainen pelto. Ks. tarkempia tietoja Hackmanin kertomuksista.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 26. kesäkuuta. Peltoalue, jossa löytöpaikka on, oli kyntämättä eikä paikkaa tarkastettu lähemmin. Tarkka löytöpaikka oli helppo määrittää Hackmanin kartan avulla, joka on kuitenkin hieman vanhentunut. Maantie menee nimittäin nykyään Hackmanin kartalle merkityn tien ja kaivausalueiden välillä, kartalle merkityn penkan päällä, mutta löytöpaikka on edelleen peltoa aivan tien varressa. Maastossa oli mahdollista tunnistaa mm. Hackmanin kartalle merkitty kivi, joka sijaitsee löytöpaikasta n. 40-50 m pohjoisluoteeseen, laskuojan pohjoispuolella. - Tutkija Matti Huurre on kertomansa mukaan tarkastanut löytöpaikkaa useampaan kertaan, mutta havaitsematta löytöjä pellon pinnalla.

Ks. peruskartta s. 52

- Lisäyksiä:

Kartan kohteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Ote peruskartasta 2131 02 VUOHINIEMI 1:20 000 (painettu 1979).

HATTULA 4

Peruskartta 2131 03 RIMMILÄ

x = 6760 78-92

y = 2504 74-90

z = n. 124-130

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jossa röykkiö tietojen perus-
teella mahdollisesti on)

Kylä: Leiniälä

Paikka: Lahdenperä

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon maansekainen
röykkiö, luokka II

Tutkimukset:

Alfred Hackman 1908, tarkastus (ks. Hackmanin
Hattulan Luurilan hopealöydön löytöpaikan
kaivauskertomusta 1908)

Löydöt: -

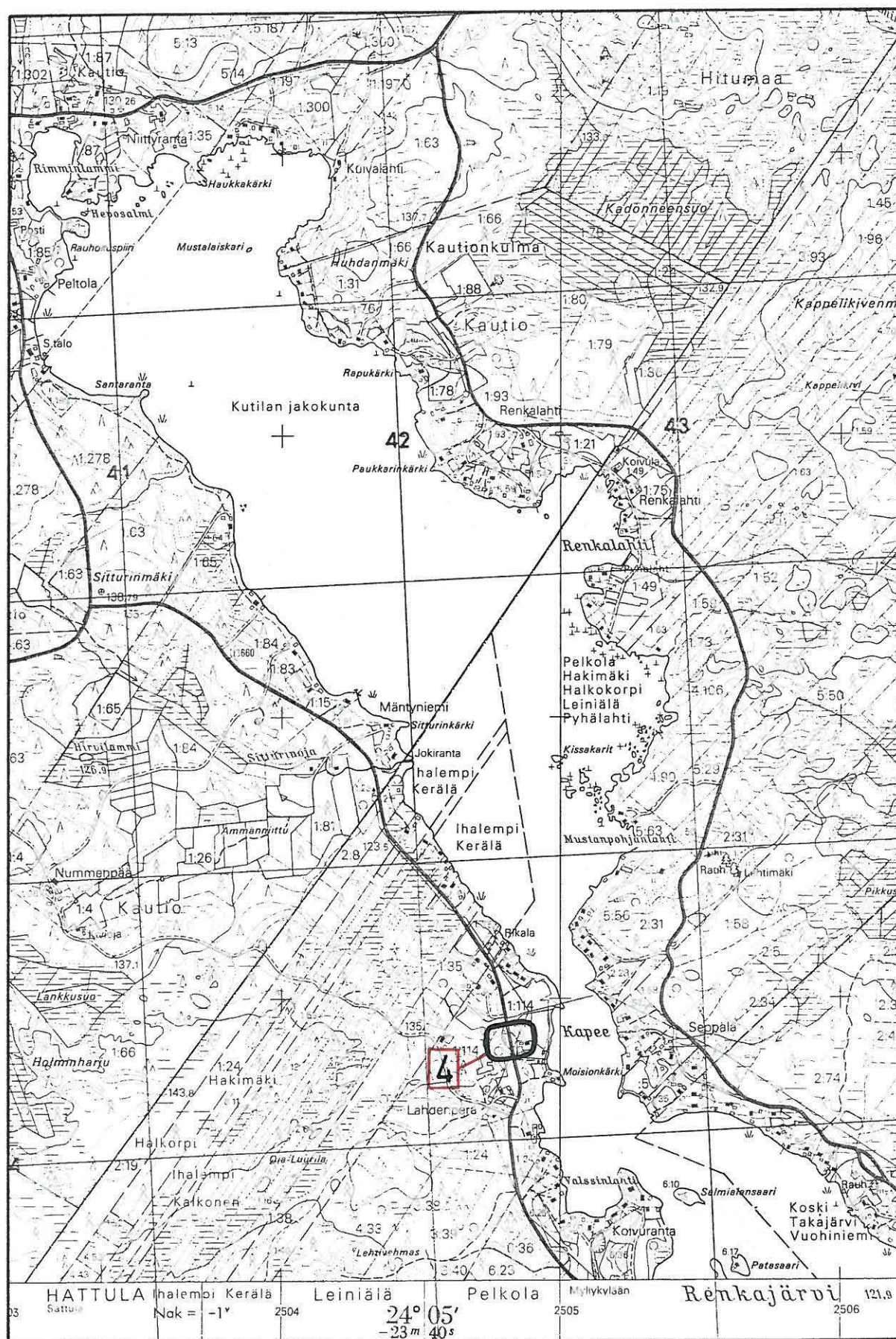
Röykkiön sijainti: Röykkiön aivan tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta tiedoista päätellen se on mahdollisesti peruskarttaotteella (s. 54) rajatulla, n. 170 x 100-120 m:n laajuisella, osittain peltojen ympäröimällä metsäalueella, Renkajärven Kapee-nimisen keskikohdan länsipuolella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 20 km lounaaseen. Alueen itäpää on rannasta n. 100 länteen ja länsipään eteläosa Lahtiperän tilasta n. 100 m pohjoiseen. - Tiedot röykkiöstä ovat yllämainitussa kertomuksessa, jossa niiden sijainnista sanotaan: "Ungefär 1 km NNW om Luurila samt 250 steg N om Lähdenperä till Leiniälä by hörande och under Walkeakoski lydande torp och cirka 100 m från Renkajärvis strand...". - Inventoinnissa 1985 aluetta ei tutkittu, eikä röykkiön sijaintia muutenkaan selvitetty; tarvittaessa röykkiötä kannattaa hakea ainakin peruskarttaotteelle rajatulta alueelta.

Röykkiön kuvaus: Hackmanin mukaan kyseessä on "... ett gräsbevuxet jordblandadt röse", joka "... mäter ungefär 6 steg i genomskärning och är uppkastadt af små stenar af en bergart, hvilken enligt torparen Lahti icke förekommer i närheten men väl på andra sidan sjön. I toppen finnes en liten grop." Lähempiä tietoja ei ole.

Ks. peruskartta s. 54

- Lisäyksiä:

Kartan kohde on kiinteä muinaisjäännös.

Ote peruskartasta 2131 03 RIMMILÄ 1:20 000 (painettu 1979).

HATTULA 5

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6763 90 - 6764 13

y = 511 02-12

z = n. 111-114

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jossa röykkiö oletettavasti on)

Kylä: Takajärvi

Paikka: Ruokolahti

- röykkiö, mahdollisesti vanhan kalasaunan jäännöksiä,
luokka II

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi
(s. 29-30, n:o 5)

Löydöt: -

Röykkiön sijainti: Röykkiön tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta se sijaitsee oletettavasti peruskarttaotteelle (s. 57) rajatulla n. 220 x 20-80 m:n laajuisella alueella, aivan Takajärven kaakkoisosassa olevan Sillansuunlahden eteläpuolella, Hattulan vanhalta kirkolta 13 km lounaaseen. Alue on metsämaasto peltoalueen länsireunassa. Peruskartalla peltoalueella lukee Ruokolahti, ja alue on ollutkin aiemmin Takajärven lahtena, kuten myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta ilmenee. - Sijainnin määrittäminen perustuu Ojalan inventointikertomuksen selostukseen, jonka mukaan röykkiö sijaitsee "... Siirosen talon maalla, ... rantapellon takana, metsän reunassa, sillä kohdalla, jossa maantie sivuaa aivan Takajärven rantaa". Peruskarttaotteelle rajattu alue on ainoa alue, jossa Siirosen maata (RN:o 3:12) on Ojalan kuvaamalla alueella. Itse Siirosen tila sijaitsee paikalta 1,1 km lähteen (Pk. 2131 03, x = 6763 62, y = 2509 93). Kohde on merkitty myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o I 1:100 000, mutta kartan pienen mittakaavan vuoksi siitä ei ole apua röykkiön tarkan sijainnin määrittämisessä. - Inventoinnissa 1985 röykkiötä ei etsitty eikä sen sijaintia muutenkaan selvitelty; tarvittaessa röykkiötä kannattaa hakea ainakin peruskarttaotteelle rajatulta alueelta.

Röykkiön kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta, jossa myös viitataan kalasaunaan.

Ks. peruskartta s. 57

- Lisäyksiä:

HATTULA 6

Peruskartat 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6764 11

y = 512 88

z = n. 109

(= esineen löytöpaikan eli raunion paikan arvioidut peruskoordinaatit)

Kylä: HyrväläLöytöpaikka: Verioja

- rautakautinen löytöpaikka ja todennäköisesti hävitetty, ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviraunio, luokka III

Tutkimukset: -Löydöt:

KM 6035:9 soikea tuluskivi. Löydetty v. 1900 Hattulan Hyrvälän kylän Tupalan talon Veriojan torpan metsämaata pelloksi kuokittaessa. Esine löytyi pienen kiviraunion alta n. 6 tuuman syvyydestä, ja n. 200 m itäpohjoiseen Veriojan torpasta. Löysi maanviljelijä Erlan Räsä, asuva Sääksmäen Huittulassa. Verifikateissa sanotaan lisäksi: "Maan laatu on löytöpaikalla vaalean ruskeaa hietamaata ja vähän isoja kiviä pieniä ei juuri sanottavasti ... löytöpaikasta on Veri nimiseen lammiin arviolta 500 metriä ... Verioja nimiseen niittyyn arviolta 200 m". Mikael Salmiselta 10/IV 1912 Smklla 33:- lunastettuja esineitä.

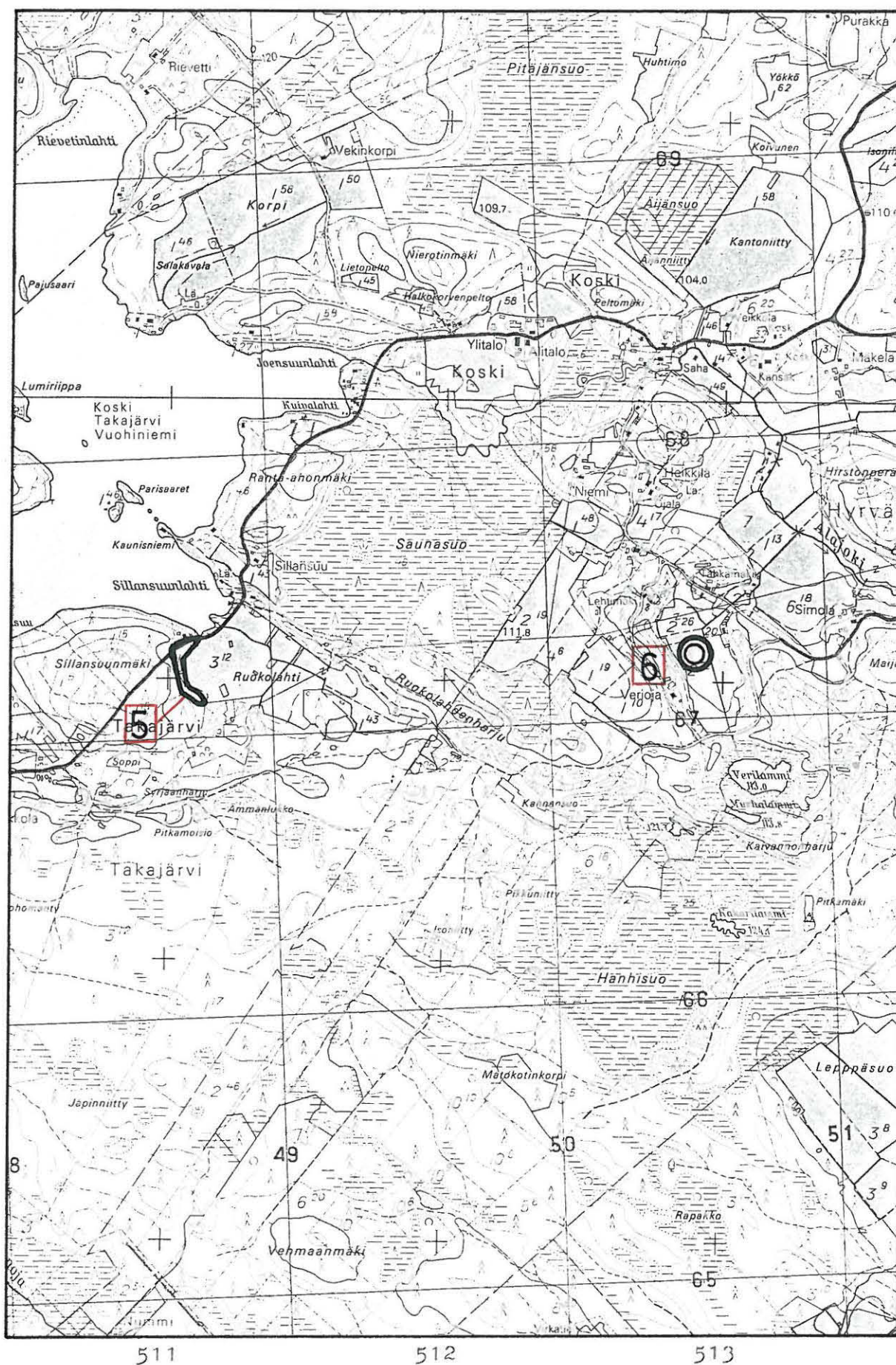
Esineen löytöpaikan eli raunion paikan sijainti: Yllä olevien löytötietojen perusteella arvioitu löytöpaikka sijaitsee peruskartalla olevan Veriojan tilan päärakennuksesta n. 200 m pohjoiskoilliseen, Hattulan vanhalta kirkolta 12,5 km lounaaseen. Arvioitu paikka on peltoalueen itäosaa. - Inventoinnissa 1985 paikkaa ei tarkastettu eikä Veriojan tilallakaan käyty.

Raunion kuvaus: Rauniosta ei ole muita tietoja kuin yllä olevien löytötietojen maininta "pieni kiviraunio", joten raunion luonne ja ajoitus ovat tuntemattomat. Tiedoista päätellen se ei liene kuitenkaan tuluskiven aikuinen. Raunio on lisäksi varmaankin hävitetty peltoa raivattaessa (kuokittaessa).

Ks. peruskartta s. 57

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöytö 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 06 HYRVÄLÄ 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 7

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6763 77

y = 516 70

z = 111

(= Alitalon päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Kivijoki

Löytöpaikka: Alitalo(?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta:

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 28, n:o 51.

Löydöt:

KM 1869:48 hakkuuaseen kappale. Esineen arkistotiedot ovat: "S.p.: Hattula, Kivijoki. Löytöpaikka tuntematon." (Kivijoki näyttää lisätyn tietoihin jälkeen päin). Heikel mainitsee kirjassaan lisäksi, että esine on ostettu Ali-talosta. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ei tiedetä siis, mutta on tietysti mahdollista, että se on jossain Kivijoen kylän Alitalon mailla, koska esine on täältä ostettukin. Alitalo sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 9,5 km lounaaseen ja Tömäjärvestä n. 600 m kaakkoon, aivan Ylitalon eteläpuolella. Tilan nimeä ei ole nykyisellä peruskartalla, mutta se on sen sijaan vanhalla, vuonna 1961 painetulla, peruskartalla. Itse Kivijoen kylä on vajaan neliökilometrin laajuinen. Kylän halki virtaa Kivioja Tömäjärvestä Alajärveen. - Inventoinnissa 1985 Kivijoen kylällä ei käyty.

Ks. peruskartta s. 59

- Lisäyksiä:

HATTULA 8

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6766 17

y = 514 38

z = n. 120

(= ent. Savijärven torpan paikan
peruskoordinaatit)

Kylä: Hyrvälä

Löytöpaikka: Savijärven torppa
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3453:9 kirves. Löydetty toistakymmentä vuotta sitten Savijärven torpan pellosta Hyrvälän kylässä Hattulassa. Ostettu Loviisa Savijärveltä. Yliopp. Frans Äimä (Aejmelaesus) Heinäkuulla 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ent. Savijärven torpan pelloilla ei tiedetä. Torppa on sijainnut Hattulan vanhalta kirkolta 9 km lounaaseen, ylisestä Savijärvestä 600 m etelään ja Harjunpään tilalta runsaat 200 m pohjoisluoteeseen. Torpan nimeä ei ole peruskartalla, ja kartan mukaan paikalla on enää yksi ulkorakennus. Torppa on merkitty sen sijaan vanhalle venäläiselle topografikartalle 1:42 000 (lehti XIV-XV/25-26), jonka mukaan paikka on määriteltä peruskartalla. - Inventoinnissa 1985 paikalla ei käyty eikä ympäristön peltoalueita tutkittu.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HATTULA 9

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ
 x = 6766 87
 y = 515 37
 z = n. 120
 (= vallin peruskoordinaatit)

Kylä: Sattula

Paikka: Ylinen Savijärvi

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kivivalli,
 luokka II

Maanomistaja 198 :

Os.:

Tila:

Tutkimukset:

Anna-Liisa Hirviluoto 1967, tarkastus (ei kertomusta, ks. jäljempänä siteerattuja Hirviluodon tarkastusmuistiinpanoja)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 20. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Vallin sijainti: Valli sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta vaajaat 8 km lounaaseen, Ylisen Savijärven itäpäässä olevassa pienessä, matalassa niemekkeessä, joka lienee ollut joskus aiemmin saarena. Niemekkeen mantereenpuoleinen lähiympäristö on nykyään suota ja laajemmalti ympäristö on metsämaastoa. Aivan vallin viereen, sen länsipuolelle, on tehty kesämökki sitten Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuksen ja mökin ympäristöä on raivattu pihamaaksi. Mökki ja paikalle vievä tilustie ovat päällepainatusena peruskarttaotteella (s. 66).

Vallin kuvaus: Anna-Liisa Hirviluodon tarkastusmuistiinpanoissa 25.8.1967 kohteesta sanotaan: "Latomus on muodoltaan kaareva, irtonaisista kivistä ladottu. Sen pituus on 23 m, leveys 2 m ja korkeus n. 40 cm. Vallirakennelma vaikuttaa ihmiskäsin tehtyltä, mutta on vaikea ymmärtää syytä sen rakentamiseen. Saari minne se on tehty on liian matala ja vaikea puolustettava olakseen sovelias muinaiseksi suojavarustukseksi." Muistiinpanoista ilmenee myös, että vallista oli saatu ilmoitus maanmittareilta. - Yllämainitun muinaisjäännösluettelon mukaan kyseessä on "ajaltaan epämääräinen kivilatomus, koko 23 x 2 m, hevosenkengän muotoinen". - Inventointihavaintojen 1985 perusteella voidaan vielä lisätä, että valli koostuu isoista lohkeista, joista monet ovat aina metrin suuruisia. Vallin tarkoitus ja ajoitus jäävät kuitenkin avoimiksi; lähinnä valli voisi olla syntynyt ehkä jossain raivaustyössä. Kokonsa ja muotonsa puolesta se on hyvin samantapainen kuin kohteen HATTULA 78 valli (s. 163). Kesämökkiä tehtäessä ja pihamaata raivattaessa valli lienee vahingoittunut ainakin jonkin verran.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 25. kesäkuuta. Edellä on jo esitetty paikkaa ja vallia koskevat havainnot. Oppaana toimi paikan eteläpuolelle rakennetun kesämökin omistaja.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HATTULA 10

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6768 18

y = 513 95

z = n. 118

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Sattula

Löytöpaikka: Riitaniitty

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset:

A. Hirsjärvi 1933, tarkastus (ei kertomusta, ks. luettelotietoja)

Löydöt:

KM 9721 kivikirveen teräosa. Löytänyt Paavo Tanskanen Hattulan Salomaan Riitaniityn pellostosta keväällä 1932 toukoa tehtäessä. Hirsjärvi tarkastanut löytöpaikan 1933, kartta verif. Paavo Tanskasen yliop. A. Hirsjärven kautta syysk. 1 p. 1933 Kansallismuseolle lahjoittama.

Löytöpaikan sijainti: Verifikaattien kartan perusteella määriteltynä löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 8,5 km lounaaseen ja Salomaan päärakennuksesta n. 170 m itäkoilliseen.

Paikan kuvaus: Inventointitarkastuksen 1985 perusteella löytöpaikka on tasaista peltomaastoa, jossa maaperä on mustaa rutaa ja osittain saviperäistä.

Inventointi 1985: Peltoalue tarkastettiin 31. lokakuuta, mutta mitään löydöksiä siinä ei havaittu; alue oli tosin vain osittain kynnetty, joten havainto-olosuhteet eivät olleet parhaat mahdolliset. Salomaan talossa, jonka maata paikka on, ei ollut ketään kotosalla, joten mahdollisia lisätietoja löytöpaikasta ei voitu kysyä.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HATTULA 11

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6768 50

y = 514 11

z = 115

(= Kiehuvalähteen peruskoordinaatit)

Kylä: Sattula

Paikka: Kiehuvalähde

- ns. uhrilähde, luokka I

Maanomistaja 1986: Valve, Alli Kyllikki

Os.: Raitatie 9, 04480 HAARAJOKI

Tila: Jaakkola RN:o 8:35 (1986)/8:20 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattula inventointi (s. 31, n:o 1)

Löydöt:

Ei tallessa (?), "ryssäläisiä kopeekoita" ja "muitakin rahoja, hopeaa(?) ja neuvoja". Ks. tarkempia tietoja löydöistä Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta, jossa tiedot niistä ovat.

Kiehuvalähteen sijainti: Lähde sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km lounaaseen ja Alisesta Savijärvestä n. 900 m koilliseen. Lähde on metsämaastossa, suon luoteisreunalla, paikassa, josta maasto alkaa viettää jyrkähkösti pohjoisluoteeseen. Lähde on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o I ja myös peruskartalle.

Lähteen kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta. - Inventoinnin 1985 perusteella Ojalan tietoihin voidaan lisätä vielä seuraavaa. Lähteessä ei ole enää näkyvissä mitään perkauksen jälkiä. Ilmaa nousee edelleen kuplimalla lähteen pohjasta. Lähteestä alkaa virrata puro pohjoisluoteeseen, kohti täällä olevaa Haraitta-nimistä peltoaluetta. Puro on peruskartallakin, johon se kuitenkin on merkitty virtaamaan lähteen ohi sen länsipuolelta. Vesi lähteeseen tulee, ainakin osittain, edellä mainitulta suolta. Ulkonäöllisesti, kuten myös ympäristönsäkin puolesta, lähde on hyvin edustava muinaisjäännös.

Inventointi 1985: Lähde tarkastettiin 26. kesäkuuta; edellä on jo esitetty sitä koskevat havainnot.

Valokuvat: Kuva 1 (s. 455)

Diat: 13183

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HATTULA 12

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6769 85

y = 515 08

z = n. 100

(= Pelkolan kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Pelkola

Löytöpaikka: Pelkolan talo

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 29, n:o 53.

Löydöt: KM 1869:50 taltan kärki. Löydetty ojasta Pelkolan talon maalla Hattulassa. Ostettu Punnilan talosta Mäskälän kylässä Vanajassa. Pa-hoin nakutettu lääkitykseksi lehmille ja sioille.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Pelkolan talon, jolla tarkoitetaan oletettavasti peruskartan Pelkolan kartanoa, mailla ei tiedetä. Kartano sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 7 km länsilounaaseen, Lehijärven lounaispuolella, n. 100 m:n päässä järven rannasta. - Inventoinnissa 1985 kartanossa ei käyty eikä sen aluetta tutkittu.

Ks. peruskartta s. 66

- Lisäyksiä:

HATTULA 13 A ja B

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ

- A: x = 6768 72
 y = 511 97
 z = n. 112
 (= Myllyojan tilan, ent. torpan, päärakennuksen peruskoordinaatit)
- B: x = 6769 85
 y = 515 08
 z = n. 100
 (= Pelkolan kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Pelkola

Löytöpaikka: Luultavasti Myllyojan tila tai Pelkolan kartano - kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

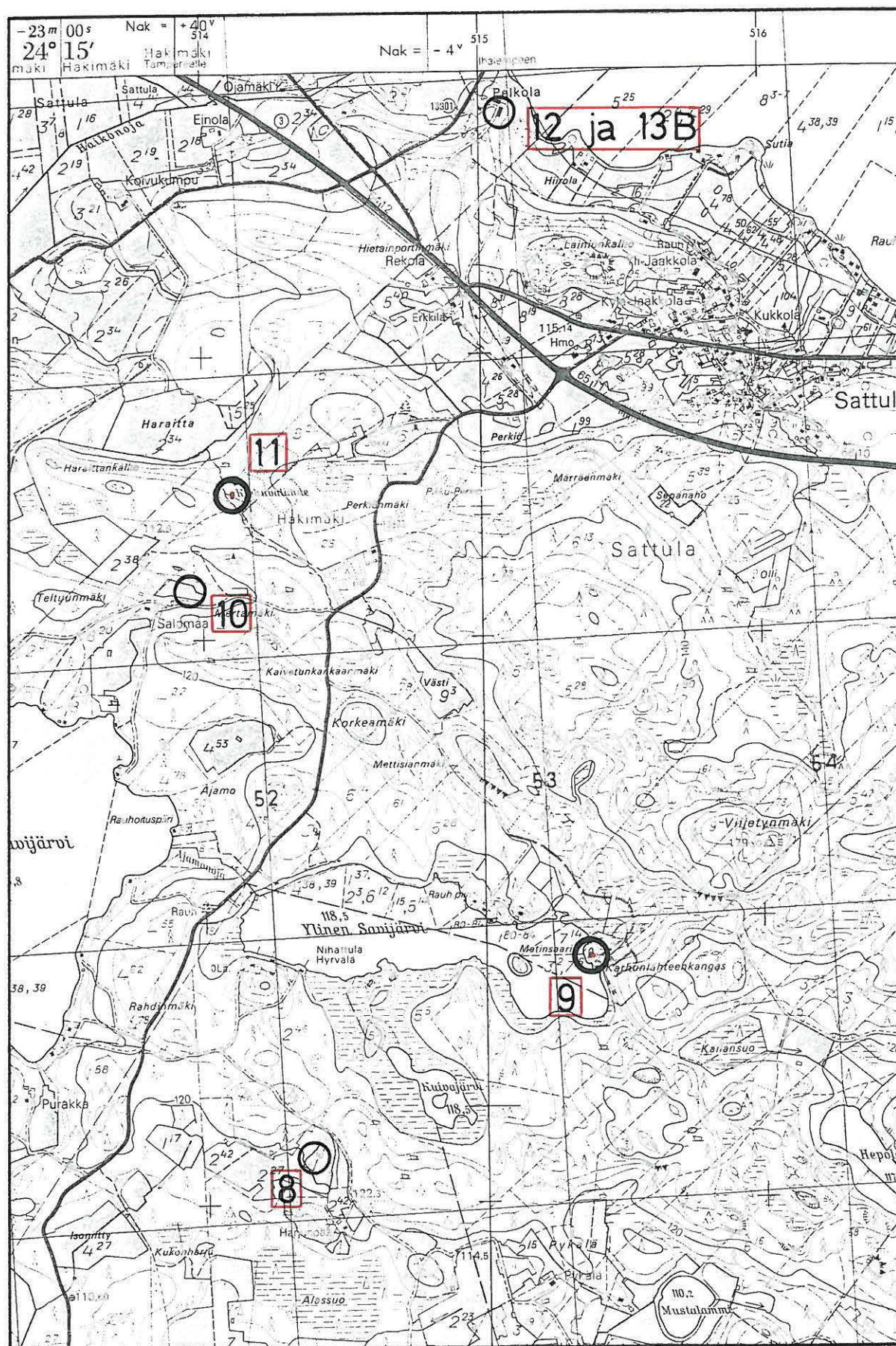
Löydöt: KM 2580:427 tasataltta tai vino kirves. Hattulan Pelkolan kylästä kartanon torppari Myllyoja suosta löyt. ojaa kaivaessa 1 1/2 kyyvärän syvyydeltä. Salomon Wilskmanin yhdesviidettä lähetys 4 p. toukok. 1888, Etelä-Hämeestä ja Satakunnasta.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta löytötiedoista päätellen se sijaitsee luultavasti joko ent. Myllyojan torpan, johon löytäjän nimi viittaa, tai sitten Pelkolan kartanon mailla. Torppa eli nykyinen Myllyojan tila sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 10 km länsilounaaseen ja Pelkolan kartano Myllyojasta runsaat 3 km itäkoilliseen, Lehijärven lounaisrannalla. Molemmat ovat nimineen peruskartalla. Myllyoja on merkitty torppana venäläiselle topografikartalle 1:42 000 (lehti XIV-XV/25-26). - Inventoinnissa 1985 Myllyojalla tai Pelkolan kartanossa ei käyty eikä tilojen alueita tutkittu.

Ks. peruskartta s. 66 (B) ja 68 (A)

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 06 HYRVÄLÄ 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 14

Peruskartat 2131 06 HYRVÄLÄ

x = 6768 86

y = 510 12

z = 100

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Halkorpi

Löytöpaikka: Anttila (Sikoperä)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 20184 oikoteräinen kivikirves. Esineen on löytänyt Toivo Kajander (Sääksniemi Hämeenlinna) n. v. 1935-38 Hattulan kunnan Sikoperän tilan (om. E. Anttila, os. Halkorpi, 13100 Hämeenlinna) pellosta kynnetäessä. Ks. karttaluonnos verifikaateissa. Pk 2131 06 Hyrvälä, x = 6768 86, y = 510 12. Verifikaateissa mainitaan lisäksi, että 200-300 vuotta sitten pellot ovat keväisin olleet tulvaveden peitossa. Kivikautinen irtolöytö, jonka fil. yo. Simo Vanhatalo (Tunturikatu 19 C 26, 00100 Hki 10) toimitti löytäjän lahjana KM:n kokoelmiin 23.12.1977. Verif. Diar. 23.12.1977.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka on Hattulan vanhalta kirkolta 12 km lounaaseen ja Anttilan (Sikoperän) päärakennuksesta n. 250 m koilliseen.

Paikan kuvaus: Löytöpaikka on peltoalueen keskellä, jossa maaperä on inventointihavaintojen 1985 mukaan savea. Löytöpaikasta pohjoiseen, täällä olevan itä-länsi -suuntaisen kärrytien (merkitty peruskartalle katkoviivalla) pohjoispuolella maaperä on sen sijaan kevyempää silttiä ja tämä alue on myös löytöpaikkaa korkeammalla.

Inventointi 1985: Löytöpaikka ja sen ympäristöä tarkastettiin 31. lokakuuta. Pellot olivat kynnetyt, mutta löytöjä tai muita-kaan merkkejä kiinteästä muinaisjäännöksestä ei havaittu. Myöskään tutkija Simo Vanhatalo, joka on toimittanut esineen museovirastoon, ei kertomansa mukaan ole havainnut paikalla mitään löytöjä.

Ks. peruskartta s. 68

- Lisäyksiä:

Kartan kohteet ovat irtolöytöjä.

Ote peruskartasta 2131 06 HYRVÄLÄ 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 15

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6770 37

y = 512 14

z = n. 92

(= röykkiön mahdollisen sijaintipaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Pelkola

Paikka: (?)

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon röykkiö, luokka II

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 28-29, n:o 3)

Löydöt: -

Röykkiön sijainti: Röykkiön sijainti ei ole varmasti tiedossa, mutta Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartan n:o I 1:100 000 perusteella mitattuna se sijaitisi yllä olevien koordinaattien mukaisella paikalla, aivan Jaakkolan pääarakennuksen länsipuolella olevan pellon keskivaiheilla, Hattulan vanhalta kirkolta 9,5 km länteen ja Simolan pääarakennuksesta 900 m lounaaseen. Ojalan kartan pienen mittakaavan vuoksi sijainnin määrittelyä ei voida pitää kuitenkaan varmana. Sijainti sopii kyllä Ojalan kertomuksen selostukseen ainakin sikäli, että paikka on pellon keskellä, mutta muutoin selostus röykkiön sijainnista on kertomuksessa tulkinvarainen. Ojalan kertomuksen valokuvasta (n:o 17) päätellen, jossa näkyy metsän peittämä Hovilanharju, röykkiö sijaitsee jossain harjun länsi-länsilounaispuolella, mutta tarkan sijainnin määrittely on valokuvankin perusteella mahdotonta.

Röykkiön kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta. - Ojalan kertomuksessa mainitaan myös röykkiöön liittyviä uskomuksia, mm. tarina aarnitulista, joka selostetaan myös oheisen inventointikertomuksen LIITTEEN 6A n:ossa 1 (s. 405).

Inventointi 1985: Röykkiöstä kyseltiin Simolan ja Hakimäen taloissa 31. lokakuuta, mutta siitä ei tiedetty taloissa mitään. Edellä selostettua röykkiön mahdollista sijaintipaikkaa ei kuitenkaan tarkastettu, koska paikka selvisi vasta inventointikertomusta tehtäessä; paikka kannattaa siis tarvittaessa tarkastaa.

Ks. peruskartta s. 73

- Lisäyksiä:

HATTULA 16

- A: Peruskartat 2131 06 HYRVÄLÄ ja
2132 04 LETEENSUO
x = 6769 97 - 6770 10
y = 514 34-47
z = n. 87,5-92
(= läntisen löytöalueen peruskoo-
dinaatit)
- B: Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6770 10-14
y = 514 48-52
z = n. 88
(= itäisen löytöalueen peruskoo-
rdinaatit)

Kylä: Pelkola

Löytöpaikka: Hakinharju 1
- kivikautinen asuinpaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Wegelius, ^{Rita}Ove-David
Os.: Pelkola, 13720 PAROLA
Tila: Skyttälä (peruskarttaotteella Pelkola)
RN:o 2:21

Tutkimukset: Tuula Heikkurinen-Montell & Jyri Saukkonen
1984, maakaasuputken runkolinjan Kouvola-Hir-
vihaara-Kuusijärvi ja Hirvihaara-Kulju inven-
tointi (KOHDE 6)

Tuula Heikkurinen-Montell 1984, koekaivaus
(kertomusta ei ole jätetty)

Löydöt: KM 22352 kvartsi-iskoksia 18 kpl. Tuula Heik-
kurinen-Montellin ja Jyri Saukkosen inven-
tointilöydöt 1984. Ks. tarkempia löytötietoja
pääluettelosta ja inventointikertomuksesta.
Diar. 15.6.1984.

KM 22694:3 kvartsi-iskoksia 4 kpl. Koekai-
vauksen 1984 aikana Hakinharju 1:n ja/tai 2:n
(kohde HATTULA 17) kivikautisten asuinpaikko-
jen alueilta kerättyjä irtolöytöjä. Tarkemmin
löytöpaikkoja ei tiedetä. Diar. 12.2.1985.

Asuinpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hakinharjun kaakkoispuo-
lella, Hattulan vanhalta kirkolta 7,5 km länsilounaaseen ja Le-
hijärven länsipäästä, Haikonlahdesta, 600-700 m länteen. Löy-
töalueet ovat n. 100 m:n päässä toisistaan ja laajudeltaan n.
150 x 50 ja 40 x 50 m. Koekaivauksessa 1984, joka koski vain
maakaasuputken linjaa, alueelta ei tavattu kaivauslöytöjä. Ha-
kinharju 2:n asuinpaikka (kohde HATTULA 17), jota koekaivaus
myös koskee, sijaitsee paikasta n. 400 m pohjoiseen. - Inven-
toinnissa 1985 aluetta ei tarkastettu.

Paikan kuvaus: Paikka on Hakinharjun itäpuolista peltoaluetta,
ks. tarkempia tietoja edellämainitusta maakaasuputken runkolin-
jan inventointikertomuksesta ja pääluettelosta (KM 22352).

Ks. peruskartta s. 73

- Lisäyksiä:

HATTULA 17

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6770 42-44

y = 514 43

z = n. 92

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Pelkola

Löytöpaikka: Hakinharju 2

- kivilautinen (ainakin osittain nuorakeraaminen) asuinpaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Wegelius, Ove David
Os.: Pelkola, 13720 PAROLA
Tila: Haarala RN:o 5:45

Tutkimukset:

Tuula Heikkurinen-Montell & Jyri Saukkonen
1984, maakaasuputken runkolinjan Kouvola-Hirvihaara-Kuusijärvi ja Hirvihaara-Kulju inventointi (KOHDE 7)

Tuula Heikkurinen-Montell 1984, koekaivaus (kertomusta ei ole jätetty)

Löydöt:

KM 22353 kvartsi-iskoksia 4 kpl. Tuula Heikkurinen-Montellin ja Jyri Saukkosen inventointilöydöt 1984. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja inventointikertomuksesta. Diar. 15.6.1984.

KM 22694:1 ja 2 saviastian reunapala (nuorakeramiikkaa) ja palanutta savea yksi kpl. Koekaivauslöydöt 1984 koeruuduista 598/512 ja 586/512. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Diar. 12.2.1985.

KM 22694:3 kvartsi-iskoksia 4 kpl. Koekai-
vauksen 1984 aikana Hakinharju 1:n (kohde HATTULA 16) ja/tai 2:n kivilautisten asuinpaikkojen alueilta kerättyjä irtolöytöjä. Tarkemmin löytöpaikkoja ei tiedetä. Diar. 12.2.1985.

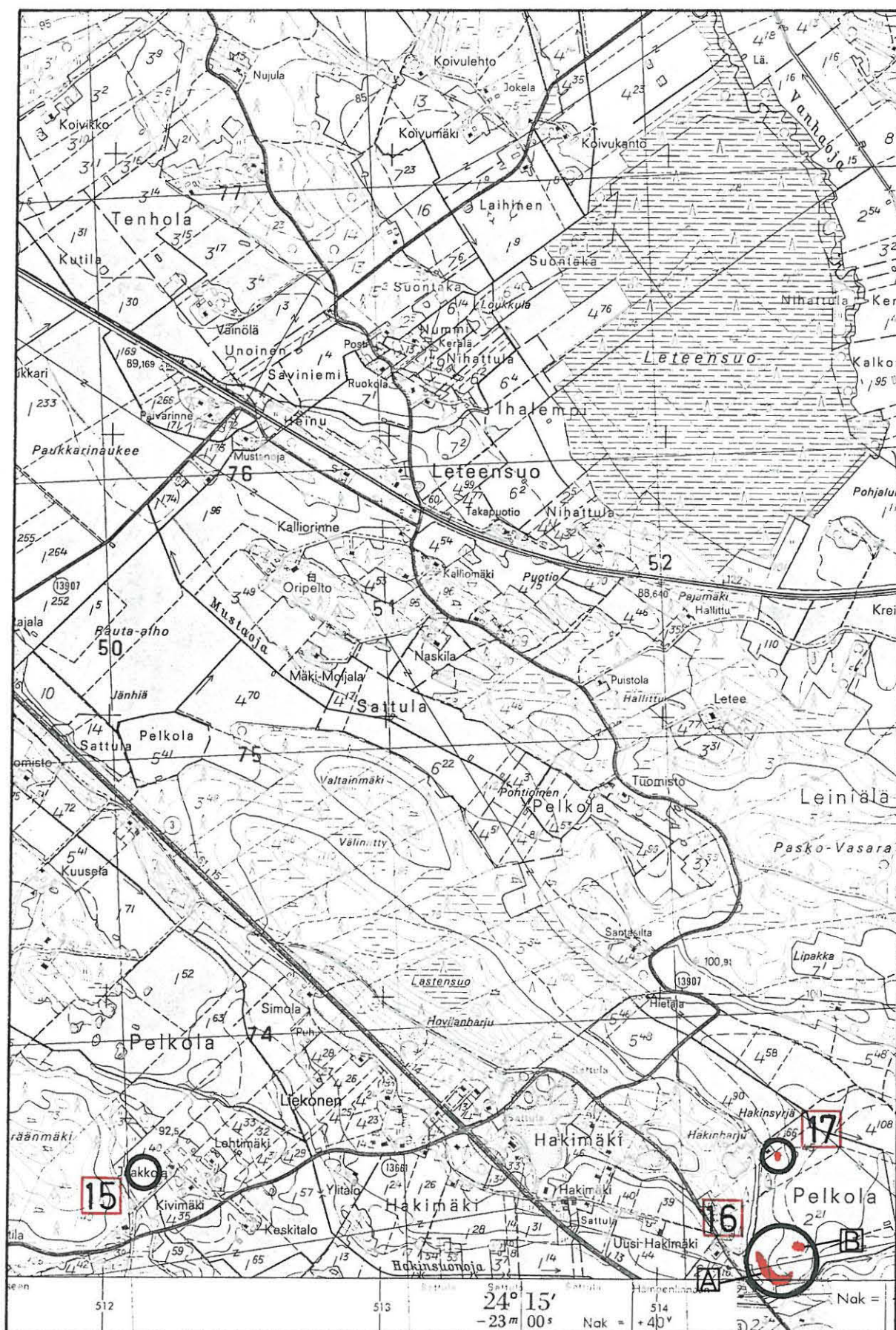
Asuinpaikan sijainti: Paikka sijaitsee aivan Hakinharjun itäpuolella, Hattulan vanhalta kirkolta 7,5 km länsilounaaseen ja Lehijärven länsipäästä, Haikonlahdesta, n. 750 m luoteeseen. Hakinharju 1:n asuinpaikka (kohde HATTULA 16), jota koekaivaus 1984 myös koskee, sijaitsee paikalta n. 400 m etelään. Koekai-
vauksen yleiskarttojen perusteella, jotka ovat kuitenkin osin virheelliset ja tätä kirjoitettaessa korjaamatta, KM 22694:1 ja 2 on löydetty n. 20-30 m etelään KM 22353:n löytöpaikasta. Asuinpaikan korkeudesta ja sijainnista päätelleen löytöjen kvartsit voivat olla Ancylusjärven rannan aikaisia, kuten Hakinharju 2:nkin löydöt. - Inventoinnissa 1985 paikkaa ei tarkastettu.

Paikan kuvaus: Paikka on Hakinharjun itäpuolista peltoaluetta, ks. tarkempia tietoja edellä mainitusta maakaasuputken runkolinjan inventointikertomuksesta ja pääluettelosta (KM 22353).

Ks. peruskartta s. 73

- Lisäyksiä:

Kartan kohteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä.

Otteet peruskartoista 2131 06 HYRVÄLÄ 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982), joka käsittää oikeaan alakulmaan liima-
tun kaistan, linjan x= 6770 eteläpuolella, jolla on kohteen
HATTULA 16 löytöalueen A eteläosa, ja 2132 04 LETEENSUO
1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982), joka kä-
sittää muun osan kartasta.

HATTULA 18

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6770 56

y = 515 48

z = 92,5

(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Pelkola

Löytöpaikka: Kukkumäki W

- rautakautinen polttokenttäkalmisto/hautaröykkiö, luokka I

Maanomistaja 1986: Simola, Irja Marjatta

Os.: Kanneltie 6 J, 00420 HELSINKI 42

Tila: Alikartano RN:o 1:82 (1986)/RN:o 1:45
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 23623:1 ja 2 saviastian kylkipaloja 2 kpl ja palanutta luuta 84 kpl. Inventointilöydöt 1985 kohteen laelle kaivetuista neljästä koe-kuopasta. Kuoppia tehtiin kaikkiaan viisi n. 15 m²:n laajuiselle alueelle; aivan kohteen korkeimmalle kohdalle ei voitu tehdä kuoppaa, koska tässä kasvoi iso pihlajapuska. Löytöjä ei ollut vielä kuopissa olleen kiveyksen pinnalla, mutta sen sijaan niitä tavattiin aina kiveyksen pohjalta asti. Diar. 29.7.1987.

Kohteen sijainti: Kohde sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 6 km länsilounaaseen, Lehijärven länsirannalla, n. 170 m:n päässä rannasta. Noin 100 m:n päässä idässä on Kukkumäen polttokenttäkalmisto kohde HATTULA 19. Kohde on peltoalueella ja aivan tiukasti pellon ympäröimä ja erottuu peruskartalla pellolla olevana viljelemättömänä saarekkeena. Maasto peltoalueella on liki tasaista.

Kohteen kuvaus: Kyseessä on n. 9 x 11 m:n laajuinen ja 1-1,5 m:n korkuinen, luontainen (moreeni)kumpare, jossa on pari kiinteää maakiveä. Kumpareen korkein kohta on sen koillispuolella. Tänne on heitetty myös joitakin pienehköjä peltokiviä, mutta muualla näitä ei ole. Kumpare on kauttaaltaan turpeen peitossa. Paikka on säilynyt täysin koskemattomana, ainakaan jälkiä mistään kaiveluista ei ole näkyvissä. Kalmisto on kumpareen laella, mutta tiedossa ei ole, rajoittuuko se vain laella, vai ulottuuko kalmisto kumpareen rinteillekin. Inventonnissa tehdyissä löydöllisissä koekuopissa, kumpareen laella, alkoi heti turpeen alta, n. 15-20 cm:n syvyydestä, hyvin tiuha n. 35-40 cm:n vahvuinen kiveys. Kuopissa oli kivien välissä multaa. Viidennessä, löydöttömässä koekuopassa, joka tehtiin kumpareen lounaisreunalle, oli myös kiveys, mutta ei kuitenkaan niin tiuha ja selkeä kuin löydöllisissä kuopissa. Kohteen ulkonäön perusteella sitä voidaan pitää joko pienenä polttokenttäkalmistona tai sitten hautaröykkiönä. Missään tapauksessa kumpareen päällä ei erotu mitään erillistä röykkiö- tai kumparemaista osaa, vaikka kumpare kokonaisuudessaan onkin hyvin paljon kookkaan röykkiön kaltainen. Ulkonäöltään paikka on hyvin edustava.

Inventointi 1985: Paikka löytyi inventoinnissa ja havaittiin 26. kesäkuuta maantieltä, autosta, samalla kertaa kuin vierei-

nen kohde HATTULA 19:kin. Koska kumpare oli tuolloin viljan saartama, sitä tutkittiin vasta syksyllä, 9. lokakuuta, jolloin inventoinnissa oli mukana Kanta-Hämeen seutukaavaliiton tutkija Hannu Raittinen.

Valokuvaus: Kuva 2 (s. 455) ja F 68807

Diat: 13184

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 19

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6770 55

y = 515 57

z = n. 96

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Pelkola

Löytöpaikka: Kukkumäki

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka I

Maanomistaja 1986: Vainio, Ulla Inkeri

Os.: Maununneveankaari 4, 00430 HELSINKI

Tila: Kukkumäki RN:o 1:46

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 23624:1-5 saviastian reunapaloja 2 kpl, saviastian kylkipaloja 4 kpl, palanutta savea 2 kpl, kuonaa yksi kpl ja palanutta luuta yksi kpl. Inventointilöydöt 1985, jotka löydettiin parista koekuopasta, jotka tehtiin aivan kalmistomäen lounaispäähän, n. 1-10 m:n päähän mäen laen lounaisreunasta. Diar. 29.7.1987.

Paikan sijainti: Kalmisto sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 6 km länsilounaaseen, Lehijärven länsirannalla, n. 150 m:n päässä rannasta. Noin 100 m:n päässä lännessä on rautakautinen polttokenttäkalmisto/hautaröykkiö kohde HATTULA 18.

Paikan kuvaus: Kyseessä on n. 70 x 25 m:n laajuinen, lounaiskoilllis -suuntainen mäki, jonka korkeus on n. 3-4 m. Mäki on suurimmaksi osaksi peltojen ympäröimä rajoittuen eteläosassaan kuitenkin huvilatonttiin. Mäen laki nousee hyvin loivasti lounaispäättään kohti, jossa mäki on korkeimmillaan, mutta laki on muuten kauttaaltaan verraten tasainen. Mäen rinteet ovat verraten jyrkät. Laen keskustan koillispuolella on noin kolmen metrin laajuinen ja kahden metrin syvyinen kuoppa, mutta yleisesti ottaen mäki on säilynyt varsin koskemattomana. Mäki on suureksi osaksi avointa, heinää kasvavaa maastoa. Ulkonäöltään paikka on poikkeuksellisen edustava. On mahdollista, että muinaisjäännös rajottuu mäen lounaisosaan, josta löydöt tavattiin ja jossa mäki on korkeimmillaan, mutta varmuutta tästä ei ole. Koekuopissa alkoi polttokenttäkalmistolle tyypillinen, maansekainen, tiheä kiveys heti turpeen alta. Maa oli hyvin mustaa, nokista ja hiilipitoista. - Muinaisjäännöksen sijainnin ja paikan ulkonäön sekä koekuopasta tehtyjen havaintojen perusteella kohde on luokiteltu polttokenttäkalmistoksi. Itse löydöt eivät sulje pois jonkin muun muinaisjäännöksenkään mahdollisuutta.

Inventointi 1985: Kalmisto löytyi 26. kesäkuuta koekuoppien löytöjen myötä. Edustavan ulkonäkönsä johdosta paikka kiinnitti huomiota maantieltä, autosta katsoen. Ympäristöstä ei tunneta aiempia löytöjä. Edellä selostettujen parin koekuopan lisäksi mäelle ei kaivettu muita kuoppia. Mäen kiinteät maakivet tutkittiin, mutta kuppikiveä ei niiden joukosta löytynyt. Paikalla käytiin toistamiseen 9. lokakuuta Kanta-Hämeen seutukaavaliiton tutkijan Hannu Raittisen kanssa, jolloin paikan eteläpuoliselta huvilalta saatiin tietää, että mäen nimi on Kukkumäki. Nimeä ei

ole peruskartalla.

Valokuvat: Kuva 2 (s. 455) ja F 68807

Diat: 13184

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 20

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6771 27-50

y = 515 67-96

z = n. 87,5-93

(= muinaisjäännösalueen peruskoodinaatit)

Kylä: LeiniäläPaikka: Yli-Moijala

- rautakautinen muinaisjäännösalue, jossa kaksi kuppikiveä (A ja B), yhdeksän röykkiötä (n:ot 1-9), polttokenttäkalmisto (n:o I) ja asuinpaikka tai kalmisto(?) (n:o II), alueella ollut myös seitsemän täysin hävitettyä röykkiötä (n:ot 10-16), luokka I-II (jäljelläolevat muinaisjäännökset)

Maanomistaja 1986: Moijala, Asser M.

Os.: Leiniälä, 13720 PAROLA

Tila: Yli-Moijala RN:o 4:46

Paikan sijainti: Muinaisjäännösalue sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 6 km länteen, Lehijärven länsirannalla olevan Yli-Moijalan tilan pohjoispuolella. Muinaisjäännökset ovat viljellyllä peltoalueella tai peltoalueen ympäröimillä paikoilla, n. 300 x 200 m:n laajuisella alueella. Kaikki yllä mainitut kohteet on merkitty Matti Huurteen inventoinnissa täydennetylle yleiskartalle (s. 82), kun taas peruskarttaotteelle (s. 103) on merkitty vain alueen jäljellä olevat kohteet.

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 13-14, n:o 7 ja s. 15, n:o 8)

Matti Huurre 1956, kaivaus (ei kertomusta, mutta Huurteen hallussa on valokuvia ja yleiskartta, josta täydennetty jäljennös oheisessa kertomuksessa, s. 82; lisäksi negatiivit F 21930-938)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:ot 17 ja 18. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteiloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 14107:1-33 paimensauvaneula (:26), kuutiomainen kivi (:15), kvartsinen puolipallonmuotoinen esine (:31), raudanpala, saviastianpaloja, kuonaa, palanutta luuta, eläimen luunkappaleita ja eläimen hampaita ja hampaiden kappaleita. Matti Huurteen kaivauslöydöt 1956 röykkiön 15 pohjaosasta. Diar. 14.3.1957.

KM 17505:1-11 tulusrauta, tuluspiin pala, saviastianpaloja 24 kpl, eläimen hampaita ja palamatonta luuta sekä kuutiokiviä 7 kpl. Ks. löytö- ja muita tietoja pääluettelosta. - Tarkat löytöpaikat eivät ilmene pääluettelosta, mutta inventoinnissa 1985 saatiin löytäjältä Asser Moijalta tietää, että löydöt ovat peräisin kahdesta raivatusta kääpästä, jotka ovat oheisen kertomuksen röykkiöt 10 ja 13.

KM 23625:1-9 kuutikiviä 3 kpl, saviastian kylkipaloja 20 kpl, palanutta savea 4 kpl ja palanutta luuta 30 kpl. Inventoinnissa 1985 Asser Moijalalta lahjaksi saadut (:1-3, kuutiokivet) ja alueelta löydettyt löydökset (:4-9). Kuutiokivet on löytänyt lahjoittaja Yli-Moijalan päärakennuksen pohjoispuolisen pellon pinnalta ja ne ovat hänen mukaansa samaa perua kuin edellä selostetut KM 17505:1-11. Alan:ot 4 ja 5 (saviastian kylkipaloja 6 kpl ja palanutta luuta 4 kpl) ovat röykkiöön 9 tehdystä koekuopasta, n:ot 6-8 (saviastian kylkipaloja 8 kpl, palanutta savea 4 kpl ja palanutta luuta 26 kpl) ovat polttokenttäkalmiston, n:o I, laelle tehdystä koekuopasta ja n:o 9 (saviastian kylkipaloja 6 kpl) ovat paikalle n:o II tehdystä koekuopasta. Diar. 29.7.1987.

Asser Moijalalla, os. Leiniälä, 13720 PAROLA, kuutikivi. Inventoinnissa 1985 Asser Moijala paljasti hallussaan olevan neljä kuutiokiveä, joista hän lahjoitti Kansallismuseolle yllä mainitut KM 23625:1-3, mutta kyseisen, neljän kuutiokiven hän halusi pitää itsellään. Kivi on samaa löytöä kuin mainitut kolme kiveäkin.

Muinaisjäännösten kuvaukset (numerointi ja merkinnät A ja B inventoijan):

Kuppikivi A: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta (s. 13-14, n:o 7); kivi on edellä mainitun muinaisjäännösluettelon n:ossa 17 mainittu.

Kuppikivi B: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta (s. 15, n:o 8); kivi on muinaisjäännösluettelon n:ossa 18 mainittu.

Röykkiö 1: Inventointihavaintojen 1985 mukaan kyseessä on aivan tien varressa oleva nurmettunut "kumpu", jonka halkaisija on muutama metri. - Kumpua ei ole merkitty Matti Huurteen yleiskartalle 1956, mutta se saattaa olla osittain samalla paikalla olleen n:on 14 jäännöksiä tai sitten myöhemmin syntyneitä kasaelmia. Röykkiön 1 rautakautisuus ei ole siis ollenkaan varma. Inventoinnissa 1985 siihen ei tehty koekuoppaa.

Röykkiö 2: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 4 x 5 m:n suuruiseksi hautaraunioksi, mutta muita tietoja tuolloisesta ulkonäöstä ei ole. - Inventointihavaintojen 1985 mukaan paikalla on isoja peltolohkareita ja tiheää pensasmaista kasvillisuutta. Lähemmin röykkiötä ei tutkittu ja sen rautakautisuus on myös epävarma.

Röykkiöt 3 ja 4: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 4 x 4 ja 6 x 4 m:n suuruiseksi raunioiksi, mutta muita tietoja tuolloisista ulkonäöistä ei ole. - Inventointihavaintojen 1985 perusteella paikalla on pieniä peltokiviä ja turvetta. Kohteiden rautakautisuus on epävarma. Inventoinnissa niitä ei tutkittu tarkemmin.

Röykkiöt 5 ja 6: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 7 x 8 ja 2,5 - 11 x 27 m:n suuruiseksi raunioiksi, mutta muita tietoja tuolloisista ulkonäöistä ei ole. - Inventointihavaintojen 1985 perusteella röykkiöt ovat hyvin isojen peltolohkareiden

peitossa ja ne muodostavat yhdessä röykkiöiden 3 ja 4 kanssa pitkän, vallimaaisen rakennelman. Inventoinnissa 1985 tätä rakennelmaa ei tutkittu tarkemmin

Röykkiö 7: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 7 x 6 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja tuolloisesta ulkonäöstä ei ole. - Inventoinnissa 1985 röykkiön havaittiin olevan jäljellä. Se on noin metrin korkuinen ja turpeen peittämä. Päällä on jokunen iso peltolohkare ja röykkiön päällä kasvaa pihlaja. Röykkiöön ei tehty koekuoppaa.

Röykkiö 8: Röykkiötä ei ole Matti Huurteen yleiskartalla ja se havaittiin paikalla inventoinnissa 1985. Kyseessä on aivan riihen länsipäädyssä oleva turpeen peittämä röykkiö, jonka halkaisija on n. 4 m ja korkeus n. 70 cm. Röykkiö on säilynyt peittämättömänä.

Röykkiö 9: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 30 x 18 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja tuolloisesta ulkonäöstä ei ole. - Inventoinnissa röykkiön huomattiin olevan kuitenkin jäljellä, mutta se lienee aika paljon pienempi kuin minä kokoiseksi se Huurteen kartalle on merkitty. Siihen tehdystä koekuopasta löydettiin KM 23625:4 ja 5. Koekuopassa oli myös aika paljon kiviä.

Röykkiö 10: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 10 x 6 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja ulkonäöstä ei ole. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että röykkiö on raivattu pois ja sen paikalla on vain viljeltyä peltoa. Löydöt: tarkemmin määrittämätön osa KM 17505:1-11:stä ja 23625:1-3:sta.

Röykkiö 11: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 5 x 5 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja ulkonäöstä ei ole. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että röykkiö on raivattu pois ja sen paikalla on vain viljeltyä peltoa.

Röykkiö 12: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 10 x 7 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja ulkonäöstä ei ole. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että röykkiö on raivattu pois ja sen paikalla on vain viljeltyä peltoa.

Röykkiö 13: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 10 x 6 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja ulkonäöstä ei ole. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että röykkiö on raivattu pois ja sen paikalla on viljeltyä peltoa.

Röykkiö 14: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 18 x 10 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja ulkonäöstä ei ole. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että paikalla ei ole Huurteen kartan muotoista röykkiötä, mutta sen sijaan osittain röykkiön paikalla on "kumpu", joka on oheisen luettelon röykkiö 1.

Röykkiö 15: Kyseessä on raunio, jonka pohjaosan Matti Huurre tutki 1956. Huurteen yleiskartalle raunio on merkitty n. 12 x 9 m:n suuruiseksi, ks. myös Matti Huurteen hallussa olevia valokuvia. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että röykkiöstä ei ole enää mitään jäljellä, vaan että sen paikka on viljeltyä peltoa. Löydöt: KM 14107:1-33.

Röykkiö 16: Merkitty Matti Huurteen yleiskartalle n. 9 x 5 m:n suuruiseksi raunioksi, mutta muita tietoja ulkonäöstä ei ole. - Inventointihavaintojen 1985 perusteella röykkiö on raivattu pois ja sen paikka on viljeltyä peltoa.

Polttokenttäkalmisto, n:o I: Sijaitsee alueen koillisosassa. Kyseessä on n. 70 x 40 m:n laajuinen ja muutaman metrin korkuinen, metsäinen mäki, joka on merkitty Matti Huurteen yleiskartalle ja joka erottuu hyvin myös peruskartalla. Mäellä oleva polttokenttäkalmisto tuli ilmi inventoinnissa 1985, kun mäelle tehtiin kokeeksi koekuoppa, josta löytyivät KM 23625:6-8. Maa-

perä kuopassa oli kivistä.

Kalmisto tai asuinpaikka (?), n:o II: Kyseessä on alueen länsiosassa oleva paikka, joka on merkitty Matti Huurteen yleiskartalle nimellä Katajamäki. Inventointihavaintojen 1985 perusteella kyseessä on n. 50 x 20 m:n laajuinen, matala, hyvin ryteikköinen mäkipaikka, jonka eteläpuoliskolta näyttää viedyn paljon maata pois joskus kauan sitten. Mäelle on siirretty myös paljon isoja peltolohkareita ja sen pohjoispuoliskon koko on n. 15 x 20 m. Tänne, mäen laelle, kuppikivestä A n. 25-30 m länsiluoteeseen tehtiin inventoinnissa 1985 koekuoppa, josta löytyivät KM 23625:9 n. 20-30 cm:n syvyydestä. Maaperä kuopassa oli multaa, jossa oli jonkun verran kiviä, ei kuitenkaan mitään tiheää kiveystä. Löytöjen ja paikan ulkonäön perusteella paikan luonnetta ei voi ratkaista. - Tilanomistaja Asser Moijala kertoi inventoinnissa 1985 paikan olevan nimeltään Kurjenkukkula, jota nimeä Sirkka Ojala käyttää inventointikertomuksessaan selostaessaan viereistä kuppikiveä A.

Inventointi 1985: Tutkimukset paikalla tehtiin 10. ja 11. lokakuuta; kaikki olennainen on selvitetty jo edellä.

Valokuvat: Kuvat 3-7 (s. 456 - 457) ja F 68816

Diat: 13185-187

Ks. yleiskartta s. 82 ja peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala

- rautakautinen muinaisjäännösalue, jossa kaksi kuppikiveä (A ja B), yhdeksän röykkiötä (n:ot 1-9), polttokenttäkalmisto (n:o I) ja asuinpaikka tai kalmisto(?) (n:o II), alueella on ollut myös seitsemän täysin hävitettyä röykkiötä (n:ot 10-16)

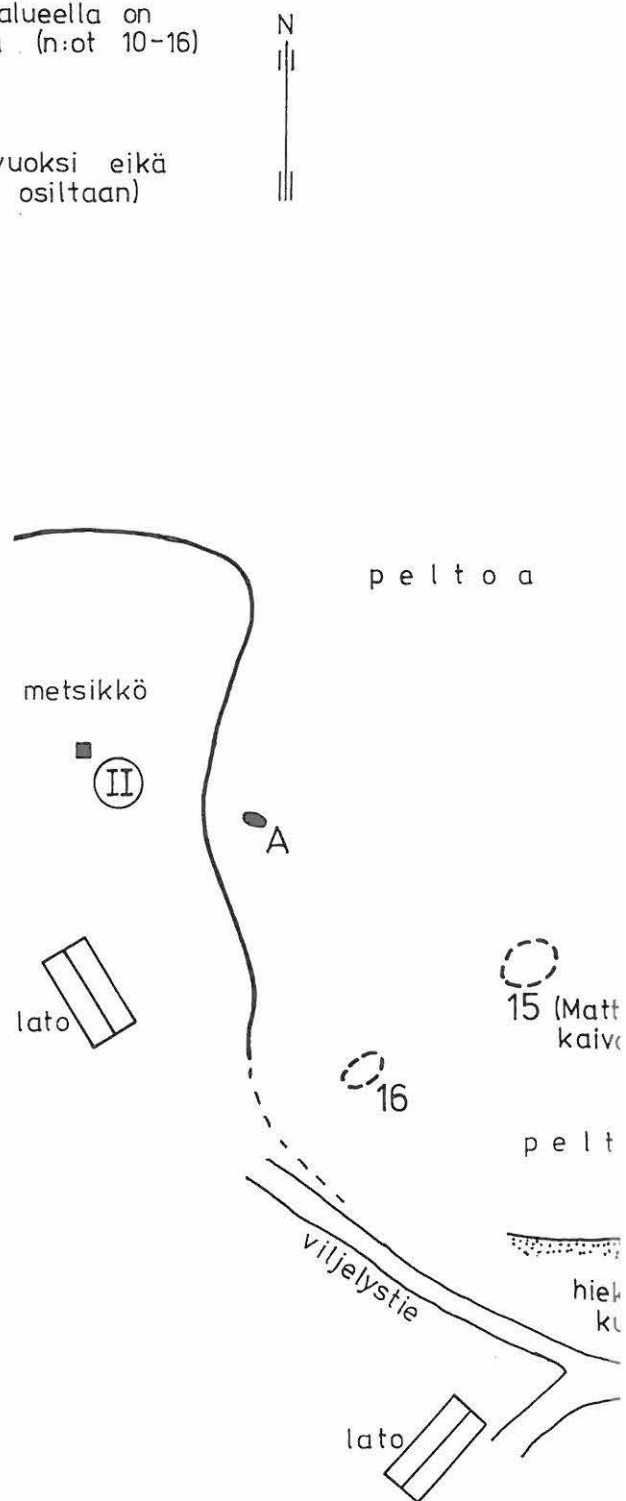
Yleiskartta 1:1500 0 15 30 45 60 75 m

(Huom! Kartassa on mittakaavavirhe pienennöksen vuoksi eikä alkuperäisenkään kartta ole aivan tarkka kaikilta osiltaan)

- kuppikivet (A ja B)
- jäljellä olevat röykkiöt (n:ot 1-9)
- hävitetyt röykkiöt (n:ot 10-16)
- Ⓢ polttokenttäkalmisto
- Ⓢ asuinpaikka tai kalmisto(?)
- inventoinnissa 1985 tehty koekuoppa
- röykkiöiden väliin pellostä kasattuja kiviä ja maata
- pr pitkulainen peltoraunio

Karttapohjana on käytetty pienennettyä kopiota Matti Huurteen yleiskartasta 1:1000 1956, jota täydennetty käsivaraisesti inventoinnissa 1985

Piirt. Jyri Saukkonen

HATTULA 21

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 09-32

y = 515 07-16

z = n. 84-85

(= Pöläätyn pellon eli löytöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Leiniälä

Löytöpaikka: Pöläätty
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 1339 veneenmuotoinen vasarikirves. Löytänyt Juho Lassila Hattulan Leiniälän kylän Lassilan talon Pöläätyn pellostä.

Löytöpaikan sijainti: Pöläätyn pelto, jolta esine on löydetty, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 6,5 km länsiluoteeseen ja Mäki-Lassilan päärakennuksesta, jonka maata pelto on, n. 1,4 km luoteeseen. Esineen tarkka löytöpaikka pellolla ei ole tiedossa. Peltoalue, jonka laajuus on n. 200 x 60 m, on rajattu peruskarttaotteelle (s. 103).

Paikan kuvaus: Etelä- ja pohjoispäissään pelto rajoittuu tilusrajaan, länsiosassaan peltojen ympäröimään metsäsaarekkeeseen ja idässä alavaan, suoperäiseen peltomaastoon. Alue on muuten tasaista maastoa, paitsi että se viettää itäosassaan loivasti kohti em. alavaa peltomaastoa. Maaperä pellolla on kaikenkaikkiaan varsin kevyttä, osittain siltti- ja osittain saviperäistä.

Inventointi 1985: Pöläätyn pellon sijainti ja laajuus neuvottiin Mäki-Lassilassa 31. lokakuuta, jolloin inventoija kävi myös tarkastamassa aluetta. Peltoalue oli kynnetty, mutta sen pinnalla ei havaittu löydöksiä. Koekuopin aluetta ei tutkittu. Peltoalue on kuitenkin siksi laaja, että inventointitarkastuksen ei tarvitse merkitä sitä, etteikö alueella voisi olla esim. nuorakeraaminen asuinpaikka; sijainniltaan, topografialtaan ja maaperältäänkin alue olisi tällaiselle varsin sovelias ja verrattavissa kohteeseen HATTULA 17 (s. 71)

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 22

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 76-88

y = 515 54-70

z = n. 88-100

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jossa röykkiö on ollut ja josta
esine on löydetty)

Kylä: Ihalempi

Löytöpaikka: Sutola

- kivistinen (?) löytöpaikka ja hävitetty, ajoitukseltaan ja
tarkoitukseltaan tuntematon kivistiröykkiö, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Hämeenlinnan museon hoitajan Felix Sep-
pälän kirje, Hämeenlinnassa syyskuun 17 p:nä
1939, Muinaistieteelliselle toimikunnalle.
Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt:

Hämeenlinnan museo 4793 hioin, kvartsiittia.
Esineen on löyt. lyseol. Erkki Ihaniemi ke-
sällä 1939 Hattulan pit:n Ihalemmen kylän
Ihaniemen talon Sutolan metsässä olevasta ki-
viröykkiöstä.

Röykkiön ja löytöpaikan sijainti: Aivan tarkkaa paikkaa ei tie-
detä, mutta se alue, jossa paikka on, on rajattu peruskarttaot-
teelle (s. 103) ja sijaitsee Sutolan tilan alueella, heti tilan
kaakkoispuolella, Hattulan vanhalta kirkolta 6 km länsiluotee-
seen ja Lehijärven pohjoisrannalla olevalta Ihaniemen tilalta
1,5 km luoteeseen. Alue on lounaaseen viettävää metsäistä rin-
nettä ja kooltaan 170 x 30-100 m. Tiedot paikasta selvisivät
inventoinnissa 1985.

Röykkiön kuvaus: Röykkiöstä ei ole muita tietoja kuin yllä ole-
vien löytötietojen maininta "kivistiröykkiö". Hioimen ajoitus on
epävarma ja sen yhteyttä röykkiöön lienee pidettävä myös epä-
varmana. Röykkiön ajoitus ja tarkoitus jäävät näin ollen tunte-
mattomiksi. - Inventoinnissa 1985 selvisi, että esine löytyi
ajettaessa kiviä Sutolaan, jonkun rakennuksen perustukseen; tä-
män tiedon ja inventoinnissa tehdyn alueen tarkastuksen perus-
teella röykkiö on hävitetty.

Inventointi 1985: Paikan sijaintia selvitettiin 10. lokakuuta
löytäjän Erkki Ihaniemen kanssa, jonka saatiin tietää asuvan
Pelkolan kylässä, Sutolasta pari kilometriä etelälounaaseen.
Löytäjä ei osannut sanoa kuitenkaan aivan tarkkaan sen röykkiön
sijaintia, josta esine on peräisin, mutta hänen mukaansa röyk-
kiö on ollut kuitenkin edellä selostetulla alueella. Erkki Iha-
niemi kertoi myös esineen löytyneen kiviä ajettaessa, mutta et-
tä esineen hän oli löytänyt vasta Sutolassa kivien joukosta.
Myöskään itse röykkiöstä löytäjällä ei ollut tarkempia tietoja.
Alue, jossa röykkiö on ollut, tarkastettiin niinkään 10. loka-
kuuta. Peruskarttaotteelle rajatun alueen pohjoisosassa, Suto-
laan idästä tulevasta tilustiestä n. 10 m etelään (x= 6772 87,
y = 515 60, z = 95) oli havaittavissa hyvin matala kivilatomus,
lähinnä vain kivistä, halkaisijaltaan 2,5 - 3 m ja korkeudel-
taan 10 - 20 cm. Sen päällä oli vähän sammalta ja lehtiä. Lato-

mus vaikutti varsin myöhäiseltä, se on syntynyt ehkä viereisen tien teossa, eikä sitä ole huomioitu muinaisjäännökseksi oheisessa inventointikertomuksessa. Muita kiviröykkiöitä tai sellaisen jäännöksiä alueella ei havaittu, mutta em. latomuksen ei tarvitse kuitenkaan olla se, josta esine on peräisin. Alueen metsä oli harvaa ja havainto-olosuhteet olivat kauttaaltaan oikein hyvät. Koekuopin aluetta ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 23

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 13

y = 516 26

z = n. 87

(= kalmiston peruskoordinaatit)

Kylä: Ihalempi

Löytöpaikka: Raimaanmäki (Kevola)

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka II

Maanomistaja 1986: Vaittinen, Reino J.

Os.: Ihalempi, 13720 PAROLA

Tila: Kevola RN:o 7:20

Kalmiston sijainti: Kalmisto sijaitsee Lehijärven pohjoispuolella olevalla Raimaanmäellä, Hattulan vanhalta kirkolta 5,5 km länsiluoteeseen ja Kevolan päärakennuksesta n. 70 m samaan ilmansuuntaan. Paikan tarkka sijainti on mahdollista määrittellä jäljempänä mainittavan A.O. Heikelin kartan 1897 avulla, jonka Sirkka Ojala on jäljentänyt inventointikertomukseensa 1939. Sijainti varmistettiin inventoinnissa 1985. Peruskartan muinaisjäännösviiri on hieman paikan luoteispuolella.

Paikan kuvaus: Ks. jäljempänä lueteltavia tutkimuksia ja kirjallisuutta. - Inventointihavaintojen 1985 mukaan paikka on säilynyt ennallaan sitten aiempien tutkimusten, paitsi että A. O. Heikelin mainitseman kalliosärkän (många meter vidsträkt berg), joka on merkitty hänen kertomuksensa 1895 kaivauskartalle (berg), päälle ja viereen on kasattu paljon isoja kivilohkareita. Kallion vieressä, sen kaakkoispuolella, on matala painanne, laajuudeltaan n. 1,5 - 2 m, joka lienee sen perunakuopan jäännös, jota kaivettaessa paikan ensimmäiset löydöt tavattiin ja jonka ympärillä Heikel kaivoi (ks. Heikelin kaivauskarttaa). Paikka ja sen ympäristö on muuten ruohoa kasvavaa laidunketoa, jossa ei ole muuta kasvillisuutta.

Tutkimukset:

A.O. Heikel 1894 ja 1895, kaivauksia (kertomus 1894 Suomen Museossa ja Finskt Museumissa 1894, ks. kirjallisuutta; kertomus 1895 top. arkistossa)

A.O. Heikel 1897, kartoitus (kartta 1:4000 esihist. toimiston top. arkistossa ja kertomus Till Arkeologiska Komissionen, N:o 2010/1897 A.K., kansiossa "Vanhoja matkapäiväkirjoja" esihist. toimiston arkistossa).

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 1, n:o 1)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 12. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

A.O. Heikel, Muinaistieteellisiä tutkimuksia. Arkeologisen Komissionin toimesta kesällä

1894 suorittanut A.O. Heikel. Suomen Museo N:o 8-9, 1894. Helsingissä 1894. S. 127-128. (Sama ruotsiksi: Finskt Museum 1894, s. 127-128).

Löydöt:

KM 2895:9-13 yksiteräinen miekka (:9), viisi rannerengasta (:10-12) ja hevosenkengän muotoinen solki (:13). Ks. löytötietoja pääluettelosta ja verifikaateista. Salomon Wilskmanin lähetys, joka saapui 8 p. toukokuuta 1893.

KM 2902:11 ja 12 rautakirves ja hevosenkengän muotoinen solki. Ks. löytötietoja pääluettelosta ja verifikaateista. Salomon Wilskmanin lähetys toukokuun 30 p. 1893.

KM 3005:10 rannerengas. Ks. löytötietoja pääluettelosta ja verifikaateista. S. Wilskmanin lähetys 6/X 94.

KM 3008:1-12 rautakautisia kalmistolöytöjä. A.O. Heikelin kaivauslöydöt 1894.

KM 3146:1-44 rautakautisia kalmistolöytöjä (alanumero 1 siirretty hist. osastolle). A.O. Heikelin kaivauslöydöt 1895.

KM 3452:3 kullattu lasihelmi. Ks. löytötietoja pääluettelosta. Intendentti A.O. Heikelin virkamatkaltaan kesällä 1897 tuoma esine.

Hämeenlinnan museo 1337 heittokeihäänkärki. "Ihalemmen kylän Savolan (po. Kevolan) talon pellosta peltokummusta, josta tri Heikel on ennen löytänyt muin.esineitä".

Ei tallessa, "vanhan aikuinen hukari" ja luita. Hukari mainitaan lyhyesti KM 2895:9-13:n verifikaateissa: "siinä oli ollut vanhan aikuinen hukarikin mutta olivat hukanneet". Muita tietoja löydöstä ei ole. Luita, joita ei ole lähetetty museoon, mainitaan hukarin yhteydessä ja myös KM 2895:9-13:n löytötiedoissa pääluettelossa sekä myös KM 2902:11 ja 12:n ja 3005:10:n verifikaateissa.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 11. lokakuuta; edellä on jo esitetty paikan nykyistä tilaa koskevat havainnot. Paikkaa ei tutkittu koekuopin, mutta muutamia koekuoppia, joissa ei ollut löytöjä, tehtiin kokeeksi laidunalueelle, paikasta n. 120-150 m luoteeseen. Maastoa koekuoppien ympäristössä tarkasteltiin myös pintapuolisesti, mutta mitään mainittavaa ei havaittu. Muualla ympäristöä ei tutkittu.

Valokuvat: Kuva 8 (s. 458)

Diat: 13188

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 24

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 03-13

y = 516 17-31

z = n. 82,5-85

(= oletetun löytöalueen peruskoodinaatit)

Kylä: Ihalempi

Löytöpaikka: Raimaanmäki SW

- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Ihalempsin Kevolan eli Raimaanmäen rautakautisen polttokenttäkalmiston kaivauskertomus 1895.

Löydöt:

Ei tallessa, miekka. Löydöstä kirjoittaa A.O. Heikel yllä mainitun kaivauskertomuksensa lopussa: "Dessutom skall man för ungefär 20 år sedan vid dikesgräfnig i åkern under (Kevola eli Raimaanmäki) fynstället funnit ett svärd med bibehållet fäste och pareståg. Detta svärd har sedermera gått förloradt." Muita tietoja löydöstä ei ole.

Löytöpaikan sijainti: Miekan tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta yllä olevien A.O. Heikelin tietojen perusteella se lie-
nee löydetty jostain peruskarttaotteelle (s. 103) rajatulta
n. 1,5 - 2 ha:n laajuiselta peltoalueelta, aivan Raimaanmäen
eli Kevolan rautakautisen kalmiston lounais- eli alapuolelta,
Hattulan vanhalta kirkolta 5,5 km länsiluoteeseen. Alue on
lounaaseen viettävää maastoa Lehijärven nykyisestä rannasta
n. 100 - 200 m pohjoiseen. - Inventoinnissa 1985 oletettua
löytöaluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 25

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 34

y = 516 28

z = n. 92

(= hävitetyn kuppikiven likimääräisen paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Ihalempi

Paikka: Tervämäki

- hävitetty kuppikivi, luokka III

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi
(s. 11-12, n:o 5)

Kiven sijainti: Kuppikiven aivan täsmällinen paikka ei ole tiedossa, mutta peruskarttaotteelle (s. 103) paikka on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen selostuksen perusteella Tervämäen talosta 200 m lounaaseen, Hattulan vanhalta kirkolta 5,5 km länsiluoteeseen. Paikka on ollut ennen, ja on edelleenkin, Tervämäen peltoa. Sen sijaan Sirkka Ojalan kertomuksen kartalle n:o II paikka on merkitty Kevolan talon pelolle, tilustien lounaispuolelle, kuvatusa paikasta ehkä n. 100 m lounaaseen. Ojalan karttamerkintä lienee epätarkka. - Inventoinnissa 1985 Tervämäen talon peltoaluetta ei tarkastettu.

Kiven kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan kertomusta.

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 26

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 39

y = 516 40

z = n. 95

(= kuppikiven alkuperäisen sijaintipaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Ihalempi

Paikka: Toukola 1

- Hämeenlinnan Sibeliuksenpuistoon (ent. Tähtipuisto) siirretyn kuppikiven alkuperäinen sijaintipaikka, luokka II

Tutkimukset:

Nils Cleve 1933, tarkastus (Kertomus: Hattula, Ihalempi, Toukolan tl. Kirkkomäki. Esiin 9563:2:n löytöpaikka)

Jouko Voionmaa 1937, tarkastus (Kertomus: Kaksi uhrikiveä Ihalempien kylän Toukolan ja Savolan talojen maalla)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 9, n:o 3)

Jyri Saukkonen 1984, Hämeenlinnan inventointi (kohde HÄMEENLINNA 15)

Muita arkistolähteitä: Felix Seppälän kirjeet marraskuun 24. p:nä 1936 ja kesäk. 4. p:nä 1938 esihist. toimiston top. arkistossa, edellinen top. ark. Hattula ja jälkimmäinen top. ark. Hämeenlinna.

Kuppikiven alkuperäinen sijaintipaikka: Kivi on sijainnut alunperin Lehijärven pohjoispuolella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 5,5 km länsiluoteeseen ja Toukolan pääarakennuksesta n. 90 m. luoteeseen. Paikka on laidunaluetta lähellä viljellyn peltopalstan eteläreunaa. Kiven sijaintipaikasta on Jouko Voionmaan tarkastuskertomuksessa tarkka kartta, jonka Sirkka Ojala on jäljentänyt inventointikertomukseensa.

Kiven nykyinen sijaintipaikka: Kivi on nykyään Hämeenlinnan Sibeliuksenpuistossa (ent. Tähtipuisto), jonne se on siirretty 1938, pk. 2131 09 HÄMEENLINNA, x = 6765 51, y = 525 29. Ks. Hämeenlinnan inventointikertomusta 1984.

Kiven kuvaus: Ks. tutkimuksia ja muita arkistolähteitä.

Inventointi 1985: Aivan kiven paikan pohjoispuolista peltopalstaa tarkasteltiin jonkin verran 12. lokakuuta, jolloin inventoinnissa oli mukana fil.yo. Liisa Kurkinen. Kynnetyn pellon pinnalla ei näkynyt kuitenkaan mitään löydöksiä. Ympäristöä ei tutkittu laajemmalti.

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 27

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 26

y = 516 49

z = n. 91

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Ihalempi

Paikka: Toukola 2

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Kerälä, Pentti J.

Os.: Ihalempi, 13720 PAROLA

Tila: Toukola RN:o 5:13

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 10-11, n:o 4)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet, kuvat 14 ja 15)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 13. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Lehijärven pohjoispuolella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 5,3 km länsiluoteeseen ja Toukolan päärakennuksesta n. 70 m kaakkoon. Kivi on heinää kasvavan joutomaan, ent. laitumen, länsiosassa, lähellä viljellyn pellon reunaa. Kivi on merkitty peruskartalle muinaisjäännösmerkillä. Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa sen sijainnista on tarkempikin kartta.

Kiven kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta.

Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin 12. lokakuuta, jolloin inventoinnissa oli mukana fil.yo. Liisa Kurkinen. Kiven ympäristöä ei inventoinnissa tutkittu.

Valokuvat: F 68822

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 28

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 40

y = 516 50

z = n. 94-95

(= Jouko Voionmaan kaivauspaikkojen
1937 peruskoordinaatit)Kylä: IhalempiLöytöpaikka: Kirkkomäki 1

- rautakautinen ja keskiaikainen ruumishautakalmisto, luokka I

Maanomistaja 1986: Kerälä, Pentti J.

Os.: Ihalempi, 13720 PAROLA

Tila: Toukola RN:o 5:13

Paikan sijainti: Kalmisto sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 5 km länsiluoteeseen, Lehijärven pohjoispuolella, Toukolan talon koillispuolella olevalla Kirkkomäellä, josta käytetään joissain tiedoissa myös nimeä Saunamäki. Jouko Voionmaan kertomuksessa 1937 paikasta on hyviä karttoja, joista ilmenevät tarkasti mm. hänen kaivauspaikkojensa sijainnit. Kirkkomäkeen liittyy myös tieto vanhasta kirkonpaikasta, ks. kohde HATTULA 29.

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia, ennen muuta Nils Cleven kertomusta 1933, karttoineen sekä kirjallisuutta; kalmiston laajuutta ei tiedetä, mutta kuten tiedoista ilmenee, osa siitä on hävitetty aikojen kuluessa hiekan otossa. - Inventoinnissa 1985 paikan havaittiin säilyneen kutakuinkin ennallaan sitten aiempien tutkimusten. Sen sijaan läheisen Savolan talon isännältä (ikä n. 50 v.) kuultiin, että hänen isänsä oli joskus aiemmin kertonut löydetyn ihmisen luita jossain kaivuutyössä ns. Hautapellolta, jonka itäisessä osassa on kuppikivi kohde HATTULA 30 (s. 98). Vaikka pellon nimi, jonka Sirkka Ojala mainitsee inventointikertomuksessaan (s. 8), viittaneeekin siihen, että kalmistoa on täälläkin, aiemmissa kertomuksissa tai kirjallisuudessa ei ole kuitenkaan suoranaisia tietoja täältä tavatuista löydöistä. Kyseinen Hautapellon löytöalue sijaitsee jossain peruskarttaotteelle (s. 103) merkittyjen Jouko Voionmaan kaivauspaikkojen ja maantien pohjois- tai koillispuolilla, ehkä n. 40-100 m:n päässä mainituista kaivauspaikoista, ja Savolan kuppikivestä länsiluoteeseen, mahdollisesti Savolan talon maalla (RN:o 3:39).

Tutkimukset:

A.O. Heikel 1894, kaivaus (kertomus Suomen Museossa 1894, ks. kirjallisuutta) ja 1897, kartoitus (kartta 1:4000 esihist. toimiston top. arkistossa ja kertomus Till Arkeologiska Komissionen, N:o 2010/1897 A.K., kansiossa "Vanhoja matkapäiväkirjoja" esihist. toimiston arkistossa)

Nils Cleve 1933, tarkastus

Jouko Voionmaa 1937, koekaivaus

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi
(s. 2, n:o 2)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 11. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Felix Seppälän kirje, päivätty Hämeenlinnassa marraskuun 24 p:nä 1936, K. Herra Toht. Aarne Äyräpälle, Helsinki. Esihist. toimiston top. arkisto.

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 62-63.

A.O. Heikel, Muinaistieteellisiä tutkimuksia. Arkeologisen komissionin toimesta kesällä 1894 suorittanut A.O. Heikel. Suomen Museo N:o 8-9, 1894. Helsingissä 1894. S. 128.

Löydöt:

KM 3008:13 ja 14 ihmisen pääkallon yläosa ja varttinäpyörä kivistä. Tohtori A.O. Heikelin kaivauksia kesällä 1894.

KM 9563:2 pronssinen hevosenkenkäsolki. Löydetty 1928, ks. löytötietoja pääluettelosta.

KM 10697:1 ja 2 pronssilankaketjua ja emalji-helmi. Jouko Voionmaan koekaivauslöydöt 1937.

Ei tallessa, "pieni rahaa muistuttava koru", "joitakin solkia" ja ihmisen luita ja pääkalloja. Ensimmäinen löytö mainitaan Nils Cleven kertomuksessa 1933 ja KM 9563:2:n pääluettelotiedoissa, soljet sen sijaan edellä mainitussa Felix Seppälän kirjeessä. Luista ja pääkalloista, joita on aikojen kuluessa löydetty, on tietoja monissa kertomuksissa, luettelotiedoissa ja kirjallisuudessa. Ks. tarkempia löytötietoja ao. lähteistä.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 12. lokakuuta, jolloin inventoinnissa oli mukana fil.yo. Liisa Kurkinen; inventointihavainnot ja saadut tiedot on selvitetty jo edellä. Kaivaustutkimuksia paikalla ei tehty.

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 29

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 40

y = 516 50

z = n. 94-95

(= kohteen HATTULA 28 Jouko Voionmaan kaivauspaikkojen 1937 peruskoordinaatit)

Kylä: IhalempiPaikka: Kirkkomäki 2

- keskiaikaisen kirkon paikka, luokka I

Maanomistaja 1986: Kerälä, Pentti J.

Os.: Ihalempi, 13720 PAROLA

Tila: Toukola RN:o 5:13

Paikan sijainti: Jäljempänä lueteltavissa arkistolähteissä ja kirjallisuudessa mainittu, kaiken todennäköisyyden mukaan keskiaikaisen, kirkon paikka on samalla Lehijärven pohjoispuolella olevalla Kirkkomäellä kuin kohteen HATTULA 28 ruumishautakalmisto ja sijaitsee siis Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 5 km länsiluoteeseen. Kirkon tarkka paikka Kirkkomäellä ei ole kuitenkaan tiedossa. - Kaikkien muiden lähteiden tiedoista ja olettamuksista poiketen Eero Mäntylä kirjoittaa Hattulan historiassa (s. 252) kuitenkin: "Lehijärven seurakunnalla oli ainakin 1540-luvulta alkaen oma todennäköisesti puinen kappelikirkko, joka vuoden 1698 Ihalempin kyläkartan mukaan oli raunioitunut ja sijaitsi em. kartan mukaan 450-500 m metriä kaakkoon kappelin nykyisestä merkitystä paikasta". Nykyisellä merkityllä paikalla Mäntylä tarkoittaa siis itse Kirkkomäkeä. Mäntylällä (s. 130) on myös kuva mainitusta Ihalempin kyläkartassa ja tämän kuvatekstissä Mäntylä kirjoittaa mm., että "Kartassa näkyy Lehijärven kappelin raunioita osoittava risti taloista yläviistoon oikealle". Kartta on kirjassa niin pienessä koossa, että risti erottuu siinä vain vähäisenä tunnistamattomana pisteinä, mutta sen sijainti selvisi invetoijan käydessä katsomassa alkuperäistä karttaa Maanmittaushallituksen kartta-arkistossa tutkija Mika Hakkaraisen kanssa 5.7.1988, oheisen inventointikertomuksen ollessa viimeistelyvaiheessa. Ristin paikka on merkitty ohessa (s. 97) olevalle Mäntylän kirjasta otetulle kartan kopiolle. Peruskartalla määriteltynä paikka on, Mäntylän mukaisesti, n. 400-500 m Kirkkomäestä kaakkoon, paikalla, jonka likimääräiset peruskoordinaatit ovat: x = 6772 05, y = 516 71, z = n. 84; ko. koordinaattipiste ei ole välttämättä aivan täsmällinen muuta kuin ehkä n. 50 m:n tarkkuudella, koska peruskartta poikkeaa kyläkartasta 1698 tiestön, rakennusten ja rantaviivan osalta. Koordinaattien mukainen paikka, jota ei ole merkitty inventointikertomuksen peruskarttaotteelle, on joka tapauksessa pellon reunaa aivan maantien, tilustien ja tonttialueiden tuntumassa. Alkuperäisestä kartasta näkyy myös, että kyseinen risti on +-muotoinen ja että sen ympärillä on suorakaiteenmuotoinen kehä, jonka pituus kartalta mitattuna on n. 20 m ja leveys n. 12 m. Kehä on lähinnä itä-länsi-suuntainen ja sen itäpää on kiinni tien reunassa. Mitään selitystä merkinnälle kartassa ei ole. - Kartta-arkistossa käytäessä katsottiin myös C. Kiellmanin 1764-65 piirtämää Ihalempin kylän karttaa, jossa ristikistä ei ollut enää mitään merkintää. Tällä kartalla oli kyllä "Kirkkomäenpää"-niminen pelto (n:o 5), Toukolan talon maalla, sijaiten lounais-koillis-suuntaisesti, peruskartalta katsottuna

kuppikiven kohteen HATTULA 27 (s. 92) ja tästä n. 140 m lounaaseen olevan tilustien välillä, niin että pellon koillispuolella on aivan Kirkkomäen reunassa, sen eteläpuolella. Kyseinen pelto liittyy siis joka tapauksessa Kirkkomäkeen eikä edellä selostettuun Mäntylän huomaamaan ristin paikkaan, joka jää pellostä n. 300 m kaakkoon. Kiellmanin kartalla pellon ja ristin paikan välillä on kolme muuta peltoaluetta ja yksi tonttialue. - Oheisessa inventointikertomuksessa on päädytty pitämään keskiaikaisen kirkon paikkana edelleen Kirkkomäkeä; Eero Mäntylän tulkinta Ihalempin kyläkartan 1698 merkinnästä on kaikesta päätäten hänen omansa eikä inventointikertomuksessa toisaalta ole tarkoitus asettaa tätä tulkintaa merkinnästä myöskin kirkon paikkana kyseenalaiseksi.

Paikan kuvaus: Ks. kohdetta HATTULA 28. - Onko Kirkkomäellä jäljellä kirkkorakennuksen jäännöksiä, ei ole tiedossa.

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 14. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Nils Cleve, Kirkkomäen (Esineen 9563:2:n) tarkastuskertomus 1933. Esihist. toimiston top. arkisto.

Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 2.

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 62-63 ja 128.

K.G. Leinberg, Finlands territorial församlingars ålder, utbildning och utbredning intill 1885 års utgång. Skrifter utgifna af Svenska Literatursällskapet i Finland III. Helsingfors 1886. S. 39.

A.O. Heikel, Muinaistieteellisiä tutkimuksia. Arkeologisen Komissionin toimesta kesällä 1894 suorittanut A.O. Heikel. Suomen Museo N:ot 8-9, 1894. Helsingissä 1894. S. 252.

Eero Mäntylä, Hattulan historia. Hämeenlinna 1976. S. 130 (kartta) ja 252.

Inventointi 1985: Ks. kohdetta HATTULA 28; edellä selostettua Eero Mäntylän olettamaa kirkon paikkaa tai sen ympäristöä ei inventoinnissa tarkastettu.

Ks. kopiota kyläkartasta v:lta 1698 s. 97 ja peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

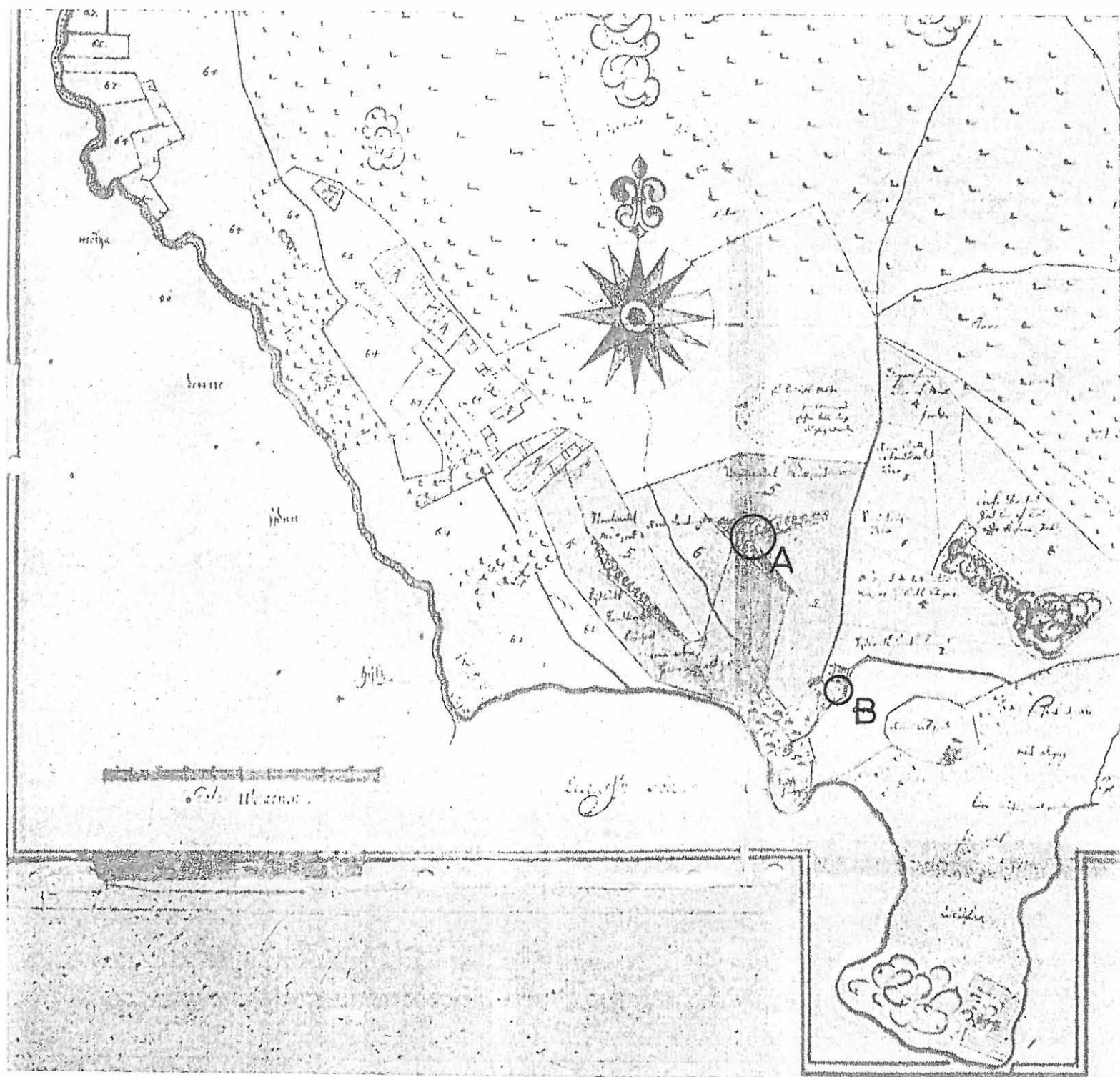
Kohde HATTULA 29, Ihalempi, Kirkkomäki 2
- keskiaikaisen kirkon paikka

97

A: Kirkkomäki (kohde HATTULA 29)

B: Eero Mäntylän Hattulan historiassa (1976) oletettava
kappelin raunioita osoittava risti (ks. alla olevaa
kuvatekstiä)

Suurennettu kopio Eero Mäntylän Hattulan historiassa (1976),
s. 130, julkaistusta Ihalempin kyläkartan 1698 kuvasta.

Ihalempin kyläkartta vuodelta 1698. Kartassa näkyy Lehijärven kappelin raunioita osoittava risti taloista yläviistoon oikealle. Maanmittaushallituksen karttakokoelma. Julkaistu maanmittaushallituksen luvalla.

HATTULA 30

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 43

y = 516 60

z = 95

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Ihalempi

Paikka: Savola

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Savola, Antti E.

Os.: Ihalempi, 13720 PAROLA

Tila: Savola RN:o 3:42 (1986)/3:39 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Jouko Voionmaa 1937, tarkastus (kertomus: Kaksi uhrikiveä Ihalempien kylän Toukolan ja Savolan talojen mailla)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 8, n:o 2)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet, kuva 12)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattula kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 15. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Nils Cleve, Hattula, Ihalempi, Toukolan tl. Kirkkomäki. Esineen 9563:2:n löytöpaikka. Kertomus esihist. toimiston top. arkistossa.

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps. Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 59-62.

Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Lehijärven pohjoispuolella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 5,2 km länsiluoteeseen ja Savolan päärakennuksesta n. 70 m lounaaseen. Kivi on tasaisella pellolla. Jouko Voionmaan ja Sirkka Ojalan kertomuksissa kiven sijainnista on tarkkoja karttoja.

Kiven kuvaus: Ks. tutkimuksia, muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta. - Inventoinnissa 1985 havaittiin lisäksi, että kiven pinta on osittain turmeltunut. Tämä johtuneen osin siitä, että kiven ylitse on ajettu koneilla, kuten Savolan isäntä kertoi, mutta kyse voi olla osittain myös luontaisesta rapautumisesta.

Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin 12. lokakuuta, jolloin inventoinnissa oli mukana fil.yo. Liisa Kurkinen. Peltoalue, jossa kivi on, oli laitumena. Kiven ympäristöä ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

f

HATTULA 31

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 27

y = 517 22

z = n. 88-89

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: IhalempiPaikka: Torttolanmäki 1
- kuppikivi, luokka IMaanomistaja 1986: Suomaa, Erkki J.
Os.: Ihalempi, 13720 PAROLA
Tila: Ihaniemi RN:o 9:28Tutkimukset: Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 12-13, n:o 6)Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 16. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 4,5 km länsiluoteeseen, Lehijärven pohjoispuolella olevan metsäisen Torttolanmäen itäreunalla. Kuppikivi on n. 10 m:n päässä pellon reunasta, eteläkaakkoon viettävällä rinteellä. Torttolanmäen torppa on sijainnut mäen laella, kuppikivestä 80 m luoteeseen. Nykyisin torppa on jo purettu, mutta se on merkitty vielä vanhalle, 1961 painetulle peruskartalle. - Ks. kuppikiven lähellä olevasta lähteestä LIITTEESTÄ 4A (s. 397).Kiven kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta.Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin 3. ja 10. lokakuuta. Sen löytäminen tiheästä metsiköstä oli vaivalloista, koska kiven aivan tarkka sijainti ei ilmennyt aiemmista tiedoista. Kiven kuopat olivat täysin sammaleen peitossa. Kiven ympäristöä ei tutkittu.Valokuvat: Kuvat 9-11 (s. 458 - 459)Diat: 13189, 13190

Ks. peruskartta s. 103

- **Lisäyksiä:** A.-L.Hirviluoto ja S.-L.Seppälä tarkastivat Torttolanmäen kuppikivet (HATTULA 31 ja 32) ja niiden ympäristöä 16.-17.4.1991 omakoti- ja rivitalorakentamista varten haetun poikkeusluvan takia (ks. lausuntopyyntö MV:lle 218/304/1990). Tarkastuksen yhteydessä kuppikivet näytettiin maanomistajille Seija ja Erkki Suomalle. Määräalan rajauksen perusteella todettiin, ettei rakennushanke uhkaa tunnettuja muinaisjäännöksiä. Kuppikivien ympäristöä tark. määräalan kohdalta Torttolanmäen itäpäästä, mutta kivikkosessa ja tiheäkasvuisessa moreenimaastossa ei havaittu merkkejä muinaisjäännöksestä. Sen sijaan Ihalempien paikallistien pohj. puolelta Torttolanmäen itäreunasta löytyi, n.30 m kuppikivestä Torttolanmäki 2 pohjoiseen, pellon pinnasta rautakautisia saviastianpaloja (KM 26379). Ks. tarkemmat löytötiedot S.-L. Seppälä 1991, Parola-Iittala - moottoritielinjan inventointi; HATTULA Ihalempi Torttolanmäki 3. 1.7.1991 *Sirkka Ojala*

HATTULA 32

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6772 35

y = 517 29

z = n. 92

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: IhalempiPaikka: Torttolanmäki 2

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Suomaa, Erkki J.

Os.: Ihalempi, 13720 PAROLA

Tila: Ihaniemi RN:o 9:28

Tutkimukset: -

Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 4,5 km länsiluoteeseen, itse Torttolanmäen itäreunasta n. 20 m itään ja Torttolanmäki 1:n kuppikivestä (kohde HATTULA 31) 100 m koilliseen. Paikka on maantien ja pellon välinen, kivikkoinen, heinää kasvava kaistale, jossa on kuppikiven lisäksi useita muitakin maakiviä. Tien reuna on kivistä kuusi metriä pohjoiseen.

Kiven kuvaus: Kiven pituus on noin kaksi metriä, leveys 1,3 m ja korkeus yksi metri. Sen laella on kaksi "uhrikuopiksi" katsottavaa kuoppaa. Isompi kuoppa on halkaisijaltaan n. 6 cm, syvyydeltään 2 cm, melko loivaseinämainen. Pienempi kuoppa sijaitsee edellisestä n. 7 cm:n päässä ja on halkaisijaltaan 4 cm ja syvyydeltään 1,5 cm, ehkä hieman soikionmuotoinen, ja sen seinämien pinta on epätasaisempi kuin isommassa kuopassa. - Kuoppien perusteella kivi on katsottu kuppikiveksi, vaikka kuopat poikkeavatkin hieman useimpien kuppikivien "uhrikuopista". Varsinkin pienemmän kuopan pinta on tavanomaista epätasaisempi ("viimeisteleämätön"). Kiven pinta on kauttaaltaan tiivistä, eikä kyse voi olla ainakaan rapautumistuotteista.

Inventointi 1985: Kivi löytyi 10. lokakuuta Torttolanmäki 1:n kuppikiven (kohde HATTULA 31) tarkastuksen yhteydessä. Kuopat olivat sammaleen peitossa ja tulivat näkyviin vasta kiven pintaa paljastettaessa. Kiven vieressä ollutta kynnettyä pellon pintaa tarkasteltiin myös, mutta tuloksetta.

Valokuvat: Kuvat 12-14 (s. 459) sekä F 68827 ja 68831Diat: 13191, 13192

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 33

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6773 23

y = 518 00

z = n. 96

(= Sovintokiven peruskoordinaatit)

Kylä: Mervi/IhalempiPaikka: Sovintokivi

- historiallisen ajan rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset: -Kirjallisuutta: Ero Mäntylä, Hattulan historia. Hämeenlinna 1976. S. 129 ja 135.

Kiven sijainti: Sovintokivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 4 km luoteeseen ja Lehijärven koillisosasta 1,3 km pohjoiseen, Kerälänvuoren pohjoispuolella. Kivi on ollut aiemmin metsämaastossa, mutta on jäänyt nyttemmin pienteollisuusalueen keskelle, maantien ja tästä teollisuustontille erkanevan sivutien puristuksiin. Teollisuusaluetta ei ole vielä 1976 painetulla peruskartalla. Sen sijaan Sovintokivi on merkitty kartalle ison kiven merkillä, jonka vieressä on kiven nimi. Ero Mäntylän Hattulan historian (1976) mukaan Sovintokivi on ollut rajapaikka ainakin jo 1618.

Kiven kuvaus: Inventoinnissa 1985 havaittiin, että Sovintokiven korkeus on n. 1,5 m, leveys n. 2,5 m ja pituus n. 1,5 m. Se ei ole siis mitenkään poikkeuksellisen kookas siirtolohkare. Ero Mäntylän mukaan tämän keskuskiven lisäksi rajamerkki käsitti neljä muuta kiveä, jotka osoittivat linjaa Kaijankiveen; näihin ei kiinnitetty inventoinnissa 1985 huomiota.

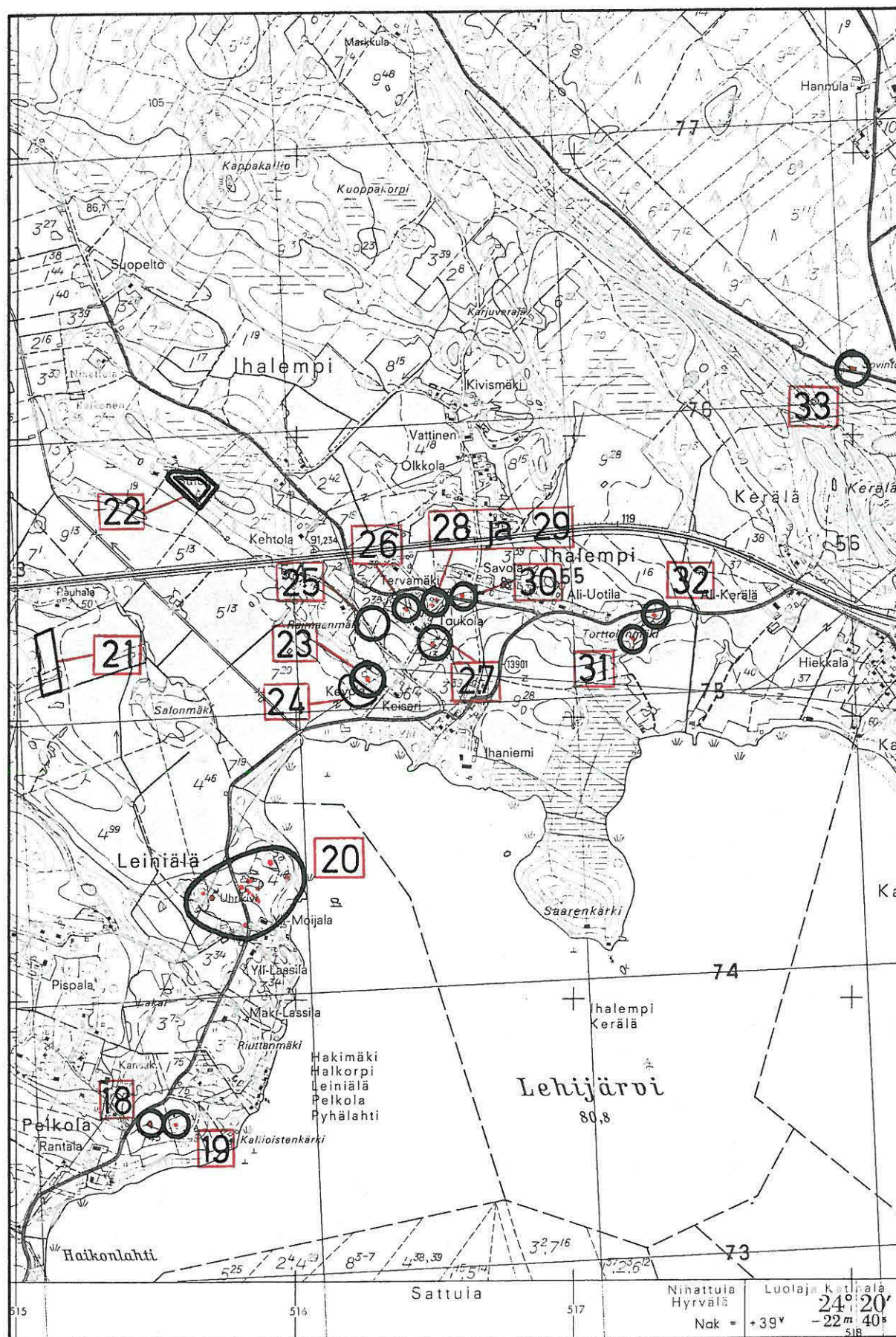
Inventointi 1985: Sovintokivi tarkastettiin 2. lokakuuta. Ympäristöllä oleva teollisuusalue oli tällöin edelleen rakenteilla. Ympäristössä ei näkynyt muita kookkaita kivilohkareita, ja Sovintokivi vaikutti olleen aiemmin sellaisessa maastossa, jossa se on erottunut hyvin, vaikka ei olekaan siis mitenkään erikoisen kookas.

Valokuvat: Kuva 15 (s. 460)Diat: 13193

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 04 LETEENSUO 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 34

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
 x = 6776 63
 y = 513 15
 z = n. 96
 (= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hattulan Tenhola/Kalvolan Heinu

Paikka: Kauraa(saari)

- historiallisen ajan rajapaikka, luokka II

Tutkimukset:

Jyri Saukkonen 1985, Kalvolan inventointi
 (kohde KALVOLA 65)

Muita arkistolähteitä: E. A-n:n Rauhanlahdessa 9.8.93 päivätty kortti K. Herra Valtionarkeologi J.R. Aspelinille, Helsinki. Esihist. toimiston top. arkisto: Kalvola.

Paikan sijainti: Rajapaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 10 km luoteeseen, Vanajanselän lounaisosassa olevan Kauraa-saaren keskellä. Kauraasaari on kooltaan n. 400 x 200 m. Rajapaikka on, paitsi yllä mainittujen kuntien ja kylien, myös Sääksmäen ja Hauhon kihlakuntien rajapaikka. - Inventoinnissa 1985 paikkaa ei tarkastettu.

Rajamerkin kuvaus: Ks. yllä mainittua korttia; paikasta ei ole muita tietoja esihist. toimiston arkistossa.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 35

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
 x = 6774 96
 y = 514 60
 z = n. 88
 (= Lepolahden pääarakennuksen
 peruskoordinaatit)

Kylä: Tenhola

Löytöpaikka: Lepolahti
 - kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Omist. agronomi Hj. Gulin, Hämeenlinna, Hattulan pit., Tenholan kartano, vasarakirves. Löyd. Hattulan Tenholassa Vanajaveden rannalta kuivan veden aikana. Löytäjä Lepolahti-nimisen torpan poika, Lepolahden alueelta. Ilm 22/II 13 M. Salminen.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta löytötietojen perusteella se on siis jossain Vanajaveden rannalla, peruskartalla olevan ent. Lepolahden torpan, nykyisen tilan, mailla. Lepolahden tila sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 8 km lähinnä luoteeseen, Vanajaveden Heinunlahden eteläosassa. Päärakennus sijaitsee n. 130 m:n päässä järven rannasta. - Inventoinnissa 1985 Lepolahden tilalla ei käyty eikä aluetta tutkittu.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 36 A ja B

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

A: x = 6775 58

y = 515 30

z = n. 90

(= paikan A likimääräiset perus-
koordinaatit)

B: x = 6775 48

y = 514 90

z = n. 85-100

(= paikan B likimääräiset perus-
koordinaatit)

Kylä: Tenhola

Paikka: Laikkaanvuori eli Linnahangas

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia (paikalla A) sekä kuoppia ja epävarmoja kiviraunioita (paikalla B), kuopat kuitenkin mahdollisesti pyyntikuoppia, luokka II

Paikkojen sijainti: Paikat sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 8 km luoteeseen olevalla metsäisellä, harjumaisella Laikkaanvuorella eli Linnakankaalla, kahdella eri paikalla. Toinen paikoista, tässä paikaksi A kutsuttu, on jäljempänä mainittavan Tenholan kylän kartan ja kertomusten yhtä pitävien selostusten perusteella oletettavasti melkoisen tarkasti peruskarttaotteelle (s. 119) merkityllä paikalla, aivan Laikkaanvuoren koillispuolella, Laikkaanlahdesta kaakkoon suuntautuvan suon kaakkoispuolella. Toinen paikoista (B) sijaitsee Tenholan kylän kartan perusteella paikalta A n. 400 m länsilounaaseen, likimain peruskarttaotteelle merkityllä paikalla, lähellä Heinunlahden rantaa. Kartan mukainen paikka sopii hyvin myös kertomusten selostuksiin. - Tenholan kylän kartalla olevat "pallokuopat" lienevät Hjalmar Appelgreian mainitsemat "kaksi isoa (kenties luonnon muodostamaa) kuoppaa". - Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartan n:o II (1:20 000) paikkoja tarkoittava merkki (n:o 22), tarkoittanee ylipäätään Laikkaanvuorta, koska se sijaitsee paikasta B n. 400 m kaakkoon (x = 6775 25, y = 515 27). - Inventoinnissa 1985 paikkoja ei tarkastettu.

Muinaisjäännösten kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta; rauniot mainitsee vain Hjalmar Appelgren, ja hänen mukaansa ne ovat "epäselviä". - Huolimatta tiedoissa esitetyistä muista olettamuksista, on mahdollista, että kuopat ovat pyyntikuoppia, ks. myös kirjallisuutta (Matti Huurre).

Tutkimukset:

Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (ks. Appelgrenin muistikirjaa, s. 183-184, kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa sekä muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta)

A.O. Heikel 1898, tarkastus (kertomus: Hör till Axel O. Heikels berättelsen till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Hattula. Esihist. toimiston top. arkisto)

Julius Ailio 1921, tarkastus (ks. Ailion Tenholan linnavuoren tarkastuskertomusta 1921)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 23-24, n:o 8)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Karta öfver Tenhola by i Hattula... Esihist. toimiston karttalaatikossa. (Kartta liittyy Hjalmar Appelgrenin tarkastukseen 1886).

Hjalmar Appelgren, Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 33, n:o 62.

Matti Huurre, Esihistoriallinen aika Hattulassa. Sis. Eero Mäntylän Hattulan historiaan. Hämeenlinna 1976. S. 49.

Löydöt: -

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 37

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6776 20-72

y = 515 54-83

z = n. 100-144,3

(= muinaislinnan peruskoordinaatit rinneosineen)

Kylä: TenholaPaikka: Tenholan linnavuori
- muinaislinna, luokka I

Maanomistajat 1986:

Penttilä, Veli-Markus
Os.: Kelohongant. 14 C,
02120 ESPOO
Tila: Tenhola RN:o 6:30Penttilä, Veli-Markus
Os.: Kelohongant. 14 C,
02120 ESPOO
Tila: Linnahangas RN:o 6:35
(1986)/6:29 (peruskartta-
otteella)

Pulkki, Ari J.

Os.: Tenhola, 13720 PAROLA

Tila: Pulkki I RN:o 1:8

Muinaislinnan sijainti: Tenholan linnavuori sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 8 km luoteeseen ja Tenholan kartanosta 1,3 km kaakkoon.Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta. - Peruskarttaotteelle (s. 119) rajattu muinaislinnan alue, joka käsittää myös mäen rinneosat, on laajuudeltaan n. 540 x 100-240 m.Tutkimukset:

Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (Kertomus Muinaistieteellisestä tutkimusretkestä Länsi-suomessa ja Hämeessä Suvella 1886. Vihko 3, s. 90-92, n:o 28. Hj. Appelgrenin kertomuksia tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888. Kansio esihist. toimiston arkistossa)

J.R. Aspelin 1892, tarkastus (valokuva Hist. Os. N:o 187, J.R.A. 1892. Esihist. toimiston top. arkisto: Tyrvöntö)

A.O. Heikel 1897, kartoitus (kartta 1:4000 esihist. toimiston top. arkistossa ja kertomus Till Arkeologiska Kommissionen, N:o 2010/1897 A.K, kansiossa "Vanhoja matkapäiväkirjoja" esihist. toimiston arkistossa)

Julius Ailio 1921, tarkastus

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 43-45, n:o 20. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Esihist. toimiston arkisto)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 17, n:o 1)

Jouko Voionmaa 1946, 1947 ja 1948, kaivauksia (ei kertomuksia; J.P. Taavitsaisen tekemän selvityksen mukaan esihist. toimiston arkistossa on 98 yleis- ja kaivauskarttaa, fotostaattia ym.)

Aarni Erä-Esko 1969, restaurointitöiden tarkastus

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 10. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 47-48.

Hjalmar Appelgren, Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 32, n:o 61.

Löydöt:

KM 11639:1 ja 2 kaksi kappaletta savipyörästä ja luunsiruja. Jouko Voionmaan kaivauslöydöt 1946.

KM 11824:1-36 kaularenkaan kappale, pronssista kierrettä, miekan säilän kappale, puukko ja puukon(?) katkelma, saviastianpaloja, luunpaloja ja -siruja sekä hiiltyneitä puunkappaleita. Jouko Voionmaan kaivauslöydöt 1947.

KM 11968:1-90 rautakautisia kaivauslöytöjä. Jouko Voionmaan kaivauslöydöt 1948.

Inventointi 1985: Muinaislinnalla käytiin 24. kesäkuuta; paikasta otettiin valo- ja diakuvia.

Valokuvat: Kuvat 16-23 (s. 460 - 463) sekä F 68836 ja 68837

Diat: 13194-202

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 38

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6776 45

y = 514 90

z = n. 87

(= Laikkaan pääarakennuksen perus-
koordinaatit)Kylä: TenholaLöytöpaikka: Laikas

- rautakautinen(?) löytöpaikka

Tutkimukset: -Muita arkistolähteitä: Mikael Salmisen tiedonanto 24/II 1913 ja toinen, päiväämätön ja allekirjoittamaton tiedonanto esihist. toimiston top. arkistossa.Löydöt:

Ei tallessa(?), keihäänkärki. Tiedot löydöstä ovat yllä mainituissa tiedonannoissa. Ensin mainituissa löydöstä sanotaan: "Hattulan Tenholan kartanon Laikas-nimisessä torpassa on rautainen keihäänkärki, joka on löydetty torpan pellosta luultavasti v. 1912 (kenties kiviroukkiosta)". Jälkimmäisessä lukee: "Hattula Laikkaan talo. Hattulan pitäjän Tenholan kartanon maalla oleva torppari Laikaksen poika löysi keihään terän jota luulettelevat pakanuuten aikaseksi. Osoite Torppari Laikas, Tenholan kartano, Hattula." Muita tietoja löydöstä ei ole ja se lienee joutunut hukka-
teille; esihist. toimiston arkistossa ei ole tietoja muista Laikkaan mailta löytyneistä muinaisesineistä.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa ent. Laikkaan torpan, nyk. tilan, mailla ei tiedetä. Tila sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 8,5 km luoteeseen ja Tenholan kartanosta kilometrin etelään, Laikkaanlahden itäpuolella. Tila nimineen on peruskartalla.

Inventointi 1985: Laikkaan tilalla käytiin 1. lokakuuta; talonväki ei tiennyt löydöstä yhtään mitään. Inventoija tutki jonkin verran tilan alueita pääarakennuksesta lounaaseen, länteen ja luoteeseen, n. 100-150 m:n päässä pääarakennuksesta, mutta tuloksetta. Paikat, joita tutkittiin, ovat kolme metsäistä mäkeä tai mäennyppylää, joiden sijainnit ovat: x = 6776 37, 43, 52 ja y = 514 73, 79, 79. Muualla tilan ympäristöä ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 39

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

A: x = 6776 60

y = 514 70

z = n. 87-88

(= Lehtirannan päärakennuksen eli röykkiön A paikan peruskoordinaatit, josta on löydetty KM 11778:1-3)

B: x = 6776 61

y = 514 72

z = n. 86-87

(= röykkiön B peruskoordinaatit)

Kylä: Tenhola

Löytöpaikka: Pirnes (Lehtiranta)

- kaksi mahdollisesti rautakautista röykkiötä (A ja B), joista toinen (A) ainakin suurimmaksi osaksi hävitetty, luokka II

Maanomistaja 1986: Pirnes, Erkki L.K.

Os.: Tenhola, 13720 PAROLA

Tila: Lehtiranta RN:o 2:22

Tutkimukset:

Jouko Voionmaa 1947, tarkastus (ei kertomusta, ks. KM 11778:1-3:n löytötietoja pääluettelossa ja verifikaateissa)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset

muinaisjäännökset, n:o 19. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 11778:1-3 rautakirves (:1), rautasirppi (:2) ja pyöreä kupurasolki (:3). Löydetty Otto Pirneksen maalta, hänen asuntonsa (uudisrakennus) perustuksia kaivettaessa heinäkuussa 1947. Tilan nimi on Lehtiranta. Paikalla on ollut mahdollisesti rautakautinen hautaraunio (röykkiö A). Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja verifikaateista. Diar. 4.9.1947.

Kohteen sijainti: Kohde sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta vajaat 9 km luoteeseen ja Tenholan kartanosta 800 m etelälounaaseen olevalla Lehtirannan tilalla. Röykkiö A on sijainnut tilan päärakennuksen paikalla ja röykkiö B on pihamaalla, päärakennuksesta n. 15 m koilliseen. Lehtirannan tila on matalan, hyvin kivikkoisen harjanteen luoteispäässä, ja tilan kaakkoispuolella kyseinen harjanne kohoaa metsäiseksi mäeksi.

Röykkiöiden kuvaus:

Röykkiö A: Tästä mahdollisesta hautaröykkiöstä tiedot ovat KM 11778:1-3:n löytötiedoissa, pääluettelossa ja verifikaateissa. Se on sijainnut Lehtirannan tilan päärakennuksen eli tietojen Otto Pirneksen asunnon (uudisrakennuksen) kohdalla, josta KM 11778:1-3 löydettiin talon perustuksia kaivettaessa. Tiedoissa paikasta sanotaan vain: "kalmistoalue (kumpu?)". Lähempiä tietoja paikasta ei ole paitsi, että talon "ulkopuolella on vielä hiukan kalmistoa"; verifikaateissa olevan karttaluonnoksen mer-

kinnöistä päätellen ulkopuolella olevalla kalmiston osalla tarkoitetaan talosta koilliseen ulkonevan porrasosan luoteispuoleista (oikeanpuoleista) seinustaa. Pintapuolisen tarkastelun perusteella talon vierustalla ei havaittu inventoinnissa 1985 muinaisjäännöstä ja paikan röykkiöluonne ei ole varma. Jouko Voionmaan tutkimus paikalla 1947 lienee ollut vain tarkastusluontoinen, ks. erikoisesti pääluettelon marginaalin huomautusta.

Röykkiö B: Havaittiin inventoinnissa 1985 ja sijaitsee Lehtirannan pihamaalla, päärakennuksesta ja röykkiön A paikasta n. 15 m koilliseen ja päärakennuksen pohjoiskoillispuolella olevasta navetasta myös n. 15 m kaakkoon. Laajuudeltaan n. 4-5 m ja korkeudeltaan n. 30-50 cm. Turpeen peittämä ja todennäköisesti osittain kasattu kiinteän maakiven ympärille. Voi käsittää myös luontaista kivikkoa. Ulkonäön perusteella kyseessä voi olla rautakautinen röykkiö, mutta varmana asiaa ei voida pitää. Inventoinnissa röykkiötä ei tutkittu koekuopin. Maanomistaja Erkki Pirneksen mukaan röykkiötä ei ole kasattu paikalle ainaakaan viereistä asuinrakennusta tehtäessä. - Kyseessä voi olla toinen niistä parista mahdollisesta hautakummusta, joiden mainitaan KM 11778:1-3:n pääluettelotiedoissa ja verifikaateissa olevan Lehtirannan talon läheisyydessä.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 1. lokakuuta. KM 11778:1-3:n löytöpaikasta eli röykkiöstä A ei ollut lisätietoja saatavilla; nykyinen tilanomistaja Erkki Pirnes tiesi kyllä esineitä paikalta joskus löydetyn. Pihamaalla havaittiin sen sijaan röykkiö B, mutta lähiympäristöä tarkastettaessa ei huomattu muita röykkiöitä, vaikka KM 11778:1-3:n pääluettelotiedoissa ja verifikaateissa puhutaankin parista talon läheisyydessä olevasta mahdollisesta hautarauniosta, KM 11778:1-3:n löytöpaikan lisäksi. Koekuopin aluetta ei tutkittu. Erkki Pirnes kertoi lisäksi, että kaivettaessa 180 cm:n syvyinen vesijohto-oja päärakennuksen ja sen pohjoiskoillispuolella olevan navetan välille ei ollut löydetty muinaislöytöjä.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

*Ks. Tapio Karkelan Hattulassa 14.5.1992
päättynyt selvitys rauhoitusmääräysten
joukosta (vastanottokivittäisten yhteydessä)*

HATTULA 40

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6777 33

y = 514 85

z = 87

(= Alitalon päärakennuksen
peruskoordinaatit)

Kylä: Tenhola

Löytöpaikka: Alitalo

- rautakautinen (?) löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Hjalmar Appelgrenin muistikirja, s. 3, kansiossa "Hj. Appelgrenin kertomuksia tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888". Esihist. toimiston arkisto.

Löydöt:

Ei tallessa(?), keihäänterä/joitakin puukkoja. Tiedot löydöstä ovat yllä mainitussa Hjalmar Appelgrenin muistikirjassa. "Tenholan Alitalon pellonsyrjästä on v. 1867 löyd. keihäänterä (joitakin puukkoja)". Muita tietoja löydöistä ei ole ja ne lienevät joutuneet hukkateille; esihist. toimiston arkistossa ei ole tietoja muista Alitalon mailta löytyneistä muinaislöydöistä.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa Alitalon mailla ei tiedetä. Alitalo on nykyään osa Tenholan kartanoa ja sen päärakennus sijaitsee kartanon päärakennuksesta satakunta metriä kaakkoon, Hattulan vanhalta kirkolta 9 km luoteeseen. Peltoalueet alkavat heti Alitalon eteläpuolelta. Nimeä Alitalo ei ole peruskartalla.

Inventointi 1985: Alitalon paikan neuvoivat tenholalaiset Elli ja Lauri Viljamaa 1. lokakuuta. Tenholan kartanon isäntä Vilho Penttilä kertoi Alitalolla olleen muinoin 16 ha peltoa. Peltoalueita ei tutkittu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 41

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6777 42

y = 514 79

z = 91

(= Tenholan kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Tenhola

Löytöpaikka: Tenholan kartano 1
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 4394 siimanpaino. (Acces. 1935, lehtori Seppälä tuonut KM:oon nähtäväksi 27/10 35). Lehtori Seppälä oli saanut esineen lyseolainen Penttilältä, joka löysi sen Hattulan p:n Tenholan kartanon järven rantapellolta, joka ennen on ollut veden alla. Tarkempaa ilmoitusta löytöpaikasta ei ole.

Löytöpaikan sijainti: Esine on löydetty siis Tenholan kartanon alueelta, Vanajaveden rantapellolta, mutta tarkkaa löytöpaikkaa ei kuitenkaan tiedetä. Tenholan kartano, joka on nimineen peruskartalla, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 9 km luoteeseen, Vanajaveden Heinunlahden itäpuolella. Lähellä rantaa peltoja on kartanosta lounaaseen, länteen, luoteeseen ja pohjoiseen, n. 150-600 m:n päässä päärakennuksesta, siis varsin laajalla alueella.

Inventointi 1985: Löytöpaikkaa tiedusteltiin Tenholan kartanossa 1. lokakuuta. Kartanon omistaja Vilho Penttilä tunnisti itsensä löytäjäksi, lyseolainen Penttiläksi, mutta hän ei kuitenkaan muistanut enää lainkaan koko esinettä tai sen löytöpaikkaa. Kartanon peltoja ei inventoinnissa tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 42

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6777 42

y = 514 78

z = 91

(= Tenholan kartanon päärakennuksen
peruskoordinaatit)

Kylä: Tenhola

Löytöpaikka: Tenholan kartano 2
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 1061 keihäänkärki. Löytö-
paikkatiedot ovat: Hattulan pitäjä, Tenholan
kartano, löydetty maasta.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Tenholan kartanon
mailla ei tiedetä. Kartano, joka on nimineen peruskartalla, si-
jaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 9 km luoteeseen, Vanaja-
veden Heinunlahden itäpuolella.

Inventointi 1985: Tenholan kartanossa löytöpaikkaa tiedustel-
tiin 1. lokakuuta kartanon omistajalta Vilho Penttilältä, joka
ei kuitenkaan tiennyt asiasta mitään.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 43

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6777 73-98

y = 514 48-73

z = n. 83-98

(= sen alueen peruskoordinaatit,
missä kivi mahdollisesti on)Kylä: TenholaPaikka: Mahdollisesti Salonkallion alue luonnonsuojelualueella
- kuppikivi(?), luokka II/IIITutkimukset: -Kiven sijainti: Kiven tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta se sijaitsee mahdollisesti peruskarttaotteelle (s. 119) rajatulla n. 260 x 250 m:n laajuisella Salonkallion alueella, Hattulan vanhalta kirkolta 9,5 km luoteeseen ja Tenholan kartanosta 350-600 m pohjoisluoteeseen. Alue on osa 21 hehtaarin laajuista luonnonsuojelualueutta, joka käsittää Vanajanselän Heinunlahden ja Viljamaanlahden välisen niemen. Alue on lehtometsää ja siellä on hyvin runsaasti eri kokoisia kiinteitä maakiviä. - Ks. myös LIITTEEN 7B n:o 16, s. 430.Kiven kuvaus: Kiven ulkonäöstä, kuoppien lukumäärästä tms. ei ole tietoja, eikä ole aivan varmaa, että kyseessä on kuppikivi.Inventointi 1985: Kivestä ei ole aiempia tietoja esihist. toimiston arkistossa; siitä kertoi Tenholan kartanon omistaja Vilho Penttilä 1. lokakuuta käytäessä tiedustelemassa häneltä Tenholan alueen aiempien löytöjen löytöpaikkoja. Penttilä kertoi, että Sirkka Ojalan käydessä Tenholassa Hattulan inventointimatallaan 1939, pari vanhaa miestä kertoi - kuulemma hyvinkin vakavissaan - että jossain nykyisellä luonnonsuojelualueella olisi uhrikivi, jossa on kuoppia. Lähempiä tietoja kivestä Penttilällä ei ollut. Tiedossa ei ole myöskään, ovatko kyseiset vanhat miehet itse nähneet kiven, vaiko vain kuulleet siitä. Vilho Penttilä oli sitten etsinytkin kiveä Sirkka Ojalan kanssa yhden päivän ajan tuloksetta. Sirkka Ojala ei kirjoita kivestä Hattulan inventointikertomuksessaan 1939. Penttilä otaksui edelleen, että kivi olisi lähinnä kait edellä selvitettyllä osalla luonnonsuojelualueutta, mutta asia ei ole kuitenkaan varma. Inventoija kävi alueella niinikään 1. lokakuuta, mutta koska alueella on hyvin runsaasti maakiviä, kuppikiveä ei alettu etsiä niiden joukosta.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

HATTULA 44

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
 x = 6778 98
 y = 515 02
 z = n. 87
 (= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Tenhola

Löytöpaikka: Ruskeenkärki 1

- tutkittu rautakautinen ruumishautaröykkiö, luokka III

Paikan sijainti: Ruskeenkärjen ruumishautaröykkiö on sijainnut Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 10 km luoteeseen, Ruskeenkärki-nimisen, metsäisen ja louhikkoisen harjun länsirinteellä, Vanajanselän itärannalla, Kivirinne-nimisellä huvilapalstalla. Röykkiö on ollut aivan huvilarakennuksen pohjoispäädyn vieressä, rakennuksen pohjoispuolella. Jäljempänä mainittavassa Annikki Helkiön kirjeessä on röykkiön sijainnista karttaluonnos; huvila on rakennettu karttaluonnoksen mukaiselle paikalle. - Ruskeenkärjen alueelta on löydetty myös kuolaimet (kohde HATTULA 201, s. 340).

Röykkiön kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että röykkiöstä ei ole mitään jäljellä, ja että sen paikka on harjun jyrkkään rinteeseen terassimaisesti tehtyä tasaista pihamaata.

Tutkimukset: Helmer Salmo 1954, tarkastus (ei kertomusta, kaksi valokuvaa esihist. toimiston top. arkistossa, ks. myös KM 13640:n luettelotietoja)

Oiva Keskitalo 1955, kaivaus

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 9. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Annikki Helkiö kirje, H:linna 1.11.54, esihist. toimiston top. arkistossa.

Oiva Keskitalo, Viikinkiajan ruumishautaröykkiö Hattulasta. Suomen Museo LXX, 1963. Helsinki 1963.

Löydöt:

KM 13640:1-8 kaksi kupurasolkea, hevosenkäsolkki, ns. permalainen kaularengas, helmiä 80 kpl, pronssisia vaatespiraaleja 36 kpl. pronssispiraaleja 19 kpl ja putkellinen keihäänkärki. Annikki Helkiön löytämiä 1954. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja Annikki Helkiön kirjeestä. Verif. Diar. 21.10.1954.

KM 13645:1-3 pronssinen spiraalisormus, väkipuukko ja kuolaimet. Annikki Helkiön löytämiä

1954. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja Annikki Helkiön kirjeestä. Verif. Diar. 8.11.1954.

KM 13777:1-16 löytöjä ruumishautaröykkiöstä. Oiva Keskitalon kaivauslöydöt 1955, lukuunottamatta alanumeroa 16, joka on myös Annikki Helkiön löytämä.

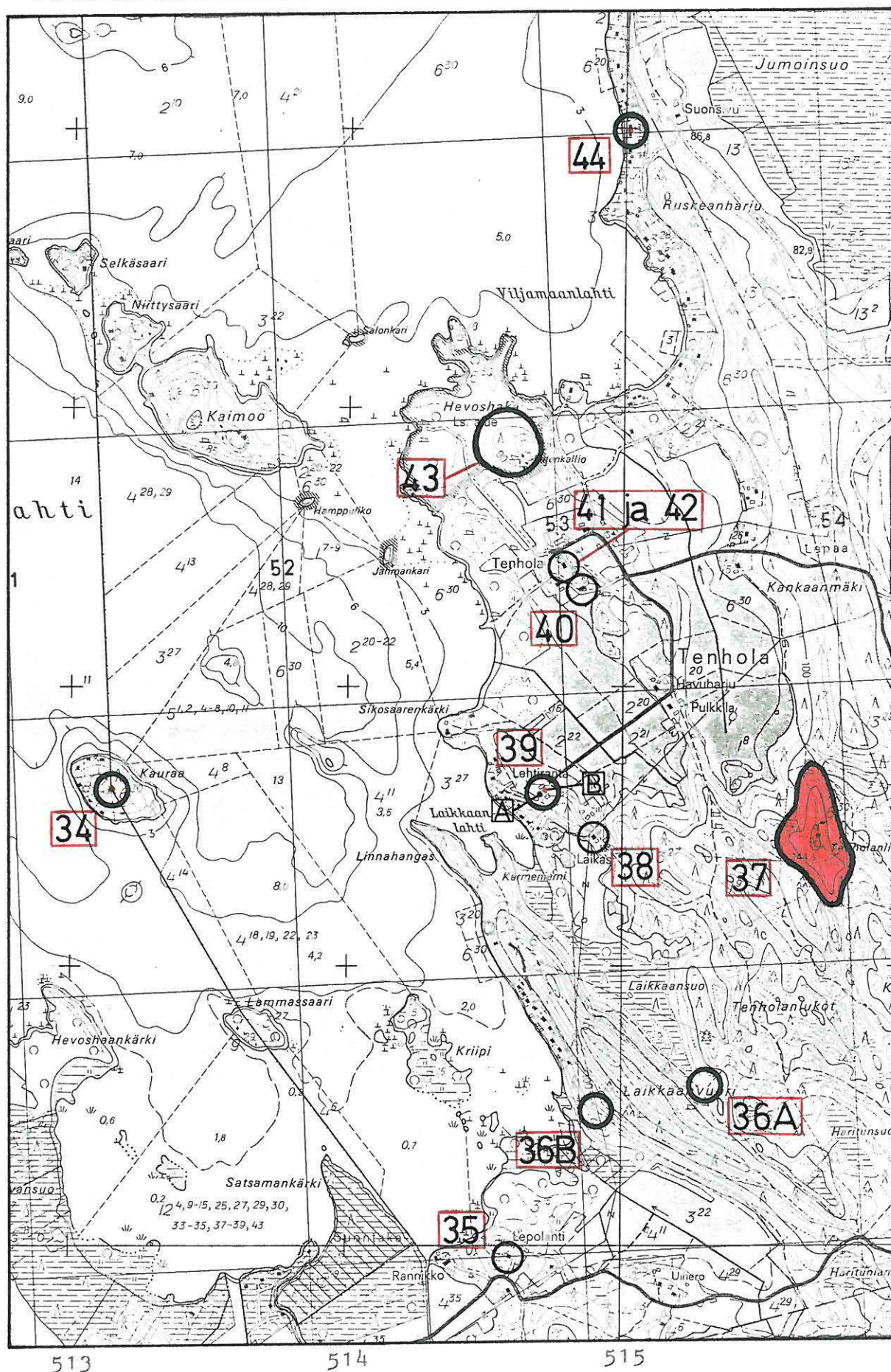
Säilytyspaikka ei tiedossa, ihmisenluita. Luut mainitaan KM 13640:n luettelotiedoissa ja verifikaateissa sekä Annikki Helkiön kirjeessä. Luut on toimitettu museoon KM 13640:1-8:lla luetteloitujen esineiden kanssa, mutta niitä ei ole kuitenkaan luetteloitu.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 1. lokakuuta. Kuten jo edellä esitetystä ilmenee, paikalla ei ollut mitään nähtävissä; ympäristöä ei inventoinnissa tarkastettu. Hattulan kiinteiden muinaisjäännösten luettelossa olevat paikan koordinaatit olivat virheelliset, mitatut n. 100 m Kivirinteen huvilasta etelään olevan huvilan kohdalta, mutta oikea paikka löytyi kuitenkin helposti, koska harjulla kulkevan tien varrella oli kunkin huvilan nimi.

Ks. peruskartta s. 119

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 04 LETEENSUO 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 45
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 14
y = 516 78
z = n. 94
(= röykkiön arvioidun paikan peruskoodinaatit)

Kylä: Suontaka

Paikka: Suontaan kartano 1

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviröykkiö, luokka II/III

Tutkimukset:

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (ks. Voionmaan Tyrvännön Suontaan Käräjämaen tarkastuskertomuksen 1935 kuvaa n:o 2 kuvateksteineen)

Löydöt: -

Röykkiön sijainti: Röykkiön aivan tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta se sijaitsee (tai on sijainnut) Hattulan vanhalta kirkolta 8,5 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta n. 5 km etelälounaaseen ja Suontaan kartanosta arviolta n. 300 m lähinnä luoteeseen, metsän laidassa. - Tiedot röykkiöstä ovat yllä mainitussa kertomuksessa (kuva n:o 2 kuvateksteineen), ja röykkiön sijainnista on vain Voionmaan teksti: "Suontaan maalla metsän laidassa kuvan n:o 1 ottopaikan likellä". Kuvassa n:o 1 näkyy Suontaan kartanon ulkorakennuksia ja kuvan perusteella röykkiön sijainnin pystyy arvioimaan edellä kuvatulle paikalle.

Röykkiön kuvaus: Voionmaa käyttää kuvan n:o 2 kuvatekstissä röykkiöstä nimitystä "hautaraunio(?)", mutta ei selosta röykkiön ulkonäköä. Kuvan perusteella röykkiön luonne jää hyvin epävarmaksi, mutta se vaikuttaa pikemminkin joltain myöhemmältä kiviröykkiöltä kuin rautakautiselta hautaröykkiöltä.

Inventointi 1985: Metsän laitaa paikalla tarkastettiin 31. lokakuuta, jolloin siinä havaittiin yksi varsin myöhäiseltä näyttänyt kiviröykkiö, joka on mahdollisesti peltoraunio, mutta siitä ei päästy selvyyteen, onko kyseessä Voionmaan röykkiö. Mitään muuta mainittavaa ei havaittu. Aluetta kannattaa mahdollisesti vielä tulevaisuudessa tarkastaa.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 46
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6777 77
y = 516 79
z = n. 93
(= Käräjämäen laen peruskoordinaa-
tit)

Kylä: Suontaka

Paikka: Käräjämäki

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on kerrottu olleen hävitetty, 12 kivistä koostunut "käräjäympyrä", luokka II

Maanomistajat 1986:

Rosenlew, Gustav Erik Wilhelm
Os.: Juhani Ahos väg 16 A,
00150 HELSINGFORS

Rosenlew, Henrik
Os: ?

Tila: Suontaan kartano RN:o 13:57 (1986)/
13:29 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (kertomus:
top. ark. Tyrvääntö)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi
(s. 36)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset
muinaisjäännökset, n:o 21. Kanta-Hämeen seu-
tukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Mu-
seovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: -

Käräjämäen sijainti: Mäki sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta
8 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta 5 km etelälounaaseen ja
Suontaan kartanolta n. 300 m luoteeseen. Nimi Käräjämäki on pe-
ruskartalla.

Mäen ja "käräjäympyrän" kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Inventointi-
havaintojen 1985 perusteella mäki, kuten sen ympäristökin, ovat
avointa laidunmaastoa, ja tämän vuoksi mäki onkin poikkeuksel-
lisen hienonnäköinen. Ulkonäkönsä ja sijaintinsa perusteella
paikka voisi olla sopiva rautakautista muinaisjäännöstä ajatel-
len, mutta muinaisjäännöksenä kohde on kuitenkin syytä katsoa,
ainakin toistaiseksi, ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tunte-
mattomaksi.

Inventointi 1985: Mäki tarkastettiin lokakuussa. Pintapuolisel-
la tarkastuksella paikalla ei näkynyt mitään kiinteään muinais-
jäännökseen viittaavaa. Mäkeä tutkittiin jonkin verran myös
koekuopilla, mutta esihistoriallisia löytöjä ei tavattu. Kuo-
pissa oli kyllä paljon mm. tiilenpaloja. Koekuopitus jäi kovin
vähäiseksi muiden inventointikiireiden vuoksi, ja mäellä mah-
dollisesti olevan muinaisjäännöksen toteamiseksi on syytä tehdä
tarvittaessa tarkempia tutkimuksia. Käräjämäen ympäristöä ei
inventoinnissa tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 47
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6777 77
y = 517 05
z = 90
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Suontaka

Löytöpaikka: Vesitorninmäki

- rautakautisen ruumishaudan löytöpaikka, mahdollisesti kalmisto, luokka I

Maanomistajat 1986:

Rosenlew, Gustav Erik Wilhelm	Rosenlew, Henrik
Os.: Juhani Ahos väg 16 A,	Os.: ?
00150 HELSINGFORS	
Tila: Suontaan kartano RN:o 13:57 (1986)/	
13:29 (peruskarttaotteella)	

Tutkimukset: Oiva Keskitalo 1968, kaivaus

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 22. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Kirjallisuutta: Oiva Keskitalo, Suontaka-svärdet. Finskt Museum 1969. Helsingfors 1969.

Löydöt: KM 17777:1-9 kaksi rautamiekkaa, tuppiuukko, kaksi soikeaa kupurasolkea, ketjunnäppä, hevosenkenkäsolki, sirppi ja kaksi ihmisen reisiluuta. Tyrvännön Suontaan Vesitorninmäestä. Ks. löytötietoja pääluettelosta, tutkimuksista ja kirjallisuudesta. Diar. 14.12.1968.

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta n. 5 km etelälounaaseen, Suontaan kartanosta n. 200 m etelään ja kartanon vesitornista n. 17 m pohjoisluoteeseen. Paikka on mäen luoteisrinteessä. Haudan sijainnista on tarkkoja karttoja Oiva Keskitalon kertomuksessa.

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta. - Oiva Keskitalon kaivauskertomuksen mukaan on mahdollista ja jopa todennäköistä, että hauta kuuluu laajempaan kalmistoon; mitään suoranaisia havaintoja muista haudoista ei kuitenkaan ole. Nykyään paikalla, mäkirinteessä, kasvaa pienikokoinen, tiheä, istutuskuusikko.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 3. lokakuuta. Kuusikon vuoksi paikalla ei voinut nähdä mitään. Vesitorninmäkeä ei tarkastettu myöskään laajemmalti.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 48
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6777 96
y = 516 97
z = 90
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Suontaka

Löytöpaikka: Suontaan kartano 2
- rautakautinen, sekundaarinen, löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 17785 rautainen kirves. Esine löytyi 14.11.1968 Tyrvännön Suontaan kartanon (om. kiinteistöyhtymä Gustav ja Henrik Rosenlew, os. Parola, Suontaka) päätalo Hollon terassin vierestä, kaivetun vesijohto-ojan sivusta, n. 15-20 cm syvyydeltä. Maa on aikaisemmin ajettua ajomaata, mullan sekaista kivennäismaata. N. 200 m kaakkoon paikalta on tutkittu rautakautinen hauta (ks. KM 17777). Rakennustyö- mies Jaakko Hellgrenin (os. Hattula, Rahkoi- la) Tyrvännön Suontaan kartanon maalta löytä- mä. Lunastus. Ks. verif. Diar. 19.12.1968.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka, joka löytötietojen perusteella on kuitenkin sekundaarinen, sijaitsee siis Suontaan kartanon päärakennuksen terassin vieressä, kartanon pihamaalla, Hattulan vanhalta kirkolta 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 5 km etelälounaaseen. Löytöpaikka on verifikaateissa olevan peruskarttaotteen mukaan rakennuksen luoteispuolella. Tiedossa ei ole, mistä paikalle tuotu ajomaa on peräisin. - Inventoinnissa 1985 paikkaa ei tarkastettu eikä löytösuhteita selvitelty.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 49
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6777 95
y = 517 00
z = 90
(= Suontaan kartanon päärakennuksen
peruskoordinaatit)

Kylä: Suontaka

Löytöpaikka: Suontaan kartano (?)
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 16320:1-3 kolme rautaista keihäänkärkeä.
Ovat olleet noin 20 vuotta Tyrvännön Suontaan
kartanon päärakennuksen hallin takan reunuk-
sella. Museoneuvoja Arvo Kytölän lähettämät
pidätetyt rautakautiset esineet. Ks. verif.
Diar. 5.9.1964.

Löytöpaikan sijainti: Esineiden löytöpaikasta tai -paikoista ei
ole mitään tietoja, mutta ne on saatettu löytää jostain Suon-
taan kartanon mailta, koska ne on täältä saatukin. Kartano si-
jaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 8 km luoteeseen ja Tyrvännön
kirkolta 5 km etelälounaaseen.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 50
(ent. Tyrvääntö)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 00
y = 517 24
z = n. 84
(= muinaisjäännösten peruskoo-
dinaatit)

Kylä: Suontaka

Paikka: Suontaan kartano 3

- kaksi kuppikiveä ja kolme mahdollisesti rautakautista röyk-
kiötä, luokka I

Maanomistajat 1986:

Rosenlew, Gustav Erik Wilhelm
Os.: Juhani Aho v. 16 A,
00150 HELSINGFORS

Rosenlew, Henrik
Os.: ?

Tila: Suontaan kartano RN:o 13:57 (1986)/
13:29 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1963, tarkastus (kerto-
mus: top. arkisto Tyrvääntö)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset mui-
naisjäännökset, n:o 23. Kanta-Hämeen seutu-
kaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Mu-
seovirasto, esihistorian toimisto.

Sven Erik Rosenlewin, Reino Kalliolan ja An-
na-Liisa Hirviluodon kirjeet v:lta 1961 ja
Matti Turusen valokuvat. Esihist. toimiston
top. arkisto: Tyrvääntö.

Löydöt: -

Muinaisjäännösten sijainti: Kohteet sijaitsevat Hattulan van-
halta kirkolta n. 8 km luoteeseen, Tyrvääntön kirkolta vajaat 5
km etelälounaaseen ja Suontaan kartanon päärakennuksesta n. 240
m itään. Muinaisjäännökset ovat viljellyllä peltoalueella, An-
na-Liisa Hirviluodon tarkastuskertomuksen mukaan enintään n.10
m:n etäisyydellä toisistaan.

Muinaisjäännösten kuvaus: Ks. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastus-
kertomusta ja yllä mainittua Sven Erik Rosenlewin kirjettä.

Inventointi 1985: Kohde tarkastettiin 3. lokakuuta. Siitä otet-
tiin valokuva, mutta lähemmin paikkaa ei tutkittu, joten aiem-
piin tietoihin ei ole lisäämistä.

Valokuvat: Kuva 24 (s. 464)

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 51
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 04-33
y = 517 35-58
z = n. 84-90
(= sen alueen peruskoordinaatit,
josta löydöt on tavattu)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Hinnon- eli Surmanmäki
- rautakautinen kalmisto, luokka II

Maanomistaja 1986: Suomen valtio, Puutarhaoppilaitos
Os.: 14610 LEPAA
Tila: Lepaa RN:o 1:62

Paikan sijainti: Kalmisto sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 4,5 km etelälounaaseen, Lepaanvirran eteläosan länsipuolella olevalla Hinnon- eli Surmanmäellä. Löydöt on tavattu peruskarttaotteelle (s. 155) rajatulta n. 250 x 200 m:n laajuiselta alueelta, mutta löytöjen tarkkoja löytöpaikkoja alueella ei tiedetä, paitsi, että Satak. Museo 12776-12781 on löydetty mäen päivarinteelta.

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia karttoineen sekä löytöjen KM 8120, 10308 ja 15793 pääluettelo- ja verifikaattitietoja. - Inventoinnissa 1985 havaittiin alueen olevan kauttaaltaan sokeri-juurikasviljelynä eikä siellä näkynyt enää minkäänlaisia karkoita, raunioita tms., joten maanpäällisiltä osiltaan kalmisto on ainakin tuhoutunut.

Tutkimukset: A.O. Heikel 1897, kartoitus (kartta 1:4000 esihist. toimiston top. ark. Tyrvääntö ja kertomus Till Arkeologiska Komissionen, N:o 2010/1897 A.K., kansiossa "Vanhoja matkapäiväkirjoja" esihist. toimiston arkistossa)

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 21, n:o 6 ja s. 53)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 24. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: KM 2218:168-171 miekka, keihään kärki, pronssinen vyörengas kahdessa kappaleessa ja nelinkertaisista spiraalikierteisistä renkaista kokoonpantu pronssinen ketju. Surmanmäen (t. Hinnonmäen) löytö, tehty n. 1838 Tyrvännössä; esineitä jäljellä edellä mainitut. Ks. muita tietoja pääluettelosta; ks. myös pääluettelon kirjallisuus- ja arkistoviitteitä.

KM 8120:1-4 miekanterän yläosa kädensijoineen, pyöreä pronssinen kupurasolki ja kaksi pronssista rannerengasta. Löydetty Tyrvännön Hin-

nonmäeltä 1922, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta ja verifikaateista.

KM 10308:1-3 keihäänkärki, keihäänkärjen katkelma ja rautainen putkikirves. Löydetty Tyrvännön Hinnonmäen alueelta 1911, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta ja verifikaateista.

KM 15793:1 ja 2 kaksi veitsenterää. Löydetty Tyrvännön Hinnonmäeltä 1922, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta ja verifikaateista.

Satakunnan Museo (Pori) 12776-12781 rautainen putkikirves, hevosenkenkäsolki, miekan kärki-katkelma, nuolenkärki, rautaveitsen katkelma ja pronssisen kaularenkaan katkelma. Löydetty Tyrvännön Hinnonmäeltä 1924, ks. tarkempia löytötietoja esihist. toimiston arkistosta (kansio "Maakuntamuseot. Rautakausi").

Ei tallessa, ihmisluita. Ks. KM 10308:n verifikaatteja, joissa luut mainitaan; samassa yhteydessä mainitaan löydetyn myös vanhoja rahoja, jotka lienevät hist. ajalta.

Ei tallessa, "rautakoukku kai puvun kiinnittämistä varten". Ks. KM 15793:n verifikaatteja, joissa löytö mainitaan; löydön rautakautisuus ei liene varma. Samassa yhteydessä mainittu miekan kahvaosa on löytövuodesta päätellen KM 8120:1.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 3. lokakuuta, mutta peltoaluetta ei alettu tarkastaa, koska juurikkaiden korjaus oli parhaillaan käynnissä raskailla koneilla ja pellon pinta oli naattien peitossa.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 52

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6775 48

y = 517 16

z = 94

(= oletetun löytöpaikan perus-
koordinaatit)Kylä: MerviLöytöpaikka: Pietola

- rautakautinen, mahdollisesti sekundaarinen, löytöpaikka

Tutkimukset: -Löydöt:

KM 16681 keihäänkärki. Löytänyt rouva Elli Rothsten (os. Parola, Hurttala) kesällä 1957 Hattulan Mervin kylästä Pietolan talon renkipirtistä (om. V. Ahtila) pirttiä hajotettaessa n. 30 cm syvästä rakennuksen alta. Elli Rothstenin lähettämä 20 mk:lla lunastettu rautakautinen esine. Ks. verif. Diar. 30.6.65.

Löytöpaikan sijainti: Oletettava löytöpaikka, eli Pietolan talon renkituvan paikka, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 4,5 km luoteeseen ja Pietolan tilalta kilometrin verran samaan ilmansuuntaan. Paikka on laajojen peltoalueiden länsiosassa ja aivan harjalueen itäpuolella, maantien varressa, tien länsipuolella. Heti paikan pohjoispuolella menee lounais-koillissuuntaisesti Hattulaan liitetyn ent. Tyrvännön raja. Paikan sijainti selvisi inventoinnissa 1985. - Sekä löytötietojen että myös paikan sijainnin perusteella löytöpaikka saattaa hyvinkin olla sekundaarinen.

Paikan kuvaus: Kuten yllä olevista löytötiedoista ilmenee, renkitupa on purettu, mutta se on kuitenkin vielä 1976 painetulla peruskartalla. Inventoinnissa 1985 paikalla huomattiin vielä renkituvan perustukset. Paikan länsipuolinen ympäristö on metsämaastoa ja itäpuolinen peltoaukeaa. Maasto paikalla ja sen lähiympäristössä on verraten tasaista.

Inventointi 1985: Löytöpaikan sijaintia selviteltiin Pietolan tilalla 24. kesäkuuta. Isäntä ei tiennyt esineestä mitään, mutta arveli löytötietojen renkituvan, jonka alta esine on löydetty, sijaitsevan edellä selostetulla paikalla. Myös vanhaisäntä, Viljo Ahtila, oli sitä mieltä, että paikan täytyy olla löytötietojen renkituvan. Elli Rothsten, joka on toimittanut esineen Kansallismuseoon, on asunut kuulemma ko. paikan eteläpuolella olevassa talossa. Paikkaa tarkastettiin 25. kesäkuuta mm. Pietolan vanhanisännän kanssa. Renkituvan perustuksien lisäksi mitään muuta mainittavaa ei ollut nähtävissä. Koekuopin paikkaa ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 53

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6775 94

y = 518 80

z = n. 88

(= Mervin kartanon päärakennuksen
peruskoordinaatit)

Kylä: Mervi

Löytöpaikka: Mervin kartano
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 845 taltta. Löydetty Mervin kartanon rannasta Hattulassa. Lahj. kauppias F. Skogster.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa Mervin kartanon rannassa ei tiedetä. Kartano sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 5,5 km pohjoisluoteeseen, Vanajaveden Mervenselän pohjoisosan länsirannalla. - Inventoinnissa 1985 Mervin kartanossa ei käyty eikä kartanon aluetta tutkittu muutenkaan.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 54

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6776 34

y = 519 30

z = n. 81

(= Matinkiven peruskoordinaatit)

Kylä: Mervi

Löytöpaikka: Matinkiven äyräs

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointi-
kertomus 1939, s. 38.

Löydöt:

KM 6280:2 vasarakirves. L. Karjakko Nestori Siltamäki elok. 1912 Mervin kylän Kartanon maalta, Kartanosta n. 1 km, läheltä Hakalan torppaa olevaa Matinkiven äyräältä, n. 1 kyyn. vedestä, somerikolta. Mikael Salmiselta 18/II 1913 35 mk:sta lunastettuja kiviesineitä. Verifikaateissa lukee paikasta lisäksi: "Esineen löysi hän rantaa katsellessaan harmaanruskean hiekkasoran päältä; löytöpaikasta on Hattulan pitäjän rajaon 1 kilometri arviolta ja löytöpaikan vieressä on pieni metsä --- Matinkiven äyrästä itään päin --- Löytöpaikka Vanajaveden rannalla." (Päälueetelossa kyläksi on mainittu alunperin Pikku-Mervi, mutta kuten Sirkka Ojala inventointikertomuksessaan huomauttaa, löytöpaikka on Mervin kylää).

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa "Matinkiven äyrästä itään päin" ei tiedetä, mutta itse Matinkivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 6 km luoteeseen, Mervin kylän Pikku-Mervin alueella olevassa Savisaari-nimisessä niemessä. Hattulan ja siihen liitetyn ent. Tyrvännön raja on kiveltä n. 600 m pohjoiseen, vaikka löytötiedoissa lukeekin Hattulan pitäjän rajaon olevan arviolta yksi kilometri. Matinkivi on peruskartalla ison kiven merkillä, mutta kiven nimeä kartalla ei ole; nimi on sen sijaan vanhalla, 1947 painetulla, peruskartalla ja tarkoittaa oletettavasti juuri nykyiselle peruskartalle merkittyä kiveä. - Ks. Matinkiveen liittyvästä tarinasta tai perimätiedosta LIITTEEN 6B n:osta 2 (s. 410). - Inventoinnissa 1985 Matinkivellä ei käyty.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 55

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
 x = 6776 78
 y = 519 12
 z = 81-82
 (= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Mervi

Löytöpaikka: Kassela (ent. Heikelin huvilapalsta)
 - hävitetty rautakautinen röykkiö, luokka III

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 5-6, n:o 5)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 8. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Mu-seovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: Ei tallessa, miekka, keihäänkärki, puukon terä ja (hevosenkenkä?)solki. Esineet löytyivät kesällä 1920 ent. Heikelin huvilapalstan puutarhassa olleesta röykkiöstä otettaessa tästä kiviä rakennukseen. Ks. tarkempia tietoja Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta, jossa tiedot löydöistä ja paikasta ovat.

Paikan sijainti: Röykkiö on sijainnut Hattulan vanhalta kirkolta n. 6 km luoteeseen, Vanajaveden Vihdinvirran eteläosan itärannalla, ent. Heikelin huvilapalstan puutarhassa. Ranta on paikasta n. 50-60 m lounaaseen ja huvilarakennus n. 40-50 m koilliseen. Huvilan (tilan) nimi on nyk. peruskartalla Kassela. Paikasta on Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa karttaluonnos, jonka perusteella röykkiön sijainti on määritelty peruskartalla. Peruskartan mukaan paikka, missä röykkiö on ollut, ei olisi kuitenkaan enää Kasselan maata (RN:o 8:4), vaan sijaitsi tästä jonkin verran etelään. Joko tilusrajoissa on tapahtunut muutoksia tai sitten paikan määrittämisessä on hivenen epä-tarkkuutta.

Röykkiön kuvaus: Röykkiö on täysin hävitetty eikä siitä ole juuri mitään tietoja, ks. kuitenkin Sirkka Ojalan inventointikertomusta.

Inventointi 1985: Kasselassa käytiin 16. lokakuuta. Puutarha-alueella ei ollut näkyvissä mitään mainittavaa; koekuopin aluetta ei tutkittu eikä myöskään Kasselan ympäristöä tarkastettu. Paikalla ei ollut väkeä, joten tiedusteluja paikan suhteen ei voitu myöskään tehdä.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 56
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6777 00-08
y = 518 92-95
z = n. 85-87,5
(= røykkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Pekkanen

- viisi rautakautista røykkiötä, joista kuitenkin ainakin kahden (n:oiden 4 ja 5) rautakautisuus epävarma ja joista jäljellä kolme (n:ot 2, 3 ja 5), luokka II (jäljellä olevat røykkiöt)

Maanomistajat 1986:

Lemola, Heikki
Os.: Lemola,
14610 LEPAA

Mattila, Helga Marjatta
Os.: Halkosuont. 108,
00660 HELSINKI

Tila: Etu Ahtasenmaa RN:o 1:64

Tila: Kesämaa RN:o 1:12

Tutkimukset: Helmer Salmo 1949, kaivaus (røykkiö 1) ja tarkastus (røykkiöt 2-5)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 25. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 11915:1-3 n.s. Yliskylä-tyyppinen raut. keihäänkärki ja kaksi putkikirvestä. Löyd. Tyrvännöstä, Vilho Paakkosen tilan maalta, røykkiöstä 1, tasoitettaessa saunan ympäristöä. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Johtaja Veikko Rossisen (asuva Helsingissä, puh. 36409) museoon tuoma ja 1000 mk:lla lunastettu löydös. Diar. 26.7.1948. Kert. top. ark.

KM 12212:1-10 saviastianpaloja 131 kpl. Helmer Salmon kaivauslöydöt 1949 Tyrvännöstä, røykkiöstä 1. Kertomus top. arkistossa.

Røykkiöalueen sijainti: Røykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 6,5 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 5,5 km eteläkaakkoon, Vanajaveden Vihdinvirran itäpuolella, alueella, joka on ollut ennen Vilho Pekkasen maata. Røykkiöt ovat n. 90 x 60 m:n laajuisella alueella. Kolme niistä (n:ot 3-5) on metsämaastossa, yksi (n:o 2) kesähuvilan pihamaalla ja yksi (n:o 1) on ollut huvilan piha-alueen vieressä, joutomaa-alueella. Røykkiöiden tarkat paikat ilmenevät kohteen yleiskartalta (s. 134).

Røykkiöiden kuvaukset (inventointihavaintojen 1985 perusteella, jollei toisin mainita, mitat askel- ja arviomittoja):

Røykkiö 1: Kyseessä on alueen eteläisin røykkiö, jonka Helmer Salmo on tutkinut 1949, joten ks. røykkiön kuvausta Salmon kertomuksesta. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että røykkiöstä ei ole enää mitään näkyviä jälkiä paikalla. Sen paikan vieressä, aivan pellon reunassa, oli savimaakasassa joitakin isoja kivilohkareita, jotka lienee siirretty paikalle pellosta. Löy-

döt: KM 11915:1-3 ja 12212:1-10.

Röykkiö 2: Sijaitsee edellisestä n. 30 m luoteeseen, huvilan pihamaalla. Koko 4,5 x 3 m, korkeus n. 40-60 cm. Turpeen ja heinän peittämä nätti röykkiö. Vaikuttaa tehdyn ison maakiven eteläpuolelle, kiinni kiveen. - Röykkiöstä on Helmer Salmon kertomuksessa yksi valokuva (L. 15284) ja hänen yleiskartallaan lukee röykkiön vieressä "hauta".

Röykkiö 3: Sijaitsee edellisestä 50 m itäkoilliseen, aivan ti-lustien varressa, metsän puolella. Muodoltaan pyöreä, halkaisija n. 3 m, korkeus n. 60 cm. Sammaleen ja neulasten peitossa, mutta jokunen kivi pistää kuitenkin röykkiöstä esiin. Röykkiön eteläreunalla kasvaa lisäksi kookas kuusi. - Röykkiö on merkitty haudaksi Helmer Salmon yleiskartalle.

Röykkiö 4: Sijaitsee Helmer Salon yleiskartan mukaan edellisestä 10 m luoteeseen ja on merkitty kartalle haudaksi. - Inventoinnissa 1985 paikalla tai sen lähiympäristössä ei havaittu kuitenkaan minkäänlaista röykkiötä tai edes sellaisen jäännöstä, vaan paikalla oli vain luontaisesti epätasaista maastoa. Salmon yleiskartalleen merkitsemän röykkiön paikan pohjoisluoteispuolella on kyllä joku laajahko, hajanainen ja epämääräinen, todennäköisesti ihmisen tekemä röykkiömäinen kiveys, joka ei muistuta kuitenkaan lainkaan rautakautista röykkiötä. Salmo tarkoittaa tuskin röykkiöllä tätä, joten avoimeksi jää, mitä hän röykkiöllä on tarkoittanut. Salmon kertomuksessa röykkiöstä ei ole myöskään mitään lähempiä tietoja. Sen rautakautisuus jää myös avoimeksi.

Röykkiö 5: Sijaitsee edellisestä n. 35 m luoteeseen. Laajuus n. 5 m, korkeus n. 40 cm. Kiviröykkiö, josta Salmo kirjoittaa kertomuksessaan, että "... muistuttaa kivirikkautensa vuoksi enemmän röykkiötä kuin tavallista kumpuhautaa". Merkitty Salmon yleiskartalle myös röykkiöhaudaksi. Röykkiön ulkonäön perusteella sen rautakautisuus on epävarma.

Inventointi 1985: Röykkiöalue tarkastettiin 11. kesäkuuta. Koska röykkiöistä ei ole tarkkoja tietoja Helmer Salmon kertomuksessa, niistä kirjoitettiin edellä esitetyt yksityiskohtaiset kuvaukset. Salmon yleiskartta täydennettiin myös käsivaraisesti ajan tasalle. Röykkiöihin ei tehty kuitenkaan koekuoppia. Ympäristössä tarkastettiin yleiskartalle merkityn kasvimaan pintaa, röykkiöalueesta n. 60 m itäkaakkoon, mutta löydöksiä paikalla ei havaittu. Laajemmalti röykkiöiden ympäristöä ei tarkastettu eikä alueelle tehty koekuoppia.

Valokuvat: Kuvat 25-27 (s. 464 - 465)

Diat: 13203, 13204

Ks. yleiskartta s. 134 ja peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen

- viisi rautakautista röykkiötä, joista kuitenkin ainakin kahden (n:oiden 4 ja 5) rautakautisuus epävarma ja joista jäljellä kolme (n:ot 2, 3 ja 5)

Yleiskartta 1:1000

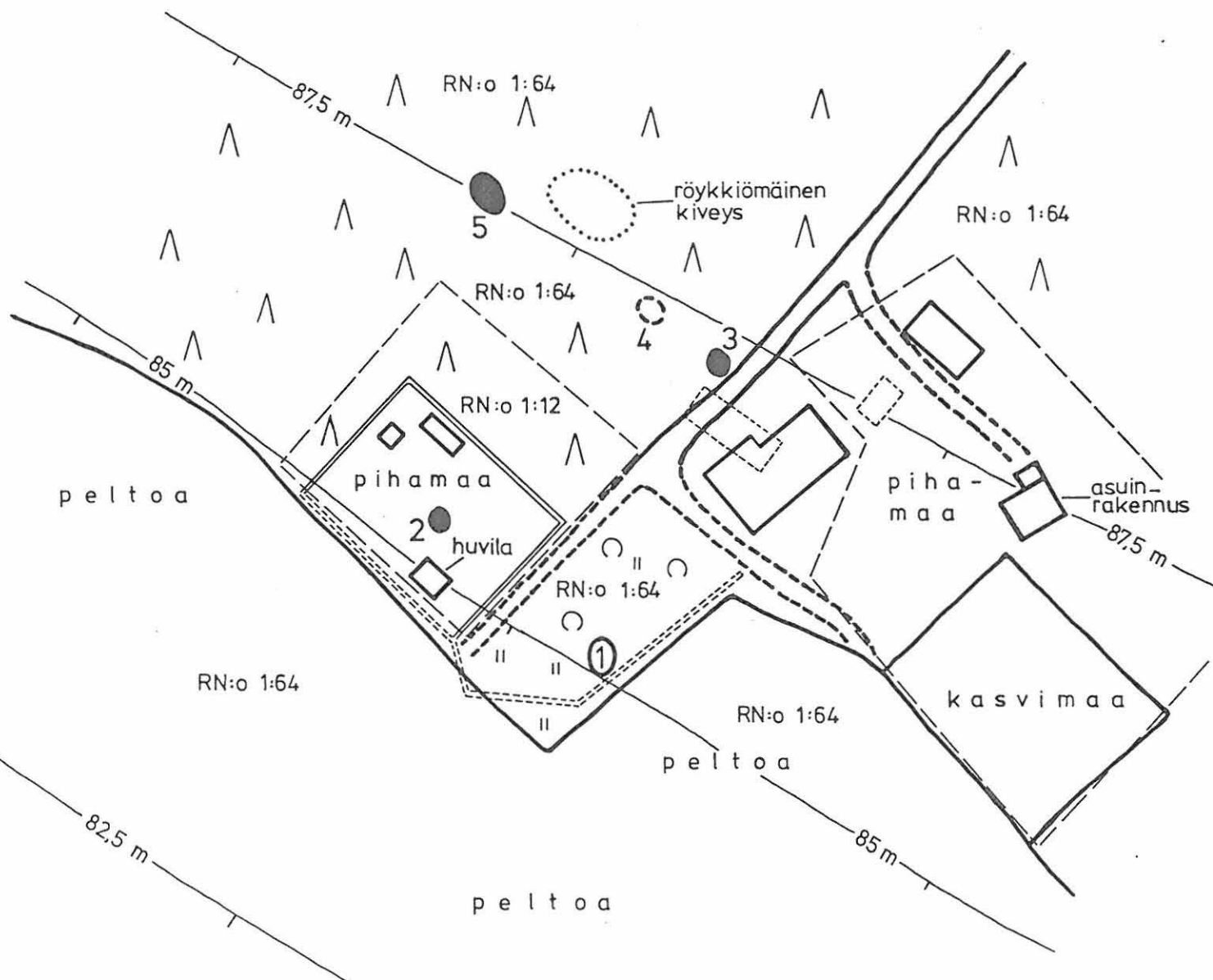
0 10 20 30 40 50 m

①	röykkiön 1 paikka (Helmer Salmon kaivaus 1949)	=====	aita, purettu aita
●	röykkiöt 2, 3 ja 5	-----	tilustie, kärrytie/pihatie
○	röykkiön 4, jota inventoinnissa 1985 ei löydetty, paikka Helmer Salmon yleiskartan 1949 mukaan	Λ ○	havumetsää, lehtipuita
□	rakennus (asuinrakennus ja huvila merkitty erikseen, muut ulkorakennuksia)		heinää kasvavaa joutomaata
□	purettu ulkorakennus	---	tilusraja (peruskartan mukaan)
		— 85 m —	korkeuskäyrä (peruskartan mukaan)

Karttapohjana käytetty Helmer Salmon yleiskarttaa 1949, joka täydennetty ja korjattu ajan tasalle käsivaraisesti inventoinnissa 1985.

Piirt. Jyri Saukkonen

HATTULA 57
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 07
y = 517 74
z = n. 78-80 (veden pinta)
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Lepaanvirta 1
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Helmer Salmo, Arvoituksellisia sarviesineitä Tyrvännöstä. Osma 1958-59. Suomen museoliiton vuosikirja. Helsinki 1959.

Löydöt: KM 14500 sarvesta valmistettu esine (pääluettelon ja verifikaattien mukaan poronsarvea). Löydetty Tyrvännön pitäjän Lepaan kylästä, Lepaanvirtaa ruopattaessa 11.11.1958. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja verifikaateista. Löytänyt Matti Kallonen (os. Painont. 53, Valkeakoski), joka on myös toimittanut esineen Kansallismuseoon. Lunastus 10 000,-. Diar. 2.12.1958.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 5 km etelään, Lepaanvirran eteläpään itärannalla, n. 35 m:n päässä rannasta ja n. 10-15 m etelään rannalla olevasta laiturista. Tietojen mukaan virran syvyys löytöpaikalla oli 0,7-1 m, kun taas vedenpinnan korkeus on peruskartan mukaan 79,4 (78,00-79,80) m. Löytöpaikasta on hyvä selostus pääluettelossa ja verifikaateissa ja käyttökelpoinen karttaluonnos verifikaateissa. Löytötietojen laituri tarkoittaa paikalla olevaa vesibussilaituria. - Lepaanvirrasta on löydetty myös useita kiviesineitä (kohde HATTULA 58).

Inventointi 1985: Verifikaattien karttaluonnoksen avulla löytöpaikan saattoi määritellä peruskartalla, mutta asia varmistettiin vielä Lepaan kylällä asuvalta lehtori Antero Pankakoskelta 17. lokakuuta.

ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 58
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 05 - 6779 18
y = 517 06-72
z = n. 78-80 (veden pinta)
(= Lepaanvirran peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa/Suontaka/Mäenpää

Löytöpaikka: Lepaanvirta 2
- kivilautainen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 26, n:ot 40 ja 41.

Löydöt: KM 273 kirves (yxe). Löydetty Tyrvännöstä, ks. löytötietoja pääluettelosta ja yllämainitusta Heikelin teoksesta (s. 26, n:o 41). Skänkt af bergskonduktören H.J. Holmberg 1858.

KM 528 kirves (yxe). Löydetty Tyrvännöstä, ks. löytötietoja pääluettelosta ja yllä mainitusta Heikelin teoksesta (s. 26, n:o 40). Förärad af öfverstelöjtnanten vid ingenjörkorpsen doktor K.F. Pipping 1863.

KM 2101:172 tasataltta (rätmejsel). Löydetty Tyrvännöstä, ks. löytötietoja pääluettelosta. Salomon Wilskmans sjette (egentt. åttende) sändning den 17. November 1881.

KM 6280:1 oikokirves. Löydetty Tyrvännöstä, ks. löytötietoja pääluettelosta ja verifikateista. Mikael Salmiselta 18/II 1913 35 mk:sta lunastettuja kiviesineitä.

KM 19999 pieni tasataltta. Löydetty Hattulasta, ks. löytötietoja pääluettelosta. Kivilautainen irtolöytö, jonka Hannu Pankakoski, os. Viipurink. 1 B 50, 00510 Helsinki 51, on lähettänyt Kansallismuseon kokoelmiin. Lunastus 50,-. Diar. 28.12.1978.

Satakunnan Museo (Pori) 5503 ja 5504 tasataltta ja kourutaltta. Löytöpaikka: Tyrvääntö, Lepaan virta. Saatu Tulkkilan koululta.

Löytöpaikan sijainti: Esineet on löydetty peruskarttaotteelle (s. 155) rajatusta n. 1,2 km:n pituisesta Lepaanvirrasta, Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 4 km etelälounaaseen, mutta niiden tarkemmat löytöpaikat virrassa eivät ilmene löytötiedoista. KM 6280:n löytöpaikasta on tosin selostus, jonka mukaan esine on löydetty Lepaan kartanon maalta, mahdollisesti siis siitä osasta Lepaanvirtaan, joka on nykyään Lepaan kylän alueella, ja joka käsittää virran itä-

puoliskon sen pohjoisinta osaa lukuunottamatta ja virran länsipuoliskon eteläisimmän neljänneksen. Ison virtakiven sijainti, jonka pohjoispuolella mainitun esineen löytöpaikka tietojen mukaan on, ei ole tiedossa. Peruskartan mukaan vedenpinnan korkeus vesistössä on nykyään 79,4 (78,00-79,80) m. - Lepaanvirrasta on löydetty myös sarviesine KM 14500 (kohde HATTULA 57).

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 59
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 32
y = 517 82
z = n. 88
(= arvioidun löytöpaikan peruskoodi-
dinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Puutarhaopisto 1
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 11393 hevosenkengänmuotoinen pronssisolki.
Löytynyt 22.12.36 Tyrvännön pitäjän Lepaan
Puutarhaopiston maalta n. 30 m päästä opiston
tiilisestä tallirakennuksesta 1,5 m korkeasta
ja n. 10 m leveästä hiekkakumpareesta. Tosi-
te. Verif. Lahjoitettu K.M:oon E. Sarasmon
välityksellä 15.12.43.

Löytöpaikan sijainti: Esineen arvioitu löytöpaikka, joka inven-
tointihavaintojen 1985 perusteella lieenee kuitenkin melkoisen
tarkka, sijaitsee Lepaan puutarhaopistoalueen kaakkoisosassa,
Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kir-
kolta 4,5 km lähinnä etelään. Sijainti on määritelty esineen
verifikaateissa olevan karttaluonnoksen ja KM 23037:n (kohde
HATTULA 65) verifikaateissa olevan puutarhaopiston kartan avul-
la.

Löytöpaikan kuvaus: Ks. yllä olevien pääluettelotietojen lisäk-
si ennen kaikkea verifikaatteja, jossa on tarkkoja tietoja löy-
töpaikasta. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että paikka ja
sen ympäristö on täysin joko rakennettua aluetta tai sitten
hoidettua nurmikkoa.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 17. lokakuuta. Esineen
verifikaattien karttaluonnoksen tallia, joka mainitaan myös yl-
lä olevissa pääluettelotiedoissa ja verifikaattien selostukses-
sa, ei ollut enää paikalla, mutta inventoinnin perusteella ar-
vioitu löytöpaikka lieenee melkoisen tarkka. Lähempiä tutkimuk-
sia paikalla ei voitu tehdä eikä ympäristöäkään tarkastettu
laajemmalti.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 60
(ent. Tyrvöntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 37
y = 517 58
z = 85
(= ent. Lepaan kartanon vanhan pää-
rakennuksen eli nyk. Lepaan puu-
tarhaopiston Johtolan peruskooor-
dinaatit)

Kylä: Lepaa

Paikka: Ent. Lepaan kartano (nyk. Lepaan puutarhaopisto)
- ns. uhrilähde, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: C.A. Gottlund. Antiquariska Anteckningar
I. Nylands och Tavastehus Län. S. 206, n:o 3.
Museoviraston kirjasto.

Löydöt: -

Lähteen sijainti: Yllä olevien ns. Gottlundin kokoelmien mu-
kaan, jossa tiedot lähteestä ovat, se sijaitsee Hattulan van-
halta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 4,5 km
lähinnä etelään olevan ent. Lepaan kartanon eli nyk. Lepaan
puutarhaopiston mailla, Gottlundin mukaan "... närä härtill
..." (Stjernsunds gård), mutta lähteen tarkka paikka ei ole
tiedossa. - Inventoinnissa 1985 lähdetä ei tiedusteltu paikka-
kunnalla.

Lähteen kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Gottlundin maininta
"en offerkälla".

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 61
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 57
y = 517 60
z = n. 88-89
(= Lepaan puutarhaopiston pääraken-
nuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Puutarhaopisto 2
- rautkautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 9299:4 pronssiesineen osa. Lahjoittaja A. Luutonen löytänyt esineen 11 vuotta sitten Tyrvännön Lepaan puutarhaopiston mailta. Puutarhuri Ahto Luutosen marrask. 25 p. 1930 Kansallismuseoon lahjaksi lähettämiä esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikka on Lepaan Puutarhaopiston mailla, Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolla 4,5 km lähinnä etelään, mutta tarkasta löytöpaikasta alueella ei ole tietoja. - Inventoinnissa 1985 löytöpaikkaa ei selvitelty.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 62 A ja B
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
A: x = 6778 57
y = 517 60
z = n. 88-89
(= Lepaan puutarhaopiston päärakennuksen peruskoordinaatit)
B: x = 6778 44
y = 518 67
z = n. 90
(= Lepaan tilan päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Puutarhaopisto 3
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeen Museo, Tampere (ilman n:o) soikea kupurasolki. L. 12/6 1934 maanviljelysharjoittelija E. Valverinne (Wallin) Tyrvännön pitäjän valtion omistaman Lepaan tilan maalta salaojaa kaivaessaan, kivikasasta, jonka syvyys oli n. 65 cm. Valverinteen pitäisi asua nykyään Porissa. Hämeen Museoon esineen toi Aleksanteri Winter.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka on Lepaan puutarhaopiston mailla, Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 4,5 km lähinnä etelään, mutta tarkempaa löytöpaikkaa alueella ei tiedetä. - Peruskartalla nykyään oleva Lepaa-niminen tila, joka löytötiedoissa mainitaan, sijaitsee puutarhaopiston päärakennuksesta noin kilometrin itäkaakkoon, ja tilan alue on myös samaa Lepaan puutarhaopiston eli ent. Lepaan kartanon maata (RN:o 1:62). Onko löytötiedoissa kyse juuri mainitun Lepaan tilan ympäristöstä vai ylipäätään puutarhaopiston alueesta, ei ole tiedossa.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 63
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 70
y = 517 60
z = n. 92
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Sakastinmäki 1
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 10343:2 pronssisen rannerenkaan puolisko.
Löyt. muutamia vuosia sitten nyk. Kemin kaupunginpuutarhuri Viljo Tarko (os. Kemi) Lepaan puutarhaopiston viljelysmaasta Tyrvännöstä. Lepaan puutarhaopiston joht. A. Haapasen 8/6 -36 museoon lähettämiä, löytäjiltä Smk 75:llä lunastettuja esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolla 4,5 km lähinnä etelään, Lepaan puutarhaopistoalueen luoteisosassa olevalla Sakastinmäellä, aivan sakastin ja sen yhteydessä olevan hautausmaan eteläpuolella. Löytöpaikka on merkitty verifikaateissa olevalle tarkalle kartalle.

Paikan kuvaus: Löytöpaikka on Sakastinmäen lakea ja inventointihavaintojen 1985 perusteella paikka on nykyään hoidettua nurmikkaa.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 17. lokakuuta. Mitään mainittavaa ei ollut näkyvissä eikä paikalle nurmikon vuoksi voinut tehdä koekuoppiakaan.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 64
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 65
y = 517 56
z = n. 91
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Sakastinmäki 2
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 10343:1 varsiputkellinen keihäänkärki.
Keihäänkärjen löysi Tyrvännön Lepaan puutarhaopiston oppilas Veikko Kivekäs toukokuussa 1936 hedelmätarhasta. Lepaan puutarhaopiston joht. A. Haapasen 8/6 -36 museoon lähettämät, löytäjiltä Smk 75:lla lunastettuja esineitä. Ks. verif.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 4,5 km lähinnä etelään, Lepaan puutarhaopistoalueen luoteisosassa olevalla Sakastinmäellä, runsaat 50 m lounaaseen sakastista ja sen yhteydessä olevasta hautausmaasta. Löytöpaikka on merkitty verifikaateissa olevalle tarkalle kartalle.

Paikan kuvaus: Löytöpaikka on Sakastinmäen länsirinnettä, ja nykyään paikka on inventointihavaintojen 1985 perusteella puutarhaa ja kasvimaata.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 17. lokakuuta, mutta aluetta ei tarkastettu yksityiskohtaisesti eikä paikalle tehty koekuoppia.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 65
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 75
y = 517 49
z = n. 88-89
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Sakastinmäki 3
- rautakautinen asuinpaikka tai kalmisto (?), luokka II

Maanomistaja 1986: Suomen valtio, Puutarhaoppilaitos
Os.: 14610 LEPAA
Tila: Lepaa RN:o 1:62

Tutkimukset: Kimmo Seppänen 1985, tarkastus (kertomus verifikaateissa)

Löydöt: KM 23037 saviastianpaloja 6 kpl, jotka Kimmo Seppänen on löytänyt 18.5.1985 Hattulan (ent. Tyrvääntöä) Lepaan puutarhaopiston vanhasta taimipellosta. Diar. 18.11.1985.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvääntön kirkolta 4,5 km lähinnä etelään, Lepaan puutarha-opiston alueen luoteisosassa olevalla Sakastinmäellä, puutarhaopiston taimistossa, n. 100 m luoteeseen sakastista ja sen yhteydessä olevasta hautausmaasta. Löytöpaikasta on tarkka kartta verifikaateissa olevan Kimmo Seppäsen kertomuksen yhteydessä. - Inventoinnissa 1985 paikkaa ei tarkastettu.

Paikan kuvaus: Ks. Kimmo Seppäsen kertomusta verifikaateissa. - Löytöpaikan luonnetta on mahdoton ratkaista ilman kaivaustutkimuksia, mutta yllä kohde on määritelty kuitenkin varsin väljästi kiinteäksi muinaisjäännökseksi.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 66
(ent. Tyrvöntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 72
y = 517 58
z = n. 92
(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Paikka: Sakastinmäki 4

- merkitykseltään tuntematon paikka, jossa on ollut perimätiedon mukaan pakanuudenaikainen uhrilehto, luokka III

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Eino Jutikkala ja Gabriel Nikander (toim.), Suomen kartanot ja suurtilat III. Helsingissä 1945. S. 339 ja 340.

Valvatti Vaulo, Tyrvännön vaihteita. Hämeenlinna 1968. S. 20, 22 ja 31.

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 8,5 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 4 km etelälounaaseen, Lepaan puutarhaopistoalueen luoteisosassa olevalla Sakastinmäellä. Puutarhaopiston maat ovat entisen Lepaan kartanon maita. Sakastinmäellä on myös kolme rautakautista löytöpaikkaa (kohteet HATTULA 63-65).

Paikan kuvaus: Sakastinmäellä on ollut ennen Lepaan kirkko ja nykyään paikalla ovat sakasti ja tämän vieressä oleva hautausmaa. - Ks. paikkaa koskevia perimätietoja kirjallisuudesta.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 67
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6779 09
y = 517 49
z = 85
(= röykkiöiden peruskoodinaatit)

Kylä: Mäenpää

Löytöpaikka: Lepaan puutarhaopisto NNW

- kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen, luokka II

Maanomistaja 1986: Perheentupa, Yrjö

Os.: 14610 LEPAA

Tila: Mäenpää 2 RN:o 1:170 (1986)/

RN:o 1:30 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 23626:1-3 saviastian kylkipaloja 5 kpl, palanutta savea 2 kpl ja palanutta luuta 10 kpl. Inventointilöydöt 1985 röykkiöön A tehdystä koekuopasta, n. 20-35 cm:n syvyydestä. Diar. 29.7.1987.

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 9 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta vajaat 4 km etelälounaaseen ja Lepaan puutarhaopistolta puolisen kilometriä luoteeseen. Röykkiöt ovat vierekkäin lähinnä etelään viettävällä, heinää kasvavalla rinteellä, kahden tilustien välisellä alueella. Teistä pohjoispuolinen on peruskartalla päällepainatuksena. Röykkiöiden pohjoispuolella on pientaloja ja eteläpuolella viljelty pelto.

Röykkiöiden kuvaus:

Röykkiö A: Röykkiöstä idänpuoleinen ja pienempi. Koko n. 4 x 3,5 m ja korkeus n. 50 cm. Turpeen peittämä ja heinää kasvava. Eteläpäässä isohko kivi. Koekuopassa, josta löydettiin KM 23626:1-3, oli kiviä ja maata, mutta ei esim. nokea tai hiiltä. Kuoppa kaivettiin n. 35 cm:n syvyyteen asti, eikä röykkiön pohja tullut vielä vastaan. Palaneesta luusta päätellen kyseessä on hautaröykkiö.

Röykkiö B: Sijaitsee edellisestä n. 10-12 m lounaaseen. Myös turpeen peittämä ja heinää kasvava, eteläpäässä niinikään isohko kivi. Kaikenkaikkiaan hyvin paljon samannäköinen kuin röykkiö A, mutta hieman isompi, kooltaan n. 4 x 5 m ja korkeudeltaan n. 70 cm. Röykkiön laelle avattiin inventoinnissa n. 2 m:n pituinen ja 40 cm:n levyinen, luode-kaakko-suuntainen koeoja, jota vielä laajennettiin parista kohtaa. Röykkiöstä A poiketen punaruskeasta hiekasta ja karikosta koostu a pohjamaa tuli vastaan kaikkialla jo 25 cm:n syvyydessä. Muuten rakenteeltaan kuin A. Löytöjä röykkiöstä ei kuitenkaan tavattu (muutamaa pientä tiilenpalaa lukuunottamatta). Röykkiössä ei havaittu myöskään nokea tai hiiltä.

Inventointi 1985: Röykkiöt löydettiin syyskuussa; ne havaittiin ajettaessa paikan ohi sen eteläpuoleista tilustietä pitkin. Aivan lähiympäristöstä ei tunneta muita löytöjä. Röykkiöiden tutkiminen, yleiskartan laatiminen ym. tehtiin vasta 16. ja 17.

lokakuuta. Ympäristöä ei tutkittu laajemmin.

Valokuvat: Kuva 28 (s. 465)

ks. yleiskarttaluonnos s. 148 ja peruskartta s. 155

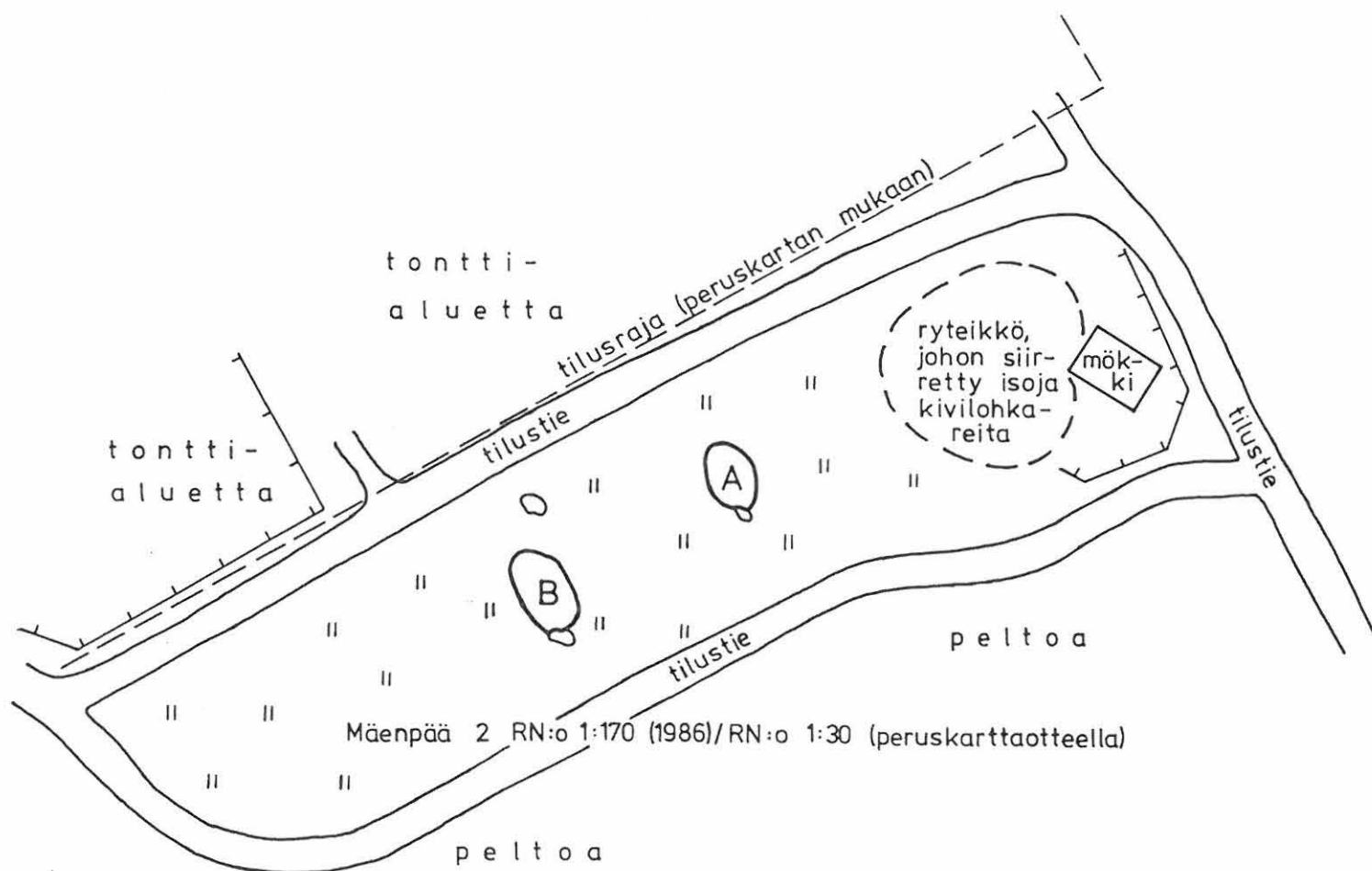
- Lisäyksiä:

Kohde HATTULA 67, Mäenpää, Lepaan puutarhaopisto NNW
 - kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) on
 rautakautinen

Yleiskarttaluonnos, ei mittakaavaan, 1 cm = n. 5 m

- (A) röykkiöt A ja B
 ○ iso kivi
 — puinen aita
 || heinää kasvavaa joutomaata
- N
|||

Piirt. Jyri Saukkonen 1985

HATTULA 68
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6779 06
y = 518 08
z = n. 90
(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Löytöpaikka: Vääränmännynmäki

- hävitetty, hyvin epävarma rautakautinen hauta tai kalmisto, luokka III

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 20, n:o 5)

Lauri Pohjakallio 1970, koekaivaus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 26. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: -

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 8,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 3,5 km etelään, Tyrvännön kirkolle vievän maantien ja täältä Lepaan puutarhaopistolle lähtevän tien risteyksessä, aivan tien varressa. Paikasta on tutkimuksissa tarkkoja karttoja.

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Tietojen, varsinkin Lauri Pohjakallion koekaivauskertomuksen perusteella, on hyvin epävarmaa, onko paikalla ollut rautakautista hautaa tai kalmistoa ja, jos on ollut, se on joka tapauksessa tuhoutunut kokonaan Tyrvännön kirkolle vievää tietä tehtäessä ja levennettäessä. Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa olevat paikkaa koskevat tiedot muistuttavat luonteeltaan kovasti hänen kertomuksessaan olevaa Tokeensuunmäkeä, kohdetta HATTULA 76 (s. 160), koskevia tietoja ja itse asiassa on pidettävä jopa hyvin todennäköisenä sitä, että Ojalan havainnot paikasta eivät koskekaan rautakautisia hautaa tai kalmistoa. - Inventoinnissa 1985 paikan luonnetta ei katsottu enää tarpeelliseksi selvittää maastossa.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 69
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6779 48
y = 517 63
z = n. 82-83
(= miekanhiontakiven peruskoordinaatit)

Kylä: Mäenpää

Paikka: Kirkkovalkama
- miekanhiontakivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Perheentupa, Yrjö
Os.: 14610 LEPAA
Tila: Mäenpää 2 RN:o 1:170(1986)/
RN:o 1:30 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1948, tarkastus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 27. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Kirjallisuutta: Aarne Äyräpää, Suomen 'miekanhiontakivet'. Kotiseutu 1953, n:o 2. Forssa 1953. S. 86-87.

Miekanhiontakiven sijainti: Kivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 9 km luoteeseen, Tyrvääntön kirkolta n. 3,5 km etelälounaaseen ja Lahdentaan kartanosta 300 m samaan ilmansuuntaan. Kivi on Vanajaveden itärannalla, Kirkkovalkaman lahden vanhassa rantaäyräässä, Aarne Äyräpään mukaan arviolta kolme metriä järven pintaa korkeammalla. Maantien reuna on vain pari-kolme metriä kiven itäpuolella. - Kivi on aivan Mäenpään ja lahdentaan kylien rajalla, mutta kuitenkin ensinmainitun puolella, vaikka esim. yllä mainitussa muinaisjäännösluettelossa sanotaankin kyläksi Lahdentaka. Peruskartalla paikan vieressä on kyllä Lahdentaka seutunimenä (mustalla).

Kiven kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta.

Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin syys-lokakuussa. Ympäristöä ei tutkittu kuitenkaan laajemmalti.

Valokuvat: Kuvat 29 ja 30 (s. 466) sekä F 68853 ja 68859

Diat: 13205-209

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 70
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6779 77
y = 517 66
z = n. 86-87
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lahdentaka

Löytöpaikka: Lahdentaan kartano
- esihistoriallinen(?), tarkemmin ajoittamaton löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Helmer Salmo, Arvoituksellisia sarviesineitä Tyrvännöstä. Osma 1958-59. Suomen museoliiton vuosikirja. Helsinki 1959.

Löydöt: KM 14534 luuveitsi?. Esine on löydetty Tyrvännön pitäjän Lahdentaan kylästä, Lahdentaan kartanon pihasta n. 5 m talosta länteen. Esine löytyi vanhaa perustusta kaivettaessa n. 1/2 m:n syvyydestä. Maa on löytöpaikalla soraa, ja esine oli ruskeassa hiekassa. Löytö tehtiin elokuussa 1955. Esine, jonka Aatto Eklund, os. Valkeakoski, Mälkiäinen, on löytänyt ja toimittanut Kansallismuseoon. Lunastus 5000,-. Diar 7.1.59. (Ks. löydön ajoituksesta kirjallisuudesta).

Löytöpaikan sijainti: Yllä olevien tietojen mukaisesti löytöpaikka on merkitty peruskarttaotteelle (s. 155) aivan Lahdentaan kartanon päärakennuksen länsipäädyn länsipuolelle. Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 9,5 km lähinnä luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km etelälounaaseen. Kartanon nimeä ei ole peruskartalla, vaan kartanon kohdalla lukee Metsätyönj. koulu, jona paikka on toiminut. Nykyään kartano on taas yksityisasuntona.

Inventointi 1985: Kartanossa käytiin 11. kesäkuuta. Talonväki oli asunut paikalla vasta lyhyen aikaa, eivätkä he tiesivät löydöstä mitään. Löytöpaikkaa ei tarkastettu kuten ei kartanon maita muutenkaan. Löytäjä Aatto Eklund yritettiin tavoittaa puhelimitse lisätietojen saamiseksi helmi-maaliskuussa 1987 inventointikertomusta tehtäessä, mutta hän oli jo kuollut.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 71
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6779 84
y = 517 86
z = 91
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lahdentaka

Löytöpaikka: Ristiinanhovi 1
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 17292 hevosenkengänmuotoinen solki. Esi-
neen löysi emäntä Mirja Perheentupa (os. Lah-
dentaka, Hämeenlinna) v. 1966 ed. vuonna kai-
vetun vesijohto-ojan paikalta, maan pinnalta
puhtaasta sorasta kanalan vierestä lounaaseen
viettävältä rinteeltä. Löytöpaikka on Tyrvään-
nön pitäjän Lahdentaan kylässä mv. Pekka Per-
heentuvan (os. Lahdentaka, Hämeenlinna) omis-
tamalla Ristiinanhovin tilalla. Fil.kand.
Jaakko Sarkamon virkamatkaltaan tuoma löytä-
jän KM:oon lahjoittama esine. Diar.
29.9.1967. Ks. J. Sarkamon tark.kert. top.
ark:ssa. (Huom! Esihist. toimiston arkistossa
ei ole mitään paikkaa koskevaa Sarkamon ker-
tomusta).

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta
kirkolta 7,5 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 3 km etelä-
lounaaseen, Tyrvännön kirkolle ja Vanajanniemeen vievien teiden
risteyksestä muutama kymmenen metriä koilliseen, aivan paikalla
edelleen olevan ulkorakennuksen eteläseinustan vieressä. Tarkka
löytöpaikka selvisi inventoinnissa 1985.

Paikan kuvaus: Inventoinnissa 1985 havaittiin paikan ja sen ym-
päristön olevan heinää kasvavaa joutomaata. Yllä olevista löy-
tötiedoista poiketen maasto viettää paikalla luoteeseen.

Inventointi 1985: Löytäjän veli Pekka Perheentupa näytti tarkan
löytöpaikan maastossa 12. kesäkuuta. Mitään mainittavaa paikal-
la ei ollut nähtävissä. Koekuoppia siihen ei kaivettu.

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

HATTULA 72
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6779 99
y = 517 85
z = n. 86-87
(= miekanhiontakiven peruskoordinaatit)

Kylä: Lahdentaka

Paikka: Ristiinanhovi 2
- miekanhiontakivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Suominen Martta
(todennäköisesti) Os.: 14610 LEPAA
Tila: Kärkimaa RN:o 2:121 (Huom! Kivi on RN:o 2:121:n ja RN:o 1:255:n rajalinjan lähellä, mutta todennäköisesti kuitenkin RN:o 2:121:n alueella)

Tutkimukset: -

Kiven sijainti: Miekanhiontakivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 9,5 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta 2,8 km etelälounaaseen ja n. 150 m pohjoiseen Ristiinanhovin rautakautisen soljen KM 17292:n löytöpaikalta (kohde HATTULA 71). Kivi on aivan vanhan rantatörmän päällä, nykyisestä rannasta, Tokeensuunlahden eteläosasta, 400 m etelään. Kiven ja nykyisen rannan välinen alue on hyvin alavaa maastoa. Muu ympäristö on heinää kasvavaa, aukeaa ja kumpuilevaa joutomaata, joka viettää loivasti lähinnä pohjoiseen eli kohti rantatörmää.

Kiven kuvaus: Kiven pituus on n. 2 m, leveys n. 1,1 m ja korkeus n. 60 cm. Kiven pohjois- eli rantatörmän puolella on kaksi "miekanhiontauurretta", jotka ovat rinnakkain n. 30 asteen kulmassa toisiinsa nähden. Uurteet ovat lähinnä etelä-pohjoissuuntaisia. - Isompi uurre (A) laskee kiven keskeltä n. 45 asteen kulmassa maahan nähden ja päättyy n. 30 cm:n päässä maanpinnasta. Uurteen pituus on n. 90 cm ja sen leveys on suurimmillaan, uurteen keskikohdan pohjoispuolella, n. 9-10 cm. Uurre suipenee tasaisesti molempia päitä kohti, ja päät ovat teräväkärkisesti aivan suipot. Uurteen syvyys vaihtelee n. 3 cm:stä n. 8 cm:iin. Uurteen poikkileikkaus on kolmiomainen, ts. sen pohja ei ole pyöristetty. Uurteen eteläpäähän, kiven keskelle, on porattu joskus reikä, ja uurre näyttää alkavan tästä reiästä. Reikä on kuitenkin selvästi myöhempää tekoa kuin uurteet, ja reikä merkinnee, että aikomuksena on ollut lohkoa kivi. - Pienemmän uurteen (B) pituus on n. 40 cm, leveys n. 3-3,5 cm ja syvyys vaihtelee n. 1,5 cm:stä n. 4 cm:iin. Uurteen eteläpää on kiinni isomman uurteen länsisivussa. Pienempi uurre on pahoin turmeltu, kaiketikin joskus historiallisella ajalla. Uurteen alkuperäistä pohjaa ja kylkiä ja jäljellä vain kaksi n. 5 cm:n pituista patkkaa, toinen uurteen toisessa päässä ja toinen lähellä toista päätä. Näistä patkista näkyy, että uurre on ollut lähinnä pyöreä- tai loivasti suippopohjainen. Muualta uurre on turmeltu hakkaamalla se syvemmäksi ja pinnaltaan epätasaiseksi niin, että alkuperäistä pintaa on jäänyt vain mainittuihin kahteen patkkaan. - Isomman uurteen (A) alaosan vieressä, sen länsipuolella, on vielä mahdollisesti hiottua pintaa (C) n. 15 cm:n pituisella ja leveimmillään n. 5 cm:n levyisellä alalla, melkein pystysuorassa.

Inventointi 1985: Kivi löytyi inventoinnissa 30. syyskuuta etsittäessä kuppikiviä edellä kuvatulta joutomaa-alueelta. Etsintään oli syynä läheinen KM 17292:n löytöpaikka. Alueen kivet tutkittiin järjestelmällisesti n. 1-2 ha:n alueelta poistamalla tarvittaessa sammal kivien päältä. Kuppikiven sijasta löytyi miekanhiontakivi, jonka uurteet olivat ennalta täysin näkymättömissä, sammaleen peitossa. Kiviä oli alueella lukuisasti. Monien keskelle oli porattu samanlainen reikä kuin oli miekanhiontakivessäkin, mutta lohkottuja kiviä tai kivien osia ei ollut näkyvissä. Miekanhiontakivien löytymisen jälkeen tehtiin vielä jokunen koekuoppa kivien ja KM 17272:n löytöpaikan välille, mutta mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa ei löytynyt. Alueella ei ollut kuitenkaan mitään ympäristöstään topografisesti eroavaa paikkaa, johon koekuoppien teko olisi kannattanut keskittää.

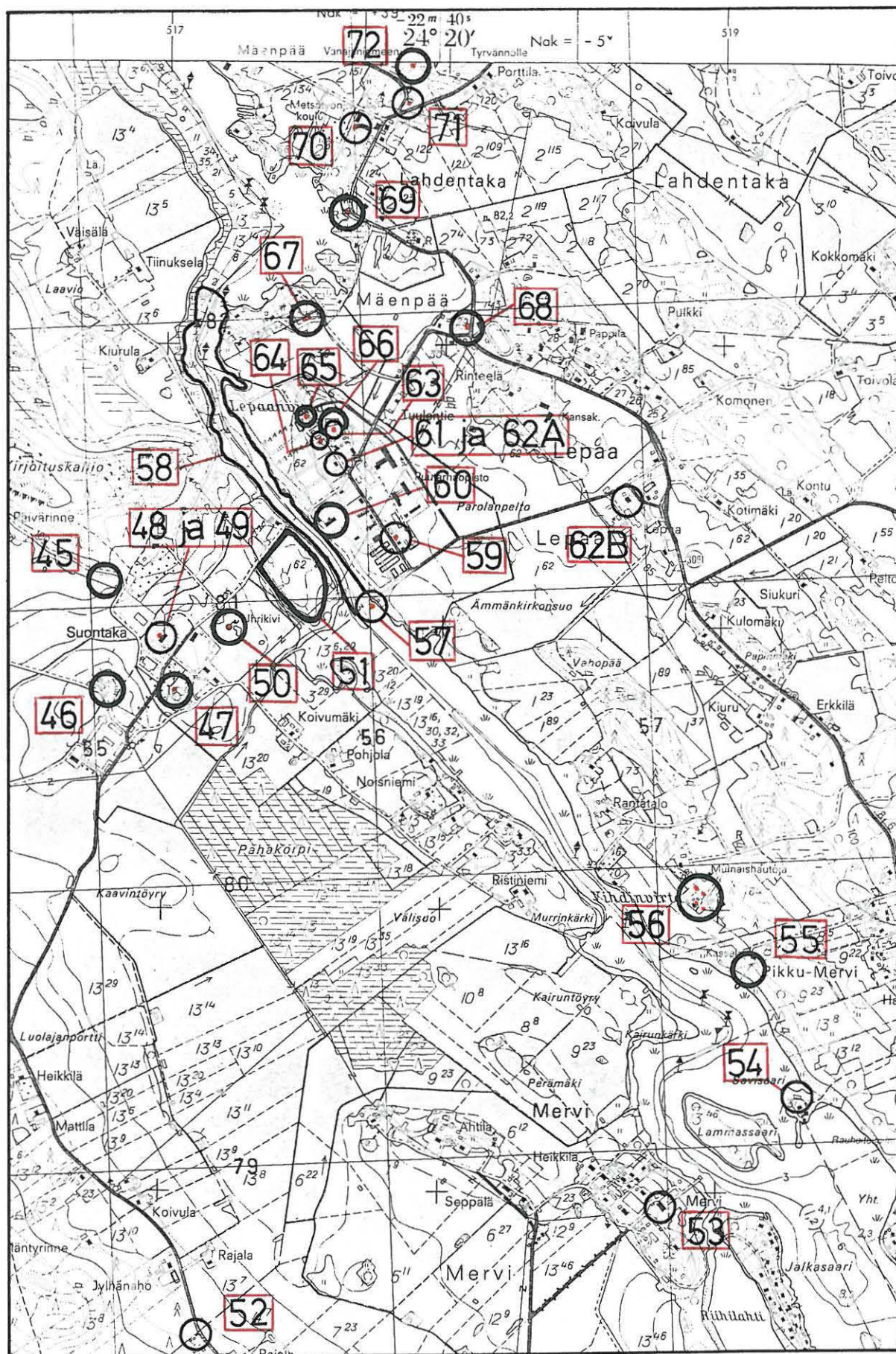
Valokuvat: Kuvat 31-33 (s. 466 - 467) sekä F 68863 ja 68864

Diat: 13210-222

Ks. peruskartta s. 155

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 04 LETEENSUO 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 73
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6780 85
y = 516 70
z = n. 81-82
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Vanajaniemi

Löytöpaikka: Vanajaniemen tila
- historiallisen ajan (?) löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 23622 kolmikärkinen rauta-atrain. Hattulan (ent. Tyrvännön) Vanajaniemen tilalla asuva Eino Laitinen (os. 14610 LEPAA) on löytänyt esineen tilan pellolta n. 1975. Esine löytyi kynnetäessä peltoa traktorilla. Löytäjän vaimo lahjoitti atraimen Kansallismuseon kokoelmiin hum.kand. Jyri Saukkosen välityksellä kesäkuussa 1985. Ks. verif. Diar. 29.7.1987.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 10,5 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km lounaaseen, Vanajaniemen päärakennuksesta n. 260 m itäkaakkoon. Tokeensuunlahden ranta on paikalta 200 m koilliseen. Löytöpaikka on merkitty verifikaateissa olevalle kartalle.

Paikan kuvaus: Paikka on laajan peltoalueen keskivaiheilla, jossa maasto peruskartan mukaan on melko tasaista tai viettää hyvin loivasti lähinnä koilliseen. Paikka lienee ollut rantavettä 1800-luvun alkupuolelle asti, jolloin Vanajaveden pintaa laskettiin.

Inventointi 1985: Atrain saatiin Vanajaniemen tilalta, löytäjän Eino Laitisen vaimolta 11. kesäkuuta, kun tilalla käytiin tiedustelemassa Vanajaniemessä olevan Lapinämmänkiven, kohteen HATTULA 199 (s. 338), sijaintia. Koska lahjoittaja ei muistanut esineen tarkkaa löytöpaikkaa, löytäjälle lähetettiin asiaa koskeva kirje karttoineen inventointikertomusta tehtäessä 16.2.1987. Löytäjän palauttama kartta on verifikaateissa. Löytöpaikkaa ei tarkastettu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 74
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6780 61
y = 517 58
z = n. 85
(= sen Sikosaaren keskikohdan peruskoodinaatit, jonka rannasta esine oletettavasti on löydetty)

Kylä: Mäenpää

Löytöpaikka: Sikosaari
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6503:2 oikokirves. Löytänyt Yrjö Liitinen Tyrvännön Lahdentaan kartanon Sikosaaren rannasta. Kuulunut maanviljelijä K. Anttilan koelmaan Tyrvännön pitäjässä, ostettiin 1913.

Löytöpaikan sijainti: Lahdentaan kartanon Sikosaari, jonka rannasta esine on löydetty, on oletettavasti lähellä Vanajanselän Tokeensuunlahden perukkaa oleva Sikosaari, Hattulan vanhalta kirkolta 10 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta 2 km lähinnä lounaaseen ja Lahdentaan kartanosta n. 800 m pohjoisluoteeseen. Peruskartoilla ei ole muuta Sikosaarta ent. Tyrvännön alueella, ja myös Ritva Peltosen kirjoituksen "Tyrvännön paikannimistä" (Hämeenmaa VIII. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 41) mukaan Tyrvännössä olisi (ollutkin) vain yksi Sikosaari-niminen paikka. Peruskartan Sikosaari ei ole kuitenkaan Lahdentaan vaan Mäenpään kylän alueella, mutta ei siis kuitenkaan kaukana Lahdentaasta. Nykyään paikka ei ole Lahdentaan kartanon maata. - Sikosaari on maatunut jo kiinni mantereeseen, ja siellä on kaksi kesämökkiä ulkorakennuksineen. Saari on laajuudeltaan noin hehtaarin.

Inventointi 1985: Sikosaarella käytiin 11. kesäkuuta. Paikalla ollut syntyperäinen tyrvääntöläinen mieshenkilö ei tiennyt, onko saari Lahdentaan kartanon ent. Sikosaari. Paikkaa ei tarkastettu sen tarkemmin. (Lahdentaan kartanon väki on asunut kartanossa vasta muutamia vuosia, ja kartano on toiminut välillä pitkään metsätyönjohtajakouluna, joten siellä asiaa ei kannattanut selvittää).

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 75
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6781 02-07
y = 517 89-98
z = n. 85-93
(= rökkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: lahdentaka

Paikka: Tokeensuu

- kaksitoista matalaa kivirökkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Hannakkala, Asko

Os.: Niittykatu 17, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Tokeensuu RN:o 1:74

Tutkimukset:

Jaakko Sarkamo 1964, tarkastus (ei kertomusta, kaksi valokuvaa top. arkisto Tyrvääntö)

Anna-Liisa Hirviluoto 1968, tarkastus (ei kertomusta, ks. oheiseen kertomukseen jäljennettyjä tarkastusmuistiinpanoja)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 28. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: -

Rökkiöiden sijainti: Rökkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 10,5 km pohjoisluoteeseen, Tyrvääntön kirkolta 1,8 km etelälounaaseen ja Tokeensuun tilan päärakennuksesta 100-200 m länteen. Rökkiöt ovat Tokeensuunlahteen, etelään, viettävällä jyrkähköllä rinteellä, rantaan vievän tilustien pohjoispuolella, peruskarttaotteelle (s. 191) rajatulla enintään n. 100 x 50 m:n laajuisella alueella. Rinteellä kasvaa nykyään harvakseltaan pientä puustoa, pääosin mäntyä, mutta myös esim. katajaa. Yllä mainituista Jaakko Sarkamon valokuvista kuitenkin näkyy, että alue on ollut aiemmin avointa ketoa.

Rökkiöiden kuvaus (Anna-Liisa Hirviluodon tarkastusmuistiinpanojen 12.7.1968 mukaan lännestä lueteltuna):

1. 3,10 x 3,70 m, maan tasalla, keskusta kuopalla, irtokivistä.
2. Edellisessä kiinni, 4,10 x 3,30 m. Maan tasalla.
3. Edellisestä 4 askelta (70 cm askel) kaakkoon. Samankokoisista kivistä. Kivien välissä multaa. 3 x 2,80 m.
4. Edellisestä 6 askelta itään, 3,30 x 3,80 m. Keskellä kataja. Pyöreä ja tasainen. Samankokoisista kivistä.
5. Edellisestä 9 askelta itään. Hyvä. Kaksi mäntyä kasvaa päällä. Pieniä kiviä keskellä. Reunoilla isoja. Kohoaa hieman maanpinnasta. 6,40 x 4,40 m.
6. 7 askelta edellisestä itään, 3,10 x 3,90. Keskellä myös isompia kiviä. Kataja kasvaa päällä.

7. Edellisen itäpuolella. Pienistä kivistä koottu röykkiö, tummaa maata kivien välissä. Kataja kasvaa päällä. 3,90 x 4 m.
8. Edellisestä 3 askelta itä-koilliseen. Isot reunakivet. 3,90 x 4 m.
9. Edellisestä 8 askelta pohjoiseen. Pyöreähkö, kataja päällä. Halkaisija 2,70 m.
10. Edellisestä 12 askelta itään hieman koilliseen taittaen. Epämääräinen, keskellä myös kaksi mäntyä. Isoja kiviä keskellä. 3,80 x 4,30.
11. Edellisestä 11 askelta itään. 3,40 x 3,40 m. Samankokoisista kivistä.
12. Kolme m numerosta 7 etelään. Keskellä mänty. Aivan tiessä kiinni. 2,75 x 3,50 m.

Hirviluodon muistiinpanoissa röykkiöistä sanotaan vielä, että niissä on reunoilla isoja kiviä ja keskellä pienempiä ja että "röykkiöt ovat mahdollisesti ainakin osittain viljelysmuistoja. Osa saattaa olla rautakautisia hautoja." Myös Hattulan kiinteiden esihistoriallisten muinaisjäännösten luettelon mukaan eräät niistä voivat olla rautakautisia hautoja. - Inventoinnin 1985 perusteella edellä oleviin Hirviluodon kuvauksiin röykkiöstä ei ole lisäämistä, paitsi että n:o 11 ei löydetty. Yleiskuvana röykkiöistä voidaan kuitenkin esittää, että ne ovat nimenomaan kiviröykkiöitä, ja että suurin osa niistä on matalia, "latomusmaisia". Useimpien päällä on sammalta. Röykkiöiden ulkonäkö poikkeaa inventointihavaintojen perusteella kaikin puolin Hattulan ja ympäristökuntien rautakautisista röykkiöistä, jotka ovat kiven- ja maansekaisia, paljon korkeampia ja kookkaampia kuin kyseiset röykkiöt sekä turpeen peittämiä. Röykkiöt näyttävätkin ennen muuta vain viljelysraunioilta. Inventoinnissa tavattu Raimo Hannukkala, joka on syntynyt viereisestä Tokeensuun talosta, kertoi myös, että röykkiöt olisivat jonkin torpanväen työn tulosta ja syntyneet raivattaessa rinteeseen kasvimaata. Tällaista oli puhunut kuulemma joku vanha paikkakuntalainen.

Inventointi 1985: Röykkiöt tarkastettiin 13. kesäkuuta; tulokset on esitetty jo edellä. Röykkiöt oli helppo löytää ja tunnistaa maastossa Hirviluodon selostuksen perusteella, joten esim. yleiskarttaluonnoksen teko ei ollut tarpeen. Röykkiöihin ei tehty koekuoppia eikä ympäristöä tutkittu laajemmalti.

Valokuvat: Kuvat 34 ja 35 (s. 467)

Diat: 13223, 13224

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 76
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6781 12
y = 518 17
z = n. 92
(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Lahdentaka

Löytöpaikka: Tokeensuunmäki

- ainakin osittain hävitetty, hyvin epävarma rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka III

Maanomistaja 1986: Hannukkala, Asko
Os.: Niittykatu 17,
13100 HÄMEENLINNA
Tila: Tokeensuu RN:o 1:74

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi
(s. 19, n:o 4)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 19. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: Ei tallessa(?), "runsaasti poltettuja ihmisenluun siruja". Ks. löytötietoja Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta, jossa tiedot löydöistä ovat. - Tietojen perusteella löytöjen luonne, ts. ovatko ne todella rautakautisia kalmistolöytöjä, vaikuttaa epävarmalta. Löytöjä ei ole Kansallismuseon kokoelmissa eikä niitä liene tallessa missään muuallakaan. Tiedoista ei ilmene myöskään, onko Ojala itse nähnyt löytöjä, vaiko vain kuullut niistä.

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 10,5 km pohjoisluoteeseen, Tyrvännön kirkolta 1,7 km etelään ja Tokeensuun päärakennuksesta 130 m koilliseen. Paikka on metsäiseltä mäeltä kaakkoon suuntautuvalla harjanteella, aivan Tyrvännön kirkolle vievän tien varressa, tien itäpuolella. Sirkka Ojala käyttää paikasta nimeä Tokeensuunmäki. Paikka on merkitty Ojalan inventointikertomuksen yleiskartalle (kartta n:o I) ja Ojalan kertomuksessa on paikasta myös tarkempi karttaluonnos.

Paikan kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta. - Tietojen perusteella on hyvin epävarmaa, onko Ojalan inventointihavainnoissa kyse rautakautisesta polttokenttäkalmistosta, ja jos on, se on joka tapauksessa ainakin osittain tuhoutunut tietä tehtäessä. Ojalan mukaan kalmistoa olisi 1940 ollut jäljellä tienleikkauksessa, mutta toisaalta hän kirjoittaa, että "paikalla on ollut polttokenttäkalmisto, mutta se on hävitetty maantietöissä". Ojalan kertomuksessa olevat paikkaa koskevat tiedot muistuttavat luonteeltaan kovasti hänen kertomuksessaan olevaa Vääränmännymäkeä, kohdetta HATTULA 68 (s. 149) koskevia tietoja, ja itse asiassa on pidettävä hyvin todennäköisenä, että Ojalan havainnot paikasta eivät koske rautakautista polttokenttäkalmistoa. Inventoinnissa 1985 paikalle, tien varteen

tehdyissä koekuopissa maaperä oli selvästi sekundaarista, liikuteltua, eikä löytöjä tai muitakaan merkkejä kalmistosta tavattu.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 13. kesäkuuta, mutta ympäristöä ei tutkittu laajemmin. Paikalle sattunut Raimo Hannukkala, joka on kotoisin Tokeensuun talosta, muisti vielä hyvin Sirkka Ojalan käynnin paikalla, jolloin Hannukkala oli ollut pikkupoika. Hannukkala kertoi lisäksi, että kun kaivettiin AIV-kuoppaa aivan paikan viereen, tien varteen, paikalle, jossa on perunakuoppia Sirkka Ojalan kartalla n:o VII, oli löydetty jotain, joka oli kaivettaessa yhdistetty Sirkka Ojalan tienleikkausta koskeviin havaintoihin. Tarkemmin Hannukkala ei kuitenkaan muistanut, mitä AIV-kuoppaa kaivettaessa oli löydetty eikä hän paikan luonteesta muutenkaan osannut sanoa sen enempää.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 77 A ja B
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
A: x = 6780 73
y = 519 36
z = n. 85
(= Ylä-Sulkion päärakennuksen peruskoordinaatit)

B: x = 6780 87
y = 519 43
z = n. 85
(= Ranta-Sulkion päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Lahdentaka

Paikka: Sulkion lähde
- historiallisen ajan ns. terveyslähde, luokka II

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Eino E. Suolahti, "Hyödyn aikakauden" Tyrvääntö. Hämeenmaa VIII. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 27-28.

Lähteen sijainti: Lähteen tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta se sijaitsee oletettavasti jossain lähellä Ylä-Sulkion tai Ranta-Sulkion tiloja, jotka sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 10 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 2,2 km kaakkoon, 200 m:n päässä toisistaan. Tilat ovat nimineen peruskartalla. - Tiedot lähteestä ovat yllä mainitussa kirjoituksessa, jossa lähteen sijainnista sanotaan vain, että lähde on Sulkion torpan lähellä; torppa lienee jompi kumpi edellä mainituista tiloista. - Inventoinnissa 1985 lähteen sijaintia ei selvitetty.

Lähteen kuvaus: Lähteen ulkonäöstä ei ole mitään tietoja. - Ks. lähteen käytöstä Suolahden kirjoituksesta.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 78
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6781 44
y = 519 76
z = n. 83
(= kohteen kiven- ja maansekaisen
vallin peruskoordinaatit)

Kylä: Suotala

Paikka: Pappilanniemi

- historialliselta ajalta (?) oleva, tarkoitukseltaan tuntematon kiven- ja maansekainen valli sekä todennäköisesti hävitettyjä, ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia röykkiöitä, luokka II ja III

Maanomistaja 1986: Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys ry.
Os.: Lastenkodinkuja 1, 00180 HELSINKI
Tila: Leirilä RN:o 12:3

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 51)

Löydöt: -

Paikan sijainti: Tyrvännön Pappilanniemi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 10 km pohjoiseen, Tyrvännön kirkolta 2 km kaakkoon ja peruskartalle merkitystä Entisestä Pappilasta 0,5 m itään, Lusinselän länsirannalla. Paikan valli on niemen koillisrannalla, aivan Vanajaveden vanhan rantatörmän päällä (Ks. peruskarttaote s. 191), mutta röykkiöiden sijainteja alueella ei tiedetä. Röykkiöitä ei inventointihavaintojen 1985 mukaan ole ainakaan vallin lähimmässä ympäristössä, n. 50-100 m:n säteellä vallista; röykkiöt on todennäköisesti hävitetty, mutta voi olla myös mahdollista että niitä on kauempana luoteessa vallista eli lähempänä peruskartalle merkittyä Rantalan taloa. Kyseinen alue ei ole kyllä enää varsinaista niemeä, mutta kuitenkin samaa harjannetta, jonka kaakkoispäässä valli on. Niemessä, vallin lähellä, on nykyään useampia kesämökkejä ja rantasauna, mutta vanhalta, 1956 painetulta peruskartalta näkyy, että tuolloin alue on ollut vielä aivan rakentamaton eikä alueelle ole vielä johtanut tietäkään. Röykkiöitä on voitu hävittääkin aluetta rakennettaessa. Pappilanniemi-nimeä ei ole peruskartalla eikä sitä ole merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoillekaan, mutta paikan sijainti selvisi inventoinnissa 1985.

Muinaisjäännösten kuvaukset:

Kiven- ja maansekainen valli: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta valokuvineen (kuvat 30 ja 31); Ojalan mukaan "vallia on selitetty Pikkuvihan aikuiseksi(?)". - Inventointihavaintojen 1985 perusteella voidaan lisätä mm., että niemen alkuosa on kokonaisuudessaan varsin tasaista ja kivetöntä ja on mahdollista, että valli on syntynyt raivattaessa, syystä tai toisesta, niemen lakea tasaiseksi. Vallin luonne ja ajoitus jäävät kuitenkin epävarmoiksi. Ks. myös kohdetta HATTULA 9 (s. 61), jonka vallimainen latomus on kooltaan ja muodoltaan samantapainen kuin Pappilanniemen valli. Samanlaisia vallituksia on Sirkka Ojalan tietojen mukaan myös mm. Kauraansaassa (kohde HATTULA 146, s. 258), Sepäansaassa (HATTULA 132, s. 240) ja Piilosaassa (HATTULA 131, s. 238); ainakin Piilosaaren vallit ovat kuitenkin

kin suoria. Ojalan mukaan vallituksia on myös Anttilan talon maalla (HATTULA 83, s. 172) ja Uittamonniemen kärjessä (HATTULA 95, s. 184)

Röykkiöt: Röykkiöistä ei ole muita tietoja kuin Sirkka Ojalan maininta "... Pappilanniemessä on myös röykkiöitä". Koska röykkiöitä ei havaittu paikalla inventoinnissa 1985 ja koska ne on todennäköisesti hävitetty, niiden tarkoituksesta tai ajoituksesta on mahdoton sanoa mitään.

Inventointi 1985: Pappilanniemessä käytiin 12. kesäkuuta; inventointihavainnot on esitetty jo edellä. Niemi arveltiin Pappilanniemeksi niemen länsipuolella olevan Entisen Pappilan johdosta ja asia vahvistettiin Rantalan talossa. Niemeä tarkastettiin n. 50 - 100 m:n säteellä vallin paikasta eikä vallin ja Rantalan välistä aluetta, jossa röykkiöitä ehkä voisi olla tarkastettu. Koekuopin paikkaa ei myöskään tutkittu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 79
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 03
y = 518 72
z = 91
(= Hanukkalan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Hanukkala(?) 1
- kivistinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 2886:1 kourutaltta. Pellosta löyd.; saatu
Hanukkalan Alf. Lindell'iltä Tyrvännön Suo-
taalan kylästä. S. Wikmanin lähetys huhtik.
6 p. 93.

Löytöpaikan sijainti: Kuten löytötiedoissa sanotaan, esine on
löydetty pellosta, mutta sen sijaan ei ilmene, minkä tilan
mailla löytöpaikka on. Oheisessa inventointiketomuksessa oletetaan,
että paikka saattaa olla Hanukkalan tilan mailla, koska
esine on täältä saatukin, mutta asia ei ole tietystikään varma.
Hanukkalan tila sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 11 km
pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta 900 m kaakkoon. Tila
nimineen on peruskartalla.

Inventointi 1985: Hanukkalan tilalla käytiin lokakuussa, mutta
tila vaikutti asumattomalta, joten mahdollisia muistoja esi-
neestä ei voitu tiedustella. Alueen peltoja ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 80
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 03
y = 518 72
z = 91
(= Hannukkalan päärakennuksen peruskoodinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Hannukkala(?) 2
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) pyöreän kupu-
rasoljen puolikas. Löydetty kesällä 1938 Tyr-
vännön kirkonkylän Hannukkalan romulaatikos-
ta. Lahj. lyseolainen Heikki Hannukkala.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole tietoja, mutta oheisessa inventointikertomuksessa oletetaan, että se saattaa olla löydetty jostain Hannukkalan mailta, koska se on täältä museoon saatukin, mutta asia ei ole tietystikään varma. Hannukkalan tila sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 11 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta 900 m kaakkoon. Tila nimineen on peruskartalla.

Inventointi 1985: Hannukkalan tilalla käytiin lokakuussa, mutta tila vaikutti asumattomalta, joten mahdollisia lisätietoja esineen löytöpaikasta ei voitu tiedustella. Tilan ympäristöä ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 81
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 60-73
y = 518 72-84
z = n. 82,5-87,5
(= röykkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Anttila 1 (Katinkivenpelto)

- kymmenkunta rautakautista röykkiötä, joista kuusi kokonaan ja yksi osittain jäljellä ja muut hävitetty tai raivattu pois tutkimusten jälkeen, luokka I (jäljellä olevat röykkiöt)

Maanomistaja 1986: Anttila, Risto A.
Os. 14620 TYRVÄNTÖ
Tila: Anttila RN:o 5:21

Paikan sijainti: Röykkiöalue sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 500 m itäkaakkoon, Anttilan talon kaakkoispuolella olevalla ns. Katinkivenpellolla. Alueen jäljellä olevat seitsemän röykkiötä, joista yhdestä on vain osa jäljellä, ovat n. 150 x 60 m:n laajuisella alueella ja yhtä lukuunottamatta, joka on viljellyllä pellolla, laidunalueella. Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa on alueesta yleiskartta, jossa mainitut seitsemän röykkiötä ovat. - Ks. paikkaan oletettavasti liittyvistä aarnitulista LIITTEEN 6A n:osta 2 (s. 405) ja Katinkivestä LIITTEEN 6B n:osta 6 (s. 413).

Röykkiöiden kuvaus: Ks. tutkimuksia; Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa on selostukset mainituista seitsemästä röykkiöstä. - Inventoinnin 1985 perusteella täytyy lisätä, että Ojalan röykkiöstä 4, joka on ollut röykkiöistä kookkain, on jäljellä enää Ojalan yleiskartalle merkityn silmäkiven itä- ja koillispuolilla, muutaman kiinteän maakiven varassa, oleva pieni osa. Röykkiön pohjoisluoteinen puolisko on tuhottu raivaamalla alue pelloksi niin, että pellon reuna on noin metrin päässä silmäkivestä. Röykkiön länsilounaisen osan paikalla, silmäkivestä lounaaseen, on taas laaja painanne. Paikalla ei ole kuitenkaan jälkiä mistään viimeaikaisesta raivauksesta.

Tutkimukset: Frans Äimä (Aejmelaeus) 1897, tarkastus (kertomus pääluettelossa KM 3453:21:n yhteydessä)

A.O. Heikel 1898, kaivaus (kertomus: Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvääntö. Lisäksi kertomukseen liittyvä "A.O. Heikelin kartta kesällä 1898". Esihist. toimiston top. arkisto Tyrvääntö.)

Julius Ailio 1900, tarkastus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Alfred Hackman 1912, tarkastus (vain valokuva, top. arkisto Tyrvääntö)

Sakari Pälsi 1914, kaivaus (kertomus: top.

arkisto Tyrvöntö)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 16-18, n:o 3)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 30. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Kartta "Rauniot Anttilan maalla Suotaalan kylässä Tyrvännössä", päivätty 10/VII 1913. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt:

KM 3453:21 kuusi saviruukun kappaleita ja neljä poltettua luunpalasta. Frans Äimän löydöt Tyrvännön Anttilasta 1897, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta.

KM 3574:302-306 saviastiain kappaleita, polttamattomia luita ja luunpalastia sekä ainakin osaksi poltettuja luita. A.O. Heikelin löydöt Tyrvännön Anttilasta 1898, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta.

KM 3863:1 soikea kupurasolki. Löydetty Katin-kiven pellosta Tyrvännössä. Talollinen Kaarle Anttilan lähetys 21/IX 1900. Kirje 1/IX 1900.

KM 6503:17-22 pyöreän kupurasoljen puolikas, kiekko poltetusta savesta ja puolikas samanlaisesta kiekosta, kaksiteräisen miekan säilä, pronssisen korvakauhan levymainen yläosa sekä umpinainen rautarengas. Löydetty Tyrvännön Anttilasta, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta.

KM 6720:1-11 sekä 12 pronssikiskon kappale, veitsenkärki ja -kantaosa, kytkyenvarren lenkki, saviastianpaloja, luu ja luunpaloja, hampaista ja hampaiden juuria, hevosenhampan kappaleita ja sian torahammas sekä pronssinen nappi (historialliselta ajalta). Sakari Päl-sin kaivauslöydöt 1914.

KM 11224:1-11 pronssinen rannerengas ja kaularenkaan kappale, rautainen spiraalisormus, kolme tulusrautaa, piin kappale, kvartsi-is-
kos sekä keramiikkaa. L. Tyrvännön Anttilan Katinkiven pellon raivaustöissä. S. Ojalan tuomia. Diar. 12.IX.-40.

KM 11225:1 ja 2 pronssivadin kappale ja luun kappale. Tyrvännön Anttilasta. S. Ojalan löytöjä, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta.

Ei tallessa, eläinten luita, kalanruotoja ja -suomuja sekä linnunpäitä. Ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja KM 3453:21:n pääluette-

lotiedoista sekä A.O. Heikelin ja Julius Ailion kertomuksista.

Inventointi 1985: Alue tarkastettiin 27. syyskuuta; mitään mainittavaa ei ilmennyt, lukuunottamatta edellä selostettuja röykkiötä 4 koskevia tietoja. Aivan röykkiöalueen länsipuolista kynnettyä pellon pintaa tarkasteltiin röykkiöalueen vieressä, mutta löydöksiä pellolla ei havaittu.

Valokuvat: Kuvat 36 ja 37 (s. 468) sekä F 68872 ja 68876

Diat: 13225-228

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 82
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskarta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 79
y = 518 74
z = n. 81
(= miekanhiontakiven peruskoordinaatit)

Kylä: Suotala

Paikka: Anttila 2
- miekanhiontakivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Anttila, Risto A.
Os.: 14620 TYRVÄNTÖ
Tila: Anttilan RN:o 5:21

Tutkimukset: -

Kiven sijainti: Miekanhiontakivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta 500 m lähinnä itään, Lusinselän Suotaalanlahden rannassa. Anttilan päärakennus on kivistä n. 80 m lounaaseen ja rautakautisen kalmistoalueen kohteen HATTULA 81:n pohjoispää n. 60 m etelään. Kivi on vanhan rantatörmän alapuolella, törmän ja nykyisen rannan välillä, n. 10 m:n päässä törmästä ja n. 20 m:n päässä nykyisestä rannasta. Paikka on avointa ruoho- ja heinämaata, jossa maasto viettää hyvin loivasti itään, kohti Suotaalanlahtea. Kivi on arviolta n. 1,5 m nykyisen vedenpinnan yläpuolella.

Kiven kuvaus: Kiven pituus on n. 1 m, leveys n. 60 cm ja korkeus suurimmillaankin vain n. 25 cm. Kyseessä on hyvin matala, laakea ja pitkulainen kivi. Kiven luoteispuoleisella, kaltevala sivulla on yksi, lähinnä lounais-koillis-suuntainen "miekanhiontauurre", joka kapenee ja mataloituu päitään kohti. Uurteen pituus on n. 50 cm, leveys ja syvyys suurimmillaan n. 2,5-3 cm. Uurteen toinen reuna on pyöristynyt ja toinen jyrkkäkulmainen. Poikkileikkaukseltaan uurre ei ole siis aivan puolipyöreä, vaikka pohjaosa kaartuukin tasaisesti. Uurre on kokonsa ja muotonsa puolesta hyvin paljon Lahdentaan miekanhiontakiven (kohde HATTULA 69, s. 150) kookkaimman uurteen kaltaisen.

Inventointi 1985: Kivistä ei ollut entuudestaan tietoa, ja siitä saatiin tietää inventoinnissa 27. syyskuuta Suotalan Anttilan tilan isännältä Risto Anttilalta käyttäessä tarkastamassa Anttilan rautakautista röykkiöaluetta (kohde HATTULA 81). Risto Anttila kertoi tällöin uurteellisesta kivistä, joka paljastui miekanhiontakiveksi. Kivi oli täysin sammaleen ja ruohon peitossa niin, että siitä ei ollut mitään näkyvissä, ei edes mainittavaa kumpareta, mutta hetken etsiskeltyään Anttila löysi kiven. Kivi kuuluu olleen joskus aiemmin paljaana, jolloin Anttila oli kiinnittänyt uurteeseen huomiota. Mataluutensa vuoksi kivi sulautui turpeen ja heinän peittämänä niin täysin ympäristönsä, että sen löytäminen olisi ollut käytännössä mahdotonta, jollei Anttila olisi muistanut kiven sijaintia verraten tarkkaan. Lisäksi Anttila oli tietoinen Lahdentaan miekanhiontakivesta (kohde HATTULA 69).

Valokuvat: Kuvat 38-41 (s. 468 - 469) sekä F 68879 ja 68880

Diat: 13229-233

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 83
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 73
y = 518 68
z = 85
(= Anttilan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Suotala

Paikka: Anttila 3

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai
vallituksia, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-
kertomus 1940, s. 51.

Kohteen sijainti: Kohteen tarkkaa sijaintia ei tiedetä, mutta Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan, jossa tieto paikasta on, se sijaitsee "...lähellä Suotaalan kylän, Anttilan talon maalla olevaa kunnalliskotia, (jota suunnitellaan siirrettäväksi toiseen paikkaan) ...". Anttilan tila sijaitsee Hattulan kirkolta 11,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta n. 400 m itäkaakkoon, mutta Ojalan mainitseman silloisen kunnalliskodin sijainti ei ole tiedossa. Nykyinen kunnalliskoti on merkitty peruskartalle (K.koti) ja sijaitsee Anttilasta runsaat 800 m luoteeseen. - Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa paikka mainitaan vain ohimennen toisen kohteen (HATTULA 78) yhteydessä, mutta koska sen sijaintia ei kertomuksessa selvitetä eikä kohdetta ole merkitty Ojalan kartoillekaan, hänen kertomustaan ei ole yllä luettu tutkimuksiin; Ojala ei liene myöskään käynyt paikalla. - Inventoinnissa 1985 paikalla ei myöskään käyty eikä sen sijaintia selvitelty.

Kohteen kuvaus: Vallituksen tai vallitusten ulkonäöstä ei ole tietoja, ja myös kohteen ajoitus ja tarkoitus ovat tuntemattomat. Ojalan kertomuksesta ei ilmene varmasti myöskään, onko paikalla yksi vallitus vaiko useampia vallituksia. Ks. myös kohdetta HATTULA 78 (s. 163) viitteineen, jonka yhteydessä Ojala kyseisen kohteen mainitsee.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 84
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 73
y = 518 68
z = 85
(= Anttilan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Anttilan talon Mäkilä-niminen pelto
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvääntö. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: KM 3321:10, 11 ja 12 kirves, kourutaltan teräpuoli ja kirves. N:ot 10-12 löydetty Tyrväännön Suotaalan kylän Anttilan talon Mäkilä-nimisestä pellosta soramaasta. Fil.kand K.R. Saloviuksen lähetys 28/X 96. Verif.

Löytöpaikan sijainti: Esineiden löytöpaikan, Anttilan talon Mäkilä-nimisen pellon, sijaintia ei tiedetä. Anttilan talo sijaitsee sen sijaan Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrväännön kirkosta 400 m itäkaakkoon, Suotaalanlahden länsirannalla. Tila on nimineen peruskartalla. Suotalan kylässä ei ole peruskartalla mitään Mäkilä-nimeä.

Inventointi 1985: Löytöpaikkaa kysyttiin Anttilan talossa 27. syyskuuta, mutta tuloksetta. Tilan isäntä Risto Anttila ei ollut koskaan kuullutkaan Mäkilä-nimisestä paikasta kuten ei myöskään hänen iäkäs äitinsäkään. Myös A.O. Heikel kirjoittaa yllä mainitussa kertomuksessaan, että löytöpaikka jäi häneltä tutkimatta, koska "... jag av ställets ägare icke kunde erhålla någon som hälst upplysning om fyndet".

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 85
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 73
y = 518 68
z = 85
(= Anttilan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Anttila 4
- kivekautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 1351 kourutaltta. L. Aukusti Ylén Tyrvännön Anttilan talon maalta. Anttilan luett. 11.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Anttilan tilan mailla ei tiedetä. Anttila sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta 400 m itäkaakkoon, Suotaalanlahden länsirannalla. Tila on nimineen peruskartalla.

Inventointi 1985: Anttilassa käytiin 27. syyskuuta, mutta talonväki ei tiennyt esineestä mitään.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 86 A ja B
(ent. Tyrvääntöä)

A: Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 84
y = 518 57
z = 85
(= Siukolan päärakennuksen ent.
paikan peruskoordinaatit)
B: Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6784 13
y = 520 24
z = n. 87-88
(= Siukolan päärakennuksen nyk.
paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Siukola
- kivistinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3453:12 kirves. Ostettu Tyrvännön Lusista Taavetti Taavetinp. Eskolinilta, jonka isän isä aikoinaan oli löytänyt sen Siukolan talon maalta Suotalan kylässä Tyrvännössä. Yliopp. Frans Äimä (Aejmelaeus) Heinäkuulla 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Siukolan talon maalla ei tiedetä, eikä voida edes varmasti sanoa, onko löytöpaikka mahdollisesti jossain Siukolan talon ent. paikan (A) vaiko talon nyk. paikan (B) ympäristössä. Edellinen sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta 300 m itään, jälkimmäinen, joka on nimineen peruskartalla, Hattulan vanhalta kirkolta 13 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km koilliseen, Vanajaselän itärannalla. Paikkojen etäisyys toisistaan on pari kilometriä ja niiden välillä on Luinselkä.

Inventointi 1985: Siukolan talossa (B) käytiin 17. kesäkuuta. Edellä selostetut talon ent. ja nyk. paikkaa koskevat tiedot saatiin tällöin talon emänniltä. Vanhaemäntä tiesi Siukolan päärakennuksen ent. paikan sijainnin, josta päärakennus on siirretty nyk. paikalleen kuulemma jo toistasataa vuotta sitten. Koska esineen löytöaikaa ei tiedetä, talossa ei osattu varmasti sanoa, kummanko Siukolan aikana se on löydetty. On kuitenkin mahdollista, että löytö on tehty tilan ollessa vielä ent. paikallaan (A), koska esine on löydetty tietojen mukaan ehkä hyvinkin kauan ennen vuotta 1897, jolloin esine on saatu museoon. Kummankaan Siukolan ympäristöä ei tarkastettu inventoinnissa.

Ks. peruskartat s. 191 (A) ja s. 260 (B)

- Lisäyksiä:

HATTULA 87
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 87
y = 518 47
z = n. 84
(= Lopen talon puretun päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Lopen talo 1
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6190:17 kourutaltta. L. Kalle Anttila Tyrvännön Suotaalan kylän Lopen kartanon pihalta läheltä Vanajavettä. Antellin valtuuskunnan 28/X 1912 lunastama muinaiskalukokoelma 265,35 mk:lla, jonka on kerännyt H. Bremer.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa Lopen kartanon eli talon pihalla ei tiedetä. Talokin on jo purettu, mutta se on sijainnut Hattulan vanhalta kirkolta 12 km pohjoisluoteeseen, Tyrvännön kirkosta n. 220 m itäkoilliseen ja Suotaalanlahden rannasta 300 m länteen, aivan maantien varressa, vastapäätä Heikkilän taloa. Lopen talon nimeä ei ole peruskartalla, mutta sen sijainti selvisi inventoinnissa.

Inventointi 1985: Lopen talon sijainti selvisi Suotalan kylällä 13. kesäkuuta. Talo on ollut kuulemma purettuna jo ainakin noin 70 vuotta. Pihamaista tai paikan ympäristöä ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 88
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 87
y = 518 47
z = n. 84
(= Lopen talon puretun päärakennuk-
sen peruskoordinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Lopen talo 2
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6503:4 vasarakirveen kärkipää. Löytänyt Lauri Loukio Tyrvännön Lopen talon maalta. Kuulunut maanviljelijä K. Anttilan kokoelmaan Tyrvännön pitäjässä, ostettu 1913.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Lopen talon maalla ei tiedetä. Talokin on jo purettu, mutta se on sijainnut Hattulan vanhalta kirkolta 12 km pohjoisluoteeseen, Tyrvännön kirkosta n. 220 m itäkoilliseen ja Suotaalanlahden rannasta 300 m länteen, aivan maantien varressa, vastapäätä Heikkilän taloa. Lopen talon nimeä ei ole peruskartalla, mutta sen sijainti selvisi inventoinnissa.

Inventointi 1985: Lopen talon sijainti selvisi Suotalan kylällä 13. kesäkuuta. Talo on ollut kuulemma purettuna jo ainakin noin 70 vuotta. Ympäristön peltoja ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 89
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6782 81
y = 518 26
z = n. 96
(= Tyrvännön kirkon peruskoordinaa-
tit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Tyrvännön kirkon lähiseutu
- rautakautinen asuinpaikka tai kalmisto (?), luokka III

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 2936 yksitoista saviastiain kappaletta.
Löyd. eräästä peltokuopasta Suotaalan kylästä
Tyrvännön kappelin kirkon lähiseuduilla. Ko-
koellut Anomaan rusthollin isäntä Heikki Se-
lin ja M.Yhdistykselle lähettänyt I.J. Inberg
15/XI 1893.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikkaa Tyrvännön kirkon lähiseudul-
la ei tiedetä. Myös löytöpaikan luonne on tuntematon, mutta yl-
lä paikka on määritelty kuitenkin varsin väljästikiinteäksi
muinaisjäännökseksi.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 90
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 22
y = 517 97
z = 82,5
(= sen rakennuksen peruskoordinaa-
tit, jonka perustuksia kaivet-
taessa esine on löydetty)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Kunnalliskoti
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 20984 kourutaltilta. Taltan on löytänyt rak. mest. K.E. Kasurinen, Rautatienkatu 1, 13210 Hämeenlinna 21, v. 1946 Hattulan pitäjän Tyrvännön Suotaalan kylästä (Liikeliiton) Kunnalliskodin (tilalta, Petäyksen kurssikeskukseen) perustuksia kaivettaessa, sorasta, n. metrin syvyydestä. Pk 2132 05 Tyrvääntö, x = 6783, y = 517. Kivikautinen irtolöytö, jonka Päivi Luppi on toimittanut museovirastoon. Verif. diar. 26.11.1980. Verifikaateissa löytöpaikasta sanotaan lisäksi: n. 82,5 mmpy, lp on pellon laidassa, 1/2 m:n humuskerros, jonka jälkeen soraa. (Edellä oleviin löytötietoihin on sulkuihin pantu ne kohdat, jotka inventoinnissa 1985 paljastuivat virheelliseksi, ts. löytötiedoista poistettaviksi).

Löytöpaikan sijainti: Peruskartallekin merkitty ent. Tyrvännön kunnan kunnalliskoti, jonka perustuksia kaivettaessa esine löydettiin, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 12,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta 500 m luoteeseen, n. 100 m:n päässä Vanajaveden rannasta. Esineen tarkkaa löytöpaikkaa rakennuksen kohdalla ei tiedetä. Aivan kunnalliskodin eteläpuolelta alkaa laaja peltoalue, mutta paikan muu ympäristö on rakennettua aluetta.

Inventointi: Luettelotiedoissa löytäjäksi mainitun K.E. Kasurisen puheilla Hämeenlinnassa käytiin 16. lokakuuta. Ennalta löytötietojen ja peruskartan avulla määritelty paikka osoittautui oikeaksi. Kasurinen korjasi löytötietoja yllä olevien mukaisiksi. Lisäksi hän sanoi, että esineen olivat löytäneet työmiehet, ei hän, mutta enempiä tietoja paikasta hänellä ei ollut. Löytöpaikkaa tai sen ympäristöä ei tarkastettu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 91
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 36-45
y = 517 73-84
z = n. 80-83
(= sen alueen peruskoordinaatit,
jossa röykkiöt ovat olleet)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Elolankärki

- hävitettyjä rautakautisia(?) röykkiöitä, luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-
kertomus 1940, s. 45.

Löydöt:

Ei tallessa (?), luita, tuhkaa ja "raudan palasia". Tiedot löydöistä ovat Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa: "Mainittu tie (tarkoittaa Suotalasta seuratalolle ja laivalaiturille vievää tietä) päättyy Puromiehen Leppäranta nimiseen huvilapalstaan. Siellä on ollut röykkiöitä, joista on löytynyt luita, tuhkaa ja 'raudan palasia' aluetta puutarhamaaksi perattaessa." Muita tietoja löydöistä ei ole, eikä niiden rautakautisuus tietysti ole varma. Löydöt lienevät joutuneet hukkaan.

Paikan sijainti: Leppäranta-niminen palsta, jossa röykkiöt ovat olleet, on rajattu peruskarttaotteelle (s. 191) ja sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 12,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 800 m luoteeseen, Elolankärjessä. Alueen laajuus on noin hehtaari eikä röykkiöiden tarkempaa sijaintia alueella tiedetä. Inventointihavaintojen 1985 mukaan alue on nykyään suurimmaksi osaksi puutarhaa ja pihamaata, joiden lisäksi alueella on huvilarakennus ja pari ulkorakennusta. Röykkiöitä alueella ei ole jäljellä. Paikan sijainti selvisi inventoinnissa 1985; Sirkka Ojalan tietojen Leppäranta-nimeä ei ole peruskartalla. - Ojalan inventointikertomusta ei ole yllä luetu tutkimuksiin, koska hän mainitsee paikan lyhyesti muiden paikkojen yhteydessä eikä sitä ole merkitty hänen kertomuksensa kartoillekaan.

Röykkiöiden kuvaus: Röykkiöistä ei ole lähempiä tietoja kuin yllä olevien tietojen maininta "röykkiöitä". Kohteiden rautakautisuus ei ole varma.

Inventointi 1985: Paikan sijainti selvitetettiin Suotalan kylällä 13. kesäkuuta ja alue tarkastettiin 30. kesäkuuta. Alueen tarkastuksessa ei havaittu mitään muinaisjäännykseen viittaavaa, ks. edellä olevaa paikan selostusta. Lähempiä tutkimuksia ei tehty, koska alueella oli hyvin vähän sellaista joutomaata, johon olisi voinut kaivaa koekuoppia. Huvilalla ei ollut ihmisiä paikalla, joten röykkiöistä ja löydöistä ei voinut kysyä lähempiä tietojakaan.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 92
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 42
y = 517 42
z = n. 86
(= sen paikan peruskoordinaatit,
jota tiedoissa oletettavasti
tarkoitetaan)

Kylä: Suotala

Paikka: Petäyksen kärki

- ajoitukseltaan ja merkitykseltään tuntematon paikka, joka on ollut muistitietojen mukaan vanha uhripaikka (ja sittemmin palvelusväen pestauspaikka), luokka II/III

Maanomistaja 1986: Suomen Liiketyöntekijäin Liitto ry.

Os.: 14620 TYRVÄNTÖ

Tila: Iso Petäys RN:o 1:40

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 49)

Muita arkistolähteitä: Aarne Äyräpään tiedonanto "Tyrvännöstä" vuodelta 1933 esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt: -

Paikan sijainti: Aarne Äyräpään tiedonannon mukaan paikka sijaitsee Petäyksen (niemen) kärjessä, Hattulan vanhalta kirkolta 13 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta kilometrin luoteeseen. Paikka on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen hyvin pienimittakaavaiselle kartalle n:o I (pestaustaipaikka), josta ei selviä paikan tarkkaa sijainti Petäyksen niemellä.

Paikan kuvaus: Voidaan olettaa tiedoissa tarkoitettavan Petäyksen (niemen) kärjessä olevaa mäennyppylää (erottuu peruskartalla), mutta asiaa ei voitane pitää täysin varmana. Inventointihavaintojen 1985 mukaan mäennyppylä on varsin tasalakinen ja siinä kasvaa harvakseltaan kookkaita mäntyjä aluskasvillisuuden ollessa varvikkoa. Aivan mäennyppylän eteläpuolella ovat Liikeliiiton Petäyksen kurssikeskuksen rakennukset, mutta itse niemen kärkiosassa ei ole rakennuksia.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 30. syyskuuta. Mitään mainittavaa ei ollut nähtävissä, lukuunottamatta yllä kerrottuja tietoja. Lähempiä tutkimuksia ei tehty.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 93
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 88 - 6784 11
y = 517 08-67
z = n. 79,5-98
(= sen Lammassaaren peruskoordinaa-
tit, josta esine oletettavasti
on löydetty)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Lammassaari 1
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6190:1 oikokirves. L. v. 1882 tai 1883 ta-
lonpoika Kalle Anttila Tyrvännössä, Lammas-
saaren rannalla, Mantilassa, Vanajaveden Re-
tulanlahden rannalla. Esine on osa Antellin
valtuuskunnan 28/X 1912 165,35 mk:sta lunas-
tamaa muinaiskalukokoelmaa, jonka on kerännyt
H. Bremer.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä,
mutta se Lammassaari, josta se oletettavasti on löydetty, si-
jaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 13 km luoteeseen ja Tyrvän-
nön kirkolta 1,5 km luoteeseen, Retulansaaren ja Petäyksennie-
men välillä. Saari on kooltaan n. 750 x 300 m. Ritva Peltosen
kirjoituksen "Tyrvännön paikannimistä" (Hämeenmaa VIII. Hämeen
heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. s. 41) mukaan Tyr-
vännössä olisi ollut kuitenkin Lammassaari-niminen saari aina-
kin kahdessa kylässä, mutta kirjoituksesta eivät ilmene saarten
tarkemmat sijainnit tai edes kyseiset kylätäkään. Peruskartoil-
lekin on painettu vain edellä kuvatus Lammassaaren nimi, eikä
toisen saaren sijainti ole tiedossa. Löytötietojen Mantilan si-
jainti ei ole tiedossa, nimeä ei ole peruskartoilla, kuten ei
myöskään tiedoissa mainittua Retulan lahtea, mutta viimeksi
mainittu voisi tarkoittaa kyllä hyvin sitä vesialuetta, jossa
kyseinen Lammassaari on. Samalta Lammassaarelta lienee löydetty
myös KM 6503:5 (kohde HATTULA 94). - Inventoinnissa 1985 paik-
kaa ei selvitelty eikä Lammassaarella käyty.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 94
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 88 - 6784 11
y = 517 08-67
z = n. 79,5 - 98
(= sen Lammassaaren peruskoordinaa-
tit, josta esine oletettavasti
on löydetty)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Lammassaari 2
- kivistinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6503:5 liuskamareenkaan puolikas. Löytänyt Emil Runolinna Hannukalan Lammassaaresta, Tyrvännöstä. Kuulunut maanviljelijä K. Anttilan kokoelmaan Tyrvännön pitäjässä, ostettiin 1913.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta se Lammassaari, josta se oletettavasti on löydetty, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 13 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 1,5 km luoteeseen, Retulansaaren ja Petäyksenniemien välillä. Saari on kooltaan n. 750 x 300 m. Ritva Peltosen kirjoituksen "Tyrvännön paikannimistä" (Hämeenmaa VIII. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 41) mukaan Tyrvännössä olisi kuitenkin Lammassaari-niminen saari ainakin kahdessa kylässä, mutta kirjoituksesta eivät ilmene saarten tarkemmat sijainnit tai edes kyseiset kylätkään. Peruskartoillekin on painettu vain edellä kuvatus Lammassaaren nimi, eikä toisen saaren sijainti ole tiedossa. Löytötietojen Hannukkala on kuitenkin Suotalan kylää kuten kyseinen Lammassaarikin. Samalta Lammassaarelta lienee löydetty myös KM 6190:1 (kohde HATTULA 93).

Inventointi: Hannukkalassa käytiin 13. kesäkuuta, mutta talo oli asumaton, joten asiaa ei voinut siellä selvittää. Seuraavana päivänä käytiin Hämeen läänin maanmittauskonttorissa Hämeenlinnassa, jossa selvisi, että koko saari lienee kuulunut aikoinaan Hannukkalalle. Nykyään saari on useina palstoina, mutta Hannukalan tilusnumeroa (2:62) saarella ei ole. Lammassaarella ei käyty inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 95
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 75-88
y = 518 55-67
z = n. 79,5-86
(= Uittamonniemen kärkiosan perus-
koordinaatit)

Kylä: Suotala

Paikka: Uittamon(niemen) kärki

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai
vallituksia, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-
kertomus 1940, s. 51.

Kohteen sijainti: Vallitus tai vallitukset sijaitsevat tietojen mukaan Uittamon(niemen), joka on ainakin nykyään saarena, kärjessä, Hattulan vanhalta kirkolta 13 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta noin kilometrin pohjoiskoilliseen, mutta aivan tarkkaa sijaintia tai sijainteja paikalla ei tiedetä. Peruskarttaotteelle (s. 191) on rajattu niemen kärkiosa n. 100 x 150 m:n laajuudelta. Koko Uittamo laajuus on n. 270 x 150 m. Se on metsämaastoa ja siellä on peruskartan mukaan vain yksi mökkipalsta, sekin kärkiosan ulkopuolella. Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa paikka mainitaan vain ohimennen, mutta paikan sijaintia ei selvitetä tarkemmin eikä kohdetta ole merkitty Ojalan kartoillekaan, joten hänen kertomusta ei ole yllä luettu tutkimuksiin; Ojala ei liene myöskään käynyt paikalla. - Inventoinnissa 1985 paikalla ei käyty myöskään.

Kohteen kuvaus: Vallituksen tai vallitusten ulkonäöstä ei ole tietoja, ja myös kohteen ajoitus ja tarkoitus ovat tuntemattomat. Ojalan kertomuksesta ei ilmene varmasti myöskään, onko paikalla yksi vallitus vaiko useampi vallituksia. Ks. myös kohdetta HATTULA 78 (s. 163) viitteineen, jonka yhteydessä Ojala kohteen mainitsee.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 96
(ent. Tyrvääntö)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 20-34
y = 518 91-97
z = n. 83-85
(= muinaisjäännösalueen peruskoodi-
dinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Antiala(nniemi) 1

- seitsemän rautakautista rökkiötä sekä ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviriutta, luokka I

Maanomistaja 1986: Mattila, Pertti
Os.: 14620 TYRVÄNTÖ
Tila: Innala RN:o 1:47

Paikan sijainti: Muinaisjäännökset sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 800 m koilliseen, Antialanniemen länsiosassa. Jäännökset ovat suurimaksi osaksi viljellyn peltoalueen keskellä ja osittain peltoon rajoittuvien metsikköalueiden reunoilla, n. 150 x 50 m:n laajuisella alueella. Tutkimuksissa on paikasta hyviä yleiskarttoja.

Muinaisjäännösten kuvaukset: Ks. tutkimuksia. - Inventoinnin 1985 perusteella voidaan lisätä, että rökkiöiden päälle on heitelty kiviä, mutta että ne eivät peitä rökkiöitä kuitenkaan kauttaaltaan. Talonväeltä (Innalan) saatiin tietää, että kivet ovat peräisin rökkiöitä ympäröivistä pelloista.

Tutkimukset: A.O. Heikel 1898, kaivaus (kertomus: Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvääntö)

Aarne Äyräpää 1931, kaivaus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Sakari Pälsi 1934, kaivaus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 12-15, n:o 2)

Matti Bergström 1984, koekaivaus

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 31. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: KM 3574:308-312 kaksiteräisen miekan katkelma, poltettuja ja polttamattomia luita sekä saviastianpalasia. A.O. Heikelin löydöt 1898 Tyrvännön Antialanniemestä.

KM 6503:10 ja 23 rautainen keihäänterä ja 13 saviastianpalaa. Löydetty Tyrvännön Antialalta, ks. tarkempia tietoja päälueetelosta.

KM 9408:1-23 rautakautisia kalmistolöytöjä Tyrvännön Antialasta, ks. tarkempia tietoja pääluettelosta ja verifikaateista.

KM 10006:1-4 rautaveitsi, kolme saviastianpalasta, luunpalasia 104 kpl ja kovasimen kappale. Löydetty Tyrvännön Antialasta, ks. tarkempia tietoja pääluettelosta.

KM 23627 saviastian kylkipala. Inventointilöytö 1985 pellon pinnalta, lounaaseen suuntautuvan pitkän "raunion" vierestä, sen luoteispuolelta. Löytöpaikka on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa olevalle yleiskartalle, joka on jäljennös aiemmista kartoista. Diar. 29.7.1987.

Ei tallessa, muinaisesineitä, mm. miekka. Löydetty Tyrvännön Antialanniemestä n. 1858, ks. tarkempia tietoja löydöistä ja löytöpaikasta A.O. Heikelin kertomuksesta 1898. Samat löydöt mainitsee myös Äyräpää 1931 ja ne mainitaan myös KM 6503:10:n pääluettelotiedoissa.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin kesäkuussa ja uudelleen 26.9., koska kesällä havainto-olosuhteet olivat olemattomat; inventoinnin tulokset ilmenevät jo edeltä. Syyskuussa tarkastettiin röykkiöitä ympäröivää ja niiden välistä peltoaluetta melkoisen pitkään, mutta vain KM 23627 löydettiin (ks. myös Matti Bergströmin koekaivauskertomusta 1984). Koekuopin aluetta ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 97
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 10-20
y = 518 87 - 519 53
z = n. 80
(= Antialanniemen Lusinselänpuolei-
sen rannan peruskoordinaatit mu-
kaanluettuna Antialanniemeen
kiinnikasvanut Emosaari)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Antiala(nniemi) 2
- kivistä löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6190:25 kaksoistaltta. L. talonp. Kalle Anttila v. 1884 Tyrvännön Suotaalan kylän Anttilan (verif.: Anttila = Antiala) niemes-
tä, Vanajaveden Lusinselän lahden rannalta. Antellin valtuuskunnan 28/X 1912 265,35 mk:sta lunastama muinaiskalukokoelma, jonka on kerännyt H. Bremer. Verif.katalogi ja ku-
vasto sekä eri verifikaattiliput.

Löytöpaikan sijainti: Esine on löydetty Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta noin kilometrin itäkoilliseen olevan Antialanniemen Lusinselän- eli etelänpuoleiselta rannalta, joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 191), mutta tarkempaa löytöpaikkaa alueella ei tiedetä paitsi, jos esine on kohteen HATTULA 100 (s. 190) kiviesineitä, ks. ao. kohdetta. Antialanniemellä, mukaanluettuna siihen kiinnikasvanut Emosaari, on rantaa Lusinselän puolella n. 600 m. Samalta ranta-alueelta on löydetty myös KM 6190:32 (kohde HATTULA 98). - Inventoinnissa 1985 ranta-aluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 98
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 10-20
y = 518 87 - 519 53
z = n. 80
(= Antialanniemen Lusinselänpuolei-
sen rannan peruskoordinaatit mu-
kaanluettuna Antialanniemeen
kiinnimaatunut Emosaari)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Antiala(nniemi) 3
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: M 6190:32 soikea tuluskivi. L. n. v. 1884
opettaja J.H. Nieminen Tyrvännön kapp. Antti-
lanniemeltä Vanajaveden Lusinselän lahden
rannalta veden rajasta. Antellin valtuuskun-
nan 28/X 1912 265,35 mk:sta lunastama mui-
naiskalukokoelma, jonka on kerännyt H. Bre-
mer. Verif.katalogi ja kuvasto sekä eri veri-
fikaattiliput.

Löytöpaikan sijainti: Esine on löydetty Hattulan vanhalta kir-
kolta n. 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta noin ki-
lometrin itäkoilliseen olevan Antialanniemen Lusinselän- eli
eteläpuoleiselta rannalta, joka on rajattu peruskarttaotteelle
(s. 191), mutta tarkempaa löytöpaikkaa alueella ei tiedetä
paitsi, jos esine on kohteen HATTULA 100 (s. 190) kiviesineitä,
ks. ao. kohdetta. Antialanniemellä, mukaan luettuna siihen
kiinnikasvanut Emosaari, on rantaan Lusinselän puolella n. 600
m. Samalta ranta-alueelta on löydetty myös KM 6190:25 (kohde
HATTULA 97). - Inventoinnissa 1985 ranta-aluetta ei tarkastet-
tu.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 99
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 10-60
y = 518 80 - 519 58
z = n. 80-93
(= Antialanniemen peruskoordinaatit
mukaanlaskettuna siihen kiinnimaatunut Emosaari)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Antiala(nniemi) 4
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6503:6 kivisen keihäänterän katkelma. Löytänyt Kustaa Mattila Antialasta, Tyrvännön Mattilan maalta. Kuuluu maanviljelijä K. Anttilan kokoelmaan Tyrvännön pitäjässä, ostettiin 1913.

Löytöpaikan sijainti: Katkelma on löydetty Antialanniemestä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta noin kilometri itäkoilliseen, mutta esineen tarkempaa löytöpaikkaa alueella ei tiedetä paitsi, jos esine on kohteen HATTULA 100 kiviesineitä, ks. ao. kohdetta. Antialanniemen laajuus, mukaan luettuna siihen kiinnimaatunut Emosaari, on n. 800 x 200 m.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

HATTULA 100
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6783 19
y = 519 41
z = n. 85
(= likimääräisen löytöpaikan peruskoodinaatit)

Kylä: Suotala

Löytöpaikka: Emosaari
- kivikautinen (?) löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikelin kertomus Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvääntö. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: Ei Tallessa (?), kiviesineitä. Löydöistä kirjoittaa A.O. Heikel yllä mainitussa kertomuksessaan: "... tvänne uddar: Aistinki och Emosaari, hvilka fordom varit små holmar. På den senare har man funnit stenredskap." Muita tietoja esineistä ei ole ja ne lienevät joutuneet hukkateille, paitsi jos löydöt KM 6190:25 ja 32 sekä 6503:6 (kohteet HATTULA 97-99) tai osa näistä on Heikelin mainitsemia esineitä. Mitään varmuutta asiasta ei kuitenkaan ole, ja oheisessa inventointi kertomuksessa Heikelin esineiden kivikautisuuteen on suhtauduttu varauksellisesti, koska niiden laadusta ei ole varmoja tietoja.

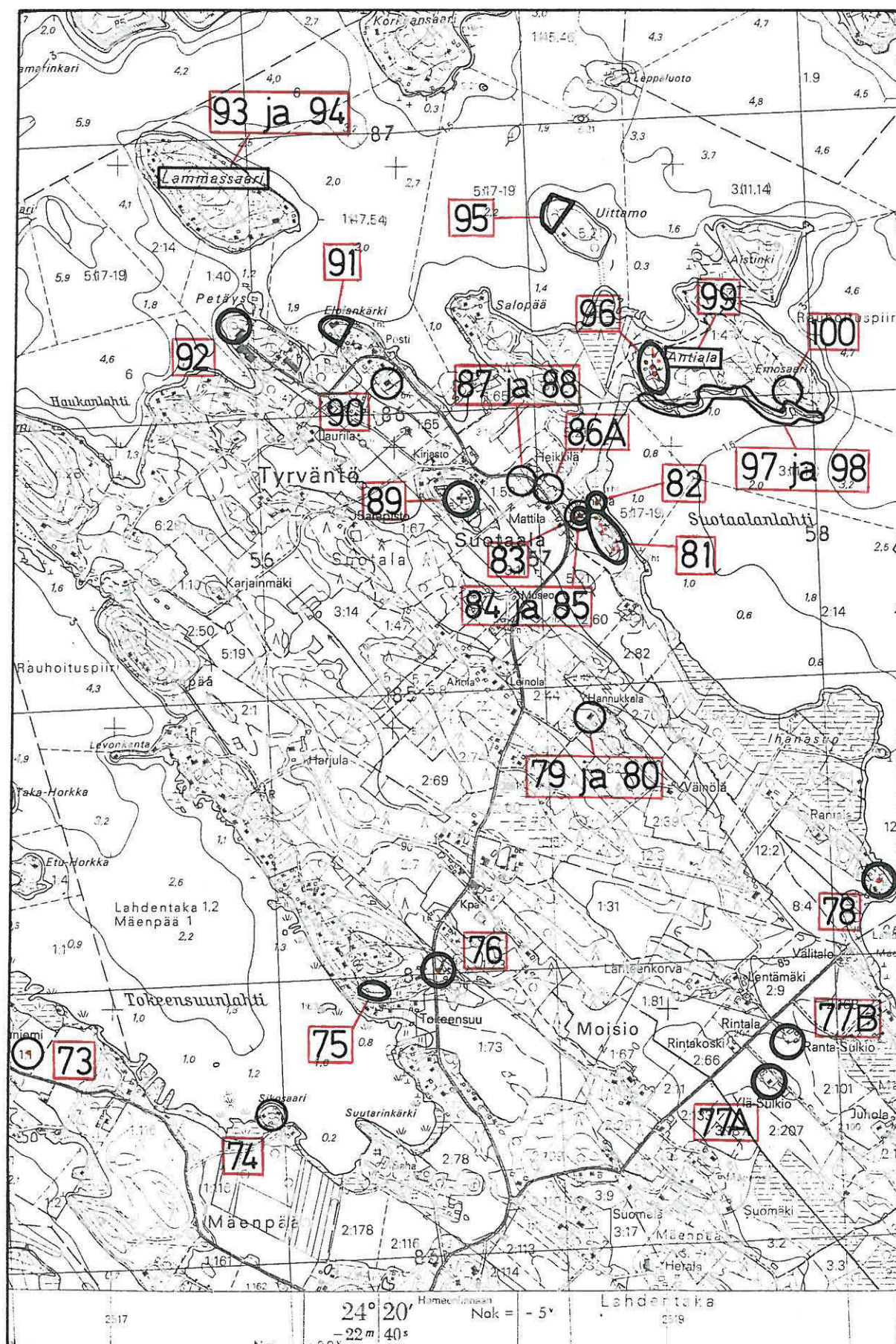
Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvääntön kirkolta 1,2 km itäkoilliseen olevan Emosaaren eteläosassa, n. 100 m:n päässä nykyisestä rannasta. Paikka on metsämaastoa ja Emosaari on nykyään Antialanniemen itäisin niemeke. Löytöpaikka on merkitty A.O. Heikelin kertomuksessa olevalle kartalle, jossa rantaviiva noudattaa melkoisen tarkasti nykyistä.

Inventointi 1985: Emosaarella käytiin 26. syyskuuta, mutta mitään mainittavaa siellä ei näkynyt. Lähempiä tutkimuksia paikalla ei tehty.

Ks. peruskartta s. 191

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 05 TYRVÄNTÖ 1:20 000 (painettu 1986).

HATTULA 101
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 47-52
y = 519 73-79
z = n. 90-92
(= rökkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Monittula

Paikka: Äijälä 1

- kivirökkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Markku A.

Os.: Lehtelä, 14680 ALVETTULA

Tila: Äijälä RN:o 1:9

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 43, n:o 4)

Muita arkistolähteitä: K.E. Boijerin kirje, H:fors d.

28 X 1913, till H. Herr doktor Appelgren-Kivalo. Esihist. toimiston top. arkisto Tyrvääntö.

Löydöt: -

Rökkiöiden sijainti: Rökkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 13,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km koilliseen, aivan Äijälän päärakennuksen kaakkoispuolella, peruskarttaotteelle (s. 203) rajatulla vajaan hehtaarin laajuisella haka-alueella. Äärimmäiset rökkiöt ovat enintään vajaan 100 m:n päässä Äijälän päärakennuksesta. - Ks. muista Äijälän talon ympärillä olleista rökkiöistä LIITTEEN 1C n:osta 4 (s. 384).

Rökkiöiden kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta, jossa rökkiöistä käytetään nimitystä "lapinraunio". - Inventointihavaintojen 1985 perusteella rökkiöt ovat ainakin osittain korkeampia kuin mitä Ojalan tiedoissa sanotaan ja niihin lieneekin kasattu viime vuosikymmeninä. Yleisvaikutelma rökkiöistä on, että ne ovat varsin kookkaita kivirökkiöitä ja osittain hyvinkin paljaita kasvillisuudesta. Rautakautisia rökkiöitä ne eivät muistuta lainkaan. Äijälän talossa asuva Alma Äijälä kertoi inventoinnissa 1985, että joku niistä oli purettu joitakin vuosia aiemmin viljelystietä tehtäessä, mutta esineitä ei ollut löydetty. Ulkonäön perusteella rökkiöt lienevät viljelysraunioita. Sirkka Ojalan mukaan Äijälän talon kohdalla on ollut ikivanhaa asutusta, ja rökkiöt voivat olla tämän asutuksen peruja. Yksityiskohtaisia muistiinpanoja rökkiöistä ei ole. - Kyse saattaa olla ainakin osittain K.E. Boijerin edellä mainitussa kirjeessään mainitsemista rökkiöistä, ks. Boijerin kirjettä ja myös kohdetta HATTULA 139 (s. 250) sekä LIITTEEN 1C n:oa 4 (s. 384).

Inventointi 1985: Rökkiöt tarkastettiin 17. lokakuuta; havainnot niistä on esitetty edellä. Koekuopin rökkiöaluetta ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

HATTULA 102
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 Tyrvääntö

A: x = 6784 47-50
y = 519 70-72
z = n. 85-86
(= löytöalue A:n peruskoordinaatit)
B: x = 6784 52-56
y = 519 77-80
z = n. 85
(= löytöalue B:n peruskoordinaatit)

Kylä: Monittula

Löytöpaikka: Äijälä 2

- kivikautinen asuinpaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Markku A.

Os.: Lehtelä, 14680 ALVETTULA

Tila: Äijälä RN:o 1:9

Paikan sijainti: Asuinpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 13 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvääntön kirkolta runsaat 2 km koilliseen, Vanajanselän itärannalla olevan Äijälän talon vieressä. Paikka käsittää kaksi löytöaluetta. Löytöalue A sijaitsee päärakennuksesta n. 30-70 m lounaaseen ja löytöalue B päärakennuksesta 40-50 m itään. Löytöalueet on merkitty peruskarttaotteelle (s. 203).

Paikan kuvaus: Löytöalueet ovat pelloilla. Alueen A laajuus on n. 40 x 20 m ja alueen B n. 40 x 10 m. Alueiden välillä on hakama-alue, jossa on kiviröykkiöitä (kohde HATTULA 101). Alueen A maasto viettää hyvin loivasti lounaaseen ja alueen B koilliseen. Maaperä löytöalueilla on multaa, jonka seassa on runsaasti kiviä. Alueella B havaittiin inventoinnissa 1985 lisäksi jonkin verran kynnettäessä pellon pinnalle noussutta hienoa hiekkaa. Sen peltosaran lounaispäässä, missä löytöalue A on, on n. 2,5-3 m:n korkuinen Vanajaveden rantatörmä. Äijälän tilaa kiertää 85 m:n korkeuskäyrä muodostaen pienen "saaren", jonka reunaosiin löytöalueet jäävät.

Tutkimukset: -

Löydöt:

Ei tallessa, kiviesine. Inventoinnissa 1985 tietoon saatu löytö, josta kertoi Äijälän vanhaemäntä Alma Äijälä 17.10.85. Alma Äijälän mukaan hänen miehensä isä Valfrid Äijälä on löytänyt kiviesineen luultavasti aivan 1900-luvun alkupuolella jostain Äijälän talon kaakkoispuolelta. Alma Äijälä ei tiennyt esineen tarkkaa löytöpaikkaa, mutta tämän täytynee olla jossain inventointilöytöjen KM 23628:1-3:n löytöalueiden A:n tai B:n paikkeilla tai ehkä mieluiten näiden välillä. Esine on lähetetty kuulemma museoon? ja siitä oli saatu joku kirjekin, jota Alma Äijälällä ei kuitenkaan ollut. Esinettä ei ole myöskään Kansallismuseon kokoelmissa eikä siitä ole mitään tietoja esihist. toimiston arkistossakaan. Alma Äijälä sanoi myös "Valfridin aina puhuneen kivikirveestään". Esineestä ei ole tarkempia tietoja.

KM 23628:1-3 kivikirveen teräkatkelma ja kvartsi-iskoksia 14 kpl. Inventointilöydöt 1985, jotka löydettiin tarkastettaessa Äijälän kynnettyjä peltoja talon itäkaakkois- ja lounaispuolilla edellä selostetun kiviesineen johdosta. Löytöalueelta A ovat kivikirveen teräkatkelma (:1) ja 11 kvartsi-iskosta (:2) kolmen iskoksen (:3) ollessa löytöalueelta B. Diar. 29.7.1987.

Inventointi 1985: Äijälän tilalla käytiin 17. lokakuuta tilan vieressä sijaitsevien röykkiöiden (kohde HATTULA 101) johdosta. Tällöin saatiin tietää Alma Äijälältä edellä selostetusta kiviesineestä ja löydettiin tämän johdosta asuinpaikka peltoalueiden tarkastuksessa. Koekuopin aluetta ei tutkittu.

Diat: 13234

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

HATTULA 103
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 25-53
y = 519 60-82
z = n. 80
(= Vitttiänniityn eli löytöalueen
peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Vitttiänniitty
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3453:15 kirves. Löyd. 4 v. sitten Tyrvännön Alikartanon maalta Vitttiän niityn perältä ojaa kaivaessa. Ostettu löytäjältä Kustaa Niemeltä Retulan takamailla. Yliopp.Frans Äimä (Aejmelaesus) Heinäkuula 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa Vitttiänniityllä ei tiedetä. Niitty on rajattu peruskarttaotteelle (s. 203) ja se sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km lähinnä koilliseen, Vitttiänlahden itärannalla, rannan ja vesijätön partaalla. Niitty on (ollut) muodoltaan epämääräinen ja laajuudeltaan n. 300 x 200 m. Peruskartan mukaan alue on nykyään osittain viljeltyä peltoa ja osittain niittyä tai vesijättöä. Niityn nimeä ei ole peruskartalla, mutta sen sijainti selvisi inventoinnissa 1985.

Inventointi 1985: Edellä mainitut tiedot selvisivät Hämeen läänin maanmittauskonttorissa Hämeenlinnassa säilytettävästä vanhasta tiluskartasta vuodelta 1802. Tähän on merkitty selvärajaisesti Vitttiän nitu. Inventoinnissa aluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

HATTULA 104
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 00-60
y = 518 95 - 519 75
z = n. 79,5 (veden pinta)
(= Vitttiänlahden peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Vitttiänlahti
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6503:7 soikea tuluskivi. L. Kustaa Passila Tyrvännön Retulan kylästä Vitttiän lahdesta. N:o 9 Anttilan luettelossa. Osa kokoelmaa, joka ostettu maanviljelijä K. Anttilalta Tyrvännön pitäjässä. Kokoelma ostettiin 400 mk:sta, mutta osa siitä, vastaava Smk --- luovutettiin Hämeenlinnan museolle, jonka edustajana toimi lehtori A.Th. Böök. Kokoelman oston esihistoriasta ks. Valt.Ark. N:o 96, 107.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa vajaan neliökilometrin laajuudessa Vitttiänlahdessa (tai sen vesijätöillä, josta esine lienee löydetty) ei tiedetä. Vitttiänlahti sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 - 3 km pohjoiskoilliseen, Retulansaaren itäpuolella, Vanajanselän itärannalla. Lahden nimi on peruskartalla, jonka mukaan lahden suurin syvyys on n. 0,4 m. - Inventoinnissa 1985 Vitttiänlahden aluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

HATTULA 105
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6786 04
y = 519 88
z = n. 98-99
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Passila
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 5582 soikea tuluskivi.
Löytänyt 7 vuotias Jari Passila 23.4.1961
Tyrvännön kunnan Retulan kylästä Passilan talon pihapellon niskaojasta.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 13 km lähinnä pohjoiseen, Tyrvännön kirkolta 3,6 km koilliseen ja Passilan päärakennuksesta 80 m lounaaseen. Passilan tila on nimineen peruskartalla, ja tarkka löytöpaikka selvisi inventoinnissa 1985.

Paikan kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan paikka on aivan yllä olevissa löytötiedoissa mainitun pihapellon eteläpuolella ja se tasaista, hiekkaperäistä maastoa.

Inventointi 1985: Passilan talonväki näytti esineen tarkan löytöpaikan 25. lokakuuta, jolloin paikka myös tarkastettiin. Koe-kuopin aluetta ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

HATTULA 106
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6786 19
y = 518 86
z = 87,5
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Vanhan Hämeenlinna-Valkeakoski -maantien varsi
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1936, tarkastus (kertomus:
top.arkisto Tyrvääntö)

Löydöt: KM 10491 rauta-ase, yksiteräinen ja vä'älli-
nen, (atrain?). Löyt. työmies Yrjö Vuorinen
4.11.1936 Tyrvännön Retulan kylän alueelta
Hämeenlinnan-Valkeakosken tien oikaisutyössä,
n. metrin verran vanhan tien itäpuolelta ja
uuden tien samanpuoleisesta reunasta. Retulan
saareen johtavan tien haara on tästä löytö-
paikasta n. 350 m Hämeenlinnaa päin. Tarkem-
mat löytötiedot ovat J. Voionmaan tarkastus-
kertomuksessa mus. top. arkiston Tyrvännön
kapselissa. Yliopp. Jouko Voionmaan virkamat-
kaltaan Kansallismuseoon 9/11 -36 tuoma, 30
markalla lunastettu.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta
kirkolta 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3,5 km
pohjoiskoilliseen, aivan vanhan Hämeenlinna-Valkeakoski - maan-
tien varressa, sen itäreunassa. Paikan sijainti voidaan määri-
tellä tarkasti Jouko Voionmaan kertomuksen karttojen avulla. -
Inventoinnissa 1985 löytöpaikkaa ei tarkastettu.

Paikan kuvaus: Ks. Jouko Voionmaan kertomusta.

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

HATTULA 107
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6787 17
y = 517 40
z = n. 85
(= ent. Kiianojan torpan paikan peruskoodinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Kiianoja
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 6503:3 reikäaseen puolikas. Löytänyt Kustaa Åkerman Tyrvännön Retulasta, Kiianojan torpasta. (Löytöpaikkana alunperin virheellisesti Kivenoja pääluettelossa ja kivikauden lappuluettelossa). Kuulunut maanviljelijä K. Anttilan kokoelmaan Tyrvännön pitäjässä, ostettu 1913.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikkaa ent. Kiianojan torpan mailla ei tiedetä. Kiianoja on sijainnut Hattulan vanhalta kirkolta 16 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 4,5 km samaan ilmansuuntaan, Vanajaveden Kuhanselän itärannalla. Torpan nimeä ei ole enää peruskartalla, ja sen sijainti on määritelty vanhan venäläisen topografikartan 1:42 000 (lehti XVI/25-26) mukaan, jossa paikka on nimellä T. Kian-Oja. Peruskartan mukaan torpan paikkeilla on edelleenkin asuinrakennus, ja ympäristössä on useita muita rakennuksia. - Inventoinnissa 1985 paikalla ei käyty eikä aluetta tutkittu.

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

HATTULA 108
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ

A: x = 6785 18-32
y = 518 42-61
z = n. 85-92
(= röykkiöalueen peruskoordinaatit)
B: x = 6785 25
y = 518 54
z = n. 92
(= alueen sen röykkiön peruskoordinaatit, joka on mahdollisesti tulisijan jäännös)

Kylä: Retula

Paikka: Tuomisto(nniemi eli -kärki)

- kiviröykkiöitä, joista yksi mahdollisesti vanhan tulisijan jäännös ja muut todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Helvi

Os.: Retula, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Laurila RN:o 4:229 (1986)/(1,2):114
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (ks. Äyräpään kertomusta Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset v:lta 1933, s. 10)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 39)

Löydöt: -

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 2,5 km pohjoiseen, Retulansaaren itäpuolella olevalla Tuomistonniemellä eli -kärjellä, peruskarttaotteelle (s. 203) rajatulla n. 200 x 100-150 m:n laajuisella alueella. Alue on nykyään harvaa lehtimetsää kasvavaa maastoa aluskasvillisuuden ollessa heinä- ja ruohovaltaista. Aarne Äyräpään mukaan alue on merkitty viljellyksi v:lta 1802 peräisin olevalle kartalle. Paikalla on ollut Tuomisto-niminen torppa, jonka peruja röykkiöt lienevät. Paikka on merkitty tutkimuksissa oleville kartoille, mutta röykkiöalueen laajuus selvisi vasta inventoinnissa 1985.

Röykkiöiden kuvaus:

Mahdollisen tulisijan jäännös: Sijaitsee röykkiöalueen keskustasta jonkin verran koilliseen ja peruskartalle merkitystä Saarimäen päärakennuksesta 100 m lähinnä lounaaseen. Inventointihavaintojen 1985 mukaan kyseessä on turpeen ja heinän peittämä kumpare, jonka halkaisija on n. 2,5 m ja korkeus n. 30-35 cm. Kumpareeseen inventoinnissa tehty koekuoppa oli löydötön. Kuopan perusteella kumpare koostuu mustasta, nokisesta, kiven- ja hiilensekaisesta maasta. Turvekerros paljastui myös hyvin ohueksi. Kyseessä on mahdollisesti tulisijan jäännös.

Todennäköiset viljelysrauniot: Inventointihavaintojen 1985 perusteella muut alueen röykkiöt poikkeavat ulkonäöltään selvästi

edellisestä sillä ne ovat kiviröykkiöitä, joiden päällä on vain lehtikerros ja jonkin verran sammalta. Röykkiöiden koko vaihtelee yleensä noin metristä n. 2,5 m:iin. Useimmat ovat varsin pieniä ja vaatimattomia. Joissakin tapauksissa joukko kiviä on kasattu kiinteän maakiven kupeeseen ja osittain päällekin ja joskus on ainoastaan muutamia kiviä puunrungon ympärillä. Röykkiöt voidaan luokitella viljelysraunioiksi, vaikka Aarne Äyräpää viittaaakin joidenkin osalta rautakautisten röykkiöiden mahdollisuuteen.

Inventointi 1985: Alue tarkastettiin 25. lokakuuta; tarkastuksen tulokset on esitetty edellä. Aluetta ei tutkittu koekuopin.

Ks. peruskartta s. 103

- Lisäyksiä:

HATTULA 109
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 49
y = 518 22
z = n. 80
(= Retulansaaren sillan mantereen-
puoleisen päään peruskoordinaa-
tit, jonka läheltä kuolaimet on
löydetty)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Retulansalmi
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 13244:32 kuolaimet. Löydetty läheltä Tyr-
vännön Retulansaarta, sillan mantereen puo-
leisesta päästä, tietä parannettaessa. Fil.
maisteri Ville Luhon kaivausmatkaltaan tuomia
löytöjä. Diar. 20.7.1953.

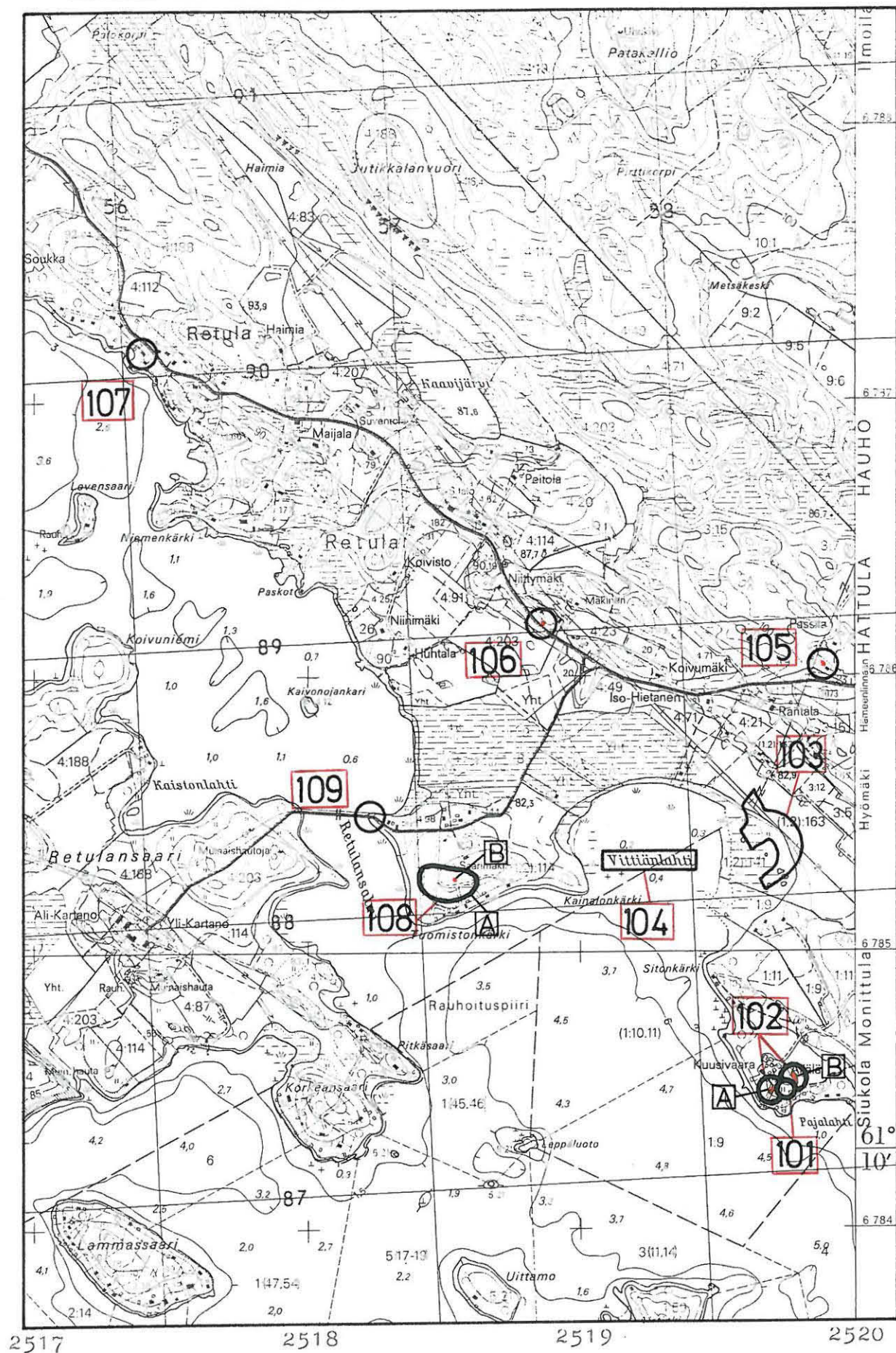
Löytöpaikan sijainti: Kuolaimien tarkkaa löytöpaikkaa ei tiede-
tä. Retulansaaren mantereenpuoleinen pää, jonka lähellä se tien
varressa on, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 12,5 km poh-
joisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km pohjoiseen, Retu-
lansalmen itärannalla.

Inventointi 1985: Löytöpaikkaa tiedusteltiin 25. lokakuuta ta-
lossa, joka sijaitsee lähinnä em. sillan mantereenpuoleista
päästä ja seuraavana päivänä Retulansaaren Yli-Kartanossa asu-
vilta Talvikki ja Valvatti Vaulolta, mutta kukaan haastatel-
luista ei tiennyt kuolaimista tai löytöpaikasta mitään. Tien
vartta alueella ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 203

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 05 TYRVÄNTÖ 1:20 000 (painettu 1986).

HATTULA 110
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 11-57
y = 517 41 - 518 07
z = n. 82,5-91
(= muinaisjäännösalueen peruskoodit)

Kylä: Retula

Paikka: Myllymäki

- rautakautinen muinaisjäännösalue, jossa 15 kuppikiveä, joista 13-14 maastossa jäljellä sekä ainakin kolmatta sataa kumppareita, joista osa rautakautisia rökkiöitä ja osa erikaisista viljelysraunioita, rautakautisista osa todennäköisesti hautaröykkiöitä, yksi mahdollisesti polttokenttäkalmisto ja rakennusjäännös ja myös yksi toinen lähinnä rakennusjäännös, luokka I

Maanomistajat 1986:

Laurila, Erkki Olavi	Vaulo, Valvatti ja Talvikki
Os.: Retula Alikartano,	Os.: Retula Ylikartano,
13100 HÄMEENLINNA	13100 HÄMEENLINNA
Tila: Alikartano RN:o 4:188	Tila: Ylikartano RN:o 4:203

Laurila, Helvi Alma Alina
Os.: Retula, 13100 HÄMEENLINNA
Tila: Laurila RN:o 4:229 (1986) /4:114 (peruskarttaotteella)

Paikan sijainti: Myllymäen muinaisjäännösalue käsittää Retulansaaren itäisen niemen, ns. Myllymäen ja sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 14,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km samaan ilmansuuntaan. Alueen laajuus on n. 650 x 500 m ja se on valtaosiltaan varsin avointa laidunluetta kaakkoisen osan ollessa viljeltynä peltona. Tutkimuksissa on alueesta erinomaisia yleiskarttoja. - Ks. Myllymäestä myös LIITTEESTÄ 2B (s. 387), LIITTEEN 3A n:osta 1 (s. 391), LIITTEEN 6A n:osta 4 (s. 406) ja LIITTEEN 6B n:osta 7 (s. 413).

Muinaisjäännösten kuvaukset: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta.

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 2-8)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 7-10 ja 23-35)

Jaakko Sarkamo 1967, kaivaus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Aimo Keshusmaa ja Lauri Pohjakallio 1972, kaivaus (Kehusmaan kertomus: top. arkisto Tyrvääntö) ja 1973, koekaivaus (ei kertomusta)

Anja Sarvas 1975, kaivaus ja 1976, kaivaus ja kuppikivien dokumentointi

Milton Nunez 1976, koekaivaus (ks. jäljempänä mainittavaa Nunezin raporttia, s. 19)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 33. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Aarne Äyräpää, Tyrvännön Antialan rautakautinen hautaraunioalue y.m. tietoja Tyrvännöstä. Kertomus esihist. toimiston top. arkistossa.

Milton Nunez, Hattula (Tyrväntö) Retulansaari Myllymäki. Raportti fosfaattianalyysistä, kasvien jäännösten kelluntaerottelusta ja liikonometriasta vv. 1975-76. Esihist. toimiston top. arkisto.

Jaakko Sarkamo, Retulansaaren uhriröykkiö. Suomen Museo 1970. Tapiola 1970 ja Retulansaaren "uhriröykkiö". Suomen historia 1. Espoo 1984. S. 306.

Löydöt:

KM 3453:14 taltta kiveä. Löydetty rauniosta Tyrvännön Retulansaaresta, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta. - Kuten Aarne Äyräpään kertomuksesta 1933 (s. 8, s. myös s. 1) ilmenee, ei ole varmaa, onko esine löydetty Myllymäeltä vaiko Peltoidusta (kohde HATTULA 123, s. 225). Ks. myös kohdetta HATTULA 200 (s. 339).

KM 6503:8 ja 9 kilvenkupura ja kappale kilvenkupurasta. Löydetty Tyrvännön Retulansaaresta, todennäköisesti Myllymäeltä, ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja ks. myös Aarne Äyräpään kertomusta, s. 1 ja 8.

KM 6503:11-16 rautainen angon kärki, heittokeihäänkärki, kaksi rautaista onsikelttiä, rautainen kirves ja pyöreä kupurasolki. Löydetty Tyrvännön Retulansaaresta, ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. - Myös näiden löytöjen osalta on epävarmaa, onko ne löydetty Myllymäeltä vaiko Peltoidusta vaiko ehkä osittain molemmista, ks. Äyräpään kertomusta (s. 3 ja 8, ks. myös s. 1).

KM 11226:1-5 raudan kappale, keramiikan kappale, kvartsin kappale, hiiltä ja poltettuja ihmisen luita. Löyd. Tyrvännön Myllymäeltä, ks. löytö- ja muita tietoja pääluettelosta ja Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta.

KM 11739 pronssinen hevosenkenkäsolki. Löydetty Tyrvännön Retulansaaren Myllymäeltä, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta.

KM 13244:31 ns. kuutiokivi. Löydetty Tyrvän-

nön Retulansaaren Myllymäeltä, ks. tarkempia löytö- ja muita tietoja pääluettelosta.

KM 17291:1-1321 rautakautisia kaivauslöytöjä. Jaakko Sarkamon kaivauslöydöt 1967 Tyrvännön Retulansaaren Myllymäeltä. Diar. 29.9.67.

KM 19133:1-59 rautakautisia kaivauslöytöjä. Aimo Kehusmaan ja Lauri Pohjakallion kaivauslöydöt 1973. Diar. 6.6.1973.

KM 19704:1-1589 rautakautisia kaivauslöytöjä. Anja Sarvaksen kaivauslöydöt 1975. Diar. 1.10.1975.

KM 19872:1-1314 rautakautisia kaivauslöytöjä. Anja Sarvaksen kaivauslöydöt 1976. Diar. 30.6.1976.

KM-kansat. os. 10247:1-7 veitsi, kaksi hioinkiveä, luotivalimen puolisko, pala piitä, metallinappi ja hevosenkengän puolikas. Aimo Kehusmaan ja Lauri Pohjakallion kaivauslöydöt 1972.

KM-rahakammio 72047 hopeaäyri v:lta 1714. Aimo Kehusmaan ja Lauri Pohjakallion kaivauslöytöjä 1972.

Ei tallessa, palanutta luuta, palanutta savitiivistettä, keramiikan palasia, kuonaa jne. Ks. Milton Nunezin kertomusta, s. 19.

Ei tallessa, käsikiven kappaleita. Löydetty yhdessä KM 3453:14:n kanssa, ks. ao. esineen pääluettelotietoja, ja löytöpaikkaa koskee sama epävarmuus kuin main. löytöäkin. - Löydöt ovat ehkä hist. ajalta.

Inventointi 1985: Alue tarkastettiin 28. lokakuuta, mutta lähempiä tutkimuksia ei tehty. Aimo Kehusmaan kertomuksessaan (s. 2) mainitsemaa kuppikiveä (14) ei nytkään löytynyt, etsimisestä huolimatta.

Diat: 13235, 13236

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 111
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 20
y = 517 64
z = n. 85-87,5
(= kiven likimääräisen paikan peruskartoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Myllymäki SW

- kivi, johon on hakattu kirjoitus, luokka I

Maanomistaja 1986: Vaulo, Valvatti ja Talvikki
Retula Ylikartano, 13100 HÄMEENLINNA
Tila: Ylikartano RN:o 4:203

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjännökset, s. 4)

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-kertomus 1940, s. 9.

Kiven sijainti: Kivi sijaitsee Retulansaaren Myllymäen rautakautisen muinaisjäännösalueen (kohde HATTULA 110) länsilounaisessa osassa, Hattulan vanhalta kirkolta n. 14,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km samaan ilmansuuntaan. Kiven sijainti on määritelty peruskartalla Aarne Äyräpään kertomuksen Retulansaaren yleiskartan (kartta Ib) perusteella, ja sijainti peruskartalla ei ole välttämättä aivan tarkka. Kiveä ei ole sen sijaan Sirkka Ojalan inventointi kertomuksen Retulansaaren kartalla (kartta n:o III), eikä Ojalan kertomusta ole luettu yllä tutkimuksiin. - Inventoinnissa 1985 kiveä ei paikallistettu maastossa.

Kiven kuvaus: Tietojen mukaan kiveen on hakattu MILLE. Äyräpään kertomuksen yhteydessä kirjoituksesta on lyijykynääljennös.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 112
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 74
y = 518 19
z = n. 79
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Pitkäsaari
- kivistinen löytöpaikka

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (ei kertomusta, ks. KM 9709:n löytötietoja pääluettelossa)

Muita arkistolähteitä: Kartta Aarne Äyräpään kertomuksessa "Kivistisiä hioinkiviä Vanajanselän Piilosaarella, Tyrvännössä" v:lta 1933 esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt: KM 9709 kivikirves. Löytänyt lyseolainen Teuvo Äyräpää heinäk. 27 p. 1933 Tyrvännöstä. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Teuvo Äyräpään tri Aarne Äyräpään kautta elok. 16 p. 1933 Kansallismuseolle lahjoittama.

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2 km pohjoiseen, Vanajanselän itäosassa olevan Pitkäsaaren itä-koillisrannalla. Löytöpaikka on merkitty yllä mainitulle Aarne Äyräpään kartalle ja sijainnista on hyvä selostus luettelotiedoissa.

Paikan kuvaus: Ks. pääluettelon löytötietoja.

Inventointi 1985. Paikalla käytiin 26. lokakuuta. Ranta oli täysin kasvillisuuden peitossa ja havainto-olosuhteet olivat tämän vuoksi olemattomat. Lähempiä tutkimuksia ei tehty.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 113
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 34
y = 518 10
z = n. 86
(= arvioidun sijaintipaikan perus-
koordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Kotiranta 1

- ainakin osittain tuhoutuneen, ajoitukseltaan ja tarkoituk-
seltaan tuntemattoman maanalaisen hirsirakennelman löytö-
paikka, luokka III

Maanomistaja 1986: Runolinna-Väisänen, Riitta Liisa
Os.: Alasintie 9, 90120 OULU
Tila: Kotiranta RN:o (1,2):89

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s.
48, n:o 3)

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 13,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 1,5 km pohjoiseen, Korkeansaaren lounaisosassa olevalla Kotisaari-nimisellä huvilapalstalla, nykyisestä huvilarakennuksesta arviolta n. 40 m itään. Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan rakennelma löytyi "... , 10 m. huvilarakennuksesta itään, nykyisen kellarin kohdalta..."; Ojalan mainitsema huvilarakennus tarkoittanee vanhalle, 1956 painetulle peruskartalle merkittyä rakennusta, joka kartan mukaan on sijainnut nykyisestä huvilarakennuksesta n. 30 m itään. Kohde on merkitty myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o I, mutta sen avulla paikan täsmällistä sijaintia ei voida määrittää kartan pienen mitta-kaavan vuoksi. Kotirannan palstalla on myös pari kiviröykkiötä (kohde HATTULA 114). - Inventoinnissa 1985 kohdetta ei huomioitu; huvilapalstalla käytiin em. röykkiöiden johdosta, mutta paikalla ei ollut ihmisiä, eikä paikan suhteen olisi voitu tehdä tiedusteluja.

Rakennelman kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta. - Päättellen siitä, että rakennelma on löytynyt kellaria kaivettaessa, ainakin osa siitä on tuhoutunut.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 114
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 33
y = 518 01
z = 85
(= röykkiöiden A ja B peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Kotiranta 2

- kaksi ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematonta kivi-röykkiötä (A ja B), lähistöllä ollut mahdollisesti kolmaskin röykkiö (C), luokka II (röykkiöt A ja B)

Maanomistaja 1986: Runolinna-Väisänen, Riitta Liisa
Os.: Alasintie 9, 90120 OULU
Tila: Kotiranta RN:o 4:89

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 39-40)

Ville Luho 1953, tarkastus (ks. Luhon Kertomusta tutkimuksista Tyrvännön Retulansaaren rautakautisessa kalmistossa v. 1953, s. 4)

Löydöt: -

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 13,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 1,5 km lähinnä pohjoiseen, Vanajanselän itäosassa olevan Korkeansaaren lounaisosassa, Kotiranta-nimisellä huvilapalstalla. Röykkiöt A ja B ovat n. 10 m:n päässä toisistaan, loivahkosti länsilounaaseen viettävällä rinteellä, n. 40-50 m:n päässä rannasta ja n. 50 m länteen/länsilounaaseen nykyisestä huvilarakennuksesta. Vanhan, 1956 painetun peruskartan mukaan sen aikainen huvilarakennus, josta röykkiöt Ville Luhon mukaan sijaitsevat n. 80-100 m lounaaseen, on sijainnut nykyisestä huvilasta n. 30 m itään. Lähellä röykkiöitä A ja B mahdollisesti ollut kolmas röykkiö (C), josta Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa on kyse, on sijainnut Ojalan mukaan vanhasta huvilasta n. 30 m länteen eli siis nykyisen huvilan paikkeilla. Sirkka Ojala tarkoittaa tällä röykkiöllä mahdollisesti kuitenkin röykkiötä A. Kotirannan palstalla on tietojen mukaan myös jokin maanalainen hirsirakennelma (kohde HATTULA 113).

Röykkiöiden kuvaukset:

Röykkiö A: Röykkiöistä A ja B pohjoisempi, ja Ville Luhon selostuksessaan ensimmäisenä mainitsema. Inventointihavaintojen 1985 mukaan laajuudeltaan muutaman metrin ja korkeudeltaan n. 15 - 40 cm. Lehtien ja oksien peitossa, mutta sen sijaan samalta röykkiössä kasvaa vain vähän. Tehty ainakin osittain hie-
man röykkiötä isomman, laakean ja tasaisen kallion päälle vain n. 15-20 cm:n vahvaiseksi latomukseksi. Kallio pistää esiin röykkiön alta sen länsilounaiselta puolelta. Röykkiön itäkaak-
koisessa osassa on kuoppa, jonka päällä on jonkinlainen kate. Kyseessä on mahdollisesti kompostikuoppa. Kuopan länsiluoteis-
puolelle inventoinnissa 1985 tehdyissä kahdessa, pienessä, löy-
döttömässä koekuopassa tuli kallion tasainen pinta vastaan n. 15-20 cm:n syvyydessä. Koekuoppien perusteella kyseessä on ky-

seessä on kiviröykkiö, jossa kivien välissä on vain multaa. Inventointihavaintojen perusteella kyseessä ei ole ainakaan rautakautinen röykkiö, jota Ville Luho pitää selostuksessaan mahdollisena. Luho viittaa myös kaskiraunion mahdollisuuteen ja inventoijan mielestä niiden kohdalla voisi ottaa myös lapinraunioiden mahdollisuuden huomioon, mutta oheisessa kertomuksessa molemmat röykkiöt, sekä A ja B, on luokiteltu kuitenkin ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomiksi. - Ks. myös Luhon kuvausta röykkiön ulkonäöstä.

Röykkiö B: Sijaitsee edellisestä n. 10 m lähinnä kaakkoon (Luhon mukaan etelään). Inventointihavaintojen 1985 mukaan kooltaan pari metriä ja korkeudeltaan n. 20-25 cm sekä lehtien, oksien ja sammaleen peitossa. Röykkiöön ei tehty inventoinnissa koekuoppaa, mutta pintapuolisen tarkastelun perusteella se ei näytä rautakautiselta. - Ks. myös Ville Luhon selostusta röykkiön ulkonäöstä.

Röykkiö C: Kyse on Sirkka Ojalan inventointikertomuksessaan kuvaamasta röykkiöstä; muita röykkiöitä Ojala ei mainitse. Ojalan mukaan röykkiö sijaitsee, kuten edellä on jo sanottu, vanhasta huvilasta n. 30 m länteen eli siis nykyisen huvilan paikkeilla. Mikäli tieto sijainnista on tarkka, röykkiö on hävitetty, mutta lienee pidettävä mahdollisena, että Ojala tarkoittaa röykkiöllä edellä kuvattua röykkiötä A, joka sijaitsee siis vanhan huvilan paikasta n. 80 m länteen. Ville Luho ei mainitse mitään röykkiöitä Ojalan kuvaamalla paikalla. Ojalan kuvaamia laakakiviä ei havaittu paikalla inventoinnissa 1985. - Ks. röykkiön kuvausta Sirkka Ojalan kertomuksesta.

Inventointi 1985: Röykkiöt A ja B tarkastettiin 26. lokakuuta; inventointihavainnot on esitetty jo edellä. Kotirannan palsta saaren länsiosassa, jossa on neljä huvilapalsta, varmistettiin Hämeen läänin maanmittauskonttorissa Hämeenlinnassa. Ville Luhon selostuksen perusteella röykkiöt A ja B oli helppo löytää paikalta. Lähiympäristön tarkastuksessa ei havaittu muita röykkiöitä. Koekuopin aluetta ei tutkittu. Huvilalla ei ollut keitään paikalla, joten röykkiöistä ei voitu saada tietoja haastattelemalla. Viereisen Retulansaaren Ylikartanossa asuvat Valvatti ja Talvikki Vaulo kertoivat, että saaren oikea nimimuoto on Karkeensaari, joka on vanhalla peruskartalla ja jota Ville Luhokin käyttää, nykyisellä peruskartalla saaren nimenä on sen sijaan Korkeansaari.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 115
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 98 - 6785 02
y = 517 46-53
z = n. 87 - 90
(= rökkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Laurila SE

- yhdeksän rökkiötä, joista kaksi (oletettavasti n:ot 7 ja 8) todennäköisesti vanhoja riihenkiukaita ja muut mahdollisesti vanhoja viljelysraunioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Erkki

Os.: Retula, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Kalliola RN:o 4:184 (1986)/RN:o 4:87
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 8)

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-kertomus 1940, s. 10.

Löydöt: -

Rökkiöiden sijainti: Rökkiöt ovat Retulansaaren Laurilan talon kaakkoispuolella olevalla laidunrinteellä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 2,5 km samaan ilmansuuntaan. Laidunrinteen ja Laurilan tonttialueen välissä on tilustie, ja rökkiöt ovat n. 80 x 60 m:n laajuisella alueella. Kaksi rökkiöistä, mahdollisesti n:ot 1 ja 5 (tai 6), on merkitty Aarne Äyräpään kertomuksen Retulansaaren yleiskartalle (kartta n:o Ib), mutta kaikkien rökkiöiden tarkka sijainti selvisi inventoinnissa 1985. Rökkiöt on merkitty kohteen yleiskarttaluonnokselle (s. 214). - Rökkiöitä ei ole sen sijaan Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoilla, eikä Ojalan kertomusta ole edellä laskettu tutkimuksiin.

Rökkiöiden kuvaukset (inventointimuistiinpanojen 1985 mukaan, mitat arvio- tai askelmittoja):

Rökkiö 1: Turpeen peittämä varsin kaunis rökkiö, jonka koko on n. 4 m ja korkeus n. 40 cm. Inventoinnissa rökkiöön tehdystä koekuopasta ei tavattu löytöjä. Turpeen alla oli niin tiuha kiveys, että koekuopan kaivaminen oli vaikeaa. Kiviä oli enemmän ja maata vähemmän kuin esim. tavanomaisessa rautakautisessa kiven- ja maansekaisessa rökkiössä ja kivet olivat myös isompia, kooltaan keskimäärin n. 10-20 cm. - Rökkiö on mahdollisesti vanha viljeysraunio.

Rökkiö 2: Turpeen peittämä kumpare, kooltaan n. 5 x 3 m ja korkeudeltaan n. 50 cm. Rökkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Rökkiö 3: Turpeen peittämä kumpare, kooltaan n. 5 x 3 m ja korkeudeltaan n. 40 cm. Rökkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Rökkiö 4: Epämääräisenmuotoinen turpeen peittämä kumpare, pituudeltaan n. 5 m, leveydeltään n. 1,5-2 m ja korkeudeltaan n. 40 cm. Rökkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Rökkiö 5: Kaunis turpeen peittämä rökkiö, kooltaan n. 3,5 m

ja korkeudeltaan n. 60 cm. Röykkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Röykkiö 6: Kaunis turpeen peittämä röykkiö, kooltaan n. 3,5 m ja korkeudeltaan n. 40-70 cm. Röykkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Röykkiö 7: Kaunis turpeen peittämä röykkiö, kooltaan n. 3,5 m ja korkeudeltaan n. 80 cm. Röykkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Röykkiö 8: Kaunis turpeen peittämä röykkiö kooltaan n. 3,5 m ja korkeudeltaan n. 70 cm. Röykkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Röykkiö 9: Turpeen ja heinän peittämä pieni röykkiö, kooltaan n. 2 m ja korkeudeltaan n. 30 cm. Röykkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa. Sijaitsee jo mökkitontin puolella.

Luetelluista röykkiöistä n:ot 1 ja 5 (tai 6) ovat mahdollisesti ne Aarne Äyräpään mainitsemat "... pari kääppää kalliosta itään, notkon takana, talosta rantaan johtavan tien lounaispuolella", ja jotka ovat Äyräpään Retulansaaren yleiskartalla merkeillä "kääppä, mahdollisesti hautaraunio". Myös Sirkka Ojala mainitsee röykkiöt ohimennen ("kaksi röykkiötä"). - N:ot 7 ja 8 lienevät taas ne Äyräpään mainitsemat "... pari lähempänä taloja sijaitsevaa kumpua, jotka muistitiedon mukaan ovat vanhoja riihenkiukaita ja joissa näkykin tiilenmuruja". Ojala mainitsee myös nämä ohimennen. - Vaikka osa röykkiöistä (ennen kaikkea n:ot 1, 5 ja 6) onkin hyvin rautakautisten röykkiöiden näköisiä, niitä pidetään oheisessa inventointikertomuksessa mahdollisesti vanhoina viljelysraunioita, varsinkin röykkiöön 1 tehdyn koekuopan johdosta, mutta mikään ei sinänsä estä, etteikö joukossa voisi olla rautakautisiakin röykkiöitä.

Inventointi 1985: Tutkimukset paikalla tehtiin 28./29. ja 30. lokakuuta; tulokset on selostettu jo edellä. Itse laidunalueella ei tehty koekuoppia.

Valokuvat: Kuva 42 (s. 470)

Ks. yleiskartta s. 214 ja peruskartta s. 237

Kohde HATTULA 115, Retula, Laurila SE

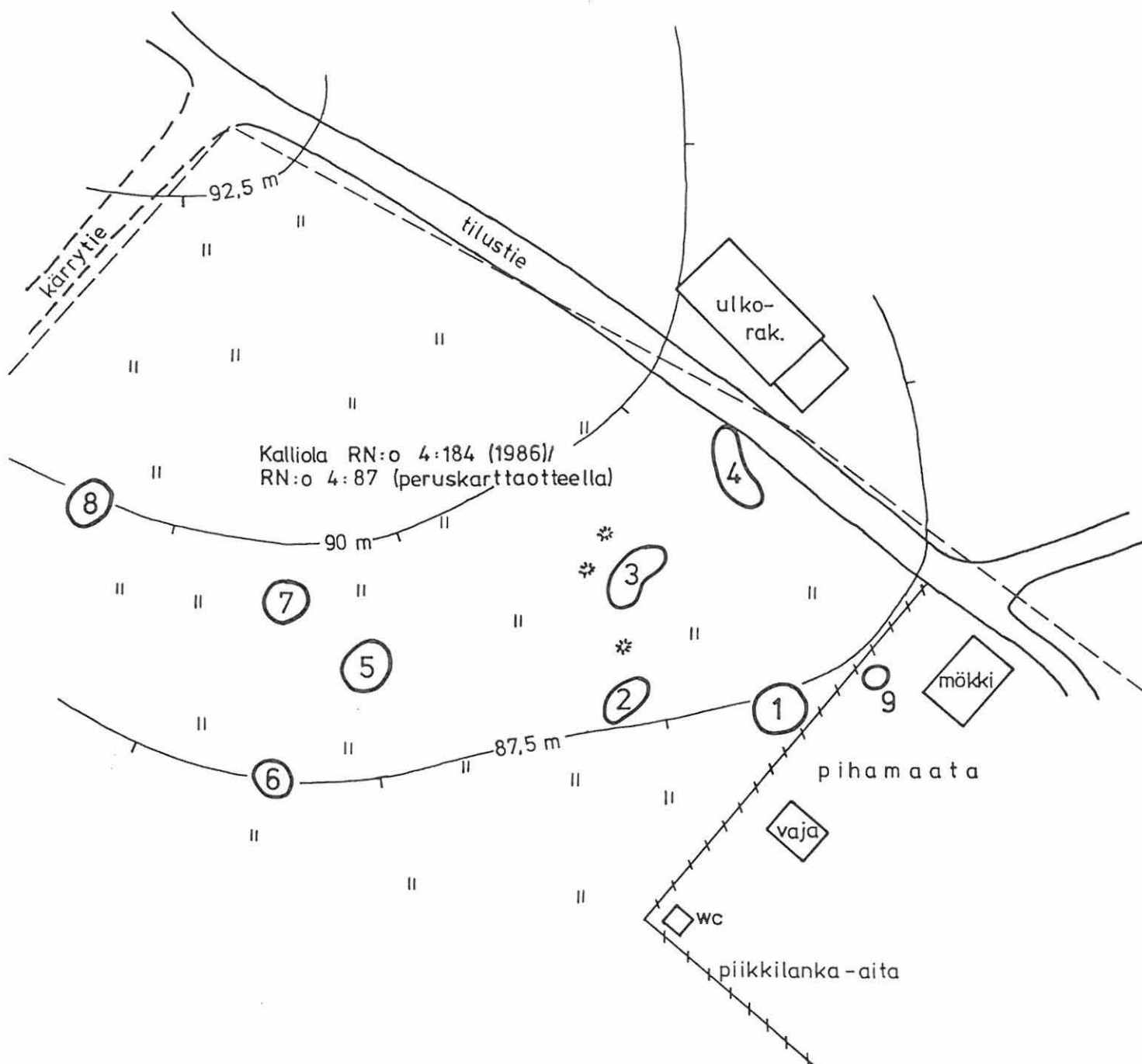
- yhdeksän röykkiötä, joista kaksi (oletettavasti n:ot 7 ja 8) todennäköisesti vanhoja riihenkiukaita ja muut mahdollisesti vanhoja viljelysraunioita

Yleiskarttaluonnos, ei mittakaavaan, 1 cm = n. 4-6 m

- ⑦ röykkiöt 1-9
 * kuoppa
 || laidunkettoa
 — tilusraja (peruskartan mukaan)
 — 90 m — korkeuskäyrä (peruskartan mukaan)

N
||
||
||

Piirt. Jyri Saukkonen 1985

HATTULA 116
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 06
y = 517 35
z = 92,5
(= Yli-Kartanon päärakennuksen peruskootordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Yli-Kartano
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 13244:33 ja 34 rautainen veitsi ja rauta-
niitti. Löydetty Yli-Kartanon puutarhasta,
Tyrvännön Retulansaaresta. Fil. maisteri Vil-
le Luhon kaivausmatkaltaan tuomia löytöjä.
Diar. 20.7.1953.

Löytöpaikka sijainti: Esineiden löytöpaikka Yli-Kartanon puu-
tarhassa ei tiedetä. Yli-Kartanon päärakennus sijaitsee Retu-
lansaaresta, Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km pohjoisluotee-
seen ja Tyrvännön kirkolta 2,4 km samaan ilmansuuntaan. Talo on
niminen peruskartalla.

Inventointi 1985: Löytöpaikkaa kysyttiin Yli-kartanossa asuvil-
ta Talvikki ja Valvatti Vaulolta lokakuussa, mutta he eivät
tienneet sitä. Puutarha-aluetta ei tutkittu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 117
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 13
y = 517 31
z = n. 90
(= Ali-Kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Tuntematon paikka oletettavasti Retulansaarella
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 18915 varsiputkellinen lyhytlehtinen väkäsellinen keihäänkärki, jonka mv. Erkki Laurila (os. 14660 Retula) löysi kotinsa (Alikartanon) pajan maalattialta muun rautaromun joukosta joskus 1960-luvun loppupuolella; Aimo Kehusmaa sai esineen Kansallismuseoon toimitettavaksi kesällä 1972. - Lahja. Diar. 8.9.1972.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole mitään tietoja, mutta oletettavasti se on löydetty jostain Retulansaareltä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta pari-kolme kilometriä samaan ilmansuuntaan, koska se on täältä saatukin. Yllä on ilmoitettu löydön osalta Retulansaaren Alitalon peruskoordinaatit, koska esine on saatu juuri Alitalosta.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 118
(ent. Tyrvöntöä)

Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 90
y = 517 36
z = n. 85
(= lähteen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Kiettarankallion lähde
- ns. uhrilähde (?), luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Erkki
Os.: Retula, 13100 HÄMEENLINNA
Tila: Kalliola RN:o 4:184 (1986)/RN:o 4:87
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi
(s. 10)

Kirjallisuutta: Valvatti Vaulo, Tyrvännön vaihteita. Hämeen-
linna 1968. S. 19-20.

Löydöt: -

Lähteen sijainti: Lähde sijaitsee aivan Retulansaaren Kiettarankallion lounaispuolella, Hattulan vanhalta kirkolta 14,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km samaan ilmansuuntaan. Lähde on aivan kallion lounaiskyljen ja tilustien välissä, aivan tien varressa ja hyvin "ahtaassa" paikassa. Lähde on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille n:ot I ja III, ja lähteen sijainti varmistui inventoinnissa 1985.

Lähteen kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan kyseessä on vaatimaton n. 1 m²:n laajuinen "lammikkko". - Lähteen uhrilähde-merkitykseen on yllä suhtauduttu varauksellisesti, koska lähteen tämä merkitys mainitaan vain Retulansaaren Ylikartanos-
sa asuvan Valvatti Vaulon yllä mainitussa kirjassa, kun taas Sirkka Ojala mainitsee vain lyhyesti, että paikalla on lähde.

Inventointi 1985: Lähde tarkastettiin Valvatti Vaulon opastuksella 28./29. lokakuuta. Aivan lähteen vieressä oli toinen samanlainen pieni lammikko, joka Vaulon mukaan on tehty kaivinko-
neen kauhalla.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 119
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 90
y = 517 50
z = n. 88
(= muinaisjäännösten peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Kiettara

- kaksi kuppikiveä ja kolme todennäköisesti rautakautista röykkiötä, luokka I

Maanomistaja 1986: Laurila, Erkki

Os.: Retula, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Kalliola RN:o 4:184 (1986)/RN:o 4:87
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 8)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 10)

Ville Luho 1953, tarkastus (Kertomus Tutkimuksista Tyrvännön Retulansaaren rautakautisessa kalmistossa v. 1953, s. 3)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 34. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Retulansaaren yleiskartta Jaakko Sarkamon Tyrvännön Myllymäen kaivauskertomuksen 1967 yhteydessä.

Löydöt: -

Paikan sijainti: Muinaisjäännökset sijaitsevat aivan vierekkäin Retulansaaren eteläisessä osassa olevasta Kiettarankalliosta runsaat 100 m itäkaakkoon, Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km samaan ilmansuuntaan. Paikka on Kiettarankalliosta itään suuntautuvan harjanteen itäpää, josta on laajalti hyvä näkyvyys kaakkoon, etelään ja luoteeseen. Ympäristön on laidunaluetta. Muinaisjäännökset, lukuunottamatta kuppikiveä 2, on merkitty tutkimuksissa oleville Retulansaaren yleiskartoille sekä yllä mainituille Jaakko Sarkamon kartalle (n:ot 99-101 ja 15). - Yhdessä röykkiössä oleva kellarikuopan jäännös on LIITE 3C (s. 394).

Muinaisjäännösten kuvaukset (kuppikivien numerointi inventoijan):

Kuppikivi 1: Kyseessä on Ville Luhon 1953 löytämä kuppikivi, joka on merkitty n:olla 15 Jaakko Sarkamon kartalle, ks. kiven kuvausta Luhon kertomuksesta.

Kuppikivi 2: Kivi havaittiin paikalla inventoinnissa 1985,

aiempia tietoja siitä ei ole. Kivi sijaitsee koillisimmasta röykkiöstä n. 2 m koilliseen. Kyseessä on noin kuutiometrin suuruinen kivi, korkeudeltaan n. 50 cm, jonka tasaisella yläpinnalla on yksi selkeä, laajahko "uhrikuoppa", halkaisijaltaan n. 5 cm ja syvyydeltään n. 1,5 cm.

Röykkiöt: Ks. Aarne Äyräpään ja Sirkka Ojalan kertomuksia. - Inventointimuistiinpanojen 1985 mukaan röykkiöt ovat varsin kookkaita, halkaisijaltaan silmämääräisesti n. 5-6 m ja korkeudeltaan n. 0,7-1 m. Ainakin koillisin röykkiöistä on lisäksi muodoltaan varsin pitkänomainen (ks. inventointikertomuksen valokuvia ja diaa).

Inventointi: Muinaisjäännökset tarkastettiin 28. lokakuuta; tarkastuksen tulokset on selvitetty jo edellä. Röykkiöihin ei katsottu tarpeelliseksi tehdä koekuoppia. Myöskään muinaisjäännösten ympäristöä ei tutkittu koekuopin.

Valokuvat: Kuvat 43 ja 44 (s. 470)

Diat: 13237

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 120
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 86
y = 517 47
z = n. 87,5
(= röykkiön peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Kiettara SW

- rautakautinen (?) röykkiö, ajoitus ja tarkoitus kuitenkin epävarmat, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Erkki

Os.: Retula, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Kalliola RN:o 4:184 (1986)/

RN:o 4:87 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, kertomuksen Retulansaaren yleiskartta)

Löydöt: -

Raunion sijainti: Röykkiö sijaitsee Retulansaaren eteläisessä osassa olevien Kiettaran kuppikivien ja rökkiöiden (kohde HATTULA 119) lounaispuolella, n. 20-25 m lounaaseen Kiettaran läntisimmästä rökkiöstä. Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km samaan ilmansuuntaan. Röykkiö on merkitty yllä mainitun Aarne Äyräpään kertomuksen Retulansaaren yleiskartalle.

Röykkiön kuvaus: Äyräpään kartalle röykkiö on merkitty kääppänä, joka mahdollisesti on hautaraunio, mutta tarkemmin Äyräpää ei sitä kuvaa. - Inventointihavaintojen 1985 mukaan kyseessä on turpeen peittämä, jyrkkärintainen röykkiö, josta pistää kiviä esiin. Kooltaan röykkiö on, silmämääräisesti arvioituna, n. 4,5 x 2 m ja korkeudeltaan n. 50 cm. Ulkonäön perusteella on mahdollista sanoa varmasti, onko röykkiö rautakautinen vaiko myöhemmin tehty.

Inventointi 1985: Röykkiö tarkastettiin 28/29. lokakuuta. Koe-kuopin sitä ei tutkittu, kuten ei röykkiön ympäristöäkään.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 121
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 71-80
y = 517 40-50
z = n. 83-84
(= rökkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Kiettara-Peltoitu

- kaksi rautakautista rökkiötä (n:ot 2 ja 5), joista toinen (n:o 5) jäljellä ja kolme rökkiötä, jotka luultavasti vanhoja viljelysraunioita (n:ot 1, 3 ja 4), luokka II

Maanomistaja 1986:

Laurila, Erkki Olavi

Os.: Retula Alikartano,

Tilat: Itu RN:o 4:55 ja Kalliola RN:o 4:184 (1986)/ RN:o 4:87
(peruskarttaotteella)

Rökkiöiden sijainti: Rökkiöt sijaitsevat Retulansaaren eteläosassa olevien Kiettaran (kohde HATTULA 119) ja Peltoidun (HATTULA 123) rautakautisten kohteiden välillä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km samaan ilmansuuntaan. Äärimmäiset rökkiöt ovat toisistaan n. 110 m:n päässä. Rökkiöt 1, 3 ja 4 ovat laidunalueella, kun taas n:o 5 on ja n:o 2 on ollut aivan viljellyn peltoalueen ja laidunalueen rajalla. Maasto alueella on tasaisista. Rökkiöt on merkitty jäljempänä mainittavissa tutkimuksissa oleville Retulansaaren yleiskartoille, ja myös oheisen kertomuksen yleiskartalle (s. 223). - Sirkka Ojalan Tyrvännön inventointikertomuksessa 1940 rökkiöitä ei mainita, mutta yksi niistä on merkitty n:ona 102 hänen Retulansaaren yleiskartalleen (kartta n:o III).

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 8)

Jorma Leppäaho 1952, tarkastus (ei kertomusta, ks. selostusta tarkastuksesta alla mainitusta Ville Luhon kertomuksesta, s. 1-2)

Ville Luho 1953, kaivaus (Kertomus Tutkimuksista Tyrvännön Retulansaaren rautakautisessa kalmistossa)

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojalan Tyrvännön inventointikertomuksen 1940 Retulansaaren yleiskartta (kartta n:o III).

Löydöt:

13244:1-30 kilvenkupura laki, pala rautaa, saviastianpala ja epävarma saviastian pala, kaksi sieraa, kvartsi-iskos, luita ja luunkappaleita ja -muruja sekä hevosen(?)hampaita ja -hampaidenkatkelmia. Ville Luhon kaivauslöydöt 1953. N:ot 1-25 rökkiöstä 2 (kumpu 102) ja n:ot 26-30 rökkiöstä 5 (Luhon "eteläisestä kummusta"). Diar. 20.7.1953.

KM 23629 upokkaan (?) pohjaosa. Inventointi-
löytö 1985 röykkiön 5 laelle tehdystä koekuopasta. Diar. 29.7.1987.

Röykkiöiden kuvaukset (numerointi inventoijan):

Röykkiö 1: Ks. Ville Luhon kaivauskertomusta; Luho tutki röykkiön poikki 2 m:n levyisen löydöttömän käytävän, ja hän pitää kumparetta peltorauniona. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että paikalla on nykyään turpeen peittämä "kumpare", jonka halkaisija on n. 4 m ja korkeus n. 20 cm. "Kumpareesta" pistää esiin jokunen kivi.

Röykkiö 2 (aiempien tietojen kumpu 102): Ville Luho on tutkinut röykkiön 1953, ks. röykkiön kuvausta hänen kertomuksestaan. - Inventoinnissa 1985 paikalla, aivan aidan kohdalla, havaittiin jokunen pienehkö kivi jäännöksenä röykkiöstä. Näistä n. 1,5 m koilliseen on kiinteä maakivi. Löydöt: KM 13244:1-25.

Röykkiöt 3 ja 4: Röykkiöistä ei ole yksityiskohtaisia tietoja aiemmissa tutkimuksissa, mutta inventoinnissa 1985 havaittiin, että kyseessä on kaksi nurmen peittämää "kumparetta", joiden halkaisija on n. 3 m korkeus n. 30 cm. Röykkiöistä n:o 4 on kuitenkin jyrkkärinteisempi kuin n:o 3. Röykkiö 3:een tehtiin löydötön koekuoppa. On hyvin mahdollista, että "kumpareet" ovat syntyneet pellonraivauksessa.

Röykkiö 5: Ks. Ville Luhon kaivauskertomusta, jonka yleiskartalla röykkiöstä käytetään nimitystä "eteläinen kumpu"; Luhon kaivaus koski vain röykkiön yhtä kulmaa, mutta hän pitää röykkiötä melkoisella varmuudella rautakautisena hautaröykkiönä. - Inventointihavaintojen 1985 mukaan kyseessä on luode-kaakko-suuntainen röykkiö, jonka pituus on n. 10-12 m, leveys 2,5-3 m ja korkeus n. 50 cm. Röykkiön kaakkoispää koostuu laakeasta kallionnypäleestä, joka on sammaleen peitossa. Luoteispäässä on kasaelma peltolohkareita. Röykkiön laki on keskiosastaan tasainen ja siinä kasvaa turvetta ja heinää. Löydöt: KM 13244:26-30 ja 23629.

Inventointi 1985: Röykkiöt tarkastettiin 28./29. lokakuuta; tarkastuksen tulokset on esitetty jo edellä. Röykkiön 2 (kumpu 102) paikan kävi näyttämässä Retulansaaren Ylikartanossa asuva Valvatti Vaulo jo 26. lokakuuta.

Ks. yleiskartta s. 223 ja peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 122
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 63
y = 517 40
z = n. 83
(= röykkiön peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Peltoitu E

- kiviröykkiö, mahdollisesti vanha viljelysraunio, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Helvi Alma Alina

Os.: Retula, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Laurila RN:o 4:229 (nykyinen)/

RN:o 4:114 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyr-
vännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännök-
set, s. 8)

Löydöt: -

Röykkiön sijainti: Röykkiö sijaitsee aivan Retulansaaren lou-
naisosassa olevan Peltoidun röykkiöalueen (kohde HATTULA 123)
itäpuolella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluotee-
seen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km samaan ilmansuuntaan.
Röykkiö on keskellä tasaista, viljeltyä peltoaluetta. Röykkiö
on merkitty Aarne Äyräpään kertomuksessa olevalle Retulansaaren
yleiskartalle (kartta Ib).

Röykkiön kuvaus: Röykkiö lienee niitä Äyräpään mainitsemia
Kiettarankallion eteläpuolisia kääppiä, jotka hänen mukaansa
"... eivät kuitenkaan erikoisemmin vaikuta hautaraunioilta",
mutta jotka on merkitty Äyräpään kartalle merkillä "kääppä,
mahdollisesti hautaraunio". - Inventointihavaintojen 1985 mu-
kaan kyseessä on varsin epämääräisen näköinen kivilatamus tai
-röykkiö, jonka pituus on n. 6 m, leveys n. 2,5 m ja korkeus
vain n. 20 cm. Röykkiö on luode-kaakko -suuntainen. Pohjois-
päässä on painanne ja siinä on mahdollisesti kivillä täytetty
kuoppa. Ainakin nykyisellään röykkiö vaikuttaa lähinnä vain vi-
jelysrauniolta, mutta koska aivan sen länsi- että koillispuo-
lilta on rautakauden löytöjä (kohteista HATTULA 123 ja 121), se
on syytä huomioida II-luokan kohteena.

Inventointi 1985: Röykkiö tarkastettiin 28./29. lokakuuta; ym-
päroivää kynnettyä peltoaluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 123
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 50-70
y = 517 17-37
z = n. 84-86
(= röykkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Peltoitu

- kahdeksan röykkiötä, joista ainakin osa luultavasti rauta-
kautisia, luokka II

Maanomistaja 1986: Vaulo, Valvatti ja Talvikki

Os.: Retula Ylikartano, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Ylikartano RN:o 4:203

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Retulansaaren lounaisosassa olevalla Peltoitu-nimisellä niemekkeellä, Hattulan vanhalta kirkolta 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km luoteeseen. Alue on nykyään laidunaluetta, ja röykkiöt ovat n. 120 x 60 m:n laajuisella alueella. Jäljempänä lueteltavat esineet on löydetty röykkiöiden koillispuoliselta viljellyltä peltoalueelta (mikäli ne on löydetty Peltoidusta), ja kyseinen alue erottuu peruskarttaotteella (s. 237) "pullistumana". Röykkiöt on merkitty tutkimuksien Retulansaaren yleiskartoille.

Röykkiöiden kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Inventoinnissa 1985 huomattiin lisäksi, että röykkiöt sijaitsevat melkolailla "rivimäisesti"; tämä erottuu myös tutkimuksien Retulansaaren yleiskartoilla. Rivimäisyys merkinnee historiallisen ajan(?) viljelysraivausta.

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 8)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 11)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 35. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 3453:14 taltta kiveä. Löydetty rauniosta Tyrvännön Retulansaaresta, ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. - Kuten Aarne Äyräpään kertomuksesta (s. 8, ks. myös s. 1) ilmenee, ei ole varmaa, onko esine löydetty Retulansaaren Peltoidusta vaiko Myllymäeltä (kohde HATTULA 110).

KM 6503:11-16 rautainen angon kärki, heittokeihäänkärki, kaksi rautaista onsikelttiä, rautainen kirves ja pyöreä kupurasolki. Löydetty Tyrvännön Retulansaaresta, ks. tarkempia tietoja pääluettelosta. - Myös näiden löytöjen osalta on epävarmaa, onko ne löydetty Peltoidusta vaiko Myllymäeltä vaiko ehkä

osittain kummastakin paikasta, ks. Äyräpään kertomusta (s. 3 ja 8, ks. myös s. 1).

Ei tallessa, käsitkivenkappaleita. Löydetty yhdessä KM 3453:14:n kanssa, ks. ao. esineen pääluettelotietoja; löytöpaikkaa koskee tietysti sama epävarmuus kuin KM 3453:14:ääkin.
- Löytöjen ajoitus on epävarma, ne ovat ehkä historialliselta ajalta.

Inventointi 1985: Röykkiö tarkastettiin 28. lokakuuta. Niitä ei tutkittu koekuopin, kuten ei röykkiöiden ympäristöäkään.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 124
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 40-73
y = 516 80 - 517 17
z = n. 80-89
(= Idunniemen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Idunniemi (eli Itu)

- vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaksi-raunioita, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Aarne Äyräpää, Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset (1933), s. 10.
Kertomus esihist. toimiston top. arkistossa.

Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 39.

Löydöt: -

Raunioiden sijainti: Rauniot sijaitsevat Retulansaaren lounaisosassa olevalla, peruskarttaotteelle (s. 237) rajatulla, metsäisellä Idunniemellä, Hattulan vanhalta kirkolta 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km luoteeseen, mutta raunioiden tarkka sijainti alueella tai raunioalueen laajuus eivät ole tiedossa. Niemen laajuus on n. 400 x 250 m. Idunniemi- tai Itu-nimiä ei ole peruskartalla, mutta niemi on merkitty yllä mainittujen kertomusten Retulansaaren yleiskartoille. Kertomuksia ei ole kuitenkaan luettu edellä tutkimuksiin. - Inventoinnissa 1985 Idunniemellä ei käyty, ja tarvittaessa alue kannattaa tarkastaa.

Raunioiden kuvaus: Ks. yllä mainittuja kertomuksia, varsinkin Äyräpään kertomusta. - Tietojen perusteella rauniot ovat viljelysraunioita ja nimenomaan ehkä kaskiraunioita.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 125
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6784 56 - 6785 00
y = 516 43-78
z = n. 80-89
(= Salonniemen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Salo(nniemi)

- vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaski-
raunioita, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Aarne Äyräpää, Tyrvännön Retulansaaren
kiinteät muinaisjäännökset (1933), s. 10.
Kertomus esihist. toimiston top. arkistossa.

Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus
1940, s. 39.

Löydöt: -

Raunioiden sijainti: Rauniot sijaitsevat Retulansaaren
lounaisosassa olevalla, peruskarttaotteelle (s. 237) rajatulla
metsäisellä Salonniemellä, Hattulan vanhalta kirkolta 14 km
pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 2 km luotee-
seen, mutta raunioiden tarkka sijainti alueella tai raunio-
alueen laajuus eivät ole tiedossa. Niemen laajuus on n. 500 x
300 m. Niemen nimeä ei ole peruskartalla, mutta niemi on mer-
kitty yllä mainittujen kertomusten Retulansaaren yleiskartoil-
le. Kertomuksia ei ole kuitenkaan edellä luettu tutkimuksiin.
- Inventoinnissa 1985 Salonniemellä ei käyty, ja tarvittaessa
alue kannattaa tarkastaa.

Raunioiden kuvaus: Ks. yllä mainittuja kertomuksia, varsinkin
Äyräpään kertomusta. - Tietojen perusteella rauniot ovat vilje-
lys- ja nimenomaan ehkä kaskiraunioita.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 126
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 47-81
y = 516 40-77
z = n. 80-93
(= Mäntyniemen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Mäntyniemi

- vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaski-
raunioita, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Aarne Äyräpää, Tyrvännön Retulansaaren
kiinteät muinaisjäännökset (1933), s. 10.
Kertomus esihist. toimiston top. arkistossa.

Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus
1940, s. 39.

Löydöt: -

Raunioiden sijainti: Rauniot sijaitsevat Retulansaaren luoteisosassa olevalla, peruskarttaotteelle (s. 237) rajatulla metsäisellä Mäntyniemellä, Hattulan vanhalta kirkolta 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 3 km luoteeseen, mutta raunioiden tarkka sijainti alueella tai raunioalueen laajuus eivät ole tiedossa. Niemen laajuus on n. 400 x 350 m. Mäntyniemen nimi on peruskartalla ja se on merkitty myös yllä mainittujen kertomusten Retulansaaren yleiskartoille. Kertomuksia ei ole kuitenkaan edellä luettu tutkimuksiin. - Inventoinnissa 1985 Mäntyniemessä ei käyty.

Raunioiden kuvaus: Ks. yllä mainittuja kertomuksia, varsinkin Äyräpään kertomusta. - Tietojen perusteella rauniot ovat viljelys- ja nimenomaan ehkä kaskiraunioita.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 127
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 40-51
y = 516 82-97
z = n. 90-93
(= röykkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Riidanmaa

- kiviröykkiöitä, jotka vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti ainakin osittain kaskiraunioita, luokka II

Maanomistajat 1986:

Laurila, Erkki O.
Os.: Retula Alikartano
13100 HÄMEENLINNA

Vaulo, Valvatti ja Talvikki
Os.: Retula Ylikartano
13100 HÄMEENLINNA

Tila: Alikartano RN:o 4:188

Tila: Ylikartano RN:o 4:203

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 10)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi 8s. 39)

Löydöt: -

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Retulansaaren pohjoisosassa olevalla Riidanmaa-nimisellä alueella, Hattulan vanhalta kirkolta 15 km pohjoisluoteeseen, ja Tyrvännön kirkolta 3 km samaan ilmansuuntaan. Röykkiöalue, joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 237), on laajuudeltaan n. 160 x 100 m. Nykyään alue on heinää ja harvakseltaan pientä puustoa kasvavaa maastoa, mutta Äyräpään tietojen ja inventointihavaintojen 1985 perusteella se on ollut aiemmin ainakin osittain peltona. Röykkiöiden sijainti on merkitty tutkimuksissa oleville Retulansaaren yleiskartoille, mutta alueen laajuus selvisi inventoinnissa 1985.

Röykkiöiden kuvaus: Ks. Aarne Äyräpään kertomusta valokuvineen (kuvat 14 ja 15). - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että kaikki röykkiöt ovat kiviröykkiöitä, eikä joukossa ole yhtään esim. rautakautiselta röykkiöltä näyttävää röykkiötä. Röykkiöt ovat vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti ainakin osittain kaskiraunioita.

Inventointi 1985: Röykkiöalue tarkastettiin pikaisesti 29. lokakuuta; inventointihavainnot on esitetty edellä. Lähempiä tutkimuksia alueella ei tehty.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 128
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2131, 05 TYRVÄNTÖ
A: x = 6785 88
y = 517 13
z = 85
(= paikan rautakautisen röykkiön
peruskoordinaatit)
B: x = 6785 88-97
y = 517 09-16
z = n. 82,5-86
(= muun muinaisjäännösalueen perus-
koordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Koivuniemi

- rautakautinen röykkiö ja kiviröykkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, alueella on tietojen mukaan myös vanhoja rakennusten perustoja kellarikuoppineen, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Erkki O.

Os.: Retula Alikartano, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Alikartano RN:o 4:188

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 9 ja 10)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 11 ja 39)

Löydöt:

KM 23630 saviastian kylkipaloja 26 kpl. Inventointilöydöt 1985 paikan rautakautiseen röykkiöön tehdystä koekuopasta. Diar. 29.7.1987.

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Retulansaaren pohjoisimman niemen, Koivuniemen, tyvessä, Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km samaan ilmansuuntaan. Alue on nykyään metsää kasvavaa maastoa. Rautakautinen röykkiö (A) on aivan muinaisjäännösalueen eteläosassa, n. 15 m pohjoiseen viljellyn pellon reunasta ja huomattiin paikalla inventoinnissa 1985, kun taas peruskarttaotteelle (s. 237) rajattu muu muinaisjäännösalue (B) on rajattu kartalle Aarne Äyräpään kertomuksen Retulansaaren yleiskartan avulla ("Koivuniemen tontti- ja raunioalue"). Inventointihavaintojen 1985 perusteella kiviröykkiöt ovat kuitenkin enintään ehkä n. 20-30 m:n päässä rautakautisesta röykkiöstä, röykkiön ympärillä, muualla paitsi röykkiön eteläpuolella, jossa on pelto. Rakennusten perustojen ja kellarikuoppien tarkat paikat alueella eivät ole tiedossa. - Koivuniemeen liittyy myös tarina aarnihaudoista, ks. liitteen 6A n:o 5 (s. 407).

Muinaisjäännösten kuvaukset:

Rautakautinen röykkiö: Röykkiö löydettiin paikalta siis inventoinnissa 1985, eikä siitä ole tietoja aiemmissa kertomuksissa. Röykkiö varmistui rautakautiseksi siihen tehdyn koekuopan löytöjen johdossa. Kyseessä on turpeen ja heinän peittämä kiven- ja maansekainen röykkiö, pituudeltaan silmämääräisesti n. 6-7

m, leveydeltään n. 2,5-4 m ja korkeudeltaan n. 50 cm. Röykkiö on siis pitkulainen ja lounais-koillisen-suuntainen. Röykkiön koillispäähän ja luoteispuoleiselle sivustalle on kasattu kiviä ilmeisesti viereisestä pellosta. Kaakkoissivustalla on pienistä kivistä koottu noin neliömetrin suuruinen latomus. - Röykkiön vieressä ja ympärillä kasvaa joukko katajia, joita inventointihavaintojen mukaan ei ole muualla alueella.

Kiviröykkiöt ja rakennusten perustat kellarikuoppineen: Ks. tutkimuksia. - Inventointihavaintojen 1985 perusteella rautakautisen röykkiön ympärillä on lähes kymmenkunta turvepeitteetöntä kiviröykkiötä, jotka poikkeavat siten selvästi rautakautisesta röykkiöstä. Noin 15 m rautakautisesta röykkiöstä koilliseen olevat neljä kookkainta kiviröykkiötä ovat peräkkäin lähinnä luode-kaakko-suuntaisessa rivissä. - Rakennusten perustuksiin ja kellarikuoppiin ei inventoinnissa kiinnitetty huomiota.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 29 lokakuuta; tarkastuksen tulokset on selvitetty jo edellä. Koekuopin aluetta ei tutkittu, ja muutenkin tarkastus jäi melko pikaiseksi tiukan inventointiohjelman vuoksi.

Valokuvat: Kuva 45 (s. 471)

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 129
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 77
y = 517 34
z = n. 83
(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Huhtanen 1

- hävitetty rautakautinen kalmisto, mahdollisesti hautaröykkiö, luokka II/III

Maanomistaja 1986: Laurila, Erkki O.

Os.: Retula Alikartano, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Alikartano RN:o 4:188

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 17288:1 ja 2 pronssinen rannerengas ja rautainen, putkellinen keihäänkärki. Esineet on löytänyt maatyömies Sakari Laaja (os. Hämeenlinna, Retula) Tyrvännön Retulansaaresta, Jaakko Laurilan omistaman Alikartanon Huhtanen-nimisestä pellosta 5.7.1967; esineet löytyivät kivikon (verif.: karikon) raivauksessa n. 50-60 cm syvyydeltä, ruokamullasta, n. 50 m järvestä. Verifikaattien mukaan maaperä on savea. Jaakko Laurilan Kansallismuseoon toimittamat esineet. Ks. verif. Diar. 25.9.1967.

KM 23631 palanutta luuta 2 kpl. Inventoinnissa 1985 pellon pinnalta poimitut löydökset. Diar. 29.7.1987.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka, Retulansaaren Alikartanon Huhtanen-niminen pelto, sijaitsee saaren koillisosassa, Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km samaan ilmansuuntaan. Kuten KM 17288:n löytötietoista ilmenee, paikka on n. 50 m:n päässä järvenrannasta. Löytöpaikka voidaan määrittää ko. löytöjen verifikaateissa olevan karttaluonnoksen avulla.

Paikan kuvaus: Ks. yllä olevia KM 17288:n luettelotietoja. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että pellolla ei ole enää jäljellä minkäänlaista kivikkoa, röykkiötä tms., vaan, että paikka on nykyään kauttaaltaan tasaista, saviperäistä peltoa. Pellon pinnalta löytyivät kuitenkin KM 23631. - Kohteen löydöt voivat olla peräisin jostain niistä "kääpistä", joita selostetaan vierisen kohteen HATTULA 130:n yhteydessä.

Inventointi 1985: Pellon pintaa löytöpaikalla ja sen ympäristössä tarkasteltiin varsin pitkään 28. lokakuuta, mutta muita löytöjä ei tavattu kuin edellä mainitut. Koekuopin aluetta ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

HATTULA 130
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 75
y = 517 38
z = n. 83
(= kohteen rautakautisen rökkiön
peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Huhtanen 2

- rautakautinen rökkiö ja kolme pientä kivistörökkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita tai verraten myöhään pihamaan raivauksessa syntyneitä, luokka II ja III

Maanomistaja 1986 (muiden paitsi kivistörökkiö C:n):

Savinieäi, Anja Johanna
Os.: Larin Kyöstin tie 11 A, 00650 HELSINKI
Tila: Katajaranta RN:o 4:190

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 10)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 39)

Löydöt:

KM 23632 saviastian kylkipaloja 3 kpl inventoinnissa 1985 rautakautiseen rökkiöön tehdyistä kahdesta koekuopasta. Diar. 29.7.1987.

Rökkiöiden sijainti: Rökkiöt sijaitsevat Retulansaaren koillisosassa olevalla Huhtanen-nimisellä alueella, Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km samaan ilmansuuntaan. Muinaisjäännökset ovat aivan lähekkäin, muutaman kymmenen metrin päässä järvenrannasta, alueella, joka on nykyään huvilan piharuohikkoa. Huvila pihamaaineen on rakennettu vasta melko äskettäin. Rökkiöiden tarkka sijainti paikalla selvisi inventoinnissa 1985, ja ne on merkitty kohteen yleiskarttaluonnokselle (s. 236).

Muinaisjäännösten kuvaus:

Rautakautinen rökkiö: Inventointihavaintojen 1985 perusteella kyseessä on varsin komea, turpeen ja ruohon peittämä rökkiö, jonka pituus silmämääräisesti on n. 8-9 m, leveys n. 4-5 m ja korkeus n. 70 cm. Rökkiön lounaispäässä on noin kuutiometrin suuruinen kiinteä maakivi. Rökkiön korkein osa on myös sen lounaispäässä, josta rökkiön pinta alenee tasaisesti koillis-päähän. Rökkiö osoittautui rautakautiseksi inventoinnissa tehtyjen koekuoppien löytöjen myötä; kuoppien perusteella rökkiö on kilven- ja maansekainen. Koekuopissa oli myös jonkin verran hiiltä. - Rökkiö lienee, se, joka on merkitty Aarne Äyräpään kertomuksen Retulansaaren yleiskartalle, ja josta hän kirjoittaa, että "Huhtasen kääpistä muistuttaa muuan muita isompi hautaraunioita". Sirkka Ojalan kertomuksessa Huhtanen huomioidaan vain ohimennen.

Kivistörökkiöt: Inventoinnissa edellä kuvatun rökkiön vierellä havaittiin kolme pientä, vaatimatonta, turvepeitteetöntä kivistörökkiötä, kooltaan n. 1,5-2 m. Yksi näistä (A) on pihanurmikolla, tuuheiden kuusien ja katajien peitossa ja kaksi muuta (B ja C) ovat aivan paikalle tulevan tilustien varressa. Mitään

muuta röykkiöitä tai "kääppiä", jotka Äyräpää mainitsee ohimennen ilman tarkempia kuvauksia, ei alueella enää ole. Kyseiset kolme röykkiötä voivat olla ehkä vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti niiden "kääppien" jäänteitä, jotka Äyräpää mainitsee, mutta toisaalta ne voisivat olla myös huvilaa ja pihamaa-aluetta tehtäessä syntyneitä. Niitä ei ole ehkä syytä suojella muinaisjäännöksinä. - Onko alueelta hävitetty paljonkin "kääppiä", ja jos on, koska, ei ole tiedossa, ks. kuitenkin viereistä kohdetta HATTULA 129.

Inventointi 1985: Alue tarkastettiin 28. ja 29. lokakuuta; tarkastuksen tulokset on esitetty jo edellä. Valitettavasti kumpaanakaan päivänä huvilalla ei ollut ketään paikalla, joten paikan "kääppien" kohtaloa ei voinut lähemmin selvittää. Koekuopin aluetta ei tutkittu.

Valokuvat: Kuva 46 (s. 471) ja F 68890

Diat: 13238

Ks. yleiskarttaluonnos s. 236 ja peruskartta s. 237

- Lisäyksiä:

Kohde HATTULA 130, Retula, Huhtanen 2

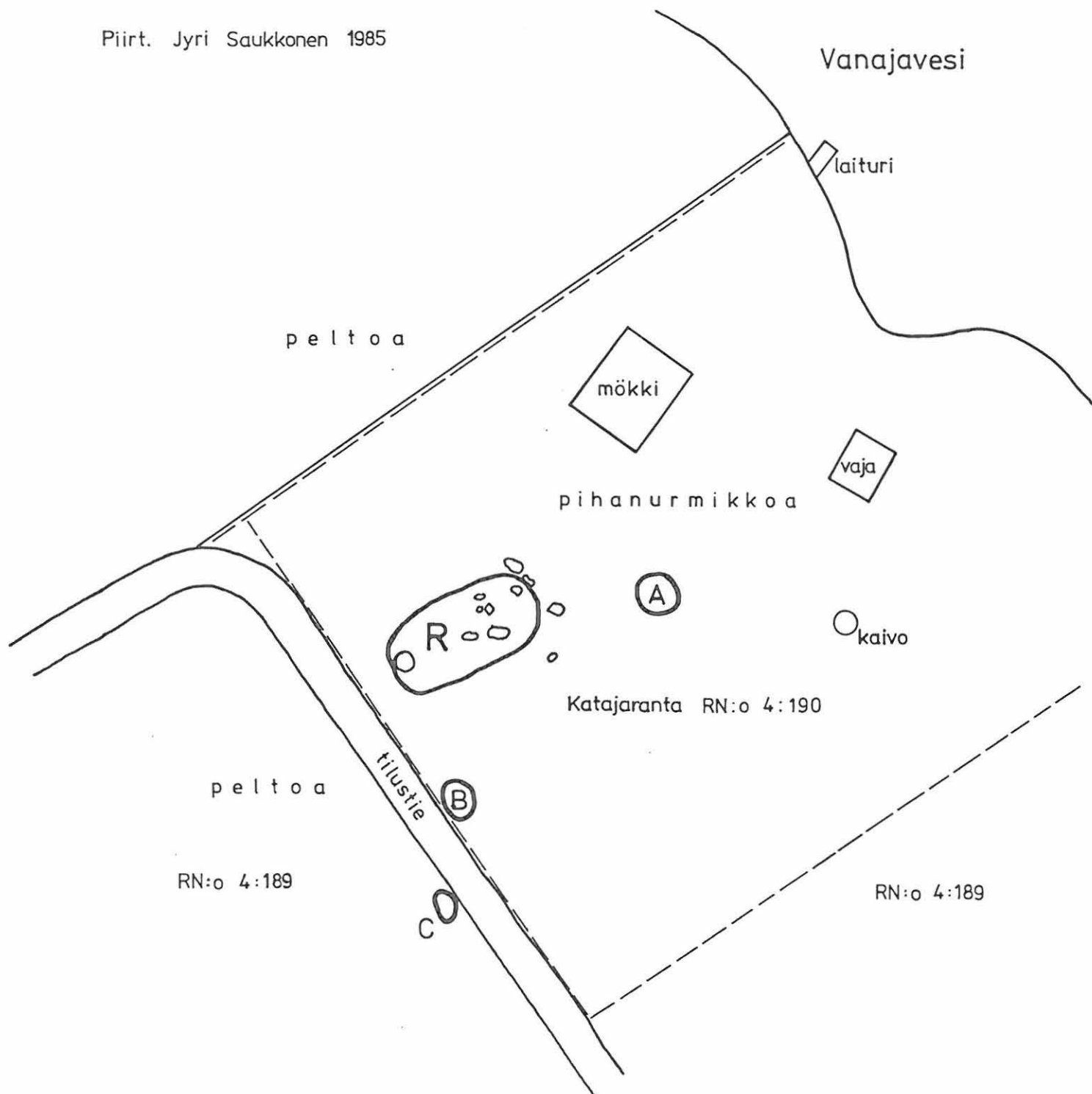
- rautakautinen röykkiö ja kolme pientä kivistä röykkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita tai verraten myöhään pihamaan raivauksessa syntyneitä

Yleiskarttaluonnos, ei mittakaavaan, 1 cm = n. 3-4 m

- R rautakautinen röykkiö
 A-C kolme pientä kivistä röykkiötä
 ○ kiviä
 — tilusraja (peruskartan mukaan)

N
 |||
 |||

Piirt. Jyri Saukkonen 1985

HATTULA 131
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ

- A: x = 6784 59
y = 515 44
z = n. 80
(= kalliossa olevan hiontakehän ja tämän vierestä löydetyn KM 9739:1:n löytöpaikan peruskoordinaatit)
- B: x = 6784 54
y = 515 50
z = n. 80
(= kiinteässä maakivessä olevan hiontakehän, josta lohkaistu näyte KM 9739:2, peruskoordinaatit)
- C: x = 6784 54
y = 515 46
z = n. 83-85
(= mahdollisesti historialliselta ajalta olevan, tarkoituksestaan epävarman kiven- ja maansekaisen vallin peruskoordinaatit)
- D: x = 6784 58
y = 515 52
z = n. 83-85
(= rantavallin, joka pohjoispäästään kiven- ja maansekainen sekä ilmeisesti ihmiskäteen työtä, peruskoordinaatit)

Kylä: Retula

Paikka: Piilo(saari)

- kiviesineiden valmistuspaikka, joka käsittää kalliossa olevan hiontakehän (A) ja kiinteässä maakivessä olevan hiontakehän (B) sekä historialliselta ajalta (?) oleva, tarkoituksestaan epävarma kiven- ja maansekainen valli (C) ja rantavalli, joka pohjoispäästään kiven- ja maansekainen sekä ilmeisesti ihmiskäteen työtä (D), luokka I

Maanomistaja 1986: Salminen, Raino K.A.

Os.: Urheilukatu 4, 37600 VALKEAKOSKI

Tila: Peltola RN:o 4:12

Paikan sijainti: Piilo(saari) on Vanajanselän itäosassa, Hattulan vanhalta kirkolta 14,5 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta vajaat 3,5 km samaan ilmansuuntaan ja Retulansaaresta noin kilometrin länteen oleva pienikokoinen saari. Hiontakehät (A ja B) sijaitsevat saaren länsi- ja etelärannalla, toinen valleista (C) on saaren lounaiskärjen, joka on saaren korkein kohta, itäisivulla, toisen valleista (D) ollessa saaren itäosassa. Kohteet on merkitty yhdelle muissa arkistolähteissä mainitulle kartalle 1:1000 v:lta 1979; kartan merkinnät perustuvat oletettavasti Heikki Matiskaisen tarkastuskäyntiin 1978. - Inventoinnissa 1985 Piilosaarella ei käyty.

Tutkimukset:

Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: top. arkisto Tyrvääntö)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s.

5-6 ja 51)

Heikki Matiskainen 1978, tarkastus (ei kertomusta, diat 3545-3556)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset n:o 36. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Piilosaarta koskevia kirjeitä ja karttoja v:lta 1978 ja 1979 esihist. toimiston arkistossa, kansiossa "Kunnittain saapuneet ja vastatut kirjeet 1975-79".

Aarne Äyräpää, Kiviaseiden valmistuspaikka Vanajanselän Piilosaarella. Hämeenmaa IV. Hämeen heimoliiton julkaisuja 10. Hämeenlinna 1934.

Löydöt:

KM 9739:1-3 iso hioinkivi (:1), kivilajinäyte (:2) ja kivilajinäytteitä (:3). Aarne Äyräpään Tyrvännön Retulan Piilosaaresta 1933 tuomat löydöt. Ks. tarkempia tietoja pääluettelosta. Diar. 25.9.1933.

Muinaisjäännösten kuvaukset:

Hiontakehät (A ja B): Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta.

Mahdollisesti historialliselta ajalta oleva, tarkoitukseltaan epävarma kiven- ja maansekainen valli (C): Ks. tutkimuksia (Matiskaisella diat 3552-3554). - Ks. vallin mahdollisesta ajoituksesta ja tarkoituksesta Aarne Äyräpään kertomuksesta; oheisessa inventointikertomuksessa Äyräpään oletukseen mahdollisesta ajoituksesta ja varsinkin tarkoituksesta suhtaudutaan kuitenkin varauksellisesti.

Rantavalli, joka pohjoispäästään kivien- ja maansekainen sekä ilmeisesti ihmiskätkettyä työtä (D): Vallista on tietoja vain yhdessä muissa arkistolähteissä mainituista kirjeistä vuodelta 1979 (11.1.1979/3557). Kirjeen mukaan "Saaren länsi (po. itä) puolella taas sijaitsee rantavalli, joka pohjoispäästään on kiven- ja maansekainen sekä ilmeisesti ihmiskätkettyä työtä". Kyseessä lienee Heikki Matiskaisen "eteläinen valli" (diat 3555 ja 3556), vaikka onkin saaren länsiosassa. Kirjeen tieto vallista perustuu myös Matiskaisen tarkastukseen. - Kyseessä voi olla yksi Äyräpään mainitsemista, saarella olevista vallimaaisista rakennelmista, jotka hänen mukaansa ovat kuitenkin luonnontyötä.

Ks. peruskartta s. 241

- Lisäyksiä:

HATTULA 132
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6785 55-96
y = 515 08-40
z = n. 79,5-84
(= Sepäänsaaren peruskoordinaatit)

Kylä: Lepaa

Paikka: Sepäänsaari

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai vallituksia, luokka II

Tutkimukset: -

Muista arkistolähteistä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-
kertomus 1940, s. 51.

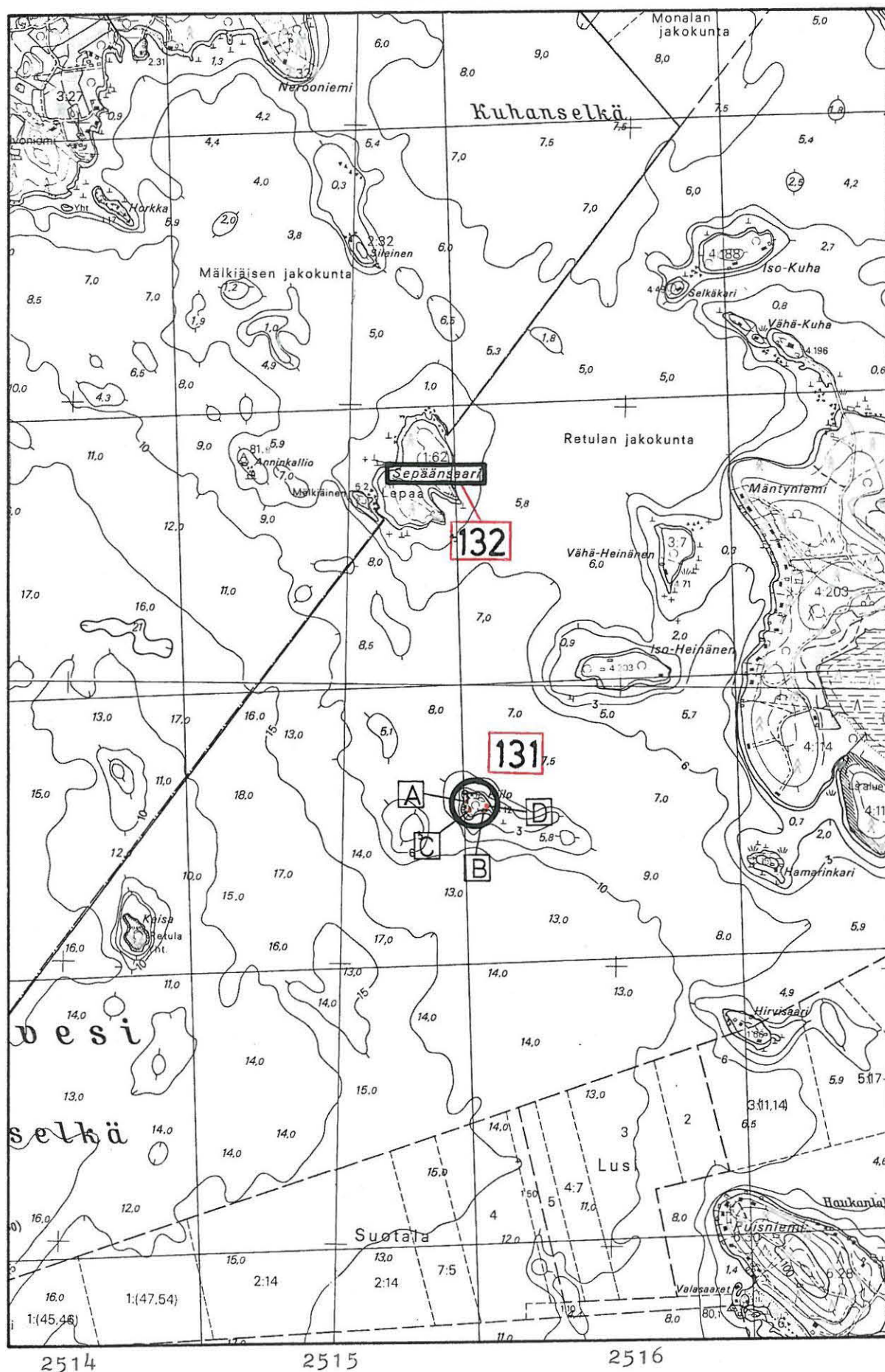
Kohteen sijainti: Vallitus tai vallitukset sijaitsevat Vanajan-
selän Sepäänsaarella, Hattulan vanhalta kirkolta vajaat 16 km
pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 4 km luoteeseen,
mutta tarkkaa sijaintia tai sijainteja saarella ei tiedetä.
Saari on metsäinen, kooltaan n. 400 x 300 m, eikä siellä perus-
kartan mukaan ole kuin pari pientä rakennusta. Sirkka Ojalan
inventointikertomuksessa paikan sijaintia ei selvitetä tarkem-
min eikä kohdetta ole merkitty hänen kartoillekaan, joten Oja-
lan kertomusta ei ole yllä luettu tutkimuksiin; Ojala ei liene
myöskään käynyt paikalla. - Inventoinnissa 1985 Sepäänsaarella
ei myöskään käyty. Vallitusta kannattaa sieltä tarvittaessa et-
siä.

Kohteen kuvaus: Vallituksen tai vallitusten ulkonäöstä ei ole
tietoja, ja myös kohteen ajoitus ja tarkoitus ovat tuntematto-
mat. Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta ei ilmene myöskään,
onko Sepäänsaarella yksi vallitus vaiko useampia vallituksia.
Ks. myös kohdetta HATTULA 78 (s. 163) viitteineen, jonka yhtey-
dessä ja jonka valliin viitaten Ojala Sepäänsaaren mainitsee.

Ks. peruskartta s. 241

- Lisäyksiä:

Kartan kohteet ovat kiinteitä muinaisjäännöksiä.

6787

6786

6785

6784

6783

2514

2515

2516

Ote peruskartasta 2132 05 TYRVÄNTÖ 1:20 000 (painettu 1986).

HATTULA 133
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6789 33
y = 516 29
z = 100
(= Mäntylän ent. päärakennuksen peruskoodinaatit)

Kylä: Monala

Löytöpaikka: Mäntylä eli Kytö (?)
- kiviakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 27, n:o 45.

Löydöt: KM 1869:4 oikokirves. Löytöpaikka tuntematon. Ostettu Mäntylän l. Kytön torpasta Tyrvännön Monalan kylässä. A.O. Heikelin marraskuun 6. p:nä 1877 tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ei tiedetä siis, mutta on tietysti mahdollista, että se on jossain ent. Mäntylän eli Kytön torpan mailla, koska esine on täältä ostettukin. Löytötietojen torppa lienee myöhempi Mäntylän tila, joka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 18,5 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 7 km samaan ilmansuuntaan. Tila on merkitty nimeen vanhalle, 1956 painetulle peruskartalle. Nykyiselle peruskartalle päärakennuskin on merkitty ulkorakennukseksi ja tilan nimikin on painettu enää kursivilla, joten tila on jäänyt autioksi. Kytö-nimeä kartoilla ei ole. - Inventoinnissa 1985 Mäntylässä ei käyty eikä aluetta tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 249

- Lisäyksiä:

HATTULA 134
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6788 97
y = 515 03
z = n. 87
(= rökkiöiden peruskoordinaatit)

Kylä: Monala

Löytöpaikka: Monaalan kartano 1
- kaksi rautakautista rökkiötä, luokka II

Maanomistaja 1986: Veijalainen, Tyyne A.
Os.: 37740 HAUKILA
Tila: (Monaalan) Kartano RN:o 3:29

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 23633:1-5 saviastian reunapala, saviastian pohja (?) paloja 3 kpl, saviastian kylkipaloja 90 kpl ja kuonaa yksi kpl. Inventointilöydöt 1985. Reunapala (:1), pohja (?) palat (:2), kylkipaloista 33 kpl (:3) ja kuona (:4) ovat rökkiöön A tehdystä pienestä koekuopasta, n. 25 cm:n syvyydestä ja loput kylkipalat (:5), 57 kpl, ovat rökkiöön B tehdystä pienestä koekuopasta, osittain jo heti turpeen alta. Diar. 29.7.1987.

Rökkiöiden sijainti: Rökkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 18,5 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta n. 7 km samaan ilmansuuntaan ja Monaalan kartanon päärakennuksesta 500 m kaakkoon. Rökkiöt ovat n. 13 m:n päässä toisistaan, laidunmaalla, hyvin avoimessa ja tasaisessa maastossa. Viljelty pelto alkaa kuitenkin n. 1,5 m rökkiön A eteläpuolelta.

Rökkiöiden kuvaukset:

Rökkiö A: Rökkiöistä idänpuoleinen. Koko n. 4,5 x 3,5 m, korkeus n. 1 m. Kasattu n. 2 m²:n laajuiseen, kiinteään maakiven länsiluoteispuolelle, aivan kiinni kiveen. Turpeen peittämä, mutta turpeesta pistää esiin jokunen kivi. Inventoinnissa 1985 tehdyn koekuopan perusteella kiven- ja maansekainen. Koekuopasta löydöt KM 23633:1-3.

Rökkiö B: Sijaitsee rökkiöstä A n. 13 m luoteeseen ja pari metriä itään eteläkaakkois-pohjoisluode-suuntaisesta traktori-tiestä. Ulkonäöltään hyvin paljon rökkiön A kaltainen. Halkaisija n. 3,5 m ja korkeus n. 1,2 m. Kasattu n. 4 m²:n laajuiseen kiinteään maakiven eteläpuolelle, aivan kiinni kiveen. Turpeen peittämä. Koekuopan perusteella kiven- ja maansekainen. Koekuopasta löydöt KM 23633:4.

Inventointi 1985: Rökkiöt löytyivät inventoinnissa 30. lokakuuta; toinen niistä näkyi jo peltoalueen takaa ajettaessa autolla rökkiöiden pohjoispuolista maantietä Monaalan kartanolle. Läheisyydessä havaittiin rökkiöiden tarkastuksessa myös kaksi kumpareta (maakasaa), jotka eivät olleet ulkonäöltään rökkiöiden A ja B kaltaisia, ja joita ei ole syytä huomioida muinaisjäänneksinä. Toinen näistä sijaitsee rökkiöistä n. 25 m pohjoisluoteeseen, peruskartalle merkityn pienen metsikön pohjoiskärjessä (x = 6789 01, y = 515 04). Kyseessä on turpeen peittämä kookas kumpare, jonka koko on n. 5 x 4 m ja korkeus n.

1,2 m. Kumpareen pinnalla oli siihen heitettyjä kiviä. Kumpareeseen tehty koekuoppa oli löydötön, ja turpeen alla tuli vastaan puhtaasta siltistä koostuva maaperä. Toinen kumpare sijaitsee röykkiöistä n. 80-90 m länsilounaaseen, peruskartalle merkityn metsäniemekkeen pohjoiskärjessä (x = 6788 92, y = 514 95). Ulkonäöltään ja kooltaan kumpare on edellä selostetun kumpareen kaltainen. Kumpareeseen tehty koekuoppa oli myös löydötön, ja turpeen alta tuli vastaan niinikään puhdas siltti. Röykkiöiden ympäristöä ei ennätetty tutkia inventoinnissa laajemmalti eikä niiden ympäristöön tehty muita koekuoppia kuin edellä selostetut.

Valokuvat: Kuvat 47 ja 48 (s. 472) sekä F 68894-895

Diat: 13239

Ks. peruskartta s. 249

- Lisäyksiä:

HATTULA 135
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6789 11-29
y = 514 61-75
z = n. 82,5-85
(= sen peltoalueen eli aukeaman peruskoodinaatit, jonka laidassa kumpare mahdollisesti on)

Kylä: Monala

Löytöpaikka: Monaalan kartano 2

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon "kumpare",
luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-
kertomus 1940, s. 47.

Löydöt:

Ei tallessa (?), "ruumisarkun kappaleita".
Tiedot kumpareesta ja löydöistä ovat Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa: "Kerrotaan edelleen, että aukeaman laidassa olevasta kumpareesta on löydetty 'ruumisarkun kappaleita'." Aukeamalla tarkoitetaan peltoa, joka sijaitsee Monaalan kartanon tilanhoitajan asunnosta rantaan päin ja, josta on löydetty "raudanpalasia ja kuulia" (kohde HATTULA 136). Muita tietoja paikasta ei ole. Löytöjen laatu ja ajoitus eivät ole tiedossa.

Paikan sijainti: Kumpareen tai pellon, jonka laidassa se on, tarkka sijainti ei ilmene tiedoista, mutta kyseinen pelto on mahdollisesti peruskarttaotteelle (s. 249) rajattu peltoalue, joka sijaitsee kartanon päärakennuksesta n. 100-200 m etelälounaaseen, Hattulan vanhalta kirkolta n. 19 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 7,5 km samaan ilmansuuntaan. Peltoalueen laajuus on arviolta n. 1,5 ha. Kumpareta ei ole merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille, eikä kertomusta ole edellä luettu tutkimuksiin paikan suhteen. Ks. myös kohdetta HATTULA 136.

Kumpareen kuvaus: Lähempiä tietoja ei ole kuin Ojalan maininta, että kyseessä on "kumpare". Sen ajoitus ja tarkoitus ovat tuntemattomat.

Inventointi 1985: Monaalan kartanolla käytiin 30. lokakuuta. Kumpareen tarkka sijainti jäi selvittämättä, koska kartanon isännältä ei saatu apua asian suhteen. Myöskään edellä kuvattua peltoaluetta tai sen ympäristöä ei tarkastettu, mutta aluetta kannattaa tarvittaessa tarkastaa myös kohteen HATTULA 136 johdosta.

Ks. peruskartta s. 249

- Lisäyksiä:

HATTULA 136
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6789 11-29
y = 514 61-75
z = n. 82,5-85
(= sen peltoalueen peruskoordinaa-
tit, mistä löydöt mahdollisesti
on tavattu)

Kylä: Monala

Löytöpaikka: Monaalan kartano 3
- historiallisen ajan (?) löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-
kertomus 1940, s. 47.

Löydöt: Ei tallessa (?), "raudanpalasia ja kuulia". Löydöistä kirjoittaa Sirkka Ojala inventointikertomuksessaan lyhyesti: "Monaalan kartanon tilanhoitajan asunnosta rantaan päin on pelto. Kerrotaan, että se on Ison vihan ai-kuinen taistelukenttä. Pellosta on löydetty 'raudanpalasia ja kuulia'." Muita tietoja löydöistä ei ole. Löydöt lienevät historialliselta ajalta.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikan eli Monaalan kartanon tilanhoitajan asunnosta rantaan päin olevan pellon tarkka sijainti ei tiedoista ilmene, mutta kyseessä on mahdollisesti peruskarttaotteelle (s. 249) kohteen HATTULA 135 osalta rajattu peltoalue, jonka keskelle oheisen kohteen merkintä on merkitty ympyränä, ja joka sijaitsee kartanon päärakennuksesta n. 100-200 m etelälounaaseen, Hattulan vanhalta kirkolta n. 19 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 7,5 km samaan ilmansuuntaan. Peltoalueen laajuus on arviolta n. 1,5 ha. Tilanhoitajan asunto voisi olla siten peruskartalle merkitty rakennus aivan peltoalueen itäpuolella, kartanon päärakennuksesta 100 m etelälounaaseen tai sitten tästä n. 40 m pohjoisluoteeseen, aivan pellon koilliskulmassa, sijaitseva rakennus, joka on merkitty asuinrakennukseksi vielä vanhalle, 1956 painetulle peruskartalle. Karttojen perusteella alueella ei ole muuta peltoa, jota saattaisi tietojen perusteella arvella löytöpelloksi. Paikkaa ei ole merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille, eikä kertomusta ole yllä luettu tutkimuksiin. Ks. myös kohdetta HATTULA 135.

Inventointi 1985: Monaalan kartanolla käytiin 30. lokakuuta. Löytöpellon sijainti jäi selvittämättä, koska kartanon isännältä ei saatu apua asian suhteen. Myöskään edellä kuvattua peltoaluetta tai sen ympäristöä ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 249

- Lisäyksiä:

HATTULA 137
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6789 64
y = 514 64
z = 95
(= latomuksen oletetun sijaintipaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Monala

Paikka: Monaalanvuori 1

- tarkoitukseltaan tuntematon kivilatomus historialliselta ajalta (?), luokka II

Tutkimukset: Felix Seppälä 1935, tarkastus (kertomus: Felix Seppälän kirje, Tyrvännön Siukola 25.7.-35, Muinaistieteellinen Toimikunta, Helsinki. Esihist. toimiston top. arkisto: Tyrvääntö)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 47)

Löydöt: -

Latomuksen sijainti: Latomuksen aivan varma sijainti ei ole tiedossa, mutta se sijaitsee oletettavasti peruskarttaotteelle (s. 249) merkityllä paikalla, Monaalanvuoren itäkoillisrinteellä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 19,5 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta n. 8 km samaan ilmansuuntaan ja Monaalan kartanon pää-rakennuksesta 300 m pohjoisluoteeseen. Latomuksen oletettu paikka on määritelty vertaamalla Sirkka Ojalan inventointikertomuksen karttaa n:o XXIII, jossa latomuksen paikka on, vanhaan, 1956 painettuun peruskarttaan, jossa on enemmän asuinrakennuksia kuin nykyisellä kartalla. Oletettu sijainti sopii myös tutkimuksissa oleviin selostuksiin latomuksen paikasta. Lähellä latomusta sijaitsee tietojen mukaan toinenkin latomus, josta on löydetty eläimenluita (kohde HATTULA 138).

Latomuksen kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Tiedoista päätelleen kyse lienee jostain historiallisen ajan rakennelmasta.

Inventointi 1985: Monaalan kartanolla käytiin selvittämässä latomuksen sijaintia 30. lokakuuta, mutta kartanon isännältä ei saatu apua asian suhteen. Edellä selostettua latomuksen oletettua paikkaa ei tarkastettu, koska paikka on selvitetty vanhan peruskartan avulla vasta oheista kertomusta tehtäessä kesällä 1987. Sen sijaan sitä aluetta Monaalanvuoren itäkoillis- ja itäosassa, jossa latomus on, tarkastettiin yleisesti, mutta mitään mainittavaa ei havaittu. Paikka kannattanee tarvittaessa tarkastaa tarkemmin.

Ks. peruskartta s. 249

- Lisäyksiä:

HATTULA 138
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ

x = 6789 64

y = 514 64

z = 95

(= kohteen HATTULA 137:n oletetun sijaintipaikan peruskoordinaatit, jonka lähellä paikka on)

Kylä: Monala

Paikka: Monaalanvuori 2

- tarkoitukseltaan tuntematon kivilatomus historialliselta ajalta, luokka II/III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Felix Seppälän kirje, päivätty Tyrvännön Siukolassa 25.7.-35, Muinaistieteelliselle Toimikunnalle, Helsinki. Esihist. toimiston top. arkisto Tyrvääntö.

Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 47.

Löydöt:

Ei tallessa, eläimenluita 3-4 kpl. Ks. löytötietoja Felix Seppälän kirjestä. Seppälän mielestä luut ovat olleet melko nuoria eläimenluita.

Latomuksen sijainti: Latomuksen tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta se sijaitsee kuitenkin lähellä (vähän matkan päässä) kohteen HATTULA 137:n latomusta, joka sijaitsee oletettavasti peruskarttaotteelle (s. 249) merkityllä paikalla, Monaalanvuoren itäkoillisrinteellä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 19,5 km luoteeseen, Tyrvännön kirkolta n. 8 km samaan ilmansuuntaan ja Monaalan kartanon päärakennuksesta 300 m pohjoisluoteeseen (ks. kohdetta HATTULA 137). - Felix Seppälä ja Sirkka Ojala eivät ole tiedoista päätellen tarkastaneet paikkaa eivätkä selvittä tarkasti sen sijaintiakaan, joten heidän kertomuksiaan ei ole luettu tutkimuksiin.

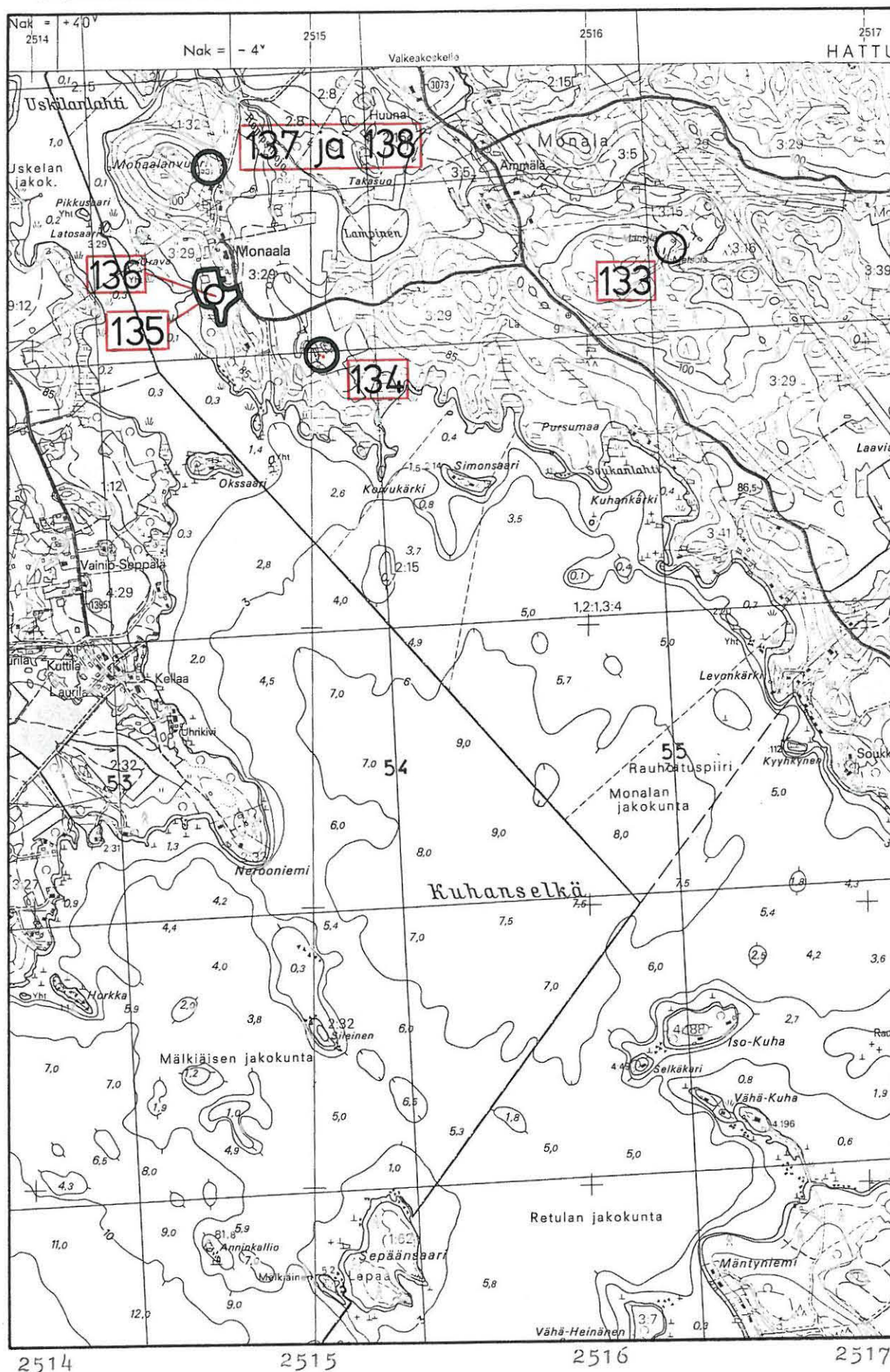
Latomuksen kuvaus: Ks. Felix Seppälän kirjettä. - Tiedoista päätellen kyseessä on jokin historiallisen ajan rakennelma.

Inventointi 1985: Ks. kohdetta HATTULA 137.

Ks. peruskartta s. 249

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 05 TYRVÄNTÖ 1:20 000 (painettu 1986).

HATTULA 139
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6784 52-65
y = 520 01-09
z = n. 87-91
(= rökkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Monittula

Paikka: Äijälä 3

- kivirökkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaskiraunioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Laurila, Markku A.

Os.: Lehtelä, 14680 ALVETTULA

Tila: Äijälä RN:o 1:9

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 43, n:o 4)

Muita arkistolähteitä: K.E. Boijerin kirje, H:fors

d. 28 X 1913, till H. Herr doktor Appelgren-Kivalo. Esihist. toimiston top. arkisto Tyrvääntö.

Löydöt: -

Rökkiöiden sijainti: Rökkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 13,5 km pohjoisluoteeseen, Tyrvännön kirkolta 2,5 km koilliseen ja Äijälän päärakennuksesta 300 m itäkoilliseen. Rökkiöt ovat Siukolasta Äijälään vievän rantatien varrella, tien itäpuolella, peruskarttaotteelle (s. 260) rajatulla n. 120 x 50 m:n laajuisella alueella. Alue on loivasti länsilounaaseen viettävää metsämaastoa. Rökkiöt on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o I (n:o 25), ja inventoinnissa 1985 rökkiöt paikallistettiin tämän ja Ojalan selostuksen avulla. Ojala mainitsee rökkiöt ensimmäisenä selostaessaan Äijälän mailla olevia Monittulan rökkiöitä.

Rökkiöiden kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan rökkiöt ovat kivirökkiöitä eivätkä ne muistuta lainkaan esim. seudun rautakautisia rökkiöitä. Lähempiä muistiinpanoja rökkiöistä ei inventoinnissa tehty eikä niiden lukumäärää laskettu. Sirkka Ojalallakaan ei ole rökkiöistä lähempiä tietoja. Hänen mukaansa ne ovat kuitenkin "kaskearaunioita (?) " ja viljelysmuistoja ne todennäköisesti ovatkin. - Kyse saattaa olla osittain K.E. Boijerin edellä mainitussa kirjeessään selostamista rökkiöistä, ks. Boijerin kirjettä ja myös kohdetta HATTULA 101 (s. 192) sekä LIITTEEN 1C n:oa 4 (s. 384).

Inventointi 1985: Rökkiöt paikallistettiin ja tarkastettiin 17. lokakuuta; yllä on jo esitetty tarkastuksen tulokset. Rökkiöitä tai paikan ympäristöä ei tutkittu laajemmalti eikä alueelle tehty myöskään koekuoppia.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 140 A ja B
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA

- A: x = 6782 60-68
y = 521 18-31
z = n. 87,5-92
(= alueen A peruskoordinaatit, jossa ovat kohteen jäljellä olevat rökkiöt)
- B: x = 6782 67-80
y = 521 13-27
z = n. 90-97
(= alueen B arvioidut peruskoordinaatit, jossa ovat olleet kohteen hävitetyt rökkiöt)

Kylä: Lusi

Paikka: Eskola 1

- kivirökkiöitä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita ja joista osa (140B) hävitetty, luokka II ja III

Maanomistaja 1986 (alueen A): Puuppo, Armi A.K.

Os.: Kasarminkatu 24 B,
13100 HÄMEENLINNA

Tila: Eskola RN:o 5:35 (1986)/
5:31 (peruskarttaotteella)

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 44, n:o 5)

Löydöt: -

Rökkiöiden sijainti: Sirkka Ojala inventointikertomuksen mukaan rökkiöt sijaitsevat "Eskolan talosta itään viettävällä rinteellä, kylätien kummallakin puolella..." ja näin ollen Hattulan kirkolta n. 11,5 km pohjoiseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km itään. Kylätien eteläpuolella on inventointihavaintojen 1985 perusteella rökkiöitä peruskarttaotteelle (s. 260) rajatulla n. 130 x 70 m:n laajuisella alueella, joka on oheisen kertomuksen alue A. Alue on aivan Eskolan päärakennuksen itäkaakkoispuolella olevaa heinää kasvavaa joutomaata, joka on selvästikin aiemmin viljeltyä (ks. esim. Sirkka Ojalan inventointikertomuksen valokuvaa 28). Ojalan kertomuksen kartan n:o I perusteella kylätien toisella puolella olevat rökkiöt ovat sijainneet alueen A pohjoisluoteispuolella. Alueella on nykyään pientaloja eikä siellä inventointihavaintojen 1985 perusteella ole enää rökkiöitä. Peruskarttaotteelle tämä alueeksi B nimitetty alue on rajattu n. 180 x 80 m:n laajuiseksi, mutta alueen laajuus on arvio, mitään tietoja laajuudesta ei Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa ole.

Rökkiöiden kuvaukset:

Jäljellä olevat rökkiön (alue A): Inventointihavaintojen 1985 perusteella rökkiöt ovat kasvillisuudesta melko paljaita kivirökkiöitä ja kooltaan n. 1-2 m. Rökkiöt ovat kaikista päätään vanhoja viljelysraunioita. - Sirkka Ojalan kertomuksen mukaan kylätien molemmilla puolilla on "16 rökkiötä, samanlaisia kuin Monittulan kylän Äijälän talon maalla olevat lapinrauniot". Kyseiset Äijälän "lapinrauniot" (kohde HATTULA 101, s. 192) ovat kuitenkin ainakin nykyään varsin kookkaita poiketen selvästi alueen A rökkiöistä. Alueella A on ehkä tehty rai-

vausta v:n 1940 jälkeen, jolloin Ojala on käynyt paikalla ja toisaalta taas Äijälän röykkiöihin lienee kasattu kiviä v:n 1940 jälkeen.

Hävitetyt röykkiöt (alue B): Röykkiöistä ei ole muita tietoja kuin yllä siteeratut Sirkka Ojalan tiedot.

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 17. lokakuuta; röykkiöiden ja alueen nykyistä tilaa koskevat havainnot on selvitetty jo edellä. Eskolan talossa ei ollut ketään kotosalla, joten röykkiöistä ei voinut siellä kysyä tietoja. Alueiden A ja B ympäristöä ei tutkittu laajemmalti eikä aluetta tutkittu myöskään koekuopin.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 141
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6782 67
y = 521 18
z = 95
(= Eskolan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Lusi

Löytöpaikka: Eskola 2
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3289:2 tasataltta: Löyd. 30 v. sitten Lusin kylän Eskolan talon pihamaasta Tyrvännöstä. Saatu emäntä Vilhelmina Foudilalta Vanajan Isosta Luolaisista. Fil.maist. H.J. Heikelin kautta tulleeita esineitä. 8/VIII 96. Verif.

Löytöpaikan sijainti: Eskolan talo, jonka pihamaasta esine on löydetty, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km pohjoiseen, Tyrvännön kirkolta 3 km itään ja Vanajaveden Lusinselältä 400 m itään. Tila on nimineen peruskartalla. Taltan tarkka löytöpaikka pihamaalla ei ole kuitenkaan tiedossa.

Inventointi 1985: Eskolan talossa käytiin 17. lokakuuta. Paikalla ei ollut ketään kotosalla, joten mahdollisia muistoja esineestä ei voitu kysellä. Myöskään pihamaan aluetta ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 142
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6782 67
y = 521 18
z = 95
(= Eskolan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Lusi

Löytöpaikka: Eskola 3
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 10036 tasataltta. L. Tyrvännön pitäjän Lusin kylän Eskolan talon maalta likeltä Lusinlahden (Vanajavettä) rantaa v. 1883. Verifikaateissa mainitaan lisäksi: "Funnen på en ängsmark, då ängen förvandlades till åker,..." Maisteri Krongvistin tuoma, nti Birgit Hongbergin 1/4 -35 lahjoittama.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa Eskolan maalla lähellä Vanajaveden Lusinlahtea ei tiedetä. Eskolan tila sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 11,5 km pohjoiseen, Tyrvännön kirkolta 3 km itään ja peruskartan Lusinselältä 300 m itään. Tila on nimineen peruskartalla. Eskolalla ei näyttäisi kartan mukaan nykyään olevan peltoja Vanajaveden rannalla. Löytöpaikka sijainnee kuitenkin jossain tilan lounais-, etelä- tai kaakkoispuolella, jossa on laajalti rantapeltoa. Tilalta lähinnä kaakkoon on myös yksi Eskolan maa-alue (RN:o 5:19), joka ei siis kuitenkaan ole peltomaastoa.

Inventointi 1985: Eskolan talossa käytiin 17. lokakuuta. Paikalla ei ollut ketään kotosalla, joten mahdollisia muistoja esineen löytöpaikasta ei voitu tiedustella. Edellä kuvattuja peltoalueita ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 143
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6782 64
y = 520 95
z = n. 92-93
(= Mikkolan päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Lusi

Löytöpaikka: Mikkola 1
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo 207 kivikirves. L. Mikkolan talon maalta Tyrvännön pitäjän Lusin kylästä ent. om. taloll. Kalle Mikkola, Tyrvännössä. Lahj. talollinen Kalle Mikkola nuorempi, Tyrvääntö.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Mikkolan talon mail-
la ei tiedetä. Mikkola sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta
11,5 km lähinnä pohjoiseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km itään,
Lusinselän itärannalla. Tilan nimeä ei ole peruskartalla, mutta
sen sijainti selvisi inventoinnissa 1985. Mikkolan maalta on
löydetty myös KM 4658 ja 4583 (kohteet HATTULA 144 JA 145).

Inventointi 1985: Mikkolan tilan sijainti selvisi Lusin kylällä
17. kesäkuuta. Tila toimii nykyään kesäsiirtolana, joten lähem-
pää löytöpaikkaa ei voitu selvittää. Tilan mailla tarkastet-
tiin vain edellä mainittujen kahden muun Mikkolan mailta löy-
dettyjen esineiden oletettu löytöalue, laajemmin alueella ei
liikuttu.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 144
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6782 53-63
y = 520 86-94
z = n. 80-90
(= löytöalueen peruskoordinaatit)

Kyl: Lusi

Löytöpaikka: Mikkola 2
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 4658 kaksoiskirves. Löydetty 5 vuotta sit-
ten peltoa tehtäessä Tyrvännön Lusin kylän
Mikkolan talon Mikkolan torpan mäestä, joka
on sanotun torpan rakennusten ja Vanajaveden
rannan välillä. Museolle möi asean torpparin
poika Kalle Kustaa Mikkola 19/1 1906. Verfi-
kaateissa sanotaan vielä: Torppa on noin ki-
venheiton päässä Vanajaveden rannasta.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä,
mutta pelto, jolta se löytötietojen perusteella on löydetty ja
joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 260), sijaitsee löytö-
tietojen mukaisesti Mikkolan talon ja Vanajaveden Lusinselän
rannan välillä, Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km lähinnä poh-
joiseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km itään. Pellon pituus rannan
suuntaisesti on n. 100 m ja leveys n. 60 m. Vielä vanhalle,
1976 painetulle peruskartalle, pellon alue on merkitty niityk-
si, mutta nykyisellä kartalla sitä ei ole. Samalta pellolta on
löydetty myös KM 4583 (kohde HATTULA 145), ja Mikkolan mailta,
tarkemmin tuntemattomasta paikasta, on löydetty myös Hämeenlin-
nan museo 207 (kohde HATTULA 143). Mikkolan tilan nimeä ei ole
peruskartalla, mutta sen, kuten löytöalueenkin, sijainti selvi-
si inventoinnissa 1985. Päärakennus sijaitsee edellä seloste-
tulta löytöalueelta n. 50 m koilliseen (x = 6782 64, y =
520 95). Tila on nykyään kesäsiirtolana.

Paikan kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan löytöalue,
eli löytötietojen pelto, on nykyään kesantona. Alue on vielä
suurimmaksi osaksi avointa maastoa, vaikka siinä kasvaakin ruo-
hoa, pieniä lehtipuita ja jokunen marjapensas. Pari täyttynyttä
ojaakin on havaittavissa. Ks. myös kohteen HATTULA 145 yhtey-
dessä olevaa paikan kuvausta.

Inventointi 1985: Mikkolan tilan sijainti selvisi Lusin kylällä
17. kesäkuuta, jolloin esineen oletettu löytöaluekin tarkas-
tettiin, ks. edellä olevaa paikan kuvausta. Mitään kiinteään
muinaisjäännökseen viittaavaa ei havaittu. Koekuoppia alueelle
ei tehty, eikä ympäristöä tutkittu laajemmalti.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 145
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6782 53-63
y = 520 86-94
z = n. 80-90
(= löytöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Lusi

Löytöpaikka: Mikkola 3
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 4583 tuluskivi. Sen löysi 4 vuotta sitten kynnetäessä talollisen poika Kalle Kustaa Mikkola Tyrvännön Lusin kylän Mikkolan talon ja järven välillä olevasta kivikkopellostusta. "Pellossa on vielä viljelyksen jättämiä kivikasoja. Toisia sellaisia hajoitettaessa on maassa huomattu hiiliä ja mustaa maata." Tuotiin museoon 6/9 1905.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta pelto, jolta se on löydetty ja joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 260), sijaitsee löytötietojen mukaisesti Mikkolan talon ja Lusinselän rannan välillä, Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km lähinnä pohjoiseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km itään. Pellon pituus rannan suuntaisesti on n. 100 m ja leveys n. 60 m. Vielä vanhalle, 1976 painetulle peruskartalle, pellon alue on merkitty niityksi, mutta nykyisellä kartalla sitä ei ole. Kyseiseltä pellolta on löydetty myös KM 4658 (kohde HATTULA 144), ja Mikkolan mailta, tarkemmin tuntemattomasta paikasta, on löydetty Hämeenlinnan museo 207 (kohde HATTULA 143). Mikkolan tilan nimeä ei ole peruskartalla, mutta sen, kuten löytöalueenkin, sijainti selvisi inventoinnissa 1985. Päärakennus sijaitsee edellä selostetulta löytöalueelta n. 50 m koilliseen (x = 6782 64, y = 520 95). Tila on nykyään kesäsiirtolana.

Paikan kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan löytöalue, eli löytötietojen "kivikkopelto", on nykyään kesantona. Alue on vielä suurimmaksi osaksi avointa maastoa, vaikka siinä kasvaa-kin ruohoa, pieniä lehtipuita ja jokunen marjapensas. Parit täyttynyttä ojaakin on havaittavissa. Sen sijaan alue on nykyään täysin kivetöntä, eikä siellä ole enää mitään "kivikasoja", jotka mainitaan yllä olevissa löytötiedoissa. "Kivikasat" ovat LIITTEEN 1B n:o 3 (s. 381). Kiviä on kasattu sen sijaan nätiksi penkereeksi pellon itäpuolelle. Maasto viettää alueella lounaaseen, kohti rantaa.

Inventointi 1985: Mikkolan tilan sijainti selvisi Lusin kylällä 17. kesäkuuta, jolloin löytöaluekin tarkastettiin, ks. edellä olevaa paikan kuvausta. Mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa tarkastuksessa ei havaittu. Koekuoppia alueelle ei tehty, eikä ympäristöä tutkittu laajemmalti.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 146
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ ja
2132 08 ALVETTULA
x = 6782 51-70
y = 519 89 - 520 10
z = n. 79,5-86
(= Kauraansaaren peruskoordinaatit)

Kylä: Lusi

Paikka: Kauraansaari

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon vallitus tai vallituksia, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointi-
kertomus 1940, s. 51.

Kohteen sijainti: Vallitus tai vallitukset sijaitsevat Lusiselän Kauraansaarella, Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta vajaat 2 km lähinnä itään, mutta tarkkaa sijaintia tai sijainteja saarella ei tiedetä. Saari on metsäinen, kooltaan 150 x 100 m, eikä siellä peruskartan mukaan ole mitään rakennuksia. Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa paikan sijaintia ei selvitetä tarkemmin eikä kohdetta ole merkitty hänen kartoillekaan, joten Ojalan kertomusta ei ole yllä luettu tutkimuksiin; Ojala ei liene myöskään käynyt paikalla. - Inventoinnissa 1985 Kauraansaarella ei käyty myöskään. Vallitusta kannattaa etsiä sieltä tarvittaessa.

Kohteenkuvaus: Vallituksen tai vallitusten ulkonäöstä ei ole tietoja, ja myös kohteen ajoitus ja tarkoitus ovat tuntemattomat. Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta ei ilmene myöskään, onko Kauraansaarella yksi vaiko useampia vallituksia. Ks. myös kohdetta HATTULA 78 (s. 163) viitteineen, jonka yhteydessä ja johon viitaten Ojala Kauraansaaren mainitsee.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

HATTULA 147 A ja B
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALEVETTULA
A: x = 6780 39
y = 521 22
z = n. 91
(= Ylitalon päärakennuksen perus-
koordinaatit)
B: x = 6780 54
y = 521 10
z = n. 86
(= Alitalon päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Anomaa

Löytöpaikka: Anomaan rustholli (nyk. Ylitalo ja Alitalo)
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 57, n:o 106.

Löydöt: KM 1693 tuluskivi. Löydetty Tyrvännön Anomaan rusthollin pellosta. Kuittik. N:o 198. Färl. 1852. Insinööri I. Inbergin lahjoitus SMYlle 4/1 1875.

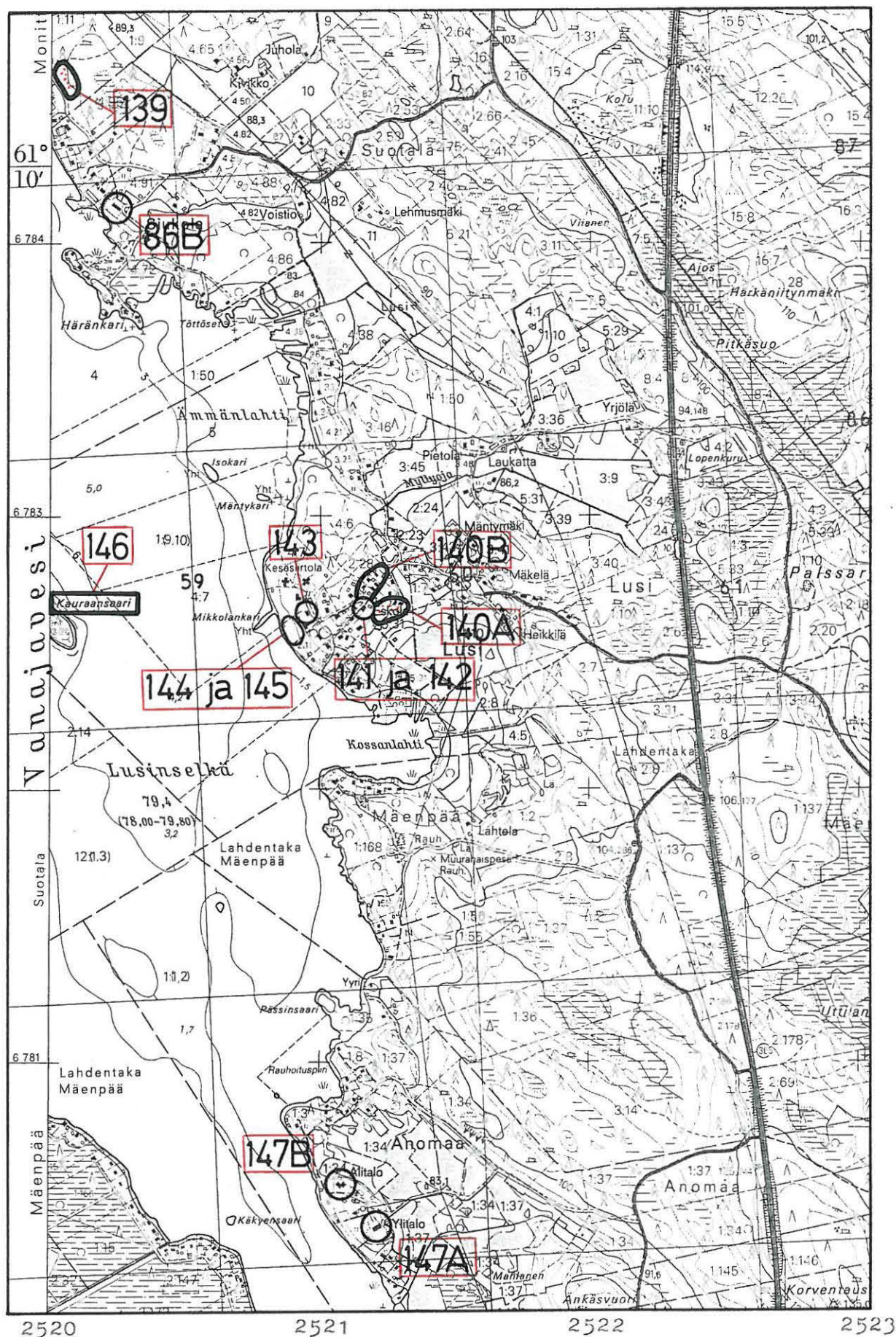
Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ent. Anomaan rusthollin eli nykyisten Ylitalon ja Alitalon pelloilla ei tiedetä. Ylitalo ja Alitalo sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 9 km pohjoiseen ja Tyrvännön kirkolta n. 3,5 km kaakkoon, Lusinselän eteläosan itärannalla, 200 m:n päässä toisistaan. Tilat ovat nimineen peruskartalla.

Inventointi 1985: Suontaan kylän Ihämäen tilalla, Anomaan eteläpuolella, neuvottiin 14. kesäkuuta, että nykyiset Ylitalo ja Alitalo ovat molemmat ent. Anomaan rustholli, Yli-Anomaa ja Ali-Anomaa. Yli- ja Alitalon maita ei tarkastettu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 260

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 OS ALVETTULA 1:20 000 (painettu 1986).

HATTULA 148
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 08 ALVETTULA
x = 6782 02
y = 523 78
z = n. 117,5
(= Hämeskiven peruskoordinaatit)

Kylä: Hattulan (ent. Tyrvännön) Lusi ja Mäenpää/Hauhon Hyömäki
ja Pappilankylä

Paikka: Hämeskivi
- historiallisen ajan rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset: Jyri Saukkonen 1983, Hauhon inventointi (kohde HAUHO 2)

Kirjallisuutta: Hauhon muinaisajan historiaa sanoin ja kuvin. Hauho-Seura. Hyvinkää. S. 36, n:o 2.

Hämeskiven sijainti: Kivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 11 km pohjoiskoilliseen ja Tyrvännön kirkolta 5,5 km itä-kaakkoon, Hattulan (ent. Tyrvännön) ja Hauhon rajalla. Alue, jossa kivi on, on pitäjien välistä metsäseutua. Kivi on merkitty peruskartalle ison kiven merkillä, jonka viressä on kiven nimi.

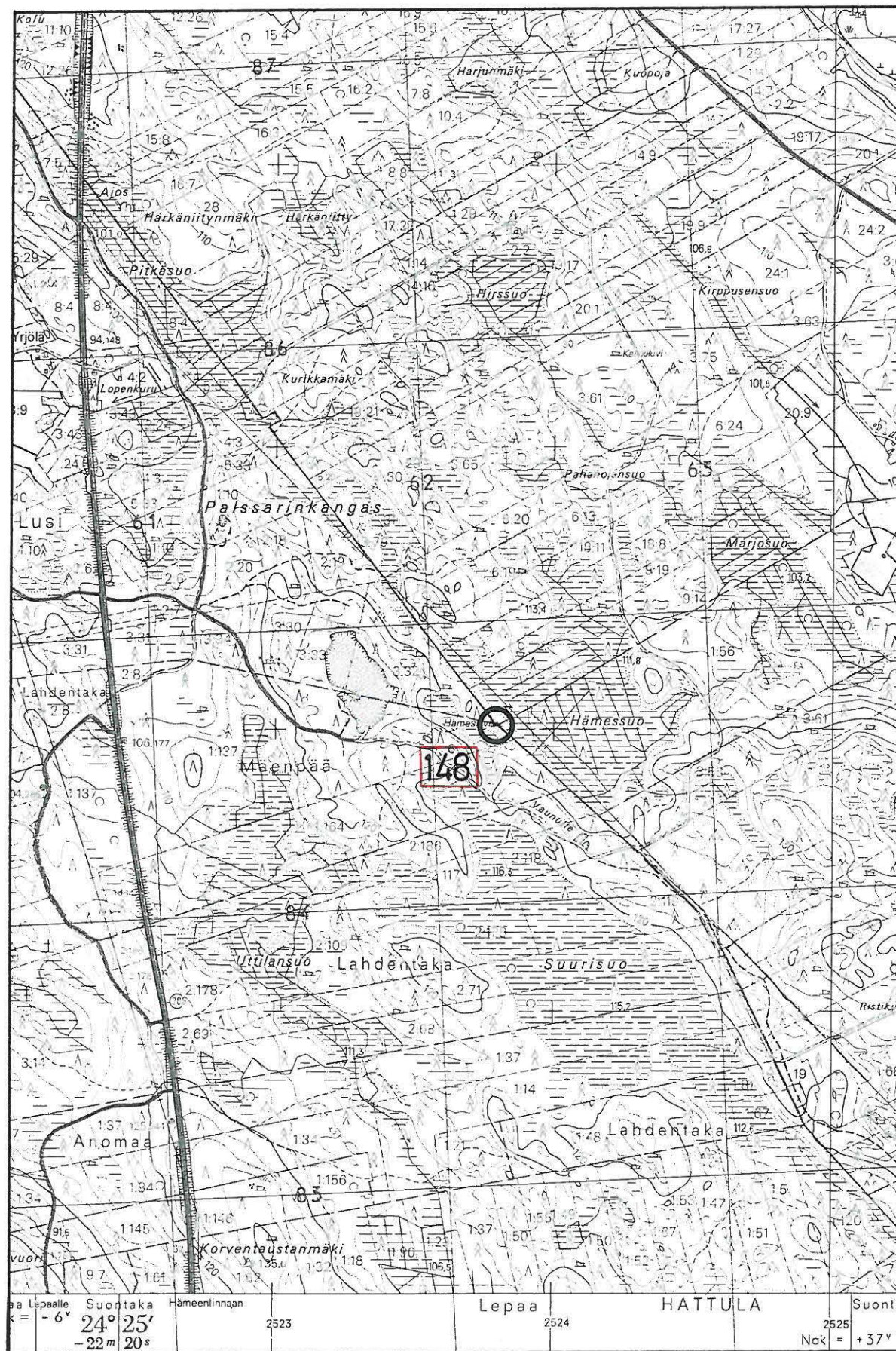
Kiven kuvaus: Yllä mainitun Hauho-Seuran julkaisun mukaan Hämeskivi on "valtavan suuri siirtokivilohkare, jossa (on) kiveen hakattuja rajamerkkejä". - Inventoinnissa 1985 rajamerkkejä ei kivistä kuitenkaan löydetty, vaikka sammal poistettiin suuresta osasta kiven lakeakin. Kiven kyljet olivat osittain lohjenneet rapautumalla. Esim. kiven etelä-kaakkoinen kylki oli rapautunut kokonaan, kun taas vastakkainen kylki oli säilynyt hyvin. Kiven laella, sen eteläpäässä, oli rinnakkain kaksi miekanhiontakivien uurteiden tapaista, sileäpintaista, mutta poimuilevaa ja selvästi luontaista uurretta. Uurteiden kohdalla kivi koostuu erilaisesta, hienojakoisemmasta kivilajista kuin muu osa kiveä.

Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin 14. kesäkuuta; tarkastuksen tulokset on esitetty yllä. Kiven löytäminen metsäisestä maastosta oli hieman hankalaa, koska harjanteella, jossa kivi on, on muitakin isoja kiviä, mutta tarkastettu kivi ja Hämeskivenä pidetty oli selvästi kookkain kivistä.

Ks. peruskartta s. 262

- Lisäyksiä:

Kartan kohde on kiinteä muinaisjäännös.

6784

6783

6782

6781

6780

Ote peruskartasta 2132 08 ALVETTULA 1:20 000 (painettu 1986).

HATTULA 149
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 07 HATTULA
x = 6779 90
y = 521 74
z = 85
(= Ihämäen päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Suontaka

Löytöpaikka: Ihämäki
- kivistinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 24-25, n:o 38.

Löydöt: KM 1869:1 vasarakirveen vasarapuoli. Löydetty pellon piennarta kuokittaessa Tyrvännön Anomaan rustholliin kuuluvan Ihämäen torpan maalla. A.O. Heikelin marraskuun 6. p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä. Löytötietojen Anomaan rustholliin Ihämäen torppa, jonka mailta esine on löydetty, on varmastikin peruskartalla oleva nykyinen Suontaan kylän Ihämäen tila, Hattulan vanhalta kirkolta 8,5 km pohjoiseen ja Tyrvännön kirkolta 4,5 km kaakkoon, Vanajaveden Lusinselän eteläosan itäpuolella. Venäläisellä topografikartalla 1:42 000 (lehti XV-XVI/27) paikan nimenä on T. Iha-Mjaki. Ent. Anomaan rustholli, joka käsittää nykyiset Ylitalon ja Ali-talon, sijaitsee Ihämäestä n. 800 m luoteeseen, Anomaan kylän alueella, Ihämäen ollessa siis kuitenkin Suontaan kylää, kuitenkin niin, että tilan maat rajoittuvat pohjoisosassaan Anomaan kylään.

Inventointi 1985: Ihämäen tilalla käytiin 14. kesäkuuta. Löydöstä tilalla ei tiedetty mitään. Ihämäen maita ei tarkastettu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 150
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 07 HATTULA
x = 6778 76
y = 522 06
z = n. 88
(= Lippilinnanmäen laen peruskoodin
dinaatit)

Kylä: Suontaka

Paikka: Lippilinnanmäki
- muinaislinna(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Kankaanpää, Arno E.
Os.: Peltokylä, 14510 LEPAA
Tila: Kankaanpää RN:o 9:1

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 46, n:o 22 sekä s. 39 ja 45. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Esihist. toimiston arkisto).

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 37)

Löydöt: -

Paikan sijainti: Lippilinnanmäki sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 7 km pohjoiseen ja Tyrvännön kirkolta 5,5 km kaakkoon, aivan Vanajaveden Lusinselän eteläpään kaakkoispuolella, Lusinselän eteläpään laskevan joen länsirannalla. Jouko Voionmaan mukaan Lippilinnanmäki on ollut saarena ennen viime vuosisadalla tehtyä Vanajaveden laskua. Paikan nimeä ei ole peruskartalla, mutta kohde on merkitty tutkimuksissa oleville kartoille. Tutkimusten mukaan paikka on Valteen kylää, mutta peruskartalla kylänimenä on Suontaka.

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia karttoineen; tiedoista päätellen on hyvin epävarmaa, onko Lippilinnanmäki todella muinaislinna. - Inventonnissa 1985 paikalla ei havaittu mitään vallintapaistakaan, vaikka Voionmaan kartalla lukee paikan pohjoisreunalla "valli?".

Inventointi 1985: Paikalla käytiin 14. kesäkuuta. Lähempiä tutkimuksia ei tehty.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 151
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 07 HATTULA
x = 6778 55
y = 522 56
z = 87
(= Kaution päärakennuksen perus-
koordinaatit)

Kylä: Suontaka

Löytöpaikka: Kautio
- rautakautinen kalmisto(?), luokka III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Axel O. Heikels berättelse
Till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898.
Tyrvääntö. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: Ei tallessa, erilaisia pronssi- ja rautaesi-
neitä. Tiedot löydöistä ovat yllä mainitussa
A.O. Heikelin kertomuksessa. Heikel kirjoit-
taa: "Andra fynd hade gått h.o.h. förlorade.
Sålunda berättades, att då för 20 år sedan
grundvalarna till en byggnad på Kautio torp
upprevos hittades åtskilliga ringar, söljor
el. spännen och andra föremål av brons och
järn." Muita tietoja löydöistä ei ole, mutta
oheisessa inventointikertomuksessa oletetaan,
että löytöpaikassa on kyse mahdollisesti rau-
takautisesta kalmistosta, vaikka toisaalta
löytöjen rautakautisuuskaan ei ole ehdottoman
varma.

Löytöpaikan sijainti: Tarkkaa löytöpaikkaa eli sitä ent. Kau-
tion torpan (purettua) rakennusta, jonka perustuksista esineet
on löydetty, ei tiedetä. Ent. Kaution torppa on oletettavasti
peruskartan nykyinen Suontaan kylän Kaution tila, joka sijait-
see Hattulan vanhalta kirkolta 7 km lähinnä pohjoiseen ja Tyr-
väännön kirkolta 6 km kaakkoon, Vanajaveden Lusinselän eteläo-
saan laskevan Valteenjoen suupuolen itärannalla, n. 100 m:n
päässä joesta. Muualta ent. Tyrväännöstä ei ole tiedossa Kautio-
nimistä paikkaa. Venäläisellä topografikartalla 1:42 000 (lehti
XV-XVI/27) paikalla on torppa, jonka nimeä ei ole kuitenkaan
kartalla.

Inventointi 1985: Kaution tilalla käytiin 14. kesäkuuta. Talon-
väki ei osannut sanoa, onko tila ent. Kaution torppa. Mistään
paikalta löydetyistä muinaisesineistä ei tiedetty myöskään mi-
tään. Kaution alueita ei tutkittu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 152

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6776 80-90

y = 521 89-95

z = n. 89-96

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jolta luita tietojen mukaan on
tavattu)Kylä: VesuntiLöytöpaikka: Kannisto

- historiallisen ajan hautapaikka, luokka III

Maanomistaja 1986: Linnaketo, Aimo K.

Os.: Valtee, 14999 HÄMEENLINNA

Tila: Kannisto RN:o 1:91 (1986)/(1,2):91
(peruskarttaotteella)Tutkimukset: -Löydöt: -Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 5,5 km pohjoiseen, aivan Kanniston päärakennuksen pohjoisluoteispuolella. Sen alueen laajuus, jolta tai jonka sisäpuolelta luita tietojen mukaan on tavattu, on noin hehtaari, ja alue on rajattu peruskarttaotteelle (s. 279).Paikan kuvaus: Kyseessä on ympäröivistä peltoalueista kohoava n. 120 x 200 m:n laajuinen ja 8-10 m:n korkuinen, suurimmaksi osaksi metsää kasvava mäki, ja alue, jolta tai jonka sisäpuolelta luita on tavattu, käsittää mäen lounaisosan, jossa on mäen laki. Kanniston rakennukset ovat mäen eteläosassa.Inventointi 1985: Paikasta saatiin kuulla 25. lokakuuta Kanniston naapuritilalla Monteessa, kun täällä käytiin selvittämässä KM 5941:1:n löytöpaikkaa (kohde HATTULA 153). Tilan emäntä kertoi yllä kuvatulta alueelta löydetyn ihmisenluita n. 50 vuotta aiemmin otettaessa hiekkaa tietä varten. Emännän isä oli ottanut luita talteenkin, mutta enää ne eivät olleet tallessa. Muita tietoja paikasta ei ole. Inventoinnissa paikkaa ei tarkastettu eikä Kannistossakaan käyty; tilanväki on kuulemma niin nuorta, että he eivät tiedä asiasta mitään.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 153

Peruskartta 21342 07 HATTULA

A: x = 6776 86 - 6777 09

y = 521 26-45

z = n. 87,5-92

(= KM 5941:1:n oletetun löytöalueen peruskoodinaatit)

B: x = 6777 06

y = 521 30

z = n. 88-89

(= KM 23634:n löytöpaikan peruskoodinaatit)

Kylä: VesuntiLöytöpaikka: Mäenalusta
- kivikautinen löytöpaikkaTutkimukset: -Löydöt:

KM 5941:1 kiviaseen katkelma. Esineen löysi torppari Karl Mondén Hattulan pitäjän Vesunnan kartanon maalta torppansa pellosta, "ojan penkkoja kuokkiessaan". Esine, jonka Mikael Salminen marrask. 13 p:nä 1911 toi museoon. Verifikaateissa löytöpaikasta on vielä seuraavat tiedot: Löytyi v. 1908. Peltoa, josta esine löytyi, nimittävät Mäenalustaksi. Maanlaatu on löytöpaikalla tasaista ja harmaata suonsekaista hiekkamultamaata. Löytöpaikka pistää löytöpaikasta länsipohjoiseen päin ja löytöpaikasta on Monteini nimeen torppaan 200 sylvä. Muinaiskalun löytöjä asuu Hattulan pitäjän Vesunti-nimisen kartanon Torpassa, jonka nimi on Mondén.

KM 23634 kvartsi-iskos. Inventointilöytö 1985
KM 5941:1:n oletetulta löytöalueelta. Diar.
29.7.1987.

Löytöpaikan sijainti: KM 5941:1:n oletettu löytöalue (A), jolta KM 23634 (B) on löydetty, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta vajaat 6 km pohjoiseen ja Montein päärakennuksesta n. 400 m länteen. KM 5941:1:n oletettu löytöalue, joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 279), on laajuudeltaan 250 x 60 m. KM 23634:n löytöpaikka on tämän alueen pohjoispäässä.

Paikan kuvaus: Kyseessä on kahden metsäisen mäkialueen välinen, luode-kaakko -suuntainen, peltoalue, jossa maasto viettää hyvin loivasti luoteeseen. Inventointihavaintojen 1985 mukaan alueen maaperä on silttiä. - Ks. myös edellä olevia KM 5941:1:n luetelotietoja.

Inventointi 1985: KM 5941:1:n löytöpaikkaa selvitettiin Montein tilalla 25. lokakuuta. Esinettä ei muistettu talossa, eikä löytöpaikan nimikään, Mäenalustan pelto, ollut tuttu. Löytötietojen (etäisyys ja suunta talosta, Mäenalustan pellon maaperä) perusteella isäntä kuitenkin päätteli, että kyseessä täytyy olla edellä kuvattu alue. Muualla tilan pelloilla ei ole esimerkiksi löytötiedoissa mainitunlaista maaperää. Tilalla oli vuodelta 1912 peräisin oleva tiluskartta, johon kyseinen pelto on

merkitty hieman nykyistä kapeammaksi (ks. peruskarttaotetta).
Alueen tarkastuksessa löydettiin KM 23634. Löytöjen perusteella
aluetta kannattaisi tutkia vastakin lisälöytöjen saamiseksi.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 154

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6776 88

y = 520 29

z = n. 112

(= röykkiöiden peruskoordinaatit)

Kylä: Mervi

Paikka: Ent. työväentalo E

- viisi kiviröykkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja kaskirau-
nioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Bäcklund, Seppo J.

Os.: Mervi, 13720 PAROLA

Tila: Peltoranta RN:o 14:4

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s.
27, n:o 1)

Löydöt: -

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 5,5 km pohjoisluoteseen ja ent. Mervin työväentalosta (sijainti: pk. 2132 04, x = 6776 90, y = 519 90), joka on nykyään yksityiskäytössä, 400 m itään. Paikka on tasaista metsämaastoa ja se on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o I.

Röykkiöiden kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta. - Inventoinnin 1985 perusteella röykkiöt luokittelisi mieluiten kaskiraunioksi, kuten Sirkka Ojalakin varauksellisesti olettaa.

Inventointi 1985: Röykkiöt tarkastettiin 16. lokakuuta. Aluetta ei tarkasteltu lähemmin, eikä Sirkka Ojalan tietoihin itse röykkiöistä ole lisäämistä. Oppaana tarkastuksessa toimi ent. työväentalossa asuva henkilö, joka tiesi röykkiöt ja tunnisti paikan Sirkka Ojalan hieman epäselvästä paikan kuvauksesta.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 155

Peruskartta 2132 04 LETEENSUO

x = 6775 74

y = 519 94

z = n. 93

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Vesunti

Löytöpaikka: Vesunnan kartano 1

- rautakautinen polttokenttäkalmisto(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Kare, Arvi R.

Os.: Vesunta, 14999 HÄMEENLINNA

Tila: Vesunti RN:o 1:111 (1986)/(1,2):78
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 23635:1 ja 2 saviastian kylkipaloja 3 kpl ja palanutta savea yksi kpl. Inventointilöydöt 1985 koekuopasta, joka tehtiin lähinnä luoteisosaan sitä mäkeä, jolla kohde sijaitsee, ks. yleiskarttaluonnosta (s. 272). Diar. 29.7.1987.

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 4,5 km lähinnä pohjoisluoteeseen ja Vesunnan kartanon päärakenuksesta 170 m luoteeseen, Vanajaveden Mervenselän itäpuolella, 200 m:n päässä rannasta.

Paikan kuvaus: Kyseessä on heinää kasvava mäennyppylä, jonka laajuus on n. 35 x 35 m ja korkeus n. 4 m laskettuna mäen lounaispuoleiselta pellolta mäen laelle; koillispuolelta mäkeä nousua on vähemmän ja rinne on täällä paljon loivempi. Mäki on suurimmaksi osaksi peltojen ympäröimä rajoittuen koillisosastaan heinää kasvavaan joutomaahan (jollaista itse mäkinen on). Siellä täällä mäellä on isoja kiviä. Mäen halki, lähinnä suunnassa eteläkaakko-pohjoisluode, on kaivettu n. 2-3 m:n syvyinen ja yhtä leveä kaivanto; tätä ei ole tehty kuitenkaan aivan mäen keskiosan halki. Vesunnan kartanon isännän mukaan kyseessä on ollut alunperin perunakuoppa, joka on muutettu myöhemmin rehusäilöksi avaamalla sen molemmat päät. Enää kaivanto ei ole missään käytössä. Kaivannosta n. 4 m koilliseen, mäen laelle, on kaivettu iso kuoppa, jonka halkaisija on n. 3 m. - Muinaisjäännöksen laajuutta ei tiedetä, mutta se voi käsittää koko mäen laen. Paikan sijainnin ja topografian perusteella tulee lähinnä mieleen, että paikalla on polttokenttäkalmisto, mutta varmaa tämä ei ole; kyseessä voi olla muunkin tyyppinen maanalainen muinaisjäännös.

Inventointi 1985: Muinaisjäännös löytyi 15. lokakuuta koekuopan löytöjen myötä. Paikka kiinnitti huomiota "polttokenttäkalmistomaisen" ulkonäkönsä johdosta. Löydöllisen koekuopan lisäksi paikalle tehtiin myös pari sellaista kuoppaa, joista ei tavattu löytöjä ja joissa maaperäkään ei vaikuttanut luontaiselta. Ympäristöä tutkittiin hieman, lähinnä paikan luoteispuolella, mutta tuloksetta.

Valokuvat: Kuva 49 (s. 472)

Diat: 13240

Ks. yleiskarttaluonnos s. 272 ja peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

Kohde HATTULA 155, Vesunti, Vesunnan kartano 1
- rautakautinen polttokenttäkalmisto(?)

Yleiskarttaluonnos, ei mittakaavaan, 1 cm = n. 3-5 m

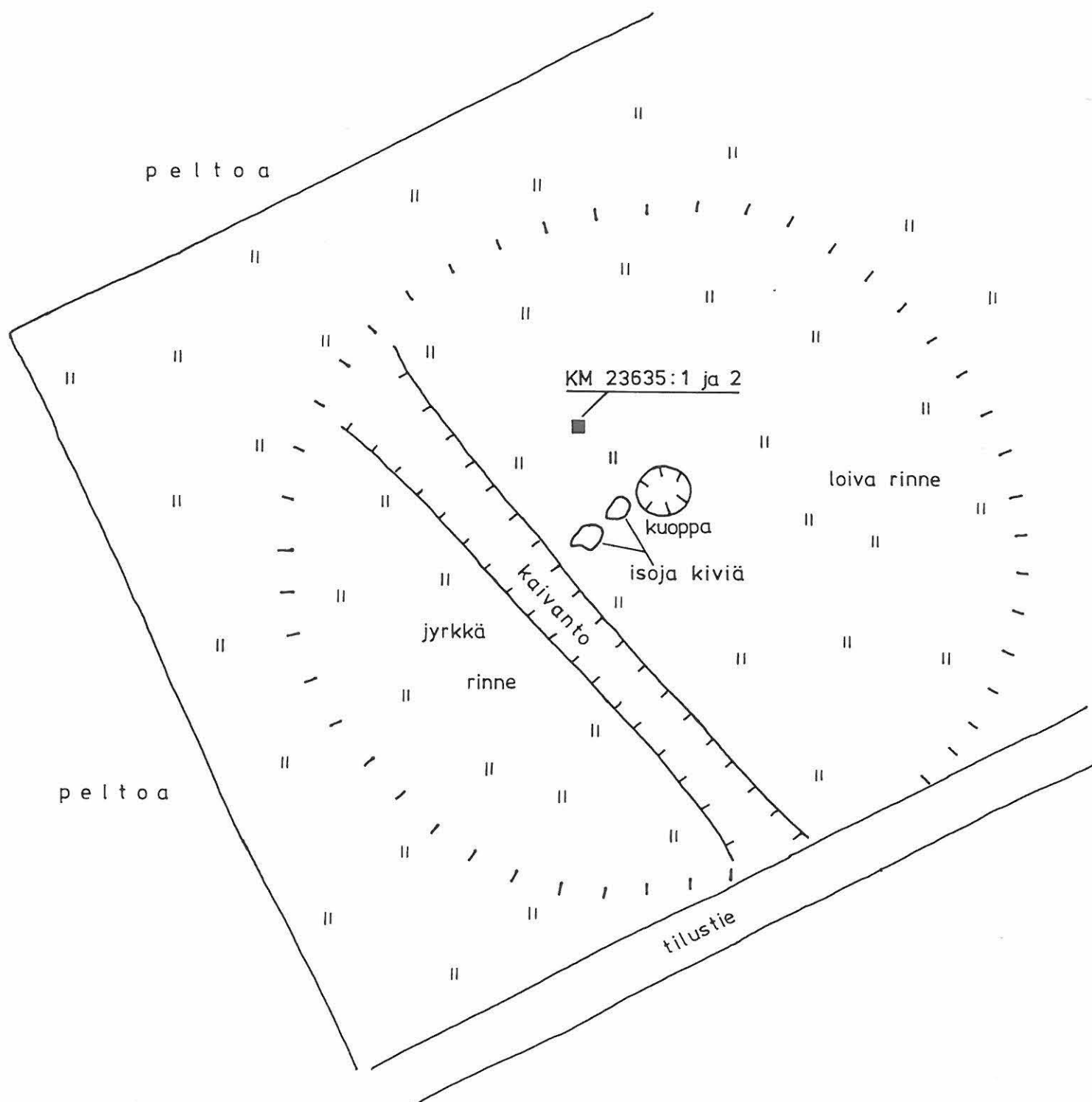
Tila: Vesunti RN:o 1:111 (1986)/RN:o (1,2):78 (peruskarttaotteella)

■ koekuoppa, josta inventointitulokset KM 23635:1 ja 2

/ mään alareuna

|| heinää kasvavaa joutomaata

Piirt. Jyri Saukkonen 1985

HATTULA 156

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6775 67

y = 520 09

z = 95

(= Vesunnin kartanon päärakennuksen
peruskoordinaatit)Kylä: VesuntiLöytöpaikka: Vesunnin kartano 2

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -Löydöt:KM 3620:2 kirves. Hattulan pitäjän Vesunnin
torppari Elias Mattila löytänyt kartanon pel-
toa kyntäessään 6 vuotta takaperin. Atte Sal-
men lähetys 24/XI 1898, lunastettu valtion
kokoelmiin 25/XI 1898.Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä.
Vesunnin kartano, jonka mailla se on, sijaitsee Hattulan van-
halta kirkolta n. 4,5 km luoteeseen, Vanajaveden Mervenselän
itäpuolella. Kartano on nimineen peruskartalla. - Inventoinnis-
sa 1985 löytöpaikkaa ei kyselty kartanossa, koska löytö on ko-
vin vanha.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 157

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6775 62

y = 520 15

z = n. 94

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Vesunti

Löytöpaikka: Vesunnan kartano 3

- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: Oiva Keskitalo 1967, tarkastus

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 7, kohta 1. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteiloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 16741 rautamiekka. Miekkan löysi Matti Kare 22.6.1965 Vesunnan kartanon puutarhasta Hattulan pitäjässä. Arvi Kareen Hämeenlinnan museoon luovuttama ja sieltä Kansallismuseoon toimitettu rautaesine. Ks. verif. Diar. 27.9.1965.

KM 17242 miekkan säilän katkelma. Löytänyt Hannu Kare keväällä 1967 samoilta vaiheilta kuin KM 16741. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Koululainen Hannu Kareen (os. Hämeenlinna, Vesunti) Kansallismuseoon lahjoittama rautakauden löytö. Ks. Oiva Keskitalon tark.kertomusta top. arkistossa. Diar. 25.5.1967.

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km pohjoisluoteeseen ja Vesunninkartanon päärakenuksesta n. 80 m kaakkoon, peltoalueen koillisosan kulmauksessa. Löytöpaikasta on kaksi karttaa Oiva Keskitalon tarkastuskertomuksessa.

Paikan kuvaus: Ks. Keskitalon kertomusta. - Inventoinnin 1985 aikaan paikka oli viljeltynä peltona. Keskitalon tietoihin voidaan vielä lisätä, että paikka on jyrkähkön lounaaseen viettävän rinteen yläosassa.

Inventointi 1985: Löytöpaikka tarkastettiin 15. lokakuuta. Peltoalue, jossa löytöpaikka on, oli kynnetty, mutta pellon pinnalla ei havaittu löydöksiä. Koekuopin aluetta ei tutkittu. Pellon pintaa tarkastettiin myös n. 200 m:n pituudelta, maantieltä kartanolle menevän tilustien lounaispuolella, löytöpaikalta kaakkoon, mutta niinkään tuloksetta.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 158

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6775 55

y = 520 34

z = n. 98-99

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: VesuntiLöytöpaikka: Mustalaismäki

- rautakautinen polttokenttäkalmisto(?), luokka II

Maanomistaja 1986: Kare, Väinö

Os.: Vesunta, 14999 HÄMEENLINNA

Tila: Kalliomäki RN:o 1:45

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km pohjoisluoteeseen ja Vesunnan kartanon pääraikennuksesta 280 m kaakkoon, metsäisen Mustalaismäen eteläpuolella, aivan maantien varressa. Löytöpaikka on parin-kolmen metrin päässä tien reunasta, tien itäpuolella, kolme metriä kaakkoon paikalla olevasta rajapyykistä, joka on tiluksien (1,2):45:n ja (1,2):37:n rajalla. Löytöpaikasta on kartta 1:500 jäljempänä mainittavassa Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa.

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia ja muita arkistolähteitä. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että löytöpaikka ja sen ympäristö ovat omenapuutarhaa, josta kaikki kivet ja maaston epätasaisuudet on raivattu pois tai tasoitettu. Mitään kalmistoon viittavaa paikalla ei ole näkyvissä pintapuolisen tarkastelun perusteella.

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 4-5, n:o 4)

Jorma Leppäaho 1947, tarkastus (ei kertomusta, maininta käynnistä jäljempänä mainittavassa T.J. Sännälän kirjeessä)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset

muinaisjäännökset, n:o 7, kohta 2. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteiloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

J.T. Sännälän kirje, päivätty Hattulassa 18/I 1946 ja Arvi Kareen kirje, päivätty Hattulassa 8.2.1946 esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt:

KM 11175:1-5 rautamiekka, keihäänkärki, sirppi, rautaveitsi ja tulusrauta. Löyt. työmies Otto Peltonen 1932, ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta ja Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta. Maist. S. Ojalan stipendimatkan v. 1939 tuloksena museoon saadut ja 200 markalla lunastetut esineet. Diar. 1/5 - 40.

Ei tallessa, rautakautisia esineitä. Ks. tietoja näistä Mustalaismäestä löytyneistä, huk-

kaan joutuneista esineistä Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta (s. 5) ja KM 11175:1-5:n löytötiedoista pääluettelosta. Tiedoista ei ilmene kuitenkaan, onko löytöpaikka täsmälleen sama kuin KM 11175:1-5:n.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 15. lokakuuta; edellä on jo esitetty paikan nykyistä tilaa koskevat havainnot. Koekuopin aluetta ei tutkittu. KM 11175:1-5:n löytökohta voitiin määrittää metrilleen edellä mainitun rajapyykin avulla, joka on merkitty Sirkka Ojalan kartalle 1:500.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

HATTULA 159

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6775 55-67

y = 520 44-59

z = n. 105-111

(= röykkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Vesunti

Paikka: Vesunnin kartano 4

- noin 30 kiviröykkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, mahdollisesti nimenomaan kaksiraunioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Kare, Arvi R.

Os.: Vesunta, 14999 HÄMEENLINNA

Tila: Vesunti RN:o 1:111 (1986)/(1,2):78
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Anna-Liisa Hirviluoto 1967, tarkastus (ei kertomusta, ks. jäljempänä siteerattavia Hirviluoton tarkastusmuistiinpanoja)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset

muinaisjäännökset, n:o 7, kohta 3. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteiloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt: -

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkola 4,5 km pohjoisluoteeseen ja Vesunnin kartanon päärauksesta 350-400 m itäkaakkoon. Röykkiöt ovat harvaa, kookasta havupuustoa (kuusikkoa) kasvavassa metsämaastossa, peruskarttaotteelle (s. 279) rajatulla n. 150 x 100 m:n laajuisella alueella, jossa maasto on suureksi osaksi varsin tasaista. Yllä olevan muinaisjäännösluettelon koordinaatit ovat hieman virheelliset ja sattuvat alueen luoteiskulmasta n. 100 luoteeseen. Röykkiöiden tarkka sijainti ja alueen laajuus selvisivät inventoinnissa 1985.

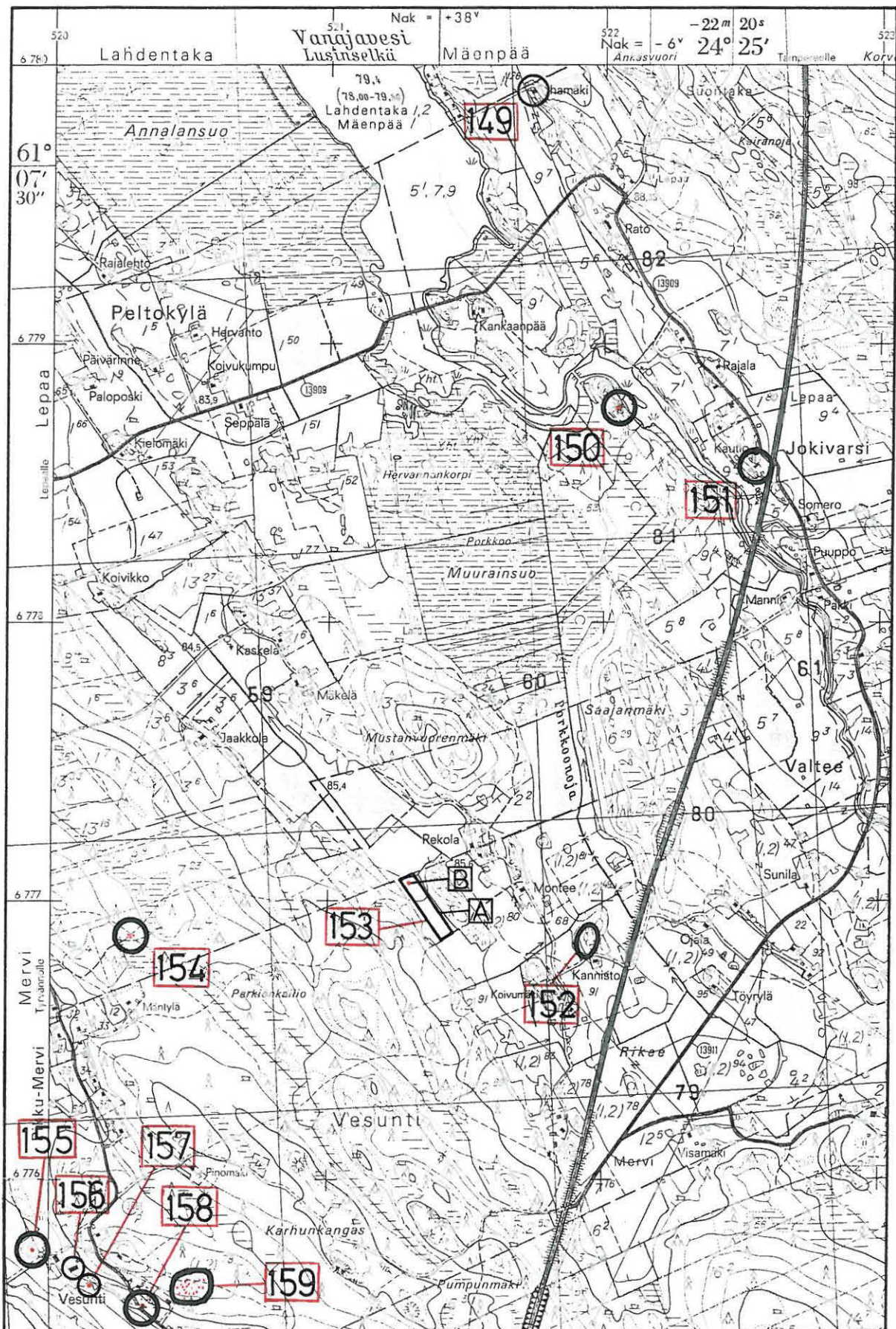
Röykkiöiden kuvaus: Anna-Liisa Hirviluodon muistiinpanoissa röykkiöistä sanotaan: "Ajaltaan epämääräisiä röykkiöitä ... lähinnä pyöreitä, vailla maatäytettä. Mahdollisesti eivät ole esihistoriallisia." Yllä olevan muinaisjäännösluettelon maininta "hautaröykkiöitä" tarkoittanee myös juuri näitä röykkiöitä. - Inventointihavaintojen 1985 perusteella alueella on vajaat 30 eri kokoista kiviröykkiötä. Röykkiöiden koko on keskimäärin n. 2 m ja korkeus n. 40-50 cm pienimpien röykkiöiden, joita on useita, ollessa kooltaan vain n. 1-1,5 m. Suurimpien röykkiöiden koko on n. 3,5 m. Yksi röykkiö on tehty vain niin, että kiinteän maakiven päälle ja kylkeen on kasattu n. 15 kiveä. Osa röykkiöistä on kokonaan ja osa osittain sammaleen peitossa. - Inventointihavaintojen perusteella röykkiöt eivät muistuta lainkaan seudun rautakautista röykkiötä, vaan ne ovat pikemminkin viljelys- ja ehkä nimenomaan kaskiraunioita.

Inventointi 1985: Röykkiöalue tarkastettiin 15. lokakuuta; tarkastuksen tulokset on selostettu edellä. Röykkiöt tiedettiin aivan alueen lounaiskulman vieressä olevassa talossa, josta alueelle neuvottiin. Koekuopin aluetta ei tutkittu.

Ks. peruskartta s. 279

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Otteet peruskartoista 2132 04 LETTENSUO 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982), joka käsittää vasempaan alakulmaan liimattun kaistan, linjan $y = 520$ länsipuolella, jolla on kohde HATTULA 155, ja 2132 07 HATTULA 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982), joka käsittää muun osan kartasta.

HATTULA 160

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6777 33

y = 523 02

z = n. 83-84

(= Pirunlinkokiven peruskoordinaatit)

Kylä: Valtee

Paikka: Pirunlinkokivi eli Linkokivi

- siirtolohkare, johon liittyy kansantarina, luokka I

Maanomistaja 1986: Ahtila, Kalevi J.

Os.: Valtee, 14999 HÄMEENLINNA

Tila: Valtee RN:o 1:7

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi
(s. 40)

Kirjallisuutta:

Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja aarnihaudoista. Hämeenmaa VIII. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 201.

Kiven sijainti: Pirunlinkokivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 6 km pohjoisluoteeseen, peltoalueella, aivan maantien itäpuolella. Peruskartalle kivi on merkitty ison kiven merkillä, jonka vieressä on kiven nimi.

Kiven kuvaus ja siihen liittyvä tarina: Inventointihavaintojen 1985 mukaan kivi on n. 5-6 m:n korkuinen siirtolohkare. Tarinan mukaan pakanallinen jättiläinen yritti tuhota kivellä Hattulan vanhan kirkon, ks. tarkempia tietoja tutkimuksista ja kirjallisuudesta.

Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin 14. kesäkuuta.

Valokuvat: Kuva 50 (s. 472) sekä F 68901 ja 68902

Diat: 13241, 13242

Ks. peruskartta s. 283

- Lisäyksiä:

HATTULA 161

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6776 54-78

y = 524 48-84

z = n. 85

(= Valteenjoen peruskoordinaatit
Juutilan kohdalla)

Kylä: Rahkola

Löytöpaikka: Valteenjoki Juutilan kohdalla
- kivistinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointi-
kertomus 1939, s. 38.

Löydöt:

KM 9617 olkapääkirves. Tuonut H:linnan museoon Hattulan Rahkoilan Juutilan isäntä 25/11 1932. Esine löydetty mullasta, joka on nostettu Juutilan talon läheltä kulkevaa Valteenjokea kesällä 1932 perattaessa, jolloin Juutilan kohdalta kaivettiin n. 1/2 m. Hämeenlinnan museolta saatu ja tammik. 12 p. 1933 diarioon merkitty kivi-kauden löytö, josta suoritettu Smk 50: ja kipsikopio. - Lehtori Felix Seppälän kirjeet 25/11 32 ja 23/XII 32 verifikaateissa. (H:linnan museon luettelonumero 3866).

Ei tallessa, kivikirveitä(?). Tiedot löydöistä ovat Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa, jossa ne mainitaan kesällä 1939 tietoon saatuina ja hukkaan joutuneina esineinä. Ojala kirjoittaa: "Hattulan Rahkoilan kylästä, Metsäkulmalta, Juutilan talon maalta, talon kohdalta, Valteenjoen kaivaustyössä on joen jyrkästä rantatöyrästä löydetty kivikirveitä. Samalta paikalta on löydetty myös olkapääkirves, SKM N:o 9617." Muita tietoja löydöistä ei ole. Löytöjen luonteeseen kivi-kaudena esineinä on suhtauduttu yllä varauksellisesti, koska niistä ei ole varmuutta tässä suhteessa.

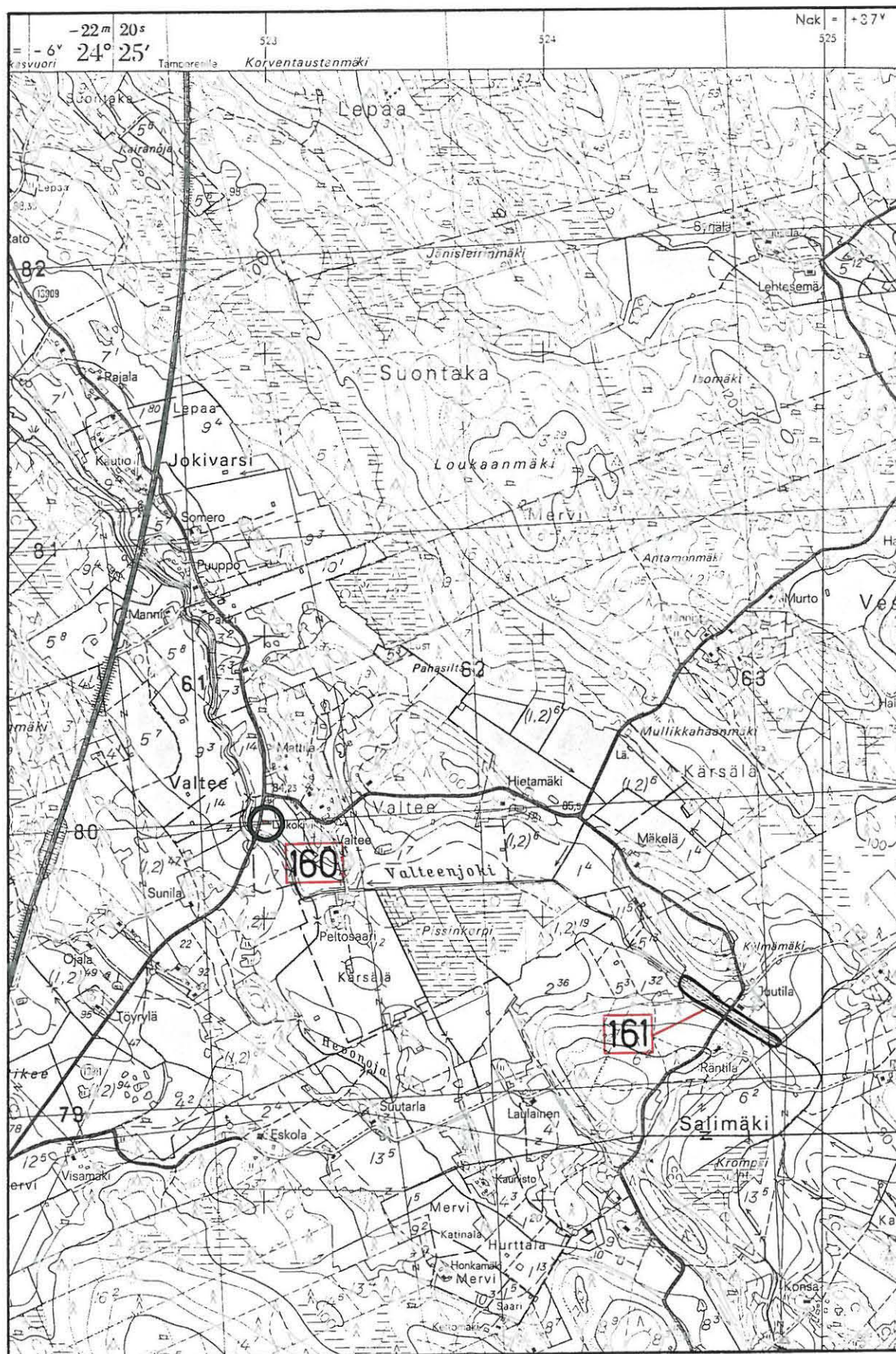
Löytöpaikan sijainti: Esineiden aivan tarkkaa löytöpaikkaa Valteenjoessa, Juutilan kohdalla, ei tiedetä, ja peruskarttaotteelle (s. 283) onkin rajattu joki koko siltä n. 400 m:n matkalta, missä se virtaa Juutilan maiden kohdalla. Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 6 km koilliseen. Juutilan talo on aivan peruskarttaotteelle rajatun alueen keskivaiheilla, sen koillispuolella. Tilan nimi on peruskartalla, kuten Valteenjoenkin.

Inventointi 1985: Juutilassa käytiin 25. lokakuuta. Esineistä tai löytöpaikoista ei tiedetty talossa mitään. Verifikaateissa mainittu "jonkinlainen hatunmuotoinen kiviastia" oli pihalla kaivonkannen päällä; kyseessä on poikkeuksellisen muotoinen luonnonkivi. Valteenjoen tienoita ei tarkastettu, kuten ei Juutilan maita muutenkaan.

Ks. peruskartta s. 283

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 07 HATTULA 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 162

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6774 02-04

y = 521 51-56

z = n. 105-108

(= röykkiöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: RahkolaPaikka: Kettumäki

- kuusi kiviröykkiötä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelys-raunioita, luokka II

Maanomistaja 1986: Jaakkola, Heikki Olavi

Os.: Rahkoila, 13880 HATTULA

Tila: Tasala RN:o 1:80 (1986)/1:63
(peruskarttaotteella)Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 28, n:o 2)

Anna-Liisa Hirviluoto 1961, tarkastus (kertomus: Iältään epämääräisten raunioiden tarkastus Hattulan Rahkoilan kylässä 28.9.1961)

Muita arkistolähteitä: Kaavakartta 1:2000 (lehti B-12) esihist. toimiston karttalaatikossa.Löydöt: -Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 2,7 km pohjoiseen, metsäisen Kettumäen länsilounaisella rinteellä. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuskertomuksen mukaan äärimmäiset röykkiöt ovat n. 50 m:n päässä toisistaan. Alue, jolla röykkiöt ovat, on merkitty yllä mainitulle kaavakartalle, johon Hirviluodonkin kertomuksessa viitataan, mutta ehkä hivenen liiaksi länteen. Oheisen kertomuksen peruskarttaotteelle (s. 314) röykkiöalue on merkitty inventoinnin 1985 perusteella. - Kettumäkeen liittyy myös tieto "aarnivalkeista", ks. LIITTEEN 6A n:o 7 (s. 408).Röykkiöiden kuvaus: Ks. tutkimuksia, varsinkin Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuskertomusta. - Inventointihavaintojen 1985 perusteella röykkiöt ovat mieluiten vanhoja viljelysraunioita, joihin aiemmissakin tutkimuksissa viitataan, eikä niiden joukossa ole rautakautisten röykkiöiden näköisiä. Röykkiöt voivat olla sen "ikivanhan asutuksen" peruja, jonka "mäellä tiedetään olleen" Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan. Paikalla ei ole tilaa esim. Ojalan kertomuksen yleiskartalla 1:20 000 (kartta n:o II) tai vanhalla venäläisellä topografikartalla 1:42 000 (lehti XV-XVI/27).Inventointi 1985: Röykkiöt tarkastettiin 10. kesäkuuta; niitä koskevat havainnot on selostettu edellä. Alue vaikutti säilyneen ennallaan sitten Hirviluodon tarkastuksen. Röykkiöiden ympäristöä ei tarkastettu eikä aluetta tutkittu koekuopin.Valokuvat: Kuva 51 (s. 473)Diat: 13243

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 163

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6773 52-59

y = 520 94-97

z = n. 80-85

(= oletetun löytöalueen peruskoodinaatit)

Kylä: Rahkola

Löytöpaikka: Kankaanniemi
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3453:11 kourutaltta: Löyd. 5 à 6 vuotta sitten räätäli Nylundin perunamaasta Kankaanniemen talon maalta. Ostettu löytäjältä Abraham Engqvistiltä Rahkoilan Metsäkylässä. Yliopp. Frans Äimä (Aejmelaesus) Heinäkuulla 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Esineen oletettu löytöalue, joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 314), sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 2,3 km pohjoisluoteeseen ja Kankaanniemen päärakennuksesta 200 m lounaaseen, Mierolanvirran pohjoisosan itärannalla. Alue on kooltaan n. 80 x 40 m. Peruskartalta katsottuna se näyttää olevan nykyään puutarhana tai puistona.

Inventointi 1985: Löytöpaikkaa selviteltiin Kankaanniemen talossa (jonka nimeä ei ole peruskartalla) 20. kesäkuuta. Vanha-isäntä sanoi, että hänen käsittääksensä löytötiedoissa mainittu perunapelto on juuri edellä kuvattu alue. Aluetta ei tarkastettu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 164

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6773 22

y = 521 33

z = 86

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: RahkolaLöytöpaikka: Sommarro

- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: Nils Cleve 1930, tarkastusLöydöt:

KM 9162 tasavartinen pronssisolki. Soljen löysi tarkastaja H.A. Lumme elokuussa 1929 Hattulan Rahkoilan kylässä lähellä uutta kirkkoa sijaitsevan huvilansa kanatarhasta omenpuita istuttaessaan. Löytöpaikka on kivisellä mäellä, kana-aitauksena. Huvilan nimi on Sommarro. Tarkastaja H.A. Lumpeen 14.1.1930 museoon tuoma solki, joka lunastettiin 100 Smklla, jota paitsi hra Lummelle annettiin Suomen Pankin Setelipainossa tehty metallijäljennös soljesta.

Ei tallessa, poltettuja luunsiruja. Lydöistä kirjoittaa Nils Cleve tarkastuskertomukseensa: "Aukaisin löytöpaikalle muutamia koekuoppia. Maa oli, varsinkin soljen löytöpaikalla (kts. kuv. 7830), hyvin musta. Muutamia poltettuja luunsiruja tuli myöskin näkyviin, mutta on kuitenkin muistettava, että kanatarha muutenkin on täynnä kanoja varten sinne heitettyjä luunpalasia." Cleven kertomukseen on lisätty lyijykynällä: "(poltettuja?)". Löytöjä ei ole museon kokoelmissa, Cleve lieenee jättänyt ne löytöpaikalle, ja on siis epävarmaa, ovatko luunsirut esihistoriallisia.

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 1,9 km pohjoisluoteeseen, uudesta kirkosta 200 m kaakkoon ja Sommarron huvilasta, jossa toimii nykyään mm. Rahkolan posti, 20-30 m itäkoilliseen. Sommarro-nimeä ei ole peruskartalla, eikä löytöpaikan täsmällinen sijainti ilmene Cleven tarkastuskertomuksesta tai löytötiedoista, mutta löytöpaikan sijainti selvisi inventoinnissa 1985. Itse paikalla löytöpaikan voi määrittää hyvin tarkasti Cleven valokuvien perusteella.

Paikan kuvaus: Ks. Cleven tarkastuskertomusta ja yllä olevia löytöiетоja; oheisessa inventointikertomuksessa on katsottu parhaaksi luokitella paikka nykyisten tietojen ja löytöjen perusteella vain rautakautiseksi löytöpaikaksi, vaikka Cleve pitääkin sitä kertomuksessaan todennäköisesti kalmistona. - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että löytöpaikka on itään viettävällä rinteellä ja että se on nykyään vihennesmaana.

Inventointi 1985: Löytöpaikka selvisi inventoinnissa 20. kesäkuuta, jolloin paikka myös tarkastettiin. Paikalla olevan vihannesmaan pinnalla ei havaittu löydöksiä. Koekuoppia paikalle

ei tehty. Löytöpaikan selvityksessä saatiin apua Sommarron huvilan omistajilta.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 165

Peruskartta 2132 07 HATTULA

A: x = 6773 13

y = 522 26

z = 85

(= kuppikiven ja peltosaarekkeen, jossa mahdollisesti rautakutinen polttokalmisto, peruskoordinaatit)

B: x = 6773 10

y = 522 26

z = 85

(= edellisten vieressä olevan röykkiön peruskoordinaatit)

Kylä: Pappila

Löytöpaikka: Pappilanniemi 1

- kuppikivi peltosaarekkeessa, jossa mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) sekä näiden vieressä rautakautinen röykkiö (B), luokka I

Maanomistaja 1986: Pappilanniemen sairaalan kl

Os.: 13930 PAPINSALMI

Tila: Pappilanniemi RN:o 6

Tutkimukset: Helmer Salmo 1964, tarkastus

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 6. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovierasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 23636:1 ja 2 särmikäs kvartsikappale (iskos?) ja saviastian kylkipaloja 2 kpl (:2). Inventointilöydöt 1985. Alanumero 1 on peltosaarekkeesta, jossa kuppikivi on (A), läheltä saarekkeen lounaiskulmaa ja n:o 2 on viereisestä röykkiöstä (B), röykkiön korkeimmalta kohdalta n. 1 m kaakkoon, n. 30-40 cm:n syvyydestä. Diar. 29.7.1986

Muinaisjäännösten sijainti: Peltosaareke, jossa on mahdollisesti polttokalmisto, kuppikivineen (A) sekä röykkiö (B) sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 1,8 km pohjoisluoteeseen ja Pappilanniemen sairaalasta 350 m koilliseen. Muinaisjäännökset ovat n. 15 m:n päässä toisistaan loivasti länteen viettävässä peltomaastossa ja ne ovat kauttaaltaan viljellyn peltoalueen ympäröimiä.

Muinaisjäännösten kuvaukset (inventointimuistiinpanojen 1985 mukaan, mitat askel- ja arviomittoja):

Kuppikivi: Koko n. 1 x 1 m ja korkeus n. 50 cm. Osa kivistä lohkaistu pois ja jäljellä olevassa osassa, joka käsittää ehkä n. 2/3 alkuperäisestä kivistä, on 7 "uhrikuoppaa". Ks. myös Helmer Salmon tarkastuskertomusta.

Peltosaareke, jossa kuppikivi on: Koko n. 13 x 11 m, korkeus n. 1 m. Tasapintainen, suurimmaksi osaksi turpeen peittämä, paitsi että saarekkeen pohjoispuoliskolla on runsaasti peltokiviä. Saarekkeessa kasvaa myös tiheä tuomipuska, jonka peitossa mm. kuppikivi on. Peltoa on kynnetty tiukasti saarekkeen liepeitä

pitkin, ja tämän vuoksi saareke on muuttunut hieman kulmikkaaksi. Inventoinnissa 1985 saarekkeeseen tehtiin 7 koekuoppaa, joista kuusi saarekkeen eteläpuoliskolle ja yksi saarekkeen pohjoispäähän. Yhdestä kuopasta löytyi KM 23636:1, muissa ei ollut löytöjä. Pohjoispuoliskon peltokivet estivät enemmän kaivamisen täällä. Koekuoppien koko oli n. 50 x 50 cm ja ne kaivettiin 35-50 cm:n syvyisiksi, pohjamaahan, karikkoon asti. Koekuopissa oli runsaasti kiviä ja kaikissa niissä oli myös jonkin verran pieniä hiilenpaloja. Löydöllisessä koekuopassa oli pieni hiilipesäkekin. Inventoinnissa ei siis saatu varmistettua, onko saarekkeessa polttokalmistoa, mutta kuppikiven ja edellä selostettujen havaintojen perusteella tätä voidaan pitää mahdollisena. - Helmer Salmo kirjoittaa saarekkeesta lyhyesti vain, että "kiven ympärillä on kalmiston tapaista, hieman kumpuomaisesti kohoavaa kiveystä".

Edellisten vieressä oleva röykkiö: Sijaitsee saarekkeesta n. 15 m etelään. Koko n. 5,5 x 4 m, korkeus n. 1 m. Hyvin nätti turpeen peittämä röykkiö, jossa turpeesta pistää esiin joitakin kiviä. Röykkiön liepeille on heiteltä pellosta muutamia pienehköjä kiviä. Röykkiöön inventoinnissa 1985 tehtyjen kolmen koekupan perusteella kiven- ja maansekainen. Vasta kolmannesta koekuopasta löydettiin KM 23636:2. Kuopassa oli myös jokunen hiilenpala ja heti turpeen alla posliiniastian paloja ja lääkepullo, jotka pantiin kuoppaa täytettäessä takaisin turpeen alle. Kaksi muuta koekuoppaa olivat löydöttömiä, ja ne tehtiin röykkiön laella ja laen viereen. Löydöttömien kuoppien koko oli n. 50 x 50 cm ja ne kaivettiin myös n. 50 cm:n syvyisiksi, raakaan maahan asti. Röykkiön laelle tehdyssä kuopassa oli hyvin runsaasti kiviä n. 50 cm:n paksuudelta, mutta toisessa kuopassa kiviä oli vähemmän. - Helmer Salmo kirjoittaa röykkiöstä kertomuksessaan lyhyesti vain, että "n. 20 m uhrikiven itäpuolella on toinen matalahko kumpu, n. 7-8 m halkaisijaltaan".

Inventointi 1985: Kohteet tarkastettiin 7. ja 10. kesäkuuta. Koska paikalta ei ollut entuudestaan löytöjä, ja koska varsinkin saarekkeen luonne ei ollut ulkonäön peusteella varma, siihen sekä röykkiöön tehtiin joukko koekuoppia. Ympäröiviä peltoalueita ei tarkastettu inventoinnissa.

Valokuvat: Kuvat 52-55 (s. 473 - 474)

Diat: 13244-246

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 166

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 80

y = 522 06

z = n. 87

(= Pappilanniemen sairaalan päära-
kennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Pappila

Paikka: Pappilanniemi 2

- hävitetty kuppikivi, luokka III

Tutkimukset: -

Kuppikiven sijainti: Kiven tarkkaa sijaintipaikkaa ei tiedetä, mutta kivi on sijainnut oletettavasti Pappilanniemen sairaalan päärakennuksen kohdalla tai päärakennuksen lähiympäristössä. Sairaala sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta vajaat 2 km pohjoiskoilliseen, Vanajaveden Pappilansalmen itäpuolella.

Kiven kuvaus: Kiven koosta, "uhrikuoppien" lukumäärästä tms. ei ole tietoja. Kivi on hävitetty Pappilanniemen sairaalaa rakennettaessa n. 1959-61/62.

Inventointi 1985: Kuppikivestä saatiin tietää inventoinnissa 7. kesäkuuta; aiempia tietoja siitä ei ole. Kivestä kertoi Pappilanniemen sairaalan puutarhuri Kaarlo Vuorinen, kun hänen puheillaan käytiin läheisen kohteen HATTULA 165 johdosta. Vuorinen kertoi nähneensä kappaleiksi räjäytetyn uhrikiven sairaalatyömaalla n. 1959-61/62, jolloin sairaalaa rakennettiin. Missä kivi oli alunperin sijainnut, sitä Vuorinen ei tiennyt, mutta epäilemättä se on ollut jossain sairaalan päärakennuksen tienoilla. Vuorisella ei ollut myöskään lähempää muistikuvaa kiven ulkonäöstä. Räjäytettyjen palasten kohtaloa hän ei tiennyt myöskään. Vuorisen kertomus kuppikivestä, jossa on ollut "uhrikuoppia", vaikutti luotettavalta; HATTULA 165 kuppikivi oli hänelle entuudestaan tuttu. Mäkialuetta, jossa Pappilanniemen sairaala on, ei tutkittu inventoinnissa. Päärakennuksen lähiympäristö on rakennettua aluetta tai hoidettua puutarhaa. Alueelta ei tunneta muita esihistoriallisia löytöjä.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 167

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 77

y = 521 43

z = n. 78-80 (veden pinta)

(= likimääräisen löytöpaikan peruskoodinaatit)

Kylä: Mierola/PappilaLöytöpaikka: Mierolanvirta 1
- kivilautainen löytöpaikkaTutkimukset: -Muita arkistolähteitä: Elias Leppä-ahon kirje, Eläinpääkirves
N:o 5235, päivätty Hämeenlinnassa heinäkuun
6. p:nä 1960. Esihist. toimiston top. arkisto.Löydöt: Hämeenlinnan museo 5235 suippohamarainen reikäkirves. Löydetty 8.4.1959 Hattulan Mierolankylästä Mierolan virran perkaus- ja syvennystyömaalta, (tietojen mukaan) sillasta n. 400 m etelään päin keskeltä jokea. Esine nousi pinnalle ruoppauskauhassa.Löytöpaikan sijainti: Esine on löydetty Mierolanvirrasta, Hattulan vanhalta kirkolta 1,4 km pohjoisluoteeseen, mutta yllä olevista löytötiedoista poiketen, jotka ovat myös Elias Leppä-ahon kirjeessä, löytöpaikka sijaitsee Mierolan (vanhasta) sillasta n. 250 m itään. Esineen löytöpaikka voidaan määrittää kutakuinkin tarkkaan Leppä-ahon kirjeessä olevan karttaluonnoksen avulla, joten Leppä-ahoon erehtynyt ilmansuunnan suhteen ja arvioinut etäisyyden sillasta liian pieneksi. Leppä-ahon kirjeen mukaan esine oli n. 3 m vesirajan alapuolella, jonka korkeus merenpinnasta on peruskartan mukaan nykyään 79,4 (78,00-79,80) m. Mierolanvirasta on löydetty myös muita kiviesineitä (kohteet HATTULA 168-171).

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 168

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 70

y = 521 40

z = 78-80 (veden pinta)

(= arvioidun löytöpaikan peruskoodinaatit)

Kylä: Mierola/Pappila

Löytöpaikka: Mierolanvirta 2

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 37.

Löydöt:

KM 3453:10 epämuotoinen kappale kivitaltasta ("oli nähtävästi löydettyäessä ollut kokonainen taltta", ks. lähemmin pääluettelosta). Löyd. Mierolan virrasta sillan yläpuolelta Alhaisten talon kohdalla (Mierolan kylässä?) kolmattakymmentä vuotta sitten. Löytäjä, eräs työmies oli myynyt sen 80 pennistä Kustaa Olkkolalle Ihalempsisissa, jolta hra Äimä esiinnee osti. Frans Äimä (Aejmelaesus) Heinäkuulla 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin. Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa on edellä oleviin pääluettelon löytötietoihin vielä lisätieto, jonka mukaan esine on löytynyt virran rantatöyrystä.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 1,4 km pohjoisluoteeseen, Mierolanvirran rantatöyrystä, Alhaisten talon kohdalla, oletettavasti virran etelärannalla, jonka puolella Alhaisten talo on. Mierolanvirrasta on löydetty muitakin kiviesineitä (kohteet HATTULA 167 ja 169-171).

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 169

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 70-83

y = 521 22-52

z = n. 78-80 (veden pinta)

(= Mierolan virran vanhan sillan
ylä- eli itäpuolisen osan perus-
koordinaatit)

Kylä: Mierola/Pappila

Löytöpaikka: Mierolanvirta 3

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 6280:3 tasataltta. L. työmies Robert
Lindstedt v. 1911 virtaa syventäessään kes-
kellä jokea Mierolan kylän sillan ylipuolel-
ta. Mikael Salmiselta 18/II 1913 35 mk:sta
lunastettuja kiviesineitä.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa Mierolan vir-
rassa, Hattulan vanhalta kirkolta 1,4 km pohjoisluoteeseen, ei
tiedetä, mutta löytötietojen mukaan se on jossain vanhan sillan
yläpuolella eli virran sillan itäpuoleisella n. 300 m:n pitui-
sella osalla, joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 314). Mie-
rolan virrasta on löydetty muitakin kiviesineitä (kohteet HATTU-
LA 167, 168, 170 ja 171), joista pari oheisen esineen löytöa-
lueelta.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 170

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 80

y = 521 22

z = n. 76-78

(= Mierolan vanhan sillan peruskoordinaatit, jonka rakennustöissä esineet on löydetty)

Kylä: Mierola/Pappila

Löytöpaikka: Mierolanvirta 4
- kivitienlähtöinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 39

Löydöt:

Ei tallessa(?), kiviesineitä. Löydöistä kirjoittaa Sirkka Ojala inventointikertomuksensa kesällä 1939 tiedoksi tullessa ja huokaa joutuneina esineinä: "..., Mierolan virrasta oli sillan rakennustöissä v. 1919 löydetty useita kiviesineitä ja kuparirahoja. Lautturi Juhan Ekholmin kertoman mukaan olivat esineet joutuneet vieraspaikkakuntalaisille, virran ruoppaustyön suorittajille." Esihist. toimiston arkiston tietojen mukaan esineitä ei ole myöhemminkään toimitettu mihinkään museoon. - Kuparirahat ovat LIITTEEN 9A n:o 8 (s. 435).

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka on Mierolan vanhan sillan kohdalla, Hattulan vanhalta kirkolta 1,4 km pohjoisluoteeseen. Mierolanvirrasta on löydetty myös muita kiviesineitä (kohteet HATTULA 167-169 ja 171).

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 171

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 70 - 6773 25

y = 520 90 - 521 52

z = n. 78-80 (veden pinta)

(= Mierolanvirran peruskoordinaatit)

Kylä: Mierola/Pappila

Löytöpaikka: Mierolanvirta 5

- kivistinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta:

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 28, n:o 52.

Löydöt:

KM 1869:49 taltta. Löyd. Mierolan koskesta. Heikelin teoksen mukaan ostettu Lotin talosta. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä. Kts. S.My. pöytäk.

Löytöpaikan sijainti: Esine on löydetty Mierolan koskesta eli Mierolanvirrasta, Hattulan vanhalta kirkolta 1,4 km pohjoisluoteeseen, mutta sen tarkempaa löytöpaikkaa virrassa ei tiedetä. Virran pituus on n. 900 m. Mierolanvirrasta on löydetty muitakin kiviesineitä (kohteet HATTULA 167-170).

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 172

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 76

y = 521 20

z = 79-80

(= kuppikiven peruskoordinaatit)

Kylä: Mierola

Paikka: Mierolan sillankorva

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 198 :

Os.:

Tila: Kylän yhteismaata

Tutkimukset:

Helmer Salmo 1957, tarkastus

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 5. Kanta-Hämeen seutukaa-valiitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Toivo Sännälän kirjeet, päivätty Hattulassa 16.9. ja 14.10.1957, lehtileikkeineen esihist. toimiston top. arkistossa.

Kaavakartta 1:2000 (lehti B11) esihist. ts-to:n karttalaatikossa ja ote tästä top. arkistossa.

Kuppikiven sijainti: Kivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 1,5 km pohjoisluoteeseen, Mierolan vanhan sillan korvassa, Mierolanvirran etelärannalla. Kivi on n. 10 m:n päässä rannasta. Se on merkitty peruskartalle muinaisjäännösmerkillä ja myös yllä mainituille kartoille.

Kiven kuvaus: Ks. tutkimuksia ja muita arkistolähteitä.

Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin ja kuvattiin 7. kesäkuuta. Lähiympäristöä, joka on varsin taaajaan rakennettua, ei tarkastettu.

Valokuvat: Kuvat 56-58 (s. 474 - 475) sekä F 68910

Diat: 13247, 13248

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 173

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x= 6772 65

y = 521 13

z = n. 87

(= Lottilan tilan paikan peruskoodinaatit)

Kylä: Mierola

Löytöpaikka: Plotti (Lotti, Lottila) (?)

- kivikautinen löytöpaikka, mahdollisesti kaksikin

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: C.A. Gottlund, Antiquariska Anteckningar I. Nylands och Tavastehus Län. S. 204. Museo-viraston kirjasto.

Löydöt:

Ei tallessa (?), kaksi kiviesinettä. Tiedot löydöistä ovat yllä mainituissa ns. Gottlundin kokoelmissa: "Mierola by, Plotti gård, Hendrik Hendrikson ... har 2 Thorviggar". Muita tietoja esineistä ei ole ja ne lienevät joutuneet hukateille.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikasta tai -paikoista ei ole tietoja, mutta tietenkin on mahdollista, että esineet on löydetty jostain Plottin tilan tienoilta, jossa niitä on säilytettykin. Plotti sijaitsee - tai on sijainnut - Hattulan vanhalta kirkolta 1,4 km pohjoisluoteeseen, Mierolanvirran eteläpuolella, Mierolan tiheässä taloryhmässä. Ero Mäntylän Hattulan historian (1976) paikannimihakemistossa plotti on nimillä Lotti, Lottila. Tilan nimeä ei ole nykyisellä, 1976 painetulla tai vanhalla 1961 painetulla, peruskartalla, mutta se on Sirkka Ojalan Hattulan inventointikertomuksen 1939 kartalla n:o II (Lottila). - Inventoinnissa 1985 aluetta ei tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 174 A ja B

Peruskartta 2132 07 HATTULA

A: x = 6772 61

y = 521 18

z = n. 87

(= Rokkalan tila A:n peruskoordinaatit)

B: x = 6771 95

y = 520 08

z = n. 92

(= Rokkalan tila B:n peruskoordinaatit)

Kylä: MierolaLöytöpaikka: Rokkala(?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -Löydöt:

KM 2218:160 (204) kehdonanturan muotoista kuokkaa muistuttava teräase. Saatu 20/II 74 Ven.karj. Vasilij Agafanoffilta, joka oli saanut sen Rokkalan talosta Hattulan Mierolan kylästä. C.A. Gottlundin kokoelmaa, Hist. Museon lunastettu. (Kts. S.M.Y:n vuosikert. 22/V 83 ja pöytäk. s. 753).

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole tietoja, mutta on tietysti mahdollista, että se on jossain Rokkalan tienoilla, josta esine on alunperin saatukin. Mierolan kylästä on tiedossa kaksi Rokkala-nimistä paikkaa, joista toinen (A) sijaitsee (tai on sijainnut) Hattulan vanhalta kirkolta n. 1,3 km pohjoisluoteeseen, Mierolan sillan eteläpuolella ja toinen (B) Hattulan vanhalta kirkolta 1,7 km luoteeseen, Parolan taajaman itäosassa. Kummasta paikasta esine on saatu, ei ole tiedossa. Paikkojen nimiä ei ole nykyisellä 1976 painetulla tai vanhalla 1961 painetulla peruskartalla, mutta ne ovat Sirkka Ojalan Hattulan inventointikertomuksen 1939 kartalla n:o II, jonka mukaan paikat on määritelty peruskartalla. Eero Mäntylän Hattulan historian (1976) mukaan tilasta on käytetty nimiä Rokkala, Rokka ja Koivisto. Jälkimmäisiäkään nimiä ei ole peruskartoilla, mutta paikka B on em. Ojalan kartalla nimellä Rokka. Mäntylän teoksesta ei ilmene Rokkalan sijainti Mierolassa, muuten kuin, että se on Parolassa, jolla tarkoitetaan siis Ojalan kartan Rokkaa (B). Muuten Mäntylän kirjasta saa sen käsityksen kuin Mierolassa olisi vain yksi Rokkala, ja avoimeksi jää siis, kummasta paikasta esineen löytötiedoissa on kyse.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 175

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 28-42

y = 520 89 - 521 02

z = 87,5

(= arvioidun löytöalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Mierola

Löytöpaikka: Mierola-Parola -maantien varsi
- rautakautinen(?) löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 9563:1 lattea kiilleliuskeinen hioin. Löytänyt 26.5.1932 maanv. Jalmari Lotti Hattulan pitäjän Mierolan kylästä, Mierola-Parola -maantien vieressä sijaitsevasta pellostä savimaasta äestäessään. Pelto on Mierolasta n. 1/2 km Parolaan päin. Maisteri Urho Tuomolan 23.9.1932 lähettämä ja maanv. Jalmari Lottin lahjoittama esine.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkkaa löytöpaikkaa ei tiedetä, mutta löytötietojen perusteella arvioitu löytöalue, joka on rajattu peruskarttaotteelle (s. 314), sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 1,2 km luoteeseen. - Inventoinnissa 1985 löytöpaikkaa ei selvitelty eikä arvioitua löytöaluetta tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 176

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6771 78-93

y = 521 04-17

z = n. 89-96

(= sen alueen peruskoordinaatit,
jossa kuppikivi on ollut)

Kylä: Hurttala

Paikka: Penttilän haka

- hävitetty kuppikivi, luokka III

Tutkimukset:

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi
(s. 15-16, n:o 9)

Kiven sijainti: Kuppikiven tarkka paikka Penttilän haassa ei ole tiedossa, mutta peruskarttaotteelle (s. 314) on rajattu se n. 150 x 120 m:n laajuinen alue, jonka haka on käsittänyt. Alue sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 800 m luoteeseen, Kalliolan kartanon pohjoispuolella. Alue on nykyään jo puoliksi omakotitaloaluetta muun osan aluetta ollessa vielä rakentamattomaa, puustoa kasvavaa maastoa. Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o II paikka on merkitty suunnilleen peruskarttaotteelle rajatun alueen eteläosaan.

Kiven kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta.

Inventointi 1985: Kiven sijaintia selvitettiin Kalliolassa 16. lokakuuta. Asiasta ei tiedetty täällä kuitenkaan mitään; edellä kuvattu Penttilän haan sijainti ja laajuus osattiin kuitenkin neuvoa. Isäntä sanoi lisäksi, että rakentamaton osa aluetta tullaan myymään kunnalle lähitulevaisuudessa, jollei ole jo myyty. Aluetta ei tutkittu inventoinnissa.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 177

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 06

y = 521 41

z = n. 87,5

(= oletetun löytöpaikan peruskoodinaatit)

Kylä: Mierola/HurtualaLöytöpaikka: Penttilä
- kivitautinen löytöpaikkaTutkimukset: -Löydöt: Hämeenlinnan museo 3288 nuolenkärki piikiveä. L. Hattulan Mierolasta syks. -28 tielle tuodun hiekan joukosta. Hiekanottopaikka on n. 1 km:n päässä Mierolan sillasta Hämeenlinnaan päin. Lyseol. Kai Laitilan museoon tuoma 6/9 30.Löytöpaikan sijainti: Oletettu löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta vajaan 800 m pohjoisluoteeseen, Mierolan vanhasta sillasta n. 800 m eteläkaakkoon ja Penttilän päärakennuksesta 100 m luoteeseen, Hämeenlinna-Pälkäne -valtatien ja vanhan tien välillä, jälkimmäisen varressa, tien länsipuolella. Paikka on aivan Mierolan ja Hurttalan kylän rajalla, mutta kuitenkin juuri ja juuri jälkimmäisen puolella, vaikka löytötiedoissa mainitaankin kyläksi Mierola. Oletetun löytöpaikan sijainti varmistui inventoinnissa 1985, vaikka myös löytötiedot viittaavat samoille paikoille.Paikan kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan paikalla oleva hiekkakuoppa on peitetty ja siinä on 1,5 m:n korkuinen töyräs. Paikka on länteen viettävällä rinteellä.Inventointi 1985: Jo löytötietojen maininnan "... n. 1 km:n päässä Mierolan sillasta Hämeenlinnaan päin" perusteella löytöpaikan saattoi arvioida sijaitsevan vanhan tien varressa, jossain Penttilän vaiheilla. Koska alueella ei ollut kuitenkaan mitään hiekkakuoppaa peruskartalla, asiaa tiedusteltiin 24. kesäkuuta Rahkoilan kylän Kankaanniemen talossa, Mierolan sillasta noin kilometrin pohjoiseen. Vanhaisäntä ja -emäntä muistivatkin kaksi vanhaa hiekkakuoppaa vanhan tien varressa, Mierolan sillalta Hämeenlinnaan päin. Toinen näistä on ollut kuulemma n. 600 m:n päässä sillasta ja toinen on edellä kuvattu paikka. Muita hiekkakuoppia, jotka voisivat tulla kyseeseen löytöpaikkana, eivät haastatellut muistaneet. Tarkastuksessa kuoppa osoittautui sitten peitettyksi, eikä paikkaa tai sen ympäristöä tutkittu sen enempää.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 178

Peruskartta 2132 07 HATTULA

A: x = 6771 48

y = 521 65

z = n. 92

(= löytöpaikka A:n peruskoordinaatit)

B: x = 6771 43

y = 521 61

z = 90

(= löytöpaikka B:n peruskoordinaatit)

Kylä: Hurttala

Paikka: Vanha kirkko NNW

- keskiaikaisen (?) kuivan puolustushaudan(?) jäännöksiä, luokka II/III

Tutkimukset:

Knut Drake ja Antero Sinisalo 1955, tarkastus (kertomus: Kaivanto vanhan kirkon luona, hist. toimiston top. arkisto)

Muita arkistolähteitä: A. Linnakankaan kirje, päivätty Hämeenlinnassa 15.9.55, Muinaistieteelliselle toimikunnalle, Helsinki. Em. kertomuksen yhteydessä hist. toimistossa.

Löytöpaikkojen sijainnit: Yllä mainitun kertomuksen selostuksen perusteella jäännöksiä on löydetty ainakin kahdesta paikasta, joista toinen (A) sijaitsee Hattulan vanhasta kirkosta n. 100 m pohjoisluoteeseen, puutarhuri Arvi Linnevuoren tontilleen 1955 rakentaman asuinrakennuksen kaakkoiskulman kohdalla ja toinen (B) tästä n. 75 m lounaaseen, Kirkkolan talon navetan kaakkoiskulman kohdalla. Lisäksi A. Linnakankaan kirjeessä sanotaan, että "...kaivanto (on) paljastunut aikaisemminkin (Linnevuoren) naapuritontilla rakennusten pohjia kaivettaessa,..."; jälkimmäisten paikkojen tarkemmat sijainnit eivät ole kuitenkaan tiedossa. Paikan A sanotaan Linnakankaan kirjeen tiedoissa, joita Drake ja Sinisalo siteeraavat, olevan kirkolta n. 60 m pohjoiseen, mutta tutkijain selostuksen perusteella on kyse talosta, joka sijaitsee kirkkorakennuksesta 100 m pohjoisluoteeseen. - Inventoinnissa 1985 paikkoja tai ympäristöä ei tarkastettu.

Jäännösten kuvaus: Ks. Draken ja Sinisalon kertomusta. - Kertomuksen perusteella jäännöksissä lienee lähinnä kyse kuivan vallihaudan jäänteistä, jotka voivat olla peräisin keskiajalta. Löytöpaikoilla A ja B jäännökset ovat tuhoutuneet rakennustyössä, joten paikat olisi luokiteltava lähinnä luokkaan III, mutta koska jäännöksiä lienee jäljellä aivan paikkojen lähiympäristössäkin, ainakin paikkojen A ja B välillä, sikäli kun eivät ole tuhoutuneet, on edellä huomioitu luokituksessa myös luokka II.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 179

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6771 44

y = 521 72

z = 91-92

(= kuppikiven nykyisen, mahdollisesti sekundaarisen, sijaintipaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hurttala

Paikka: Vanha kirkko N

- kuppikivi, luokka I

Maanomistaja 1986: Nieminen, Otto J.

Os.: Lomatie 2, 13720 PAROLA

Tila: Mäenrinne RN:o 2:71

Tutkimukset:

Jouko Voionmaa 1936, tarkastus

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 7, n:o 1)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 4. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Kirjeitä v:lta 1879, 1935, 1953 ja 1957, karttaluonnos v:lta 1935 ja piirros v:lta 1917 esihist. toimiston top. arkistossa.

Kaavakartta 1:2000 (lehti B10) esihist. toimiston karttalaatikossa.

Carl Carlstedt, Uhrikivi Hattulan vanhan kirkon luona. Kotiseutu 1910. Helsinki 1910. S. 363 ja A.M. T(allgren), Suomen uhrikivet. Kotiseutu N:o 10, 1917. Helsinki 1917. S. 98, n:o 8.

Kiven nykyinen sijaintipaikka: Kivi sijaitsee Hattulan vanhasta kirkosta n. 90 m pohjoiskoilliseen, Vanajaveden rantaan vievän sivutien varressa, tien pohjoispuolella, muutaman metrin päässä tiestä ja parin metrin päässä omakotitalon seinästä. Paikka on omakotitalon tontin eteläosaa.

Kiven alkuperäinen sijaintipaikka: Jouko Voionmaan ja Sirkka Ojalan kertomusten mukaan kivi on sijainnut alunperin sen rakennuksen kohdalla, jonka vieressä se nyt on. Kivi on ollut jokseenkin keskellä rakennuksen paikkaa ja näin ollen n. 5-10 m lähinnä pohjoisluoteeseen kiven nykyisestä sijaintipaikasta. Edellä olevat koordinaatit käyvät siis hyvin myös kiven alkuperäisen sijaintipaikan koordinaateista. Voionmaan tarkastusvuonna, 1936, kivi oli siirrettynä n. 10 m:n päässä talon kaakkoiskulmasta etelään ja Ojalan inventointivuonna, 1939, kivi siir-

rettiin aivan rakennuksen luoteisnurkalle, jossa se oli Ojalan käydessä paikalla (vrt. Voionmaan ja Ojalan karttoja toisiinsa). - Yhdessä top. arkistossa olevassa kirjeessä (Hattula, 14.10.1957, kirj. Toivo Sännälä) sanotaan lisäksi, että kiveä olisi siirretty jo aiemminkin, ennen edellä selostettuja Otto Niemisen 1930-luvulla tekemiä siirtoja. Kiven alkuperäinen sijaintipaikka ei kirjeestä ilmene, mutta jossain vanhan kirkon liepeillä se on kuitenkin ollut. Kirjeen tiedot siirtelystä ovat kuitenkin vahvistusta vailla, missään muissa lähteissä asiaa ei mainita.

Kiven kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta.

Inventointi 1985: Kivi tarkastettiin 7. kesäkuuta. Kivestä otettiin valo- ja diakuvat; ympäristöä ei tutkittu inventoinnissa.

Valokuvat: Kuvat 59 ja 60 (s. 475) sekä F 68917

Diat: 13249-252

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 180

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6771 46

y = 521 84

z = 80

(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hurttala

Paikka: Korjunniemi (Solitander) 1

- hävitetty, hyvin epävarma rautakautinen hauta, luokka III

Tutkimukset: Helmer Salmo 1963, tarkastus

Löydöt: -

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Vanajaveden länsirannalla, Hattulan vanhasta kirkosta 180 m itäkoilliseen, Solitanderin huvilasta 40 m eteläkaakkoon ja peruskartalle merkitystä saunarakennuksesta 15 m lounaaseen eli kirkolle päin, kuten Helmer Salmo kirjoittaa. Rantaan, jossa on rautakautinen löytöpaikka kohde HATTULA 181, on paikalta n. 40 m. Paikan tarkka sijainti selvisi inventoinnissa 1985 Helmer Salmon selostuksen avulla. Nimia Korjunniemi tai Solitander ei ole peruskartalla.

Paikan kuvaus: Paikka on loivasti kaakkoon viettävää maastoa, jossa kasvaa nykyään korkeaa pusikkoa ja heinää. Alue vaikuttaa ent. pellolta. Paikalla ei ole enää näkyvissä minkäänlaista latomusta, jollaisesta Salmo kirjoittaa, eikä mitään tällaiseen viittaavaa jäännöstäkään. Paikalla on kuitenkin n. 60 x 40 cm:n laajuinen ja n. 30 cm:n korkuinen kiinteä maakivi, joka on ehkä Salmon mainitsema iso maakivi, jonka vieressä latomus on (ol-lut). Ympäristössä ei ole muita vastaavankokoisia kiviä. Inventoinnissa 1985 tehdyssä parissa pienessä koekuopassa ei havaittu hiilipitoista tummaa maata, josta Salmo niinikään kirjoittaa, eikä mitään muutakaan mainittavaa. Maaperä oli kuopissa savea. - Salmon oletus mahdollisesta, täysin tuhotusta (rautakautisesta) haudasta vaikuttaa hyvin epävarmalta sekä hänen selostuksestaan päätellen että inventointihavaintojen perusteella.

Inventointi 1985: Paikan sijainti selvitettiin ja paikka tarkastettiin 20. kesäkuuta; edellä on jo esitetty tarkastuksen tulokset. Myös paikan ympäristö tarkastettiin, mutta missään ei näkynyt mitään mainittavaa. Muita koekuoppia ei kuitenkaan tehty kuin edellä mainitut.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 181

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6771 46

y = 521 89

z = n. 79

(= sen laiturin peruskoordinaatit, jonka vierestä esine on löydetty)

Kylä: Hurttala

Löytöpaikka: Korjunniemi (Solintander) 2

- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: Jorma Leppäaho 1952, tarkastus

Löydöt:

KM 13090 rautainen keihäänkärki. L. laitospies Väinö Blomqvist syks. 1934 Hattulan pittäjän Korjunniemestä Solitanderin huvilalueelta Vanajaveden länsirannalta 200-300 m Hattulan keskiaikaisesta kirkosta itäkoilliseen vanhan huvilan kivilaiturin vierestä rantavedestä, vesirajasta. Laitospies Väinö Blomqvistiltä 2.10.1952 500 :-lla Hämeenlinnan museon välityksellä lunastettu esine. Ks. myös J. Leppäahon tarkastuskertomusta top. arkistossa.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka sijaitsee Hattulan vanhasta kirkosta 220 m itäkoilliseen ja Solitanderin huvilasta n. 70 m kaakkoon, Vanajaveden länsirannalla. Paikalla on rannassa edelleen vanha laituri, jonka vierestä esine on löydetty. Löytöpaikan tarkka sijainti selvisi inventoinnissa 1985 löytötietojen ja Leppäahon kertomuksen selostuksen avulla. Nimiä Korjunniemi tai Solitander ei ole peruskartalla. Löytöpaikasta n. 40 m länsiluoteeseen on kohde HATTULA 180.

Inventointi 1985: Löytöpaikka selvitettiin ja alue tarkastettiin 20. kesäkuuta. Mitään mainittavaa paikalla ei ollut nähtävissä, ks. myös kohdetta HATTULA 180.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 182

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6771 34

y = 521 63

z = 90

(= arvioidun löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hurttala

Löytöpaikka: Sipilä-Marttila
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 38.

Löydöt:

KM 3453:8 tasataltta. Säilytetty jo kolme sukupolvea Marttilan talossa Hurttalan kylässä, josta se ostettiin. Löydetty aikoinaan entisen Sipilän talon ja Marttilan talon välillä olleelta kujalta. Yliopp. Frans Äimä (Aejmelauus) Heinäkuulla 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta ilmenee, että Sipilän ja Marttilan talot, joiden väliseltä kujalta esine on löydetty, ovat sijainneet Hattulan vanhan kirkon kellotapulia vastapäätä, eli oletettavasti siis tapulin, kirkon ja maantien länsipuolella. Paikalla ei ole nykyään taloja. - Inventoinnissa 1985 talojen sijaintia ei selvitelty eikä aluetta tarkastettu.

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 183

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6771 07

y = 521 87

z = 95

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Hurttala

Löytöpaikka: Herniäisten kartano

- rautakautinen polttokenttäkalmisto, luokka II/III?

Maanomistaja 1986: Hattulan kunta

Os.: 13720 PAROLA

Tila: Herrenäs RN:o 1:285 (1986)/1:213
(peruskarttaotteella)

Tutkimukset:

Felix Seppälä 1932, kaivaus

Helmer Salmo 1939, koekaivaus (ei kertomusta, neljä valokuvaa top. arkistossa)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 3, n:o 3)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 3. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 9514 pronssinen rannerengas. Löytänyt T. Niemelä. H:linnan museo 1932. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Ks. myös verif. 9514 ja 9515.

KM 9515:1-8 työkirves, kilvenkupuran palasia, keihäänkärki, (juurenkatkelmia), luita, 28 rautanaulaa tai naulankatkelmia (alan:o 6, ainakin osaksi uudenaikaisia, hist. ajalta), kenties veitsen katkelmia, pala rautavarrasta ja 2 palaa asfalttia (alan:o 8, hist. ajalta). Felix Seppälän kaivamat, kokoamat ja museoon 7/7 1932 lähettämät esineet. Ks. verif.

Kalmiston sijainti: Kalmisto sijaitsee Hattulan vanhasta kirkosta n. 350 m kaakkoon ja Herniäisten kartanon päärakennuksesta n. 70 m pohjoisluoteeseen. Felix Seppälän ja Sirkka Ojalan kertomuksissa on löytöpaikoista ja kaivausalueista tarkkoja karttoja.

Paikan kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan paikalla on nykyään kartanon navettarakennus, jonka perustusta tehtäessä ensimmäinen löytö, KM 9514 oli tullut ilmi. Välittömästi rakennuksen vieressä ja lähiympäristössä on tilustie- ja pihamaa- aluetta eikä paikalla ole näkyvissä ehjää, koskematonta maanpintaa tai mitään muinaisjäännökseen viittaavaa. Navetta on tehty mäen itärinteeseen, ja tällöin paikalta on kuljetettu paljon maata pois. Helmer Salmon koekaivaus 1939 oli tulokseton. On hyvin mahdollista, että kalmisto on jo täysin tuhoutunut.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 20. kesäkuuta; edellä on jo esitetty paikan nykyistä tilaa koskevat havainnot. Inventoinnissa tarkastettiin erikoisesti navetan pohjoisosan länsipuolella oleva, n. 10-15 m:n pituinen ja n. 1-3 m:n korkuinen, maata poisvietäessä syntynyt maaleikkaus, mutta löytöjä tai muutakaan kalmistoon viittavaa ei tässä näkynyt. Myös navetasta n. 50-80 m luoteeseen ja pohjoisluoteeseen tarkastettiin tietä tehtäessä syntyneitä leikkauksia, niinikään tuloksetta. Laajemmalti ympäristöä, joka on varsin taajasti rakennettua, ei tarkastettu.

Valokuvat: F 68903

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 184

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6770 05

y = 521 90

z = n. 87-88

(= röykkiöiden peruskoordinaatit)

Kylä: Katalina

Löytöpaikka: Mäkelä

- kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen, luokka II

Maanomistaja 1986: Honkasaari, Leena T.M.

Os.: 13800 KATINALA

Tila: Rantavainio (Mäkelä) RN:o 6:9

Tutkimukset:

Matti Huurre 1968/69, tarkastus (ei kertomusta, kaksi valokuvaa top. arkistossa)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 38. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 23637:1 ja 2 saviastian kylkipaloja 2 kpl ja palanutta luuta 36 kpl. Inventointilöydöt 1985 röykkiöstä A, koekuopasta, n. 10-20 cm:n syvyydestä. Diar. 29.7.1987.

Hämeenlinnan museo (ilman n:oa) rautainen keihäänkärki. Löytänyt mv. Vesa Pekka Honkasaari ja saatu Hämeenlinnan museoon marraskuussa 1966. Ks. tarkempia löytötietoja esineen osalta kansioista "Maakuntamuseot. Rautakausi" esihist. toimiston arkistossa. - Inventoinnissa 1985 löytäjältä saadun tiedon mukaan esine löytyi jostain röykkiöiden A ja B välimailta tai ainakin röykkiön B ja pääarakennuksen väliltä, n. 5-10 m röykkiöstä B länteen/länsiluoteeseen. Löytöpaikka on nykyään pihanurmikkoa ja esine löytyi kuulemma nurmikkoa tehtäessä.

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 1,3 km eteläkaakkoon olevan Mäkelän talon pihamaalla, talon itäpuolella. Röykkiö A on pääarakennuksen eteläsiiven (vanhan rakennuksen) kaakkoisnurkan vieressä, nurkassa kiinni, ja röykkiö B sijaitsee A:sta n. 12 m itään, piha-alueen kulmauksessa, joka rajoittuu viljeltyyn peltoon idän ja etelän puolilla. Röykkiöt paikallistettiin pihamaalla inventoinnissa 1985.

Röykkiöiden kuvaukset (inventointimuistiinpanojen 1985 perusteella, mitat askel- ja arviomittoja):

Röykkiö A: Koko n. 6 x 4 m, korkeus n. 50-60 cm. Turpeen ja heinän peitossa, paitsi, että turpeesta pistää esiin pari-kolme kiveä. Inventoinnissa 1985 röykkiöön tehdyssä koekuopassa oli kivien välissä multaa. Koekuopasta löydöt KM 23637:1 ja 2.
Röykkiö B: Kyseessä on ruohon peittämä laakea "kumpare", jonka pituus on n. 7-8 m ja leveys n. 5 m ja korkeus n. 30-50 cm.

Siitä pistää esiin pari-kolme pienehköä kiveä. "Kumpareen" päällä kasvaa pari isoa koivua ja sen päällä on myös jalasleikkimökki. Ulkonäön perusteella "kumpare" ei vaikuta varmalta rautakautiselta röykkiöltä. Leikkimökin vuoksi siihen ei tehty koekuoppaa inventoinnissa.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin ja Hämeenlinnan museossa säilytettävän keihäänkärjen löytöpaikka selvitettiin 16. lokakuuta; tulokset on esitetty jo edellä. Edellä mainitussa Hattulan kiinteiden muinaisjäännösten luettelossa paikkaa sanotaan polttokenttäkalmistoksi, joten näiltä osin tiedot muuttuivat. Paikkaa ympäröivillä pelloilla kasvoi vilja eikä niitä voitu tarkastaa.

Valokuvat: Kuvat 61 ja 62 (s. 476)

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

HATTULA 185 A ja B A: Peruskartta 2131 09 HÄMEENLINNA
 x = 6769 48
 y = 521 52
 z = n. 92-93
 (= likimääräisen löytöpaikan perus-
 koordinaatit)
 B: Peruskartta 2132 07 HATTULA
 x = 6770 50
 y = 522 05
 z = 79,4 (veden pinnan korkeus)
 (= sen paikan likimääräiset perus-
 koordinaatit, josta otetun rudan
 mukana esine on saattanut kul-
 keutua löytöpaikalle)

Kylä: Katalina

Löytöpaikka: Mäkelän talon pelto (A) tai Vanajaveden
 lahden perukka (B)
 - rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Felix Seppälän kirje, Hämeenlinnassa
 kesäkuun 3 p:nä 1932. Esihist. toimiston top.
 arkisto: Hämeenlinna.

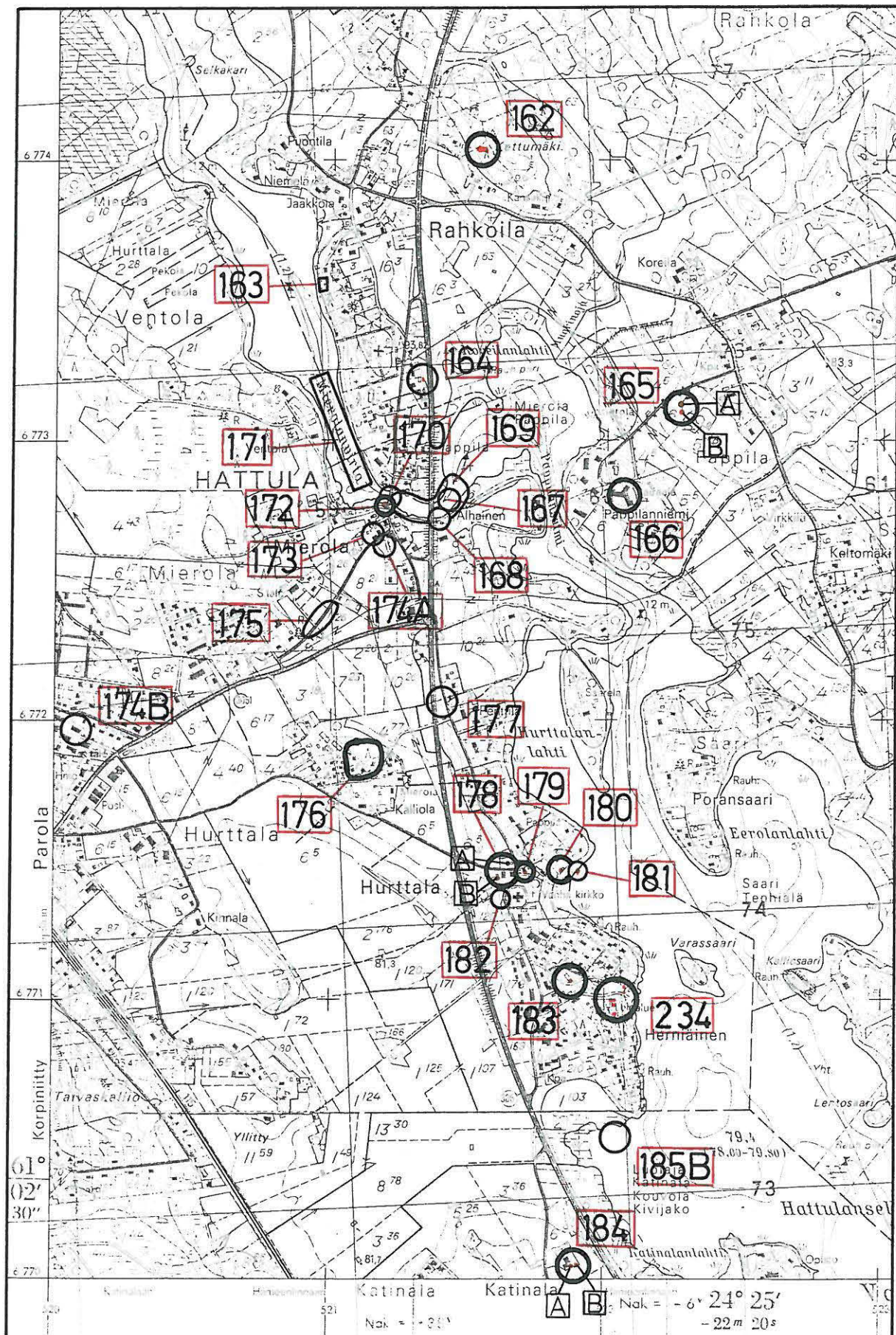
Löydöt: Hämeenlinnan museo 3821 soikea kupurasolki.
 Löytänyt Hattulan pitäjän Katalinan kylän Mä-
 kelän talon pellosta talossa työskentelevä
 nuorukainen Erkki Koskinen. Löytöpaikka on
 kylän ja rantatien välisellä pellolla (kir-
 jeeseen sisältyvässä kartat luonnoksessa xx).
 Pellolle oli talvella ajettu rutaa järven
 pohjukasta, joka sijaitsee kylän ja vanhan
 kirkon välillä ja joka on karttaluonnokseen
 merkitty yhdellä vinoristillä (x). Solki löy-
 tyi rutapatterin pohjaa kuokkiessa rudan ja
 maan rajalta, joten ei voi varmaan sanoa, on-
 ko se tullut rudan mukana vain onko se peräi-
 sin pellosta, jossa mainitaan olleen kiviä ja
 kivikasoja. Saatu kesäk. 1932.

Löytöpaikan sijainti: Kuten löytötiedoista ilmenee, ei voida
 varmasti sanoa, onko esine peräisin pellosta, josta se on löy-
 detty (A) vai onko se kulkeutunut löytöpaikalleen Vanajaveden
 pohjukasta (B) talvella nostetun rudan mukana. Löytöpaikka (A)
 sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 1,9 km etelälounaaseen
 ja paikka, josta ruta on otettu (B), kirkolta 900 m kaakkoon.
 Paikat on määritelty Felix Seppälän kirjeen yhteydessä olevan
 pienimittakaavaisen karttaluonnoksen avulla, joten ne, varsin-
 kaan löytöpaikka (A), eivät ole aivan tarkat. Peruskarttojen
 mukaan löytöpaikka ei ole enää Mäkelän talon maata; talo si-
 jaitsee löytöpaikasta 600 m koilliseen. - Inventoinnissa 1985
 löytöpaikkaa (A) tai sen ympäristöä ei tarkastettu.

Ks. peruskartat s. 314 (B) ja 323 (A)

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2132 07 HATTULA 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 186

Peruskartta 2131 08 HÄMEENLINNA

A: x = 6769 80

y = 522 02

z = 89-90

(= röykkiöiden 1 ja 7 peruskoordinaatit)

B: x = 6769 82

y = 522 08

z = 88

(= röykkiön 2 ja sen silmäkivenä olevan kuppikiven peruskoordinaatit)

C: x = 6769 70

y = 522 10-12

z = 88-89

(= röykkiöiden 3-6 peruskoordinaatit)

Kylä: KatalinaLöytöpaikka: Puotila

- kuppikivi ja seitsemän rautakautista röykkiötä, luokka I ja II

Maanomistaja 1986: Puotila, Heikki

Os: 13800 KATINALA

Tila: Puotila RN:o 8:101 (1986)/8:78
(peruskarttaotteella)Tutkimukset: Anna-Liisa Hirviluoto 1961, tarkastusMuita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 2. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Kaavakartta 1:2000 (lehti B-8) esihist. toimiston karttalaatikossa ja osakopio tästä top. arkistossa.

Löydöt:KM 15173:1-6 saviastian paloja ja murusia, 22 poltetun saven palasta ja palaneen luun palanen. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuslöydöt 1961 röykkiöistä 1, 2, 3 ja 5. Ks. tarkempia tietoja pääluettelosta ja Hirviluodon kertomuksesta. Diar. 27.7.1961.Muinaisjäännösten sijainti: Muinaisjäännökset sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 1,6 km eteläkaakkoon ja Hattulan ja Hämeenlinnan rajalta 0,5 km pohjoiseen, ns. Raamattuopiston tienhaaran länsipuolella. Jäännökset ovat kolmessa lähekkäisessä ryhmässä. Röykkiöt 1 ja 7 (A) ovat muutaman metrin päässä toisistaan, muinaisjäännösalueen luoteisosassa, heinää kasvavalla joutomaa-alueella; röykkiö 2, jonka silmäkivenä kuppikivi on (B), sijaitsee röykkiöstä 1 ja 7 n. 50 m itään, myös joutomaa-alueella; röykkiöt 3-6 (C) sijaitsevat röykkiöstä 2 ja kuppikivestä runsaat 100 m eteläkaakkoon, ja ne ovat aivan viljellyn peltoalueen kulmauksessa, teiden risteyksessä, n. 40 x 20 m:n laajuisella alueella. Muinaisjäännökset on merkitty edellä mainituille kartoille 1:2000, mukaanluettuna myös inventoinnissa

1985 löydetty rökkiö 7, joka on lisätty kartoille. - Tietojen mukaan lähistöllä olisi ollut myös purettuja rökkiöitä.

Muinaisjäännösten kuvaukset:

Rökkiöt 1-6 ja kuppikivi: Ks. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuskertomusta.

Rökkiö 7: Rökkiö havaittiin inventoinnissa 1985 eikä siitä ole tietoja Hirviluodon tarkastuskertomuksessa. Sijaitsee rökkiöstä 1 n. 4 m pohjoiskoilliseen. Koko silmämääräisesti n. 5,5 x 4 m, korkeus n. 60 cm. Poikkeaa selvästi ulkonäöltään viereisestä rökkiöstä 1 esim. niin, että isoja kiviä on näkyvissä paljon enemmän kuin rökkiössä 1. Rökkiön pohjoisreunalla on selvästi tähän myöhemmin heitetty kookas kivi, jonka halkaisija on noin metri. Rökkiöön ei tehty koekuoppaa inventoinnissa, eikä sen rautakautisuus ole varma ulkonäön perusteella.

Lähistöllä olleet, puretut rökkiöt: Rökkiöistä kirjoittaa Hirviluoto kertomuksessaan: "... raunioiden lähellä asuva omakotitalon omistaja väitti, että hän on purkanut monta sellaista omalta tontiltaan, eikä ollut niistä mitään löytänyt". Kyseisen tontin sijainti ei ole tiedossa, lähiympäristössä tontteja on useita, eikä purettujen rökkiöiden luonteesta ole tietoja.

Inventointi 1985: Muinaisjäännökset tarkastettiin 7. kesäkuuta. Jäännökset ovat säilyneet ennallaan sitten Hirviluodon tarkastuksen. Ennestään tunnettujen rökkiöiden lisäksi alueella havaittiin vielä yksi rökkiö (n:o 7), joka on selostettu edellä. Kohteista otettiin valo- ja diakuvia, mutta aluetta tai sen ympäristöä ei tutkittu enemmälti; muinaisjäännösalueen itäpuoleisella peltoalueella kasvava vilja esti tämän alueen tarkastuksen. Edellä selostettujen purettujen rökkiöiden sijaintia ei myöskään selvitetty.

Valokuvat: Kuvat 63 - 67 (s. 477 - 478) sekä F 68929

Diat: 13253-257

Ks. peruskartta s. 323

- Lisäyksiä:

HATTULA 187

Peruskartta 2131 09 HÄMEENLINNA

x = 6769 52

y = 522 74

z = n. 86

(= paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Katala

Löytöpaikka: Peltola

- neljä rautakautista röykkiötä, luokka II

Maanomistaja 1986: Mäkelä, Arvi S.

Os.: Uomakuja 3 C 48, 01600 ESPOO

Tila: Rautapaasi RN:o 11:34

Tutkimukset:

Anna-Liisa Hirviluoto 1961, tarkastus (kertomus: top. arkisto Hämeenlinna)

Jyri Saukkonen 1984, Hämeenlinnan inventointi (kohde HÄMEENLINNA 40)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 1. Kanta-Hämeen seutukaa-valiitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Löydöt:

KM 15221:1-7 saviastianpaloja 49 kpl, palanutta savea 4 kpl, palanutta luuta ja simpukka. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuslöydöt 1961 röykkiöistä 1, 2, 3 ja 4. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Diar. 5.10.1961. (Pääluettelossa löydöt luetteloitu Hämeenlinnaan).

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 2,1 km kaakkoon, aivan Hattulan ja Hämeenlinnan rajalla, mutta kuitenkin kokonaisuudessaan (Anna-Liisa Hirviluodon mukaan n. 50 m, mutta inventointihavaintojen 1985 perusteella n. 20-25 m) Hattulan puolella. Röykkiöt ovat hyvin tiheään vesaikon peittämällä laakealla kumpareella, jonka laajuus on muutama kymmenen metriä. Hirviluodon muistiinpanojen perusteella röykkiöt ovat n. 15 x 6 m:n laajuisella alueella. - Kohde on Hämeenlinnan inventointikertomuksessa 1984, koska em. laakean kumpareen eteläosa on Hämeenlinnan puolella rajaa, jossa se rajoittuu laajaan peltoalueeseen.

Röykkiöiden kuvaus: Ks. Anna-Liisa Hirviluodon tarkastuskertomusta.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 31. lokakuuta. Alue näytti säilyneen täysin koskemattomana sitten Hirviluodon tarkastuksen. Hirviluodon kertomuksen perusteella röykkiöt ovat melko pieniä, halkaisijaltaan n. 4,7-2 m, ja niiden tarkka tunnistaminen ja paikallistaminen oli hyvin hankalaa. Tähän vaikutti varmasti osaltaan se, että alue oli kovin tiheästi kasvavan pajukon peitossa (lehvästö ei tietysti enää lokakuun lopulla ollut haitaksi) ja, että maanpinta oli osittain ohuiden runkojen peitossa aiemmin tehtyjen vesaikkotöiden jäljiltä. Todennäköisesti röykkiö 4 tunnistettiin kuitenkin alueen keskellä, Hattulan ja Hämeenlinnan rajasta n. 10 m pohjoiseen olevasta

muinaisjäännöskyltistä n. 4 m pohjoiseen. Myös toinen, kookkaampiröykkiö, joka lienee luultavasti röykkiö 1 tai 2, havaittiin, mutta tämän enempää röykkiöitä ei pystytty paikallistamaan. Paikan ympäristöä ei inventoinnissa tarkastettu eikä alueelle tehty koekuoppia.

Ks. peruskartta s. 323

- Lisäyksiä:

HATTULA 188

Peruskarta 2131 09 HÄMEENLINNA

x = 6769 60

y = 522 90

z = 83

(= Rautapaaden peruskoordinaatit)

Kylä: Hattulan Katinala/Hämeenlinnan KirstulaPaikka: Rautapaasi

- historiallisen ajan rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset:Jyri Saukkonen 1984, Hämeenlinnan inventointi
(kohde HÄMEENLINNA 39)Kirjallisuutta:Eero Mäntylä, Hattulan historia. Hämeenlinna
1976. (Paikannimihakemisto: hakusana Rauta-
paasi).Seppo Suvanto, Vanajan keskiaika. Vanajan
historia I. Wanaaja-seuran julkaisuja XX. Hä-
meenlinna 1976. (Paikannimihakemisto: hakusa-
na Rautapaasi).

Rautapaaden sijainti: Kivi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 2 km kaakkoon, Hattulan ja Hämeenlinnan rajalla, mutta todennäköisesti muutaman metrin Hattulan puolella, peruskartalle merkityn Rautapaaden lahden eteläpuolella. Aivan kiven itäpuolella on Kirstulankärjen rautakautinen muinaisjäännösalue (kohde HATTULA 189). Kivi on heinää, pensaikkoa ja pientä puustoa kasvalla joutomaalla, n. 10 m:n päässä viljellyn pellon reunasta. Kiveä tai sen nimeä ei ole peruskartalla, mutta se on merkitty yllä mainitun Seppo Suvannon kartalle (s. 136-137), ja maastossa kivi on tunnistettu ja paikallistettu Suvannon tutkimuksessa olevien kahden valokuvan perusteella. Kivi on merkitty myös hämeenlinnan inventointikertomuksessa 1984 (s. 91) olevalle yleiskartalle 1:5000.

Kiven kuvaus: Ks. Hämeenlinnan inventointikertomusta ja yllä mainittua Suvannon tutkimusta valokuvineen. - Vaikka Suvanto kirjoittaa, että "siinä oli kallioon silloin (1703) hakattuna iso A-kirjain", Rautapaadessa ei tarkastuksessa 1986 havaittu mitään merkkejä.

Inventointi 1985: Inventoinnissa Rautapaatta ei tarkastettu, kuten ei hämeenlinnan inventoinnissakaan 1984, mutta kiven sijainti selvitettiin ja kivi tarkastettiin toukokuussa 1986 inventoijan oleskellessa Hämeenlinnassa. Aivan varmasti ei kyetty selvittämään, onko Rautapaasi täsmälleen nykyisellä Hämeenlinnan ja Hattulan rajalla. Se käsitys kuitenkin saatiin, että kivi olisi muutaman metrin Hattulan puolella, mutta asia ei ole varma.

Ks. peruskartta s. 323

- Lisäyksiä:

HATTULA 189

Peruskartat 2131 09 HÄMEENLINNA

x = 6769 58-63

y = 522 93 - 523 02

z = 82-83

(= muinaisjäännösalueen peruskoordinaatit)

Kylä: Hämeenlinnan KirstulaLöytöpaikka: Kirstulankärki (Rantakalmisto)

- varhaismetallikautinen asuinpaikka, kuppikivi ja kolme rautakautista röykkiötä, luokka I

Paikan sijainti: Muinaisjäännösalue sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 2,1 km kaakkoon, Vanajaveden Hattulanselän länsirannalla olevan Kirstulankärjeksi kutsutun niemen kärjessä, aivan Hattulan ja Hämeenlinnan rajalla, mutta kuitenkin kokonaisuudessaan Hämeenlinnan puolella (lukuunottamatta aiemmissa tutkimuksissa selostettua peltorauniota), vaikka Esko Sarasmon Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomuksen 1939 kartan n:o 5 mukaan Hattulan ja Hämeenlinnan maalaiskunnan välinen raja menisi aivan muinaisjäännösalueen halki niin, että vain raunio olisi selvästi Hämeenlinnan puolella. Inventoinneissa 1984 ja 1985 havaittiin kuntien rajan menevän vain muutamia metrejä pohjoisimman röykkiön pohjoispuolelta. Muinaisjäännökset ovat rannan suuntaisesti n. 80 m:n pituisella alueella, heinää ja pensaikkoa kasvavalla joutomaalla, joka rajoittuu viljeltyyn peltoon aivan muinaisjäännösalueen länsi- ja lounaispuolilla. Muinaisjäännökset on merkitty Hämeenlinnan inventointikertomuksessa 1984 (s. 91) olevalle yleiskartalle 1:5000. - Vaikka muinaisjäännökset ovat kokonaisuudessaan Hämeenlinnan puolella, kohde on otettu tähän Hattulan inventointikertomukseen, koska paikka on aivan kuntien rajalla. Paikka on mukana myös Sirkka Ojalan Hattulan inventointikertomuksessa 1939 ja Matti Huurteen Hattulan esihistoriassa (1976).

Muinaisjäännösten kuvaukset: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta; muinaisjäännökset on kuvattu tiivistetysti esim. Hämeenlinnan inventointikertomuksessa 1984.

Tutkimukset:

Esko Sarasmo 1939, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointi (s. 4-5, n:o 3 ja s. 15-16, n:o 20)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 16, n:o 10)

Sakari Pälsi 1943, tarkastus (kertomus: Hämeenlinnan lähistön uhrikivet)

Oiva Keskitalo 1950, kaivaus (raunio c)

Jorma Leppäaho 1951, tarkastus (Kertomus Hämeenlinnan kaupungin ja sen lähiympäristön muinaisjäännösten tarkastuksesta, n:ot 6-8)

Oiva Keskitalo 1952, kaivaus (raunio a ja peltoraunio)

Jyri Saukkonen 1984, Hämeenlinnan inventointi

(kohde HÄMEENLINNA 38)

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Hämeenlinnan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 1. Kanta-Hämeen seutukaa-valiitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Oiva Keskitalo, Kaksi rautakauden hautaröykkiötä Hämeenlinnasta. Suomen Museo LVIII, 1951. Helsinki 1951. S. 127-132.

Ella Kivikoski, Hämeen rautakausi. Hämeen historia I. Hämeenlinna 1955. S. 57-58, 83-84, ym.

Matti Huurre, Esihistoriallinen aika Hattulassa. Sis. Eero Mäntylän Hattulan historiaan. Hämeenlinna 1976. S. 25-26, 29, 31, 75-76.

Oiva Keskitalo, Suomen nuoremman roomalaisen rautakauden löydöt. Helsingin yliopiston arkeologian laitos. Moniste n:o 20. Helsinki 1979. S. 93-94.

Löydöt:

KM 11110:1-3 saviastianpaloja 3 kpl (:1), rautainen nuolenkärki (:2) ja poltettua luuta 10 g (:3). Esko Sarasmon inventointilöydöt 1939 raunioista b (:1) ja c (:2 ja 3). Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. (Löydöt on luetteloitu pääluettelossa Hattulaan).

KM 12698:1-65 rautakautisia kalmistolöytöjä, joista alanumerot 20 ja 36 käsittävät varhaismetallikautisia saviastianpaloja (asbestikeramiikkaa) 2 kpl. Oiva Keskitalo kaivauslöydöt 1950 rauniosta c. (Löydöt on luetteloitu pääluettelossa Hämeenlinnaan).

KM 13164:1-3 saviastianpaloja 3 kpl. Oiva Keskitalon kaivauslöydöt 1952 raunioista a. (Löydöt on luetteloitu pääluettelossa Hämeenlinnaan).

Ei tallessa, saviastianpaloja. Löytänyt talimies Teemu Niemelä ennen Esko Sarasmon inventointia 1939 rauniosta a. Ks. tarkempia tietoja Sarasmon inventointikertomuksesta 1939. Ks. myös Hämeenlinnan inventointikertomusta 1984.

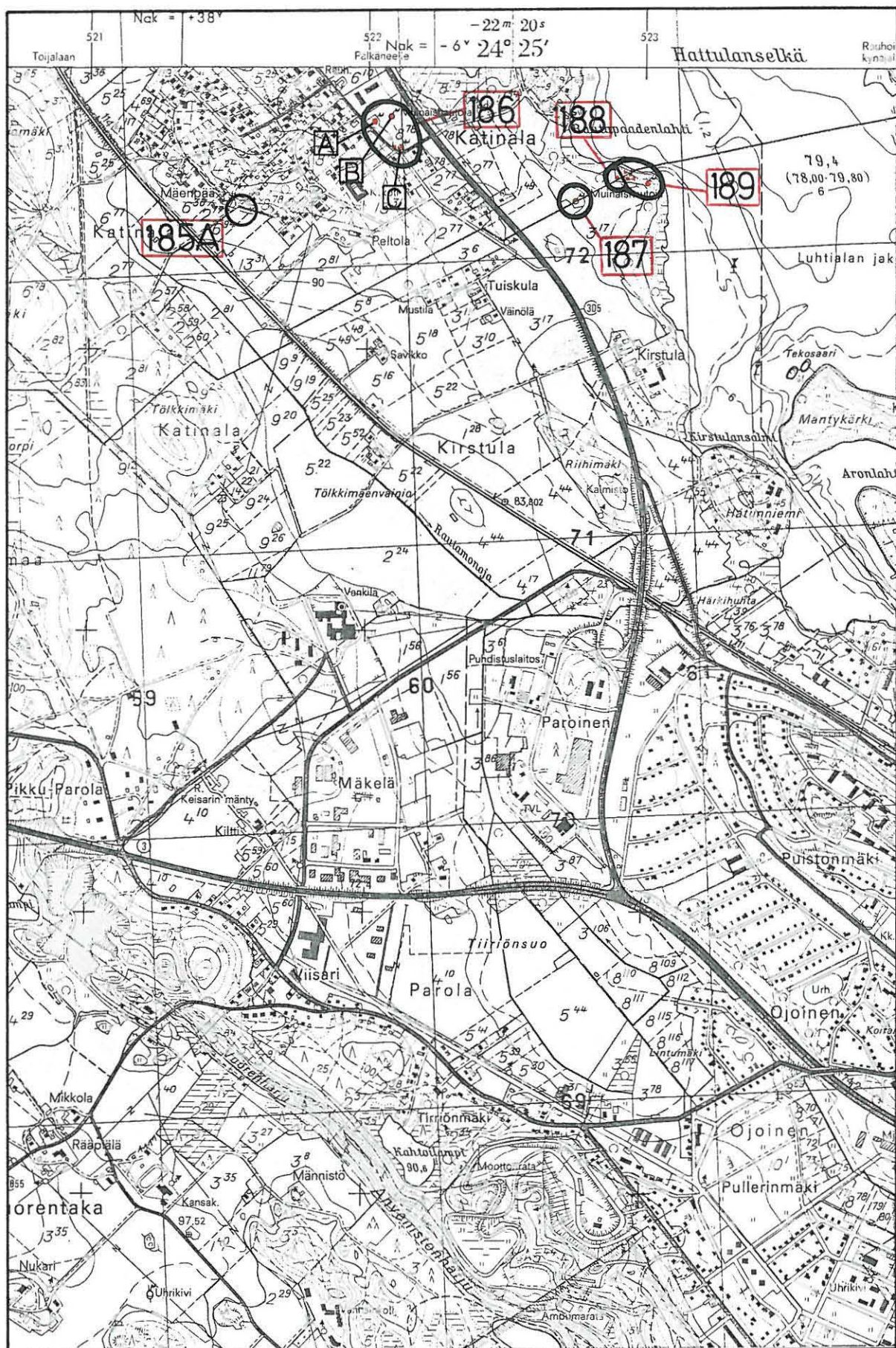
Inventointi 1985: Alue tarkastettiin 31. lokakuuta, vaikka jo edellisvuonna alue oli tarkastettu Hämeenlinnan inventoinnin yhteydessä 30.10.1984. Tarkastuksissa muinaisjäännökset merkittiin yleiskartalle 1:5000, joka on Hämeenlinnan inventointikertomuksessa ja kohteista otettiin 1984 valo- ja diakuvia, jotka ovat myös Hämeenlinnan inventointikertomuksessa. Myös muinaisjäännöksiä koskevat huomiot on esitetty Hämeenlinnan kertomuk-

sessä muinaisjäännöksiä kuvauksien yhteydessä. Aluetta ei tutkittu koekuopin, mutta viereistä, kynnettyä peltoaluetta tarkasteltiin, tuloksetta. Alue vaikutti säilyneen kauttaaltaan koskemattomana sitten Keskitalon kaivausten, ja kokonaisuudessaan alue on hyvin edustava nähtävyys, varsinkin syksyisin ja keväisin, jolloin rehevä kasvillisuus ei peitä röykkiöitä. Tarkistuksissa varmistui myös, että peltorauniota lukuunottamatta, muinaisjäännökset ovat Hämeenlinnan alueella.

Ks. peruskartta s. 323

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

Ote peruskartasta 2131 09 HÄMEENLINNA 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 190

Peruskartta 2131 09 HÄMEENLINNA

x = 6767 27

y = 520 05

z = 108

(= Vartiovuoren laen ja rajakiven peruskoordinaatit)

Kylä: Hattulan Nummi/Hämeenlinnan Kirstula

Paikka: Vartiovuori

- historiallisen ajan rajapaikka, jossa rajakivi, luokka I

Tutkimukset:

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 41, n:o 15. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Esihist. toimisto arkisto).

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 20, n:o 4)

Jyri Saukkonen 1984, Hämeenlinnan inventointi (kohde HÄMEENLINNA 35)

Kirjallisuutta:

Eero Mäntylä, Hattulan historia. Hämeenlinna 1976. (Paikannimihakemisto: hakusana Vartiovuori).

Seppo Suvanto, Vanajan keskiaika. Vanajan historia I. Wanaaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 135.

Paikan sijainti: Vartiovuori sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 4,5 km lounaaseen, Hattulan ja Hämeenlinnan rajalla, 150 m valtatie 3 eteläpuolella. Paikka on merkitty Sirkka Ojalan Hattulan inventointikertomuksen yleiskartoille, mutta 1976 painetulle peruskartalle nimi Vartiomäki on merkitty oikeasta paikasta 350 m itään olevan mäen kohdalle. - Vartiovuori mainitaan rajapaikkana jo 1400-luvulla.

Paikan kuvaus: Inventointimuistiinpanojen 1985 mukaan Vartiovuori on vajaan 100 m:n laajuinen ja n. 15 m:n korkuinen, kauttaaltaan hyvin symmetrisesti kohoava, metsää kasvava, mäki. Sen tasaisen, halkaisijaltaan n. 5 m olevan laen keskellä on lattea rajakivi, jonka korkeus on n. 60 cm, leveys n. 60 cm ja paksuus n. 10 cm. Kivessä ei ole mitään merkkejä tai vuosilukuja. Kiven lisäksi myös mäki on syytä huomioida rajapaikkana.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 25. syyskuuta

Valokuvat: Kuva 68 (s. 479) ja F 68932

Diat: 13258

Ks. peruskartta s. 325

- Lisäyksiä:

HATTULA 191

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6771 00

y = 522 86

z = n. 80-82,5

(= KM 7236:1:n oletetun, vähintään-
kin likimääräisen löytöpaikan
peruskoordinaatit)

Kylä: Pekola

Löytöpaikka: Kiviniemi 1

- varhaismetallikautinen asuinpaikka, luokka II

Maanomistaja 1986: Karisto, Jaakko ja Seppo Juhani

Os.: Palokunnankatu 6, 13100 HÄMEENLINNA

Tila: Kiviniemi RN:o 1:4

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 7236:1 saviastian reunapala. L. 1/2 m sy-
vyydestä v. 1915 Hattulan Pekolan kylän Ka-
riston Huvilapalstalta, Kiviniemeltä, Vanaja-
veden rannalta. Senaattori A.O. Kairamon 28/3
17 SMY:lle lahjoittama esine.

Paikan sijainti: Huvilapalsta, jolta saviastianpala on löydet-
ty, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 1,2 km lähinnä kaak-
koon, Vanajaveden Hattulanselän itärannalla, ja saviastianpalan
oletettu löytöpaikka palstalla sijaitsee huvilarakennuksesta n.
40-50 eteläkaakkoon. Palstanlaajuus on n. 3 ha, ja palsta erot-
tuu hyvin peruskartalla. Löytötiedoissa mainittuja nimiä Karis-
to ja Kiviniemi ei ole peruskartalla, mutta huvilan, kuten sa-
viastianpalan oletetun löytöpaikankin, sijainti selvisi inven-
toinnissa 1985. Samalta huvilapalstalta, oletettavasti savias-
tianpalan eteläkaakkoispuolelta, on löydetty myös Hämeenlinnan
museo N2448 (kohde HATTULA 192).

Paikan kuvaus: Inventointihavaintojen 1985 mukaan alue, jolta
saviastianpala on oletettavasti löydetty, on tasoitettua ja
pengerrettyä puutarha-aluetta, jossa maasto viettää melkoisen
jyrkästi länsilounaaseen, Vanajaveteen. Alueelle on tuotu myös
täytemaata. Samanlaista puutarha-aluetta on palstalla laajem-
maltikin.

Inventointi 1985: Huvilapalstan sijainnin neuvoi läheisessä El-
lilän kartanossa Aulis O. Kairamo 24. kesäkuuta. Saviastianpa-
lasta hän ei tiennyt mitään. mutta löytötietojen perusteella
hän arveli, että se on löydetty ehkä edellä kuvatulta paikalta.
Tähän istutettiin omenapuita kuulemma juuri löytövuoden 1915
tienoilla, ja Kairamo arveli, että saviastianpala on löydetty
mahdollisesti istutustyön yhteydessä (1/2 m:n syvyydestä, kuten
löytötiedoissa lukee). Asia ei ole tietystikään varma. Paikan
tarkastuksessa niinkään 24. kesäkuuta ei havaittu mitään mai-
nittavaa, lukuunottamatta jo edellä kerrottuja seikkoja. Aluet-
ta ei tarkastettu kuitenkaan perusteellisesti eikä koekuoppia-
kaan kaivettu. Huvilalla oli ihmisiä, mutta he eivät osanneet
auttaa löytöpaikan suhteen.

Ks. peruskartta s. 334

- Lisäyksiä:

HATTULA 192

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6770 95

y = 522 88

z = n. 80-82,5

(= oletetun, vähintäänkin likimääräisen, löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Pekola

Löytöpaikka: Kiviniemi 2
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: Hämeenlinnan museo N2448 rautak. sotakirves.
L. Hattulan Pelkolan (po. Pekolan) Kiviniemen
huvilan rantaäyrästä n. 20 m rannasta n.
1/2 m syvältä peltoa raivattaessa. Konsta
Aalto lahj. kustantaja Arvi A. Karisto.

Löytöpaikan sijainti: Huvilapalsta, jolta kirves on löydetty, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 1,2 km lähinnä kaakkoon, Vanajaveden Hattulanselän itärannalla, ja kirveen oletettu löytöpaikka palstalla sijaitsee huvilarakennuksesta n. 80-90 m etelään. Palstan laajuus on n. 3 ha, ja palsta erottuu hyvin peruskartalla. Löytötiedoissa mainittua nimeä Kiviniemi ei ole peruskartalla, mutta huvilan, kuten kirveen oletetun löytöpaikkankin, sijainti selvisi inventoinnissa 1985. Samalta huvilapalstalta, oletettavasti kirveen löytöpaikalta n. 40-50 m pohjoisluoteeseen, on löydetty myös KM 7236:1 (kohde HATTULA 191).

Paikan kuvaus: Paikka on samanlaista aluetta kuin KM 7236:1:n löytöpaikka, ks. paikan kuvausta kohteesta HATTULA 191.

Inventointi 1985: Huvilapalstan sijainnin neuvoi läheisessä El-lilän kartanossa Aulis O. Kairamo 24. kesäkuuta. Kirveestä hän ei tiennyt mitään, mutta löytötietojen perusteella hän arveli, että se olisi löydetty ehkä edellä selostetulta paikalta. Paikka tarkastettiin myös 24. kesäkuuta, ks. selostusta tarkastuksesta kohteesta
HATTULA 191.

Ks. peruskartta s. 334

- Lisäyksiä:

HATTULA 193

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6770 75

y = 523 48

z = n. 86-87

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: PekolaLöytöpaikka: Ellilä 1

- rautakautisen hopeakätkön löytöpaikka, luokka III/II?

Löytöpaikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 1,9 km itäkaakkoon ja Ellilän kartanon päärakennuksesta 220 m pohjoisluoteeseen, Vanajaveden Hattulanselän itäpuolella. Noin 7 m löytöpaikan koillispuolelta menee kärrytie. Helmer Salmon tarkastuskertomuksen ja artikkelin selostukset paikan sijainnista ovat kutakuinkin tarkat, mutta niiden perusteella tarkkaa paikkaa ei voi määritellä peruskartalla; löytöpaikan tarkka sijainti selvisi kuitenkin inventoinnissa 1985.

Paikan kuvaus: Kyseessä on länsiluoteeseen viettävä peltorinne. Ks. myös Salmo kertomusta ja artikkelia.

Tutkimukset: Helmer Salmo 1951, tarkastus

Muita arkistolähteitä ja kirjallisuutta:

Lyyli Kairamon kortti 19.II.1955 K. Herra Tohtori H. Salmolle, Helsinki. Esihist. toimiston top. arkisto.

Helmer Salmo, Ett par västfinks silverdepåfynd från 1000-talet. Finskt Museum LXI, 1954. Helsingfors 1954. S. 14-23.

Löydöt:

KM 12766:1-4, 12780:1-118, 12853:1-29, 12879:1 ja 2, 12995:1-9, 13006:1 ja 2, 13113 sekä 13930:1 ja 2 hopearahoja yhteensä 175 kpl ja hopeariipuksia 2 kpl, jotka on saatu Kansallismuseoon 1951-56. Ks. löytöjen jakautumista eri päänumeroille inv. kertomuksen löytöhakemistosta. Ks. tarkempia löytöym. tietoja pääluettelosta sekä Salmon kertomuksesta ja artikkelista. Ks. myös verif. seur. numeroiden osalta: 12766, 12879, 12995, 13113 ja 13930.

Yksityisomistuksessa, tarkemmin tuntemattomissa paikoissa, hopearahoja n. 16 kpl. Tiedot yksityisomistukseen joutuneista rahoista ovat KM 13113:n verifikaateissa olevassa poliisikuulustelupöytäkirjassa. Tietojen mukaan O. Väisäsen haltuun oli joutunut n. 20 rahaa, jotka hän oli vaihtanut (ja myynyt?) edelleen, kahta lukuunottamatta. Näistä n. 20 rahasta museoon on saatu myöhemmin vain neljä (KM 12879:1 ja 2, 13006:1 ja 2), joten loput n. 16 ovat jääneet yksityisomistukseen, mutta keiden haltuun, siitä ei ole tietoja. Ks. tarkempia tietoja poliisikuulustelupöytäkirjasta. Helmer Salmo viittaa artikkelissaan

(s. 14) lyhyesti myös siihen, että osa ra-
hoista lienee jäänyt yksityisomistukseen.

Ei tallessa, "noin 5 sm:n läpimittainen jou-
sen mallinen hopeakierre"/"hopeajousi"/"jon-
kinlainen hopeakierukka". Tiedot tästä huk-
kaan joutuneesta löydönosasta, jonka sisässä
itse kätkö olisi ollut, ovat KM 13113:n veri-
fikaateissa olevassa poliisikuulustelupöytä-
kirjassa ja edellä mainitussa Lyyli Kairamon
kortissa. Ks. tarkempia tietoja verifika-
teista ja kortissa. Vrt. myös Helmer Salmon
tarkastuskertomukseen ja artikkeliin (s. 14),
joiden mukaan kätkö ei olisi ollut minkään-
laisessa astiassa tai käärössä.

Inventointi 1985: Kätkön tarkka löytöpaikka selvisi Ellilän
kartanossa 24. kesäkuuta; kartanon omistaja Aulis O. Kairamo
pystyi määrittämään paikan kartalta Helmer Salmon tarkastusker-
tomuksen valokuvien avulla. Peltoalueella kasvoi vilja, joten
paikkaa ei voitu tarkastaa. Ellillän maita ei tutkittu inven-
toinnissa myöskään laajemmalti.

Valokuvat: Kuva 69 (s. 479)

Ks. peruskartta s. 334

- Lisäyksiä:

HATTULA 194

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6770 55

y = 523 58

z = n. 92

(= Ellilän kartanon pääarakennuksen
peruskoordinaatit)

Kylä: Pekola

Löytöpaikka: Ellilä 2

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointi-
kertomus 1939, s. 39.

Löydöt:

Ei tallessa, piikeihään- tai nuolenkärki.
Tiedot löydöstä ovat Sirkka Ojalan inventoi-
ntikertomuksessa, jossa se mainitaan kesällä
1939 tietoon saatuna ja hukkaan joutuneena
esineenä. Ojala kirjoittaa: "Hattulan Pekolan
kylän, Ellilän kartanon puutarhasta oli työ-
mies Jouko Vuohiniemi keväällä 1938 löytänyt
piikeihäänkärjen. Löytäjän kertoman mukaan
oli esine oheisen piirroksen mallinen (piir-
ros Ojalan kertomuksessa). Kartanon muonamie-
hen lapset olivat hukanneet esineen." Ojalan
kertomuksessa olevan piirroksen perusteella
esine on mieluiten piinuolenkärki.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Ellilän kartanon
puutarhassa, Hattulan vanhalta kirkolta 2 km kaakkoon, ei tie-
detä, mutta inventoinnissa 1985 saatiin tietää, että 1939, siis
löytöaikoihin, kartanolla oli puutarhaa sekä pääarakennuksen
etelä- että pohjoispuolilla, yhteensä 5 ha. - Paikkaa ei ole
merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille, eikä
kertomusta ole yllä luettu tutkimuksiin paikan suhteen.

Inventointi 1985: Ellilän kartanossa käytiin 24. kesäkuuta.
Löydöstä keskusteltiin kartanomistajan, Aulis O. Kairamon
kanssa. Kairamo ei osannut sanoa esineen tarkkaa löytöpaikkaa
puutarhassa, mutta hän tiesi kuitenkin puutarhan sijainnin ja
laajuuden 1939. Puutarha-aluetta ei tutkittu inventoinnissa,
kuten ei kartanon maita muutenkaan.

Ks. peruskartta s. 334

- Lisäyksiä:

HATTULA 195

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6770 90

y = 524 18

z = 97

(= Pekolan nykyisen koulurakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: PekolaLöytöpaikka: Kansakoulun perunapello
- kivikautinen löytöpaikkaTutkimukset: -Löydöt: Hämeenlinnan museo 4825 tasataltta. L. Hattulan Pekolan kylän kansakoulun perunapellosta 6/9 -40. Löytäjä op.rva. Hilja Rantakallio.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkka löytöpaikka eli Pekolan kansakoulun perunapellon sijainti ei ole tiedossa, kuten ei varmuudella löytöaikaisen (1940) koulunkaan sijainti. Pekolan nykyinen, peruskartalle merkitty koulu, joka on rakennettu Eero Mäntylän Hattulan historian (1976) mukaan 1950-luvulla, sijaitsee kuitenkin Hattulan vanhalta kirkolta 2,5 km itäkaakkoon, ja on todennäköistä että löytötietojen Pekolan kansakoulukin on sijainnut samalla tontilla, jollei ko. tontilla oleva toinen, pienempi rakennus ole sitten itse vanha koulurakennus. Peruskartan mukaan tämä rakennus toimisi nykyään postina. Mäntylän Hattulan historiasta (s. 618 ja 622) ilmenee vanha koulu rakennetun 1920-luvulla lahjoituksena saadulle neljän hehtaarin tontille, ja peruskartan mukaan nykyinen koulurakennus näyttäisi olevan juuri tämän kokoisella tontilla. - Inventoinnissa 1985 löytöpaikkaa ei selvitetty, koska tiedot esineestä puuttuivat kivikauden lappuluettelosta, kunnes inventoija huomasi ne satumalta helmikuussa 1986 kansiossa "Yksityiset kivikauden koelmat".

Ks. peruskartta s. 334

- Lisäyksiä:

HATTULA 196

Peruskartta 2132 07 HATTULA

x = 6772 78

y = 525 67

z = 92,5

(= löytöpaikan peruskoordinaatit)

Kylä: Tenhiälä

Löytöpaikka: Mustilanmäki

- kivistinen (nuorakeraaminen) hauta(?), luokka III

Tutkimukset:

Osmo Krohn (Korosuo) 1945, tarkastus (ei kertomusta, ks. KM 11456:n pääluettelotietoja)

Kirjallisuutta:

Matti Huurre, Esihistoriallinen aika Hattulassa. Sis. Eero Mäntylän Hattulan historiaan. Hämeenlinna 1976. S. 20.

Löydöt:

KM 11456 vasarakirves. Metsätyönjohtaja Lauri Koskisen kesällä 1944 löytämä. Yliopp. Osmo J.J. Krohnin (Korosuo) tuoma. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Verif. Diar. 26/6 -45.

KM 11522 oikokirves: Lauri Koskisen 1945 löytämä ja museoon lahjoittama. Ks. tarkempia löytötietoja pääluettelosta. Verif. Diar. 3/IX -45.

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 4,2 km itäkoilliseen, aivan Moisioin päärakennuksen koillispuolella. Nimeä Mustilanmäki ei ole peruskartalla, eikä paikan tarkkaa sijaintia voi määrittää pääluetteloon tietojen avulla, mutta löytöpaikan sijainti selvisi inventoinnissa 1985.

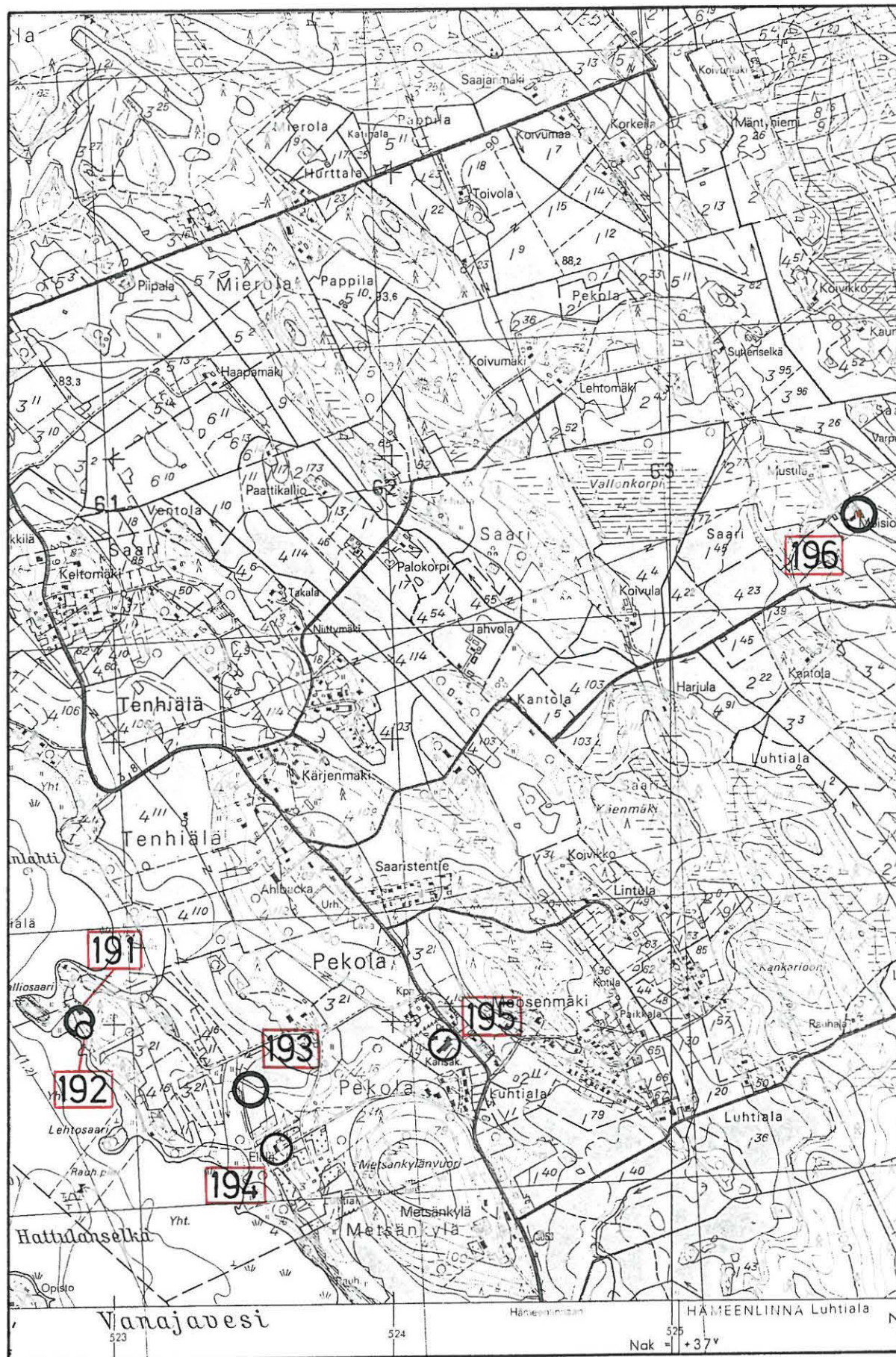
Paikan kuvaus: Ks. KM 11456:n pääluettelotietoja ja verifikaatteja. - Inventoinnissa 1985 havaittiin paikan olevan nykyään talon pihamaata ja, että hiekkakuoppa, josta esineet on löydetty, on täytetty. Moisioin talosta sanottiin lisäksi, että paikalla on ollut kaksikin pientä hiekkakuoppaa.

Inventointi 1985: Paikan sijainti selvisi Mustilan ja Moisioin taloissa 24. kesäkuuta. Esineitä ei taloissa muistettu, mutta pääluettelon tietojen perusteella niissä voitiin sanoa, että löytötietojen hiekkakuopan on täytynyt sijaita edellä kuvatulla paikalla. Edellä selostettujen havaintojen lisäksi paikalla ei ollut nähtävissä mitään mainittavaa. Lähempiä tutkimuksia paikalla ei ollut mahdollista tehdä. Matti Huurteen oletus nuorakeraamisesta haudasta jäi näin varmistamatta.

Ks. peruskartta s. 334

- Lisäyksiä:

Kartan kiinteät muinaisjäännökset on merkitty 1 mm:n ja irtolöydöt 0,5 mm:n tussilla.

6774

6773

6772

6771

6770

Ote peruskartasta 2132 07 HATTULA 1:20 000 (painettu 1976, päällepainatus 1982).

HATTULA 197

Peruskartta 2132 10 ETELÄINEN

x = 6772 61

y = 533 89

z = 158,8

(= Kruununkiven peruskoordinaatit)

Kylä: Hattulan Luhtiala/Hauhon Hahkiala/Hämeenlinnan
(ent. Vanajan) Hätilä

Paikka: Kruununkivi

- historiallisen ajan rajakivi (siirtolohkare), luokka I

Tutkimukset:

Jyri Saukkonen 1983, Hauhon inventointi (kohde HAUHO 275) ja 1984, Hämeenlinnan inventointi (kohde HÄMEENLINNA 129)

Kirjallisuutta:

Hauhon muinaisajan historiaa sanoin ja kuvin. Hauho-Seura. Hyvinkää. S. 36, n:o 3.

Seppo Suvanto, Vanajan keskiaika. Vanajan historia I. Vanaja-seuran julkaisuja XX. Hämeenlinna 1976. S. 142, 171 ja 172.

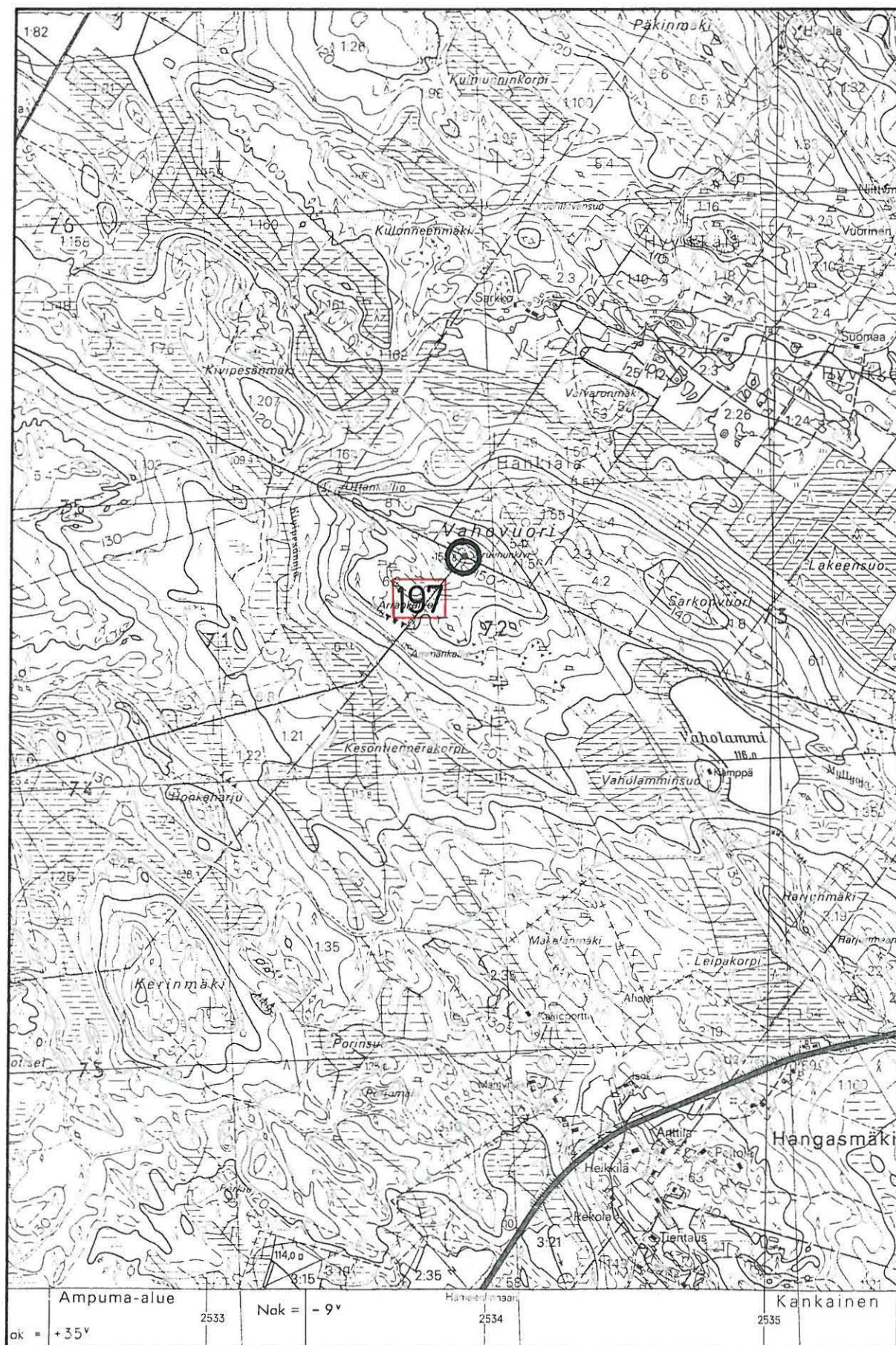
Kruununkiven sijainti: Kruununkivi sijaitsee aivan Hattulan itäisimmässä osassa, vanhalta kirkolta 12 km lähes suoraan itään. Peruskartalla on kiven nimi. - Inventoinnissa 1985 Kruununkiveä ei tarkastettu kuten ei Hauhon tai Hämeenlinnan inventoinneissakaan.

Kiven kuvaus: Ks. kirjallisuutta ja tutkimuksia, joissa siteerataan kirjallisuustietoja. - Rajamerkinä kiven juuret juontuvat jo 1400-luvulle.

Ks. peruskartta s. 336

- Lisäyksiä:

Kartan kohde on kiinteä muinaisjäännös.

6774

6773

6772

6771

6770

Ote peruskartasta 2132 10 ETELÄINEN 1:20 000 (painettu 1986).

HATTULA 198

Peruskartta 2131 02 VUOHINIEMI

x = 6756 60

y = 2503 10

z = n. 140

(= röykkiön erittäin likimääräisen paikan peruskoordinaatit)

Kylä: Leiniälä

Paikka: Haahkorpi

- ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon kiviröykkiö, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Alfred Hackman, Hattulan Luurilan hopealöydön löytöpaikan kaivauskertomus 1908.

Löydöt: -

Röykkiön sijainti: Röykkiön tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta tietojen perusteella se sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 28 km lounaaseen ja Luurilan päärakennuksesta 4 km lounaaseen, Pukarjärven itäpuolella, laajojen metsä- ja suoalueiden keskellä. Röykkiön sijainti lienee kuitenkin niin epätarkasti määriteltävissä, että paikkaa ei ole merkitty oheiseen inventointikertomukseen peruskarttaotteelle. - Tiedot röykkiöstä ovat yllä mainitussa Alfred Hackmanin kertomuksessa, mutta Hackman ei ole kuitenkaan itse tarkastanut röykkiötä. Röykkiön sijainnista Hackman kirjoittaa kuitenkin: "... ungefär 4 km SW om Luurila på Haahkorpi till Leiniälä by hörande hemmans mark". - Inventoinnissa 1985 röykkiötä ei etsitty eikä sen sijaintia muutenkaan selvitelty.

Röykkiön kuvaus: Röykkiöstä ei ole lähempiä tietoja. Hackmanille siitä oli kertonut torppari Aukusti Lahti, yksi Hackmanin työntekijöistä. Röykkiöstä Hackman käyttää nimitystä "ett stenröse" ("jättiläisten kiuas").

- Lisäyksiä:

HATTULA 199
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6781 63
y = 516 11
(= Vanajaniemen kärjen peruskoordinaatit)

Kylä: Vanajaniemi

Paikka: Lapinämmänkivi
- (maa)kivi, johon liittyy kansantarina, luokka II

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja aarnihaudoista. Hämeenmaa VIII. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 200.

Valvatti Vaulo, Tyrvännön vaihteita. Hämeenlinna 1968. S. 16.

Lapinämmänkiven sijainti: Tiedot kivistä ovat yllä mainituissa kirjoituksissa, joiden mukaan Lapinämmänkivi on Tyrvännön Vanajaniemen kärjessä, joka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 11 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km lounaaseen, Vanajanselän kaakkoisosassa. Kiven tarkka sijainti paikalla ei ole kuitenkaan tiedossa, eikä paikkaa ole merkitty oheiseen inventointikertomukseen peruskarttaotteelle. Peruskartalle on merkitty louhikkoa tai kivikkoa niemen kärkiosa, aivan rantaan, n. 200 m:n matkalle.

Kiven kuvaus ja kiveen liittyvä tarina: Kiven ulkonäöstä ei ole mitään tietoja. Ks. kiveen liittyvästä tarinasta kirjallisuudesta.

Inventointi 1985: Kiven tarkka sijainti ei selvinnyt inventoinnissa. Asiaa tiedusteltiin Vanajaniemen tilalla 11. kesäkuuta ja Valvatti ja Talvikki Vaulolta Retulansaaren Yli-Kartanolla 26. lokakuuta. Kukaan haastatelluista ei kuitenkaan tiennyt, mistä kivistä on kyse. Vanajaniemen kärjessä ei käyty inventoinnissa.

- Lisäyksiä:

HATTULA 200
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ

A: x = 6785 11-57
y = 517 41 - 518 07
z = n. 82,5-91
(= Myllymäen muinaisjäännösalueen
kohteen HATTULA 110:n peruskoor-
dinaatit)
B: x = 6784 50-70
y = 517 17-37
z = n. 84-86
(= Peltoidun röykkiöalueen kohteen
HATTULA 123:n peruskoodinaatit)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Myllymäen muinaisjäännösalue kohde HATTULA 110
tai Peltoidun röykkiöalue kohde HATTULA 123
- kivikautinen, sekundaarinen, löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Aarne Äyräpää, Tyrvännön Retulansaaren
kiinteät muinaisjäännökset, s. 1 ja 8. Kerto-
mus esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt: KM 3453:14 taltta kiveä. Ostettu eräältä Re-
tulan takamailla asuvalta itselliseltä Johan
Gustaf Koivistolta, joka sen oli löytänyt 5
vuotta sitten Tyrvännön Ylikartanon maalla
olleesta rauniosta, kun se sorrettiin Retu-
lansaaren siltaa rakennettaessa. Yliopp.
Frans Äimä (Aejmelaesus) Heinäkuulla 1897
toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihla-
kunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Röykkiö, josta esine on löydetty,
on ollut joko Retulansaaren Myllymäen rautakautisella muinais-
jäännösalueella (kohde HATTULA 110, s. 204) tai saman saaren
Peltoidun rautakautisella röykkiöalueella (kohde HATTULA 123,
s. 225). Retulansaari sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n.
14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta pari-kolme kilo-
metriä samaan ilmansuuntaan. Mainitut kohteet ovat peruskart-
taotteella s. 237. Ks. selvitystä löytöpaikasta yllä mainitusta
Aarne Äyräpään kertomuksesta.

- Lisäyksiä:

HATTULA 201

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO, osat B ja D, ruudut 6778-6780/514-516 sekä 2132 05 TYRVÄNTÖ, osa A, ruutu 6780-6781/514-515 (= Ruskeankärki ja Ruskeanharju peruskoordinaatistossa)

Kylä: Tenhola

Löytöpaikka: Ruskeankärki 2

- rautakautinen tai historiallisen ajan löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Tiedonanto Meddelande af ingeniör

F. Holmberg från Toijala, Mainiemi. 26/7 1907. esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt:

Säilytyspaikka ei tiedossa, rautaiset kuolaimet. Tiedot löydöstä ovat yllä mainitussa tiedonannossa: "Hattula Ruskeankärki. Ett betsel af järn, hittadt af en torpare i en sandbacke på Ruskenmultaudde i Wanajavesi i Hattula socken, några km N on H. kyrka, förvaras nu hos possessionaten Wäinö Ahonius i Nilsia, Siilinjärvi station." Tiedonantoon on lisätty myös: "kirj. 10/8 97 A.M.T." Arkistossa ei ole löydöstä kuitenkaan mitään myöhemmin tulleita tietoja.

Löytöpaikan sijainti: Kuolaimien löytöpaikkaa Ruskeankärjellä ei tiedetä. Ruskeankärki sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 11 km luoteeseen, Vanajaveden Vanajanselän kaakkoisosassa. Peruskarttojen mukaan Ruskeankärki käsittäisi vain jyrkkärin teisen Ruskeanharjun pohjoispuolisena jatkona olevan niemen, jonka pituus on n. 1,1 km ja leveys n. 40-200 m, mutta Oiva Keskitalon (Viikinkiajan ruumishautaröykkiö Hattulasta, Suomen museo LXX, 1963, Helsinki 1963, s. 34) mukaan Ruskeankärkeen kuuluisi myös mainittu Ruskeanharju, jonka pituus on n. 1,5 - 2 km ja leveys suurimmillaan vajaan 500 m. Ruskeankärki ja -harju ovat kauttaaltaan metsämaastoa, ja alueilla on kesämökkejä. Ruskeanharjulla on tutkitut rautakautinen kohde HATTULA 44 (s. 117), jota edellä mainittu Oiva keskitalon artikkeli käsittelee. Ruskeankärki ja -harju näkyvät suurimmaksi osaksi peruskarttaotteella s. 119. - Inventoinnissa 1985 alueella tarkastettiin kohteen HATTULA 44 paikka, mutta laajemmin alueella ei liikuttu.

- Lisäyksiä:

HATTULA 202

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ, ruutu
6768-6769/519-520 (= ent. Parolan
lentokenttä peruskoordinaatistossa)

Kylä: Valtionmaa

Löytöpaikka: Parolan lentokenttä
- kivikautinen(?) löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Tuomas Mäkelän kirje, Parola 21/3 33,
Muinaistieteelliselle Toimikunnalle, Helsin-
ki. Museoviraston hist. toimiston top. arkis-
to: Hattula, Parolan lentokentän kaivaukset
ja löydöt 1933.

Löydöt: Säilytyspaikka ei tiedossa, kiviesine. Tiedot
löydöstä ovat yllä mainitussa Tuomas Mäkelän
kirjeessä: "Arvoisan kirjelmäni (Ilkka
Kronqvistin kirje n:o 187) johdosta ilmoitan,
että kaivaukset ovat vielä kesken Parolan
lentokentällä. Tähän astiset löydöt on tar-
koin talletetut ja lähetän sinne työn valmis-
tuttua 2-3 kk kuluttua mahdollisesti vielä
löytyvien esineiden kanssa. Täällä olevista
on huomattavimmat pari vanhaa ammusta, yksi
kiviesine ja Hattulan vanhan kirkon tietä,
siis vanhaa kirkkotietä kaivettaessa löydetty
20-30 kpl vanhoja rahoja joista vanhimmat
ovat siinä 300 vuoden paikkeilla." Lähempiä
tietoja löydöistä tai kaivauksesta ei ole,
eikä löytöjä ole museoviraston minkään toi-
miston kokoelmissa. Kiviesineen kivikautisuus
on myös hyvin epävarma.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikka Parolan lentokentällä
ei ole tiedossa. Lentokenttä, joka on nykyään Parolan varuskun-
nan harjoitusalueena, sijaitsee varuskunnan lounaispuolella,
Hattulan vanhalta kirkolta 3,5 km lounaaseen. Alueen laajuus on
n. 1,2 x 400-500 m. - Inventoinnissa 1985 aluetta ei tarkastet-
tu.

- Lisäyksiä:

HATTULA 203

Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ, osat A ja B, ruudut 6764-6766/511-513 (= Alajoki Hyrvälän kylän alueella peruskoordinaatistossa)

Kylä: Hyrvälä

Löytöpaikka: Alajoki

- kahden yksipuisen ruuhen, joista toinen on KM-kansat. os. 7669, löytöpaikka tai -paikat

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: T.I. Itkonen, Suomen ruuhet. Kansatieteellinen arkisto V:1. Forssa 1942. S. 6.

Löytöpaikan tai -paikkojen sijainti: KM-kansat. os. 7669 on löydetty 1934 "Alajoen uoma perattaessa, Hyrvälän kylästä, Kosken ja Hyrvälän kylien keskivaiheilta", mutta aivan tarkasta löytöpaikasta joessa ei ole tietoja. Alajokea on Hyrvälän kylän alueella n. 1,5 km, ja alue sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km lounaaseen. Joki laskee Hyrvälän alueelle Takajärven itäpäästä, edellä mainitun Kosken kylän alueelta. - T.I. Itkonen mainitsee lisäksi, että Alajoesta, Hyrvälän kylästä, on löydetty toinenkin yksipuinen ruuhi; teoksesta ei ilmene kuitenkaan, onko tämä löydetty samasta kohtaa kuin KM-kansat. os. 7669. - Inventoinnissa 1985 löytöpaikkoja ei selvitelty.

Ruuhien kuvaus: Ruuhet ovat yksipuisia, ks. tarkempia tietoja kansat. osaston luettelosta ja Itkosen kirjasta.

- Lisäyksiä:

HATTULA 204

Peruskartat 2131 01 LIETSA osa B
ruudut 6748-6750/2503-2505 ja 2131
02 VUOHINIEMI osa A ruudut
6750-6751/2503-2505 (= Suojärvi pe-
ruskartoilla)

Kylä: Kouvola, Nihattula tai Nummi

Löytöpaikka: Suojärven ranta

- ajoitukseltaan tuntematon yksipuinen ruuhan löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: T.I. Itkonen, Suomen ruuhet. Kansatieteelli-
nen arkisto V:1. Forssa 1942. S. 6.

Löytöpaikan sijainti: Tiedot löydöstä ovat yllä mainitussa teoksessa, jonka mukaan ruuhi on löydetty Suojärven rannasta 1937, mutta tarkasta löytöpaikasta järven rannalla ei ole tietoja. Suojärvi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 28 km lounaaseen, Hattulan lounaisosassa. Järven pituus on vajaat 2 km ja leveys suurimmillaan n. 700 m. Järven ympäristö on suo- ja metsäaluetta. Järven rannoilla on kolmen yllä luetellun kylän aluetta. - Inventoinnissa 1985 Suojärvellä ei käyty eikä löytöpaikkaa muutenkaan selvitelty.

Ruuhan kuvaus: Kyseessä on ollut yksipuinen ruuhi, ks. tarkempia tietoja Itkosen teoksesta.

- Lisäyksiä:

HATTULA 205

Peruskartat 2131 01 LIETSA, osa B, ruudut 6748-6750/2503-2505 ja 2131 02 VUOHINIEMI, osa A, ruudut 6750-6751/2503-2505 (= Suojärvi peruskoordinaatistossa)

Kylä: Kouvola

Paikka: Suojärvenmaa
- kivi-uuni, luokka II/III

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: C.A. Gottlund, Antiquariska Anteckningar I. Nylands och Tavastehus Län. S. 203, n:o 3. Museoviraston kirjasto.

Kivi-uunin sijainti: Tiedot kivi-uunista ovat yllä mainituissa C. A. Gottlundin muistiinpanoissa, joiden mukaan uuni sijaitsee Kouvolan kylässä "å Suojärvenmaalla", mutta Suojärvenmaan tarkka sijainti ei ole kuitenkaan tiedossa. Itse Suojärvi, jonka lähellä paikka on, sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 28 km lounaaseen, kunnan lounaisosassa. Järvenpituus on vajaat 2 km ja leveys suurimmillaan n. 700 m. Järven ympäristö on suo- ja metsäaluetta. Gottlundin tieto, että uuni on Kouvolan kylässä, auttaa rajaamaan sitä aluetta, jossa se on, koska vain Suojärven länsipuoli on mainittua kylää peruskarttojen mukaan. Nykyisillä, 1979 painetuilla peruskartoilla tai vanhoilla 1956 ja 1959 painetuilla peruskartoilla ei ole kuitenkaan nimeä Suojärvenmaa, eikä nimeä mainita Eero Mäntylän Hattulan historian (1976) paikannimihakemistossakaan. - Inventoinnissa 1985 Suojärvellä ei käyty, eikä uunin sijaintia muutenkaan selvitelty.

Uunin kuvaus: Gottlund kirjoittaa itse uunista: "... , därför 50 år sedan, då en sådan jättehög raserades, det befanns en ugn, som ännu var så proktik ... att bonden på hvars mark den fanns, begagnade den att brädda bröd uti". Lähempiä tietoja uunista ei ole.

- Lisäyksiä:

HATTULA 206

Peruskartta 2131 02 VUOHINIEMI, osat A ja B, ruudut 6753-6756/2500-2502 ja 6755-6756/2502-2503 (= Sotkajärvi peruskartalla)

Kylä: Ihalempi

Paikka: Useita tarkemmin tuntemattomia paikkoja Sotkajärven ympäristössä

- "jättehöggar", ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: C.A. Gottlund. Antiquariska Anteckningar I. Nylands och Tavastehus Län. S. 203, n:o 1 ja Antiquariska Samlingar I. S. 37, n:o 212. Museoviraston kirjasto.

Löydöt: -

Paikkojen sijainnit: Tiedot paikoista ovat yllä mainituissa C. A. Gottlundin muistiinpanoissa, joiden mukaan jäännöksiä, joista Gottlund käyttää nimitystä "jättehöggar", on Ihalemmin kylässä, "...rundt omkring sjön Sotkajärvi ..., äfvensom på många andra ställen, ...", mutta paikkojen tarkemmista sijainneista Sotkajärven ympäristössä ei ole tietoja. Sotkajärvi sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 26 km lounaaseen, kunnan lounaisosassa. Järven pituus on n. 3 km ja leveys suurimmillaan noin kilometrin. Järven ympäristö on laajalti suo- ja metsäaluetta. - Inventoinnissa 1985 Suojärvellä ei käyty eikä paikkojen sijainteja muutenkaan selvitelty.

Muinaisjäännösten kuvaus: Gottlund kirjoittaa: "... en stor mängd 1,5 alns höga och en fanns långa jättehöggar". Lähempiä tietoja ei ole.

- Lisäyksiä:

HATTULA 207

Peruskartat 2131 03 RIMMILÄ, osa D
ja 2131 06 HYRVÄLÄ, osa B (= Halkor-
ven kylä peruskartoilla)

Kylä: Halkorpi

Löytöpaikka: (?)

- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

Hämeenlinnan museo 4999 putkellinen keihään-
kärki. Löydetty Hattulan Halkorvesta. Lahj.
maanvilj. Jaakko Hätikkä. (Diar. 22.5.1950).

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa Halkorven kylässä ei tiedetä. Kylä sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 12,5 km länsilounaaseen ja Kalvolan puolella olevan Äimäjärven eteläpäästä kilometrin verran etelään. Halkorpi on varsin pieni kylä, pituudeltaan vain pari kilometriä ja leveydeltään enimmilläänkin alle kilometrin (lukuunottamatta pitkiä, kapeita, suoria metsäpalstoja). Alueelta ei tunneta muita rautakauden löytöjä.

Inventointi 1985: Löytöpaikkaa yritettiin selvittää Halkorven kylän Anttilan tilalla 31. lokakuuta, mutta tuloksetta: löytötiedoissa mainittu Jaakko Hätikkä oli tilalla tavatulle emännälle täysin tuntematon, eikä hän tiennyt mitään löydöstäkään. Koko kylässä on Anttilan lisäksi vain toinen talo, Anttilan länsipuolella, mutta tässä talossa ei käyty. Jaakko Hätikästä ei ole tiennyt mitään myöskään Halkorvessa v:sta 1970 asunut tutkija Simo Vanhatalo. Miestä ei ole löytynyt puhelinluettelostakaan.

- Lisäyksiä:

HATTULA 208

Peruskartat 2131 02 VUOHINIEMI osat A, B ja D, 2131 03 RIMMILÄ osa A, C ja D, 2131 06 HYRVÄLÄ osat B ja D sekä 2132 04 LETEENSUO osat A ja C (= Pelkolan kylä peruskartoilla)

Kylä: Pelkola

Paikka: Takamaahuhta

- "jättehögar", ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: C.A. Gottlund, Antiquariska Anteckningar I. Nylands och Tavastehus Län. S. 203, n:o 2. Museoviraston kirjasto.

Löydöt: -

Paikan sijainti: Tiedot paikasta ovat yllä mainituissa C.A. Gottlundin muistiinpanoissa, joiden mukaan jäännöksiä, joista Gottlund käyttää nimitystä "jättehögar" on "å jordstycket Takamaahuhta", Pelkolan kylässä. Takamaahuhdan sijainti Pelkolan kylässä ei ole kuitenkaan tiedossa, nimeä ei ole nykyisillä, 1979 ja 1976 painetuilla tai vanhoilla, 1956, 1960 ja 1961 painetuilla peruskartoilla eikä sitä mainita Eero Mäntylän Hattulan historian (1976) paikannimihakemistossakaan. - Inventoinnissa 1985 paikan sijaintia ei selvitelty.

Muinaisjäännösten kuvaus: Kohteista ei ole lähempiä tietoja, Gottlund käyttää niistä vain nimitystä "jättehögar".

- Lisäyksiä:

HATTULA 209

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO osat A ja C, 2131 03 RIMMILÄ osa A sekä 2131 02 VUOHINIEMI osat A ja B (= Ihalemmin kylä peruskartoilla)

Kylä: Ihalempi

Paikka: Paimenaho

- "jättehögar", ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: C.A. Gottlund, Antiquariska Anteckningar I. Nylands och Tavastehus Län. S. 203, n:o 1. Museoviraston kirjasto.

Löydöt: -

Paikan sijainti: Tiedot paikasta ovat yllä mainituissa C. A. Gottlundin muistiinpanoissa, joiden mukaan jäännöksiä, joista Gottlund käyttää nimitystä "jättehögar" on mm. Paimenaholla, Ihalemmin kylässä. Paimenahon sijainti Ihalemmin kylässä ei ole kuitenkaan tiedossa. Nimeä ei ole nykyisillä, 1976 ja 1979 painetuilla tai vanhoilla, 1960 ja 1956 painetuilla peruskartoilla. Nimeä ei mainita myöskään Eero Mäntylän Hattulan historian (1976) paikannimihakemistossakaan. - Inventoinnissa 1985 paikan sijaintia ei selvitelty.

Muinaisjäännösten kuvaus: Kohteista ei ole lähempiä tietoja; Gottlund käyttää niistä vain nimitystä "jättehögar".

- Lisäyksiä:

HATTULA 210

Peruskartat 2131 01 LIETSA osat B ja D, 2131 02 VUOHINIEMI osat A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ osat C ja D, 2131 09 HÄMEENLINNA OSA D sekä 2132 04 LETEENSUO osa C (= Vähä-Luolajan eli Nummen kylä peruskartoilla)

Kylä: Vähä-Luolaja eli Nummi (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 6035:3 sirpale hiotun kiviesineen, nähtävästi lattean taltan, kyljestä. Löytänyt Tuomas Laakström -vainaja arvattavasti Hattulan Vähä-Luolajan kylästä, kuten muistelevat löytäjän tytär Amalia Lukander ja hänen sisarensa Auroora Lukander, jotka asuvat Sääksmäen Munteen kylässä. Mikael Salmiselta 10/IV 1912 lunastettu esine.

löytöpaikan sijainti: Löytöpaikan tarkasta sijainnista ei ole tietoja. Vähä-Luolajan kylä, jossa löytöpaikka kuitenkin sijainnee, on nykyinen Nummi, kuten Eero Mäntylän Hattulan historiasta (1976, paikannimihakemisto) selviää. Nykyisillä peruskartoilla kylästä käytetään pelkästään nimeä Nummi, Vähä-Luolaja -nimeä kartoilla ei ole.

- Lisäyksiä:

HATTULA 211
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO osa
D, 2132 05 SUONTAKA osa C, 2132 07
HATTULA osat B ja C sekä 2132 08 AL-
VETTULA osa A (= Suontaan kylä pe-
ruskartoilla)

Kylä: Suontaka

Löytöpaikka: Kierikan murun pelto
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 5375 kirves. Esineen, jonka v. 1876 tahi
1877 löysi Alfred Ihamäki kyntäessään Tyrvään-
nön kunnan Suontaan kylän Kierikan murun pel-
toa, osti elokuussa 1909 tohtori Th. Schwindt
2 markalla.

löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa, eli Kierikan murun
pellon sijaintia, Suontaan kylässä ei tiedetä. Kylä sijaitsee
ent. Tyrväänkunnan lounaisosassa, Hattulan vanhalta kirkolta
kymmenkunta kilometriä luoteeseen ja Tyrväänkunnan kirkolta muuta-
man kilometrin lounaaseen. Peruskartoilla ei ole mitään Kierik-
ka-nimeä.

Inventointi 1985: Löytöpaikkaa kysyttiin lokakuussa Suontaan
kartanolla, mutta tuloksetta. 16. lokakuuta käytiin Perolan
vanhustentalossa asuvan Kalle Syväsen puheilla, jota sanottiin
ainoaksi iäkkääksi syntyperäiseksi suontakalaiseksi, mutta ni-
met Kierikka ja Kierikan muru olivat hänellekin aivan tuntemat-
tomat.

- Lisäyksiä:

HATTULA 212

A: Peruskartat 2132 04 LETEENSUO osat C ja D sekä 2132 07 HATTULA OSAT B ja D (= Mervin kylä peruskartoilla)

B: Peruskartta 2132 07 HATTULA osa B, ruutu 6778-6779/522-523 (= Jokivarsi-niminen alue peruskartalla, ent. Tyrvännön puolella)

Kylä: Mervi (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 3620:1 pieni kirves. Saatu Jokivarren kylän Mervin Leppäportaan torppari Heikki Mattssonilta. Löytöpaikka tuntematon. Atte salmen lähetys 24/XI 1898. Lunastettu valtion kokoelmiin 25/XI 1898.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikkaa ei tiedetä siis, mutta yllä on oletettu kuitenkin, että saattaisi olla jossain Mervin kylän alueella, koska tämä nimi mainitaan yllä olevissa tiedoissa. Jokivarsi-nimistä kylää ei ole Hattulassa, tiedot ovat ainakin näiltä osin epätarkat, mutta peruskartalla on kuitenkin tämän niminen alue Hattulan vanhalta kirkolta n. 7,5 km pohjoiskoilliseen ja Tyrvännön kirkolta 6 km kaakkoon, ent. Tyrvännön kunnan puolella, aivan Mervin kylän alueen pohjoispuolella. Ehkä tiedoissa on kyse tästä Jokivarresta. Nimeä Leppäporras ei ole peruskartoilla, eikä myöskään vanhalla venäläisellä topografiakartalla 1:42 000. Nimi mainitaan sen sijaan Hattulan ja Hauhon pitäjien rajapaikkana Eero Mäntylän Hattulan historiassa (1976, s. 125 ja 145), mutta avoimeksi jää, onko tällä mitään tekemistä yllä olevien tietojen Leppäportaan kanssa.

- Lisäyksiä:

HATTULA 213

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO, osa D, ruudut 6776-6777/518-520 ja ruutu 6777-6778/519-520 sekä 2132 07 HATTULA, osa B, ruudut 6776-6778/520-521 ja 6777-6778/521-523 (= Mervin kylän Pikku-Mervin alue peruskartoilla)

Kylä: Mervi

Löytöpaikka: (?)
- kivikautinen (?) löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Toivo Sännälän Hattulassa 27.9.57 päivätty kortti osastonjohtaja Helmer Salmolle, Helsinki, Kansallismuseo. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: Säilytyspaikka ei tiedossa, kivikirves(?). Tiedot löydöstä ovat Toivo Sännälän kortissa: "Tiedossani on eräs jonkun torpan perunapellosta löytynyt hienohiontainen kivikirveskin Pikku-Mervin kylästä joka on löytynyt jo noin 20-30 vuotta sitte". Muita tietoja löydöstä ei ole. Löydön kivikautisuuteen on suhtauduttu yllä varauksellisesti, koska löydön laatua ei voitane pitää varmana.

Löytöpaikan sijainti: Esineen tarkka löytöpaikka ei ole tiedossa. Löytötiedoissa mainittu Pikku-Mervin kylä, jossa paikka on, ei ole virallisesti kylä, vaan osa Mervin kylää ja sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 5-6 km pohjoisluoteeseen, Vanajaveden Mervenselän itäpuolella. Muu osa Mervin kylää on vesistön länsipuolella. Pikku-Mervin alueen pituus on n. 4 km ja leveys enimmillään n. 700 m. Alueen asutus on keskittynyt alueen länsiosaan, peruskartan 2132 04:n alueelle, ja nimitys Pikku-Mervi tarkoittanee varsinaisesti juuri tätä aluetta. Löytöpaikkakin sijaitsee siis ehkä juuri tällä alueella.

Inventointi 1985: Mervin Pietolan vanhaisäntä Vilho Antila kertoi 25. kesäkuuta, että Toivo Sännälä on jo kuollut, joten lähempiä tietoja esineestä ei voitu tiedustella. Pikku-Mervin alueella asiaa ei kyselty.

- Lisäyksiä:

HATTULA 214

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO osat C ja D ja 2132 07 HATTULA osat B ja D (= Mervin kylä peruskartoilla)

Kylä: Mervi

Paikka: Sikolähde

- lähde, jonka vedellä on uskottu olevan sikotautia parantava vaikutus, luokka II

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Matti Huurre, Esihistoriallinen aika Hattulassa. Sis. Eero Mäntylän Hattulan historiaan. Hämeenlinna 1976. S. 65.

Lähteen sijainti: Lähde on Mervin kylässä, mutta sen sijaintia siellä ei tiedetä, koska lähteen sijainnista on vain tieto: "Mervi, Sikolähde". Matti Huurre on löytänyt tiedot lähteestä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkistosta ja julkaissut tiedot esityksessään Hattulan esihistoriasta. - Inventoinnissa 1985 lähteen sijaintia ei selvitelty.

Lähteen kuvaus ja lähteen käytöstä: Lähteen ulkonäöstä ei ole mitään tietoja. Tiedon mukaan sen vedellä on "parannettu sikotautia".

- Lisäyksiä:

HATTULA 215

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO, osat
C ja D ja 2132 07 HATTULA, osat B ja
D (= Mervin kylä peruskartoilla)

Kylä: Mervi

Löytöpaikka: Sorosen pelto
- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikel, Axel O. Heikels berättelse
till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898.
Hattula. Esihist. toimiston top. arkisto.

Löydöt: KM 3432:3 rautainen keihäänkärki. Löydetty
Sorosen pellosta Mervin kylässä Hattulan pit.
Peltiseppä K.J. Rosenlundin lähetys, joka lu-
nastettiin valtion kokoelmiin 30/VII 1897.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikan eli Sorosen pellon sijaintia
Mervin kylässä ei tiedetä. Peruskartoilla ei ole mitään Soro-
nen-nimeä, eikä sellaista ole myöskään Eero Mäntylän Hattulan
historian (1976) paikannimi- tai henkilöhakemistossakaan. Myös-
kään A.O. Heikelin ei onnistunut selvittää löytöpaikkaa 1898,
siis seuraavana vuonna löydön museoon saamisesta. - Inventoin-
nissa 1985 paikan sijaintia ei selvitelty Hattulassa.

- Lisäyksiä:

HATTULA 216

A: Peruskartat 2132 04 LETEENSUO, osa D
ja 2132 07 HATTULA, OSA B
(= Lepaan kylä peruskartoilla)
B: Peruskartta 2132 04 LETEENSUO
x = 6778 60
y = 517 80
(= Lepaan puutarhaopiston perus-
koordinaatit)

Kylä: Lepaa

Paikka: Tontunkivi

- maakivi, johon liittyy kansanuskomus, luokka II

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Ritva Pelkonen, Tyrvännön paikannimistä.
Vanhaa ja uutta Tyrvääntä. Hämeenmaa VIII.
Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna
1949. S. 52-53 ja 198.

Kiven sijainti: Kiven tarkasta sijainnista ei ole tietoja, mutta Ritva Pelkosen kirjoituksen mukaan, jossa tiedot kivistä ovat, se sijaitsee "Lepaan maalla". Tämä tarkoittaa joko Lepaan kylää tai ent. Lepaan kartanoa, jossa toimii nykyään puutarhaopisto. Opisto sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km lähinnä luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 4 km etelälounaaseen.
- Inventoinnissa 1985 kiven sijaintia ei selvitelty.

Kiven kuvaus ja kiveen liittyvä tarina: Ks. Ritva Pelkosen artikkelia.

- Lisäyksiä:

HATTULA 217
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ, osa C
ja 2132 08 ALVETTULA, osat A ja B (= Suotalan kylä peruskartoilla)

Kylä: Suotala(?)

Löytöpaikka: (?)
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 2886:2 tasataltta. Saatu(?) puuseppä Lindeniltä Tyrvännön Suotaalasta. Salomon Wilschmanin lähetys huhtikuun 6:lta päivältä 1893.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikasta ei ole mitään tietoja, eikä ole tietysti varmaa, että se on Suotalan kylässäkään, vaikka esine on täältä saatukin.

- Lisäyksiä:

HATTULA 218
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ, osat
C ja D sekä 2132 08 ALVETTULA, OSA B
(= Retulan kylä peruskartoilla)

Kylä: Retula

Löytöpaikka: Raitala (?)
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä
Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af
Finlands natur och folk utgifna af Finska Ve-
tenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet.
Helsingfors 1878. S. 27, n:o 46.

Löydöt: KM 1869:3 oikokirves. Löytöpaikka tuntematon.
Ostettu Raitalan torpasta, Tyrvännön Retulan
kylästä. A.O. Heikelin marraskuun 6. p:nä
1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikka on siis tuntematon, mutta on
mahdollista, että se on Raitalan torpan mailla, koska esine on
ostettu täältä. Torpan sijainti ei ole tiedossa. Nykyisillä,
1976 painetuilla tai vanhoilla, 1956 ja 1957 painetuilla perus-
kartoilla ei ole mitään Raitala-nimeä kuten ei vanhoilla venä-
läisillä topografikartoilla 1:42 000. - Inventoinnissa 1985
paikan sijaintia ei selvitetty.

- Lisäyksiä:

HATTULA 219
(ent. Tyrvääntöä)

A: Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ, osat B ja D sekä 2132 06 LAITIKKALA, osat A ja C (= Monalan kylä peruskartoilla)

B: Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6789 32
y = 514 70
(= Monalan kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit)

Kylä: Monala

Löytöpaikka: Kirjava (?) 1
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäänöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 26-27, n:o 43.

Löydöt: KM 1869:9 oikokirveen kappale. Löytöpaikka on tuntematon, mutta katkelma on ostettu Tyrvännön Monalasta tai Monaalasta, Kirjavan torpasta. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikkaa ei tiedetä siis, eikä tiedossa ole myöskään Kirjavan torpan sijainti, josta esine on ostettu ja jonka mailta se ehkä on löydettykin. Kirjava on sijainnut kuitenkin Monalan kylässä ja on ollut ehkä Monalan kartanon torppa. Monalan kylä ja kartano sijaitsevat aivan Hattulan kunnan pohjoisosassa, Hattulan vanhalta kirkolta n. 20 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 6-10 km samaan ilmansuuntaan. Kirjava-nimeä ei ole nykyisillä, 1976 painetuilla eikä vanhoilla, 1956 painetuilla, peruskartoilla eikä myöskään vanhalla venäläisellä topografikartalla 1:42 000. - Inventoinnissa 1985 Kirjavan sijaintia ei selvitelty.

- Lisäyksiä:

HATTULA 220
(ent. Tyrvääntöä)

A: Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ, osat B
ja D sekä 2132 06 LAITIKKALA, osat A
ja C (= Monalan kylä peruskartoilla)

B: Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ
x = 6789 32
y = 514 70
(= Monalan kartanon päärakennuksen
peruskoordinaatit)

Kylä: Monala

Löytöpaikka: Kirjava (?) 2
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäänneksistä
Hauhon kihalkunnassa. Bidrag till kännedom af
Finlands natur och folk utgifna af Finska Ve-
tenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet.
Helsingfors 1878. S. 26-27, n:o 44.

Löydöt: KM 1869:10 kirveen kappale. Löytöpaikka tun-
tematon, mutta katkelma on ostettu Tyrvännön
Monalasta tai Monaalasta, Kirjavan torpasta.
A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon
kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöapikan sijainti: Löytöpaikkaa ei tiedetä siis, eikä tie-
dossa ole myöskään Kirjavan torpan sijainti, josta esine on os-
tettu ja jonka mailta se on ehkä löydettykin. Kirjava on si-
jainnut kuitenkin Monalan kylässä ja on ollut ehkä Monalan
kartanon torppa. Monalan kylä ja kartano sijaitsevat aivan Hat-
tulan kunnan pohjoisosassa, Hattulan vanhalta kirkolta n. 20 km
pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 6-10 km samaan il-
mansuuntaan. Kirjava-nimeä ei ole nykyisillä, 1976 painetuilla
eikä vanhoilla, 1956 painetuilla, peruskarotilla eikä myöskään
vanhalla venäläisellä topografikartalla 1:42 000. - Inventoin-
nissa 1985 Kirjavan sijaintia ei selvitelty.

- Lisäyksiä:

HATTULA 221
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ, osat
B ja D sekä 2132 06 LAITIKKALA, osat
A ja C (= Monalan kylä peruskartoil-
la)

Kylä: Monala (?)

Löytöpaikka: (?)
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 26, n:o 42.

Löydöt: KM 1869:5 poikkikirveen terä. Löytty vesijätöistä, jotka syntyivät Kuokkalan kosken perättua Vanajaveden rannoilla. Ostettu Kukkumäen torpasta, Tyrvännön Monalasta. A.O. Heikelin marraskuun 6 p:nä 1877 Hauhon kihlakunnasta tuomia esineitä.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikan sijainti Vanajaveden vesijätöillä ei ole tiedossa, kuten ei myöskään Kukkumäen torpan, josta löytö on ostettu. Löytöpaikka on kuitenkin mahdollisesti jossain Monalan kylän alueella olevalla Vanajaveden rantaosuu-
della, lähinnä peruskartan 2132 05 alueella. Monalan kylä on aivan Hattulan kunnan pohjoisosassa, Hattulan vanhalta kirkolta n. 20 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 6-10 km samaan ilmansuuntaan. Vanajaveden rantaa kylän alueella on n. 3 km, josta vain pieni osa peruskartalla 2132 06. Nimeä Kukkumäki ei ole peruskartoilla. - Inventoinnissa 1985 löytö ei aiheuttanut toimenpiteitä.

- Lisäyksiä:

HATTULA 222
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 08 ALVETTULA, osa
A ja 2132 05 TYRVÄNTÖ, osa C
(= Lusin kylä peruskartoilla)

Kylä: Lusi (?)

Löytöpaikka: (?)
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3453:13 teränkatkelma kourutaltasta. Ostettu itselliseltä Heikki Porttilalta Tyrvännön Lusinkylässä(?). Löytöpaikka tuntematon. Yliopp. Frans Äimä (Aejmelaus) Heinäkuulla 1897 toht. A.O. Heikelin apulaisena Hauhon kihlakunnasta kerännyt valtion kokoelmiin.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikkaa ei tiedetä siis, mutta on mahdollista, että se on jossain Lusin kylässä, josta esine tietojen mukaan lienee ostettu.

- Lisäyksiä:

HATTULA 223

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO, osa C
ja 2132 07 HATTULA, osat A, C ja D
(= Mierolan kylä peruskartoilla)

Kylä: Mierola

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

Kauppias K.F. Björkbomin keräelmä H:linnassa
8, v. 1908 maist. Leon. Björkbomilla, Turus-
sa, tasatalta. Löytötiedot ovat: Hattula,
Mierolan kl.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikasta Mierolan kylässä ei ole
tarkempia tietoja.

- Lisäyksiä:

HATTULA 224

Peruskartat 2132 04 LETEENSUO, osa
C, 2132 07 HATTULA, osat A-D ja
2132 10 ETELÄINEN, osa A (= Hurttala-
lan kylä peruskartoilla)

Kylä: Hurttala (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

KM 3539:4 kivikirves. Hattulan kirkonkylästä,
itsellismies Johan Salmelta saatu. Löytöpaikka
ei muisteta. Atte Salmen keräämiä esineitä,
lunastettiin valtion kokoelmiin 3/V 1898.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole siis tietoa,
mutta se on ehkä Hattulan kirkonkylässä, josta esine on
saatukin. Kirkonkylä-nimistä kylää ei peruskartoilla ole, mutta
Eero Mäntylän Hattulan historian (1976) paikannimihakemistosta
ilmenee Hurttalan kylän, jossa on Hattulan vanha kirkko (peruskartalla
2132 07), olevan Hattulan kirkonkylä.

- Lisäyksiä:

HATTULA 225

- A: Peruskartat 2131 01 LIETSA osa B, 2131 02 VUOHINIEMI osat A, C ja D sekä 2131 06 HYRVÄLÄ osat A-D (= Hyrvälän kylä peruskartoilla)
- B: Peruskartat 2131 01 LIETSA osa B, 2131 02 VUOHINIEMI osa A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ osat A, C ja D sekä 2132 04 LETEEN-SUO osa A (= Nihattulan kylä peruskartoilla)

Kylä: Hyrvälä tai Nihattula

Paikka: Hirvenkuopan kangas

- "jättehögar", ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntemattomia, luokka II

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: C.A. Gottlund, Antiquariska Anteckningar I. Nylands och Tavastehus Län. S. 203, n:o 4. Museoviraston kirjasto.

Löydöt: -

Paikan sijainti: Tiedot paikasta ovat yllä mainituissa Gottlundin muistiinpanoissa, joiden mukaan jäännöksiä, joista Gottlund käyttää nimitystä "jättehögar" on "på Hyrvälä och Nihattula byars gemensamma skogsmark, kallad Hirvenkuopan kangas ...". Hirvenkuopan kangas -nimisen paikan sijainti ei ole kuitenkaan tiedossa, nimeä ei ole nykyisillä, 1976 ja 1979 painetuilla tai vanhoilla, 1959 ja 1961 painetuilla peruskartoilla. - Inventoinnissa 1985 paikan sijaintia ei selvitelty.

Muinaisjäännösten kuvaus: Kohteista ei ole lähempiä tietoja; Gottlund kirjoittaa vain, että Hirvenkuopan kankaalla "finnes en otalig mängd sådana jättehögar".

- Lisäyksiä:

HATTULA 226

Peruskartat 2131 03 RIMMILÄ osat C ja D, 2131 06 HYRVÄLÄ osat A-D sekä 2132 04 LETEENSUO osat A-D (= ne peruskartat osineen, joiden alueella löytöpaikka mahdollisesti sijaitsee)

Kylä: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Matti Huurre, Esihistoriallinen aika Hattulassa. Sis. Eero Mäntylän Hattulan historiaan. Hämeenlinna 1976. S. 20.

Löydöt:

Hämeenlinnan museo 3757 veneenuotoinen vasarakirves. Löydetty Hattulasta hiedan ajossa, n. 13 km:n päässä Parolan asemalta sijaitsevasta sorakuopasta, mistä ajettiin hiekkaa Iittalaan. Esine oli ollut n. 3 m:n syvyydessä karkeahkon hiekan seassa, jossa oli paljon isonlaisia kiviä. Esineen löysi työmies Yrjö Enberg.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikkaa ei voida määrittellä löytötietojen perusteella, mutta se sijaitsee mahdollisesti jossain yllä mainittujen peruskarttojen alueilla. Löytöpaikan etäisyys Parolan asemalta, 13 km, sopii hyvin näille kartoille, ja karttojen alue on myös se osa Hattulaa, josta voisi ajatella viedyn hiekkaa Iittalaan, Hattulan luoteispuolelle. Matti Huurteen mielestä esine voi olla peräisin haudasta.

- Lisäyksiä:

HATTULA 227

Peruskartat 2113 11 LAUTAPORRAS osa C, 2131 01 LIETSA osat A ja D, 2131 02 VUOHINIEMI, 2131 03 RIMMILÄ osat A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ, 2131 09 HÄMEENLINNA osat B ja D, 2132 04 LETEENSUO, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa A, 2132 07 HATTULA sekä 2132 10 ETELÄINEN osa A (= Hattulan kunta peruskartoilla ilman siihen 1971 liitettyä Tyrvännön kuntaa)

Kylä: (?)

Löytöpaikka: Hurri (?)
- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 3432:2 tasataltta. Hurrin talosta Hattulan pitäjää. Peltiseppä K.J. Rosenlundin lähetystä, joka on lunastettu valtion kokoelmiin 30.VII.1897.

Löytöpaikan sijainti: Löytöpaikasta ei ole tietoja, mutta se saattaa olla tietysti jossain Hurrin talon mailla, koska esine on ostettu tai saatu täältä. Hurrin sijainti ei ole kuitenkaan tiedossa. Nimeä ei ole ainakaan nykyisillä peruskartoilla, eikä sitä mainita myöskään Eero Mäntylän Hattulan historiassa (1976).

Inventointi 1985: Hurria kyseltiin jonkin kerran Hattulassa, mutta tuloksetta.

- Lisäyksiä:

HATTULA 228

Peruskartat 2113 11 LAUTAPORRAS osa C, 2131 01 LIETSA osat A ja D, 2131 02 VUOHINIEMI, 2131 03 RIMMILÄ osat A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ, 2131 09 HÄMEENLINNA osat B ja D, 2132 04 LETEENSUO, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa A, 2132 07 HATTULA sekä 2132 10 ETELÄINEN osa A (= Hattulan kunta peruskartoilla ilman siihen 1971 liitettyä Tyrvännön kuntaa)

Kylä: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: H.J. Holmberg, Förteckning och afbildningar af Finska fornlemningar. I. Stenåldern. II. Bronsåldern. Bidrag till naturkännedom, etnografi och statistik utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Nionde Häftet. Helsingfors 1863. S. 23.

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäänöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 29, n:o 54.

Löydöt:

Säilytyspaikka ei tiedossa, oikokirves. Varhaisin tieto esineestä on yllä mainitussa H. J. Holmbergin teoksessa, ja A.O. Heikel ainoastaan viittaa siihen. Löytöpaikaksi mainitaan vain Hattula eikä muita tietoja ole. Holmbergin teoksesta ilmenee esineen olleen yliopiston kokoelmissa ainakin 1863, jolloin Holmbergin teos ilmestyi, mutta sen nykyinen säilytyspaikka ei ole tiedossa; varhaisimmat Kansallismuseon kokoelmissa olevat kiviesineet Hattulasta ovat A.O. Heikelin Hauhon kihlakunnasta 1877 tuomia, ja Heikelin mukaan esine on puuttunut jo tuolloin museon luettelosta.

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta Hattulassa ei ole tietoja.

- Lisäyksiä:

HATTULA 229

Peruskartat 2113 11 LAUTAPORRAS osa C, 2131 01 LIETSA osat A ja D, 2131 02 VUOHINIEMI, 2131 03 RIMMILÄ osat A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ, 2131 09 HÄMEENLINNA osat B ja D, 2132 04 LETEENSUO, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa A, 2132 07 HATTULA sekä 2132 10 ETELÄINEN osa A (= Hattulan kunta peruskartoilla ilman siihen 1971 liitettyä Tyrvännön kuntaa)

Kylä: (?)

Löytöpaikka: (?)

- rautakautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

Hämeenlinnan museo 3282 keihäänkärki. Löytöpaikaksi mainitaan tiedoissa vain Hattula.
"Lys. Lauri Kauppila lahjoittaja".

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta Hattulassa ei ole tietoja.

- Lisäyksiä:

HATTULA 230

Peruskartat 2113 11 LAUTAPORRAS osa C, 2131 01 LIETSA osat A ja D, 2131 02 VUOHINIEMI, 2131 03 RIMMILÄ osat A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ, 2131 09 HÄMEENLINNA osat B ja D, 2132 04 LETEENSUO, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa A, 2132 07 HATTULA sekä 2132 10 ETELÄINEN osa A (= Hattulan kunta peruskartoilla ilman siihen 1971 liitettyä Tyrvännön kuntaa)

Kylä: (?)

Löytöpaikka: (?)

- rautakautinen tai historiallisen ajan löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt:

Hämeen museo 1075:7 (Tampere) kirves, ruosteinen. Löytötiedot ovat: Hattula. Myi museolle Mikael Salminen. (Esihistorian toimiston rautakauden lappuluetteloon on lisätty myös: ?RK).

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta Hattulasta ei ole tietoja

- Lisäyksiä:

HATTULA 231
(ent. Tyrvääntöä)

Peruskartat 2132 03 VALKEAKOSKI osat C ja D, 2132 04 LETEENSUO osat B ja D, 2132 05 TYRVÄNTÖ, 2132 06 LAITIKKALA osat A ja C, 2132 07 HATTULA osat B ja D sekä 2132 08 ALVETTULA osat A-C (= ent. Tyrvännön kunta peruskartoilla)

Kylä: (?)

Löytöpaikka: (?)
- pronssikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Löydöt: KM 1693b kivinen hakkuuase, katkennut varsi-reiän kohdalta. (Esine on tyyppiä "Scharfkantige, rhombische Schaftlochäxte mit eingeschwefelten Seiten"; ks. C.F. Meinander, Die Bronzezeit in Finnland, SMYA 54, Helsinki 1954 Helsingfors, s. 80-84). Insinööri I. Inbergin lahjoitus SMYlle 4/1 1875. Lisäksi pääluettelossa sanotaan: "Ei mainittu kuittikirjassa".

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta tai muista löytöseikoista ei ole tietoja, ja yllä olevat vähäiset tiedot vaikuttavat pääluetteloon jälkeinpäin Tyrvännöstä löydetyn KM 1693:n tietojen alle lisätyiltä. Koska esinettä pääluettelon mukaan ei mainita myöskään kuittikirjassa samoin kuin ei A.O. Heikelin kirjassa "Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa" (1878), jää hieman epävarmaksi, onko se lainkaan löydetty Tyrvännöstä.

- Lisäyksiä:

HATTULA 232

Peruskartat 2113 11 LAUTAPORRAS osa C, 2131 01 LIETSA osat A ja D, 2131 02 VUOHINIEMI, 2131 03 RIMMILÄ osat A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ, 2131 09 HÄMEENLINNA osat B ja D, 2132 04 LETEENSUO, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa A, 2132 07 HATTULA sekä 2132 10 ETELÄINEN osa A (= Hattulan kunta peruskartoilla ilman siihen 1971 liitettyä Tyrvännön kuntaa)

Kylä: (?)

Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Päiväämätön ja allekirjoittamaton tiedonanto esihist. toimiston top. arkistossa.

Löydöt:

Säilytyspaikka ei tiedossa, kivikirveen katkelma. Tiedot löydöstä ovat yllä mainitussa tiedonannossa: "Stenyxfragment f. i Hattula. Se Tavastehus: Axel. O. Heikels berättelse N:o 1874/1897 A.K. (Björkboms Samling.)"

Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta Hattulassa ei ole tietoja. - Huom! Inventoiijan tiedossa ei ole, mitä A.O. Heikelin kertomusta tiedonannossa tarkoitetaan; kertomusta, jossa esine mainitaan, ei ole ainakaan Hämeenlinnan tai Hattulan kohdalla top. arkistossa, vaikka mainituissa paikoissa onkin Heikelin kertomukset v:lta 1897. Löytöä ei mainita muissakaan A.O. Heikelin kertomuksissa, jota ovat em. kuntien kohdalla top. arkistossa. Esihist. toimiston kivikauden lappuluettelon mukaan minkään museon kokoelmissa ei ole myöskään esinettä, jota voisi pitää tiedonannossa mainittuna.

- Lisäyksiä:

HATTULA 233

- A: Peruskartat 2113 11 LAUTAPORRAS osa C, 2131 01 LIETSA osat A ja D, 2131 02 VUOHINIEMI, 2131 03 RIMMILÄ osat A, C ja D, 2131 05 RENKO osa B, 2131 06 HYRVÄLÄ, 2131 09 HÄMEENLINNA osat B ja D, 2132 04 LETEENSUO, 2131 05 TYRVÄNTÖ osa A, 2132 07 HATTULA sekä 2132 10 ETELÄINEN osa A (= Hattulan kunta peruskartoilla ilman siihen 1971 liitettyä Tyrvännön kuntaa)
- B: Peruskartat 2042 09 LOPPI osat B ja D, 2042 12 LAUNONEN osat B ja D, 2044 03 RIIHIMÄKI osa B, 2131 07 KALOINEN osat A, C ja D, 2131 08 HYVIKKÄLÄ, 2131 10 TERVAKOSKI, 2131 11 JANAKKALA, 2133 01 RYTTYLÄ osat B ja D, 2133 02 MALLINKAINEN, 2133 03 JYLISJÄRVI osat A ja C, 2133 04 HAUSJÄRVI osa B, 2133 05 HIETOINEN osat A ja B sekä 2133 06 POIKMETSÄ osa A (= Janakkalan kunta peruskartoilla ilman siihen 1967 liitettyä Vanajan kunnan alueita)

Kylä: (?)Löytöpaikka: (?)

- kivikautinen löytöpaikka

Tutkimukset: -Löydöt:Viipurin museo G 2526-34 vasarakirveen teräpuolisko. Sp. Vanaja tai Hattula. 1894.Löytöpaikan sijainti: Esineen löytöpaikasta ei ole tietoja eikä ole varmaa, että se on Hattulassakaan.

- Lisäyksiä:

HATTULA 234

Peruskartta 2132 07 HATTULA
 x = 6770 95 - 6771 05
 y = 522 03-08
 z = n. 82-88
 (= alueen peruskoordinaatit)

Kylä: Hurttala

Paikka: Herniäisten leirintäalue

- tiilientekopaikkojen jäännöksiä historialliselta ajalta,
 osittain keskiajalta, luokka II

Maanomistaja 198 :

Os.:

Tila: RN:o 1:213

Tutkimukset:

Tuula Rautavaara-Brax 1968, Herniäisten
 alueen inventointi (kertomus: Rak. hist.
 osasto)

Eeva Maija Viljo 1969, kaivaus (kertomus:
 Rak. hist. osasto)

Knut Drake 1970, tarkastus (kertomus: Rak.
 hist. osasto)

Muita arkistolähteitä: Hattulan Mierola-Hurttalan Herniäisten
 kaavaosan rakennuskaavan muutosta koskeva
 lausunto 12.3.1981/476 rak. hist. osastolla.

Paikan sijainti: Tiilientekopaikkojen jäännösten löytöalue si-
 jaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 500 m kaakkoon, Hattulan-
 selän länsirannalla olevalla Herniäisten leirintäalueella.
 Alueen pituus etelä-pohjois -suunnassa on n. 120 m ja leveys n.
 50 m. Alueen sijainti ja laajuus on määritelty tutkimuksissa ja
 muissa arkistolähteissä olevien karttojen avulla; peruskart-
 taotteen (s. 314) punakynämerkinnöissä ja yllä olevissa koordi-
 naateissa on huomioitu myös ne kohdat, joissa lukee kartoilla
 "tiiliuuni?". - Inventoinnissa 1985 aluetta ei tarkastettu.

Jäännösten kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Ks. myös LIITTEEN 6B n:oa
 11 (s. 415).

Ks. peruskartta s. 314

- Lisäyksiä:

LUETTELO LIITTEISTÄ 1-11

LIITE 1:	Kiviröykkiöitä ja -raunioita, kumpareita, kääppiä sekä luontaisia kivikkokumpuja/kivikumpareita	s. 379
	A. Myöhäisiä röykkiöitä	379
	B. Hävitettyjä kaskiraunioita, peltoraunioita, viljelysraunioita	380
	C. Hävitettyjä röykkiöitä, raunioita, kumpareita ja kääppiä, jotka olleet mahdollisesti peltoraunioita tai ovat tarkoitukseltaan tuntemattomia	382
	D. Hävitettyjä luontaisia kivikkokumpuja/kivikumpareita	385
LIITE 2:	Rakennusten jäännöksiä	s. 387
	A: Pirtin jätteitä	387
	B. Tuulimyllyn perusta	387
	C. Rakennuksen kivijalka	388
	D. "Vesunnin linnan" rauniot	389
	E. Maanalaisia tiiliholveja	389
LIITE 3:	Kuoppia	s. 391
	A. Sudenkuoppa (n:o 1) sekä sudenkuoppa ja tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia (n:o 2)	391
	B. Muita tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia	392
	C. Kellarikuopan jäännös	394
	D. Peruna- tai nauriskuoppia, jätekuoppia	395
	E. Luontaisia kuoppia (harjulukkoja), joihin liittyy kansanuskomus tai perimätietoa	396
LIITE 4:	Sekalaisia paikkoja	s. 397
	A. Kuivunut lähde	397
	B. Kahdesta luontaisesta kivilohkareesta tehty ihmishahmoinen "patsas", johon hakattu vuosilukuja ja nimikirjaimet	397
	C. Kivi, jossa on kuoppia (?)	398
	D. Tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on lähekkäin isoja kiviä	399
	E. Tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on kuoppaista ja kumpuista maata	400
LIITE 5:	Paikkoja, joista on löydetty hiiltä maaperästä	s. 402
LIITE 6:	Paikkoja, joihin liittyy kansantarinoita tai -uskomuksia, perimätietoa tai historiallisia muistoja	s. 405
	A. Aarnituli- ja aarnihautapaikkoja	405
	B. Muita paikkoja	410
LIITE 7:	Paikannimiä	s. 417
	A. Linna-nimisiä paikannimiä/paikkoja	417
	B. Muita paikannimiä/paikkoja	421
LIITE 8:	Vanhoja kulkuyhteyksiä	s. 433
	A. Vanhoja teitä	433
	B. Vanha vesireitti (laivaväylä)	433
LIITE 9:	Historiallisen ajan löytöjä	434
	A. Maalöytöjä	434

B. Muita löytöjä

435

- LIITE 10: Kiinteät muinaisjäännökset ja linna-niminen
paikka, jotka sijaitsevat ent. Tyrvännössä,
nyk. Valkeakoskella s. 436
A. Kiinteät muinaisjäännökset 436
B. Linna-niminen paikka 437
- LIITE 11: Esineet, jotka on löydetty Tyrvännöstä, mutta
joiden löytöpaikat ovat nykyään Valkeakoskella s. 438

LIITTEIDEN 1-7 PAIKKOJEN JAKAUTUMINEN PERUSKARTOILLE

(vain paikat, joiden sijainnit tunnetaan tarkkaan tai ainakin melko tarkkaan; luettelon peruskarttajärjestys on sama, jossa kohteet HATTULA 1-234 selostetaan)

kartan numero ja nimi	liitteiden ja paikkojen numerot (ja sivu)
2131 02 VUOHINIEMI	LIITE 7B, n:o 4 (s. 423)
2131 03 RIMMILÄ	LIITE 7B, n:ot 13 ja 15 (s. 429)
2131 06 HYRVÄLÄ	LIITE 3B, n:ot 2 ja 3 (s. 393) LIITE 7A, n:ot 1 ja 2 (s. 417 ja 418) LIITE 7B, n:ot 6 (s. 424) ja 8 (s. 426)
2132 04 LETEENSUO	LIITE 1A (s. 379) LIITE 1C, n:o 1 (s. 382) LIITE 3A, n:o 2 (s. 392) LIITE 3B, n:o 1 (s. 392) LIITE 3D, n:o 1 (s. 395) LIITE 3E (s. 396) LIITE 4A (s. 397) LIITE 4B (s. 397) LIITE 5, n:o 1 (s. 402) LIITE 6A, n:o 1 (s. 405) LIITE 6B, n:ot 1-4 (s. 410 - 411) LIITE 7B, n:ot 9 ja 10 (s. 426 ja 427) sekä 12 (s. 428) ja 16 (s. 430)
2132 05 TYRVÄNTÖ	LIITE 1B, n:ot 1 ja 2 (s. 380) LIITE 1C, n:ot 2-4 (s. 382 - 384) LIITE 1D (s. 385) LIITE 2A (s. 387) LIITE 2B (s. 387) LIITE 3A, n:o 1 (s. 391) LIITE 3C (s. 394) LIITE 3D, n:o 2 (s. 395) LIITE 4C (s. 398) LIITE 5, n:o 2 (s. 402) LIITE 6A, n:ot 2-6 (s. 405 - 407) LIITE 6B, n:ot 5-7 (s. 412 ja 413) LIITE 7B, n:o 7 (s. 424)
2132 08 ALVETTULA	LIITE 1B, n:o 3 (s. 381) LIITE 2C (s. 388) LIITE 4D (s. 399) LIITE 6B, n:ot 8 ja 9 (s. 414)

kartan numero ja nimi

liitteiden ja paikkojen numerot
(ja sivu)

2132 07 HATTULA

LIITE 1C, n:o 5 (s. 385)
LIITE 2D (s. 389)
LIITE 2E (s. 389)
LIITE 4E (s. 400)
LIITE 6A, n:o 7 (s. 408)
LIITE 6B, n:ot 10 ja 11 (s. 415)
LIITE 7A, n:ot 3 ja 4 (s. 419 ja
420)
LIITE 7B, n:ot 1 ja 2 (s. 421 ja
422) sekä 5 (s. 423)

2131 09 HÄMEENLINNA

LIITE 5, n:o 3 (s. 403)
LIITE 7B, n:o 17 (s. 431)

**LUETTELO ENT. TYRVÄNNÖN KUNNAN ALUEELLA OLEVISTA LIITTEIDEN 1-7
PAIKOISTA**

Ent. Tyrvännön kunnan alueella ovat seuraavat paikat:

- LIITE 1B, n:ot 1-3 (s. 380 - 381)
- LIITE 1C, n:ot 1-4 (s. 382 - 384)
- LIITE 1D (s. 385)
- LIITE 2A-C (s. 387 - 388)
- LIITE 3A, n:o 1 (s. 391)
- LIITE 3C (s. 394)
- LIITE 3D, n:ot 1 ja 2 (s. 395)
- LIITE 4B (s. 397)
- LIITE 4C (s. 398)
- LIITE 4D (s. 399)
- LIITE 5, n:o 2 (s. 402)
- LIITE 6A, n:ot 2-6 (s. 405 - 407) ja 8-10 (s. 408 - 409)
- LIITE 6B, n:ot 3-9 (s. 411 - 414) sekä 12 ja 13 (s. 415 ja 416)
- LIITE 7B, n:o 7 (s. 424)

LIITE 1: Kiviröykkiöitä ja -raunioita, kumpareita, kääppiä sekä luontaisia kivikkokumpuja/kivikumpareita.

- A. Myöhäisiä röykkiöitä
- B. Hävitettyjä kaskiraunioita, peltoraunioita, viljelysraunioita
- C. Hävitettyjä röykkiöitä, raunioita, kumpareita ja kääppiä, jotka olleet mahdollisesti peltoraunioita tai ovat tarkoitukseltaan tuntemattomia
- D. Hävitettyjä luontaisia kivikkokumpuja/kivikumpareita

Oheiseen liitteeseen on koottu ne yllä olevan otsikon mukaiset paikat, joista on tietoja museoviraston esihistorian toimiston arkistossa tai kirjallisuudessa ja joita ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa omiksi kohteikseen inventointikertomukseen. Lukuunottamatta A-kohdan röykkiöitä kyse on hävitetyistä röykkiöistä yms. eikä liitteen röykkiöitä koskevissa tiedoissa ei ole mainintoja minkäänlaisista, ei edes epävarmoista, löydöistä. Paikkoja ei ole merkitty inventointikertomuksen kartoille, mutta niiden sijainneista ilmoitetaan peruskoordinaatit.

A. Myöhäisiä röykkiöitä

Kylä: Pelkola

Paikka: Hakinharju

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: 1) Irma Wichmannin kirjeet, päivätty Tukholmassa 17.3.82 ja 6.6.82 sekä 22.9.85 (Stockholm); 2) J.-P. Taavitsainen kirje 17.3.1982/2393. Esihist. toimiston kirjemapeissa (kunnittain saapuneet ja vastatut kirjeet, Hattula).

Röykkiöiden sijainti: Röykkiöt sijaitsevat metsäisellä Hakinharjulla, Hattulan vanhalta kirkolta 7,5 km länsilounaaseen. Paikalla, harjun itärinteellä, on hiekkakuoppa, ja röykkiöt ovat kuopan lähetyvillä ja aivan sen äärelläkin, enintään ehkä n. 50-100 m:n päässä toisistaan. Hiekkakuoppa on merkitty peruskartalle. Röykkiöiden sijainti selvisi inventoinnissa 1985 Irma Wichmannin 22.9.85 päivätyssä kirjeessä olevan karttaluonnoksen avulla. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6770 40-50, y = 514 30-40, z = n. 95-105 (= sen alueen peruskoordinaatit, jossa röykkiöt ovat). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 73, aivan sen itäpuolella on kohde HATTULA 17.

Röykkiöiden kuvaus: Ks. Irma Wichmannin kirjeitä. - Inventointihavaintojen 1985 perusteella alueella oli vain

joitakin varsin myöhäiseltä vaikuttavia, vaatimattomia ja epämääräisiä, kiviröykkiöitä, joita ei ole siis katsottu muinaisjäänöksi oheisessa inventointikertomuksessa.

Inventointi 1985: Alue tarkastettiin 11. lokakuuta.

- Lisäyksiä:

B. Hävitettyjä kaskiraunioita (n:o 1), peltoraunioita (n:o 2), viljelysraunioita (n:o 3)

1. Kylä: Suotala (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Anttila SW

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: A.O. Heikelin kartta kesälä 1898 (kopio isojaon kartasta v:lta 1770) Heikelin kertomuksen 1898 yhteydessä. Esihist. toimiston top. arkisto Tyrvöntö.

Paikan sijainti: Kaskiraunioita on ollut Anttilan tilalta 200 m etelälounaaseen, Hattulan vanhalta kirkolta n. 11,5 km pohjois-luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 400 m kaakkoon. Paikka ja sen ympäristö on nykyään laajalti peltoa. Paikan kohdalta tai ainakin aivan sen vierestä menee lounais-koillis-suuntaisesti maantie. Paikalla on tehty tienoikaisu vasta melko äskettäin (vrt. nykyistä peruskarttaa vanhaan, 1976 painettuun karttaan). Raunioiden paikka on merkitty yllä mainitulle A.O. Heikelin kartalle, ja kartasta päätellen raunioita on ollut ehkä noin hehtaarin laajuisella alueella; raunioalueen laajuus ei kartalta kyllä selvästi ilmene. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6782 52-60, y = 518 57-62, z = n. 83-85 (= raunioiden paikan peruskoordinaatit Heikelin kartan perusteella määriteltynä). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 191, paikasta n. 200 m koilliseen on kohde HATTULA 81.

Raunioiden kuvaus: Raunioista ei ole muita tietoja kuin Heikelin kartalla oleva teksti: "Tässä paljon kaskan viljelyksestä syntyneitä kiviraunioita". - Inventoinnissa 1985 havaittiin, että peltoalueella ei ole mitään raunioita, kivikoita tms., joten rauniot on raivattu pois.

Inventointi 1985: Aluetta ei lähemmin tarkastettu, mutta yllä mainittu huomio tehtiin paikan ohi ajettaessa.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Suotala (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Tapaninkallio W

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1931, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Antialan rautakautinen hauta-

raunioalue y.m. tietoja Tyrvännöstä)
Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventoin-
ti (s. 44, n:o 6)

Raunioiden sijainti: Rauniot ovat sijainneet aivan Tyr-
vännön kirkon länsipuolella olevan Tapaninkallion (ks.
LIITE 7 B, n:o 7, s. 424) juurella, peltoalueen reunalla,
Tyrvännön kirkosta n. 100 m länteen ja länsilounaaseen ja
Hattulan vanhalta kirkolta 12 km pohjoisluoteeseen. Rau-
niot ovat olleet paikalla runsaan 100 m:n pituisena pol-
veilevana nauhana. Niiden asemasta paikalla on tarkka
kartta Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa (kartta n:o
XXII). - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6782 76-80, y
= 518 15-20, n. 88 (= sen alueen peruskoordinaatit, jossa
rauniot ovat olleet). - Paikka näkyy peruskarttaotteella
s. 191, Tyrvännön kirkon kohdalle on merkitty kohde HAT-
TULA 89.

Raunioiden kuvaus: Ks. tutkimuksia; Äyräpään mukaan rau-
niot ovat asemansa puolesta vaikuttaneet peltoraunioilta.
- Inventoinnissa 1985 paikalla ei havaittu enää mitään
raunioita, joten ne on raivattu pois pellolta.

Inventointi 1985: Peltoaluetta tarkasteltiin 26. syyskuu-
ta viereisen Tapaninkallion tarkastuksen yhteydessä, mut-
ta tarkempia tutkimuksia alueella ei tehty.

- Lisäyksiä:

3. Kylä: Lusi (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Mikkola

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: KM 4583 tuluskiven pääluet-
telotiedot

Paikan sijainti: Viljelysraunioita on ollut Mikkolan ta-
lon ja Lusinselän rannan välisellä pellolla, Hattulan
vanhalta kirkolta 11,5 km lähinnä pohjoiseen ja Tyrvännön
kirkolta 3 km itään. Pelto on nykyään kesantona ja siinä
kasvaa ruohoa, jokunen marjapensas ja pieniä lehtipuita.
Alueella on vielä pari täyttynyttä ojaakin havaittavissa.
Pellon pituus on rannan suuntaisesti n. 100 m ja leveys
n. 60 m. Maasto viettää alueella lounaaseen, kohti ran-
taa. Pellolta on löydetty kivikirves KM 4658 (kohde HAT-
TULA 144, s. 256) ja tuluskivi KM 4583 (kohde HATTULA
145, s. 257). - Peruskartta 2132 08 ALVETTULA, x = 6782
53-63, y = 520 86-94, z = n. 80-90 (= peltoalueen perus-
koordinaatit, jossa rauniot ovat olleet). - Paikka näkyy
peruskarttaotteella s. 260.

Raunioiden kuvaus: Raunioista ei ole muita tietoja kuin
tuluskiven KM 4583 luettelotiedoissa oleva maininta:
"Pellossa on vielä viljelyksen jättämiä kivikasoja. Toi-
sia sellaisia hajoitettaessa on maassa huomattu hiiliä ja

mustaa maata." - Inventoinnissa 1985 huomattiin, että pellon alue on nykyään täysin kivetöntä, eikä röykkiöitä ole siis enää jäljellä. Kiviä oli kasattu sen sijaan pellon itäpuolelle nätiksi penkereeksi.

Inventointi 1985: Paikka tarkastettiin 17. kesäkuuta, ks. myös kohteita HATTULA 144 ja 145.

- Lisäyksiä:

C. Hävitettyjä röykkiöitä, raunioita, kumpareita ja kääpiä, jotka olleet mahdollisesti peltoraunioita tai ovat tarkoitukseltaan tuntemattomia

1. Kylä: Lepaa (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Vääränmännymäki E

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 20)

Muita arkistolähteitä: Hattulan kiinteät esihistorialliset muinaisjäännökset, n:o 26. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihistorian toimisto.

Paikan sijainti: Raunioita on ollut aivan Vääränmännymäen hyvin epävarman rautakautisen haudan tai kalmiston (kohde HATTULA 68, s. 149) itäpuolella, Hattulan vanhalta kirkolta 8,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3,5 km etelään. Nykyään paikalla, aivan maantien itäpuolella, on kaksi isohkoa rakennusta, joista toisessa toimii pankki ja toisessa posti, sekä näiden piha-alueet eikä raunioita ole enää jäljellä. Heti rakennusten itä- ja kaakkoispuolella on lisäksi urheilukenttä. Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartasta n:o IX (1:1000) näkyy raunioiden (kumpareiden) sijainti paikalla, joka on ollut tuolloin niittyä. Kartan mukaan äärimmäiset rauniot ovat olleet n. 80 m:n etäisyydellä toisistaan. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO; x = 6779 02, 05, 06; y = 518 11; z = n. 86-88 (= raunioiden paikkojen peruskoordinaatit). - Inventoinnissa 1985 kuvatus paikan ympäristöä ei tutkittu laajemmalti eikä mahdollisia muistitietoja raunioista kyselty.

Raunioiden (kumpareiden) kuvaus: Sirkka Ojalan mukaan "... pellolla on muutamia kääpiä, joista joku voisi olla ehkä hautarauniokin". Hattulan kiinteiden esihistoriallisten muinaisjäännösten luettelossa kohteita sanotaan vain kiviraunioiksi. Ojalan kartalle n:o IX on merkitty kaksi kumpareta, kartan mukaan kooltaan n. 20 x 10 ja 10 x 7 m sekä lähelle jälkimmäistä katkoviivalla kaksi toisissaan kiinni olevaa em. kumpareiden näköistä ja kokoista muodostumaa. Kohteiden luonteesta ei ole varmuutta, mutta ne ovat olleet mahdollisesti vain viljelysraunioita. Suoranaisia viitteitä siitä, että rauniot olisivat

olleet rautakautisia, ei ainakaan ole.

- Lisäyksiä.

2. Kylä: Suotala (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Tyrvännön kirkkomäki

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 45.

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan kertomuksen mukaan röykkiöitä on ollut Tyrvännön kirkon ympärillä, oletettavasti ainakin kirkon etelä- ja länsipuolilla, nykyisellä hautausmaalla. Tarkempia tietoja sijainneista ei ole. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6782 81, y = 518 26, z = n. 96 (= Tyrvännön kirkon peruskoordinaatit). - Kirkko näkyy peruskarttaotteella s. 191, sen paikalla on kohde HATTULA 89.

Röykkiöiden kuvaus: Röykkiöistä ei ole muita tietoja kuin Ojalan lyhyt selostus, että kirkkomäellä olleita röykkiöitä on hävitetty ja otettu niistä kiviä hautausmaata ympäröivään kiviaitaan laajennettaessa kirkon ympärillä olevaa hautausmaata etelään ja länteen. Röykkiöiden ajoituksesta ja tarkoituksesta ei ole tietoja.

- Lisäyksiä:

3. Kylä: Suotala (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Tyrvännön kirkko NNW

Tutkimukset: A.O. Heikel 1898, tarkastus (kertomus: Hör till Axel O. Heikels berättelsen till A.K. af år 1898. Föredr. 1898. Tyrvöntö.)

Aarne Äyräpään 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Antialan rautakautinen hautausmaailue y.m. tietoja Tyrvännöstä v. 1931)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 45)

Paikan sijainti: Kääpät, joista Aarne Äyräpään ja Sirkka Ojalan kertomuksissa on kyse, ovat sijainneet Suotaalas-
ta, Tyrvännön kirkolta (ent.) kunnantalolle, Seuratalolle ja laivalaiturille vievän tien itäpuolella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta arviolta n. 350 m samaan ilmansuuntaan. Paikka on peltomaastoa. Sijainti voidaan määrittää likimääräisesti kertomusten selostusten ja Ojalan pienimittakaavaisen yleiskartan perusteella, johon paikka on merkitty (n:o 29). - Kuten Äyräpää yllä mainitun kertomuksensa li-
säyksessä olettaa, kääpät kuulunevat niihin, joita A.O. Heikel on myös tarkastanut ja joita on ollut tuolloin

runsaasti koko Tapaninkallion (LIITE 7 B, n:o 7, s. 424) ja Elolanniemen (kohde HATTULA 96, s. 185) välisellä alueella (höjdsträcken), jossa Äyräpään ja Ojalan kääpät-kin ovat sijainneet. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6783 10, y = 518 10, z = n. 83 (= Äyräpään ja Ojalan tar-koittaman paikan likimääräiset peruskoordinaatit).

Kääppien kuvaus: Ks. tutkimuksia, joissa kääppien tarkoi-tusta ei kuitenkaan selvitetä; Heikel on kuitenkin tutki-nut niitä (kullar) löytämättä mitään. Äyräpää ja Ojala havaitsivat alueella enää muutamia kääppiä ja inventoin-tihavaintojen 1985 mukaan nekin on jo raivattu pois.

Inventointi 1985: Aluetta ei tarkastettu, mutta yllä mai-nittu huomio tehtiin paikan ohi ajettaessa.

- Lisäyksiä:

4. Kylä: Monittula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Äijälä

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventoin-ti (s. 43, n:o 4)

Muita arkistolähteitä: K.E. Boijerin kirje, H:fors d. 28. X 1913, till H. Herr doktor Appelg-ren-Kivalo. Esihist. toimiston top. ark. Tyrvääntö.

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mu-kaan "Äijälän talon ympärillä on monta kiviröykkiötä", mutta röykkiöiden tarkempaa sijaintia ei tiedetä. Kyse ei ole kuitenkaan aivan Äijälän päärakennuksen kaakkoispuo-lella olevista röykkiöistä (kohde HATTULA 101, s. 192), jotka Ojala selostaa kyseisten röykkiöiden jälkeen erik-seen. Äijälän tila on Vanajanselän itärannalla, Hattulan vanhalta kirkolta 13,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km koilliseen. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄN-TÖ, x = 6784 54, y = 519 74, z = n. 91-92 (= Äijälän pää-rakennuksen peruskoordinaatit). - Äijälä näkyy peruskart-taotteella s. 203, paikalla ovat kohteet HATTULA 101 ja 102.

Röykkiöiden kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Sirkka Oja-lan maininta "monta röykkiötä" eikä röykkiöiden ajoituk-sesta ja tarkoituksesta ole siis tietoja. - Kyse saattaa olla kuitenkin osittain myös K.E. Boijerin edellä maini-tussa kirjeessä mainitsemista röykkiöistä, ks. Boijerin kirjettä ja myös kohteita HATTULA 101 ja 139 (s. 250). - Inventoinnissa 1985 Äijälän talon ympärillä ei havaittu muita kuin kohteen HATTULA 101:n röykkiöt, joten talon ympärillä olevat röykkiöt on kaiketikin raivattu pois.

Inventointi 1985: Äijälässä käytiin 17. lokakuuta. Ympä-ristöä ei tutkittu tarkasti, koska alue on joko tonttia-luetta tai viljeltyä peltoa.

- Lisäyksiä:

5. Kylä: Rahkola

Paikka: Hattulan uusi kirkko (Hiton linna)

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Akseli Heikel, Kertomus muinaisjään-
nöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag
till kännedom af Finlands natur och
folk utgifna af Finska Vetenskaps-So-
cieten. Tjugondenionde Häftet. Helsing-
fors 1878. S. 44.

Röykkiön sijainti: Röykkiö on sijainnut Hattulan vanhalta kirkolta 2 km pohjoisluoteeseen olevan uuden kirkon paikalla tai ainakin uuden kirkon välittömässä läheisyydessä eli A.O. Heikelin teoksen mukaan, jossa tiedot röykkiöstä ovat, "...sillä vuorella, jonka päälle (uusi) kirkko tehtiin,..." Heikel käyttää paikasta nimeä Hiton linna (ks. LIITE 7A, n:o 3, s. 419). - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6773 32, y = 521 16, z = n. 101 (= Hattulan uuden kirkon peruskoordinaatit). - Uusi kirkko näkyy peruskarttaotteella s. 314, siitä n. 200 m kaakkoon on kohde HATTULA 164.

Röykkiön kuvaus: Röykkiö on hävitetty uutta kirkkoa tehtäessä, ks. lähempiä tietoja siitä Heikelin teoksesta. - Ennen kaikkea paikan nimen (Hiton linna) perusteella Heikel epäilee, että "kasa" olisi saattanut olla pakanuuden ajalta, mutta röykkiötä koskevissa tiedoissa ei ole kuitenkaan mitään, joka erityisesti viittaisi rautakautiseen röykkiöön. Röykkiön ajoitus ja tarkoitus jäävät siis avoimiksi.

- Lisäyksiä:

D. Hävitettyjä luontaisia kivikkokumpuja/kivikumpareita

Kylä: Retula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Vanhan Hämeenlinna-Valkeakoski -maantien ja Retulansaaren tien risteys

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 10)
Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 39)

Paikan sijainti: "Kummut" ovat sijainneet Hattulan vanhalta kirkolta vajaat 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 4 km pohjoiskoilliseen, vanhan Hämeenlinna-Valkeakoski -maantien eli Sääksmäen (valta)maantien ja Retulansaaren tien risteyksen lähellä, Retulansaaren tien itäpuolisella peltoalueella. "Kumpujen" aivan tarkkaa sijaintia ei tiedetä, mutta tutkimuksien

selostuksista päätellen kyseeseen voisi tulla vain jäljempänä lueteltavien peruskoordinaattien rajoittama peltoalue, joskin "kumpuja" on voinut olla laajemmallakin alueella. Paikka on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille n:o I (n:o 21), mutta paikan täsmällistä sijaintia ei voida kartan avulla määrittää. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6785 85 - 6786 00, y = 518 96 - 519 14, z = 83-87 (= tietojen perusteella määritellyn sijaintialueen peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 203.

"Kumpujen" kuvaus: Ks. tutkimuksia, joissa kohteita nimitetään "kivikkokummuiksi" ja "kivikumpareiksi"; Aarne Äyräpään mielestä ne ovat olleet luontaisia. - Inventoinnissa 1985 peltoalueella ei havaittu minkäänlaisia kumpareita tai karikoita, joten "kummut" on oletettavasti raivattu pois.

Inventointi 1985: Peltoaluetta ei tarkastettu lähemmin, mutta yllä mainittu huomio tehtiin lokakuussa paikan ohi ajettaessa.

- Lisäyksiä:

LIITE 2: Rakennusten jäännöksiä

- A. Pirtin jätteitä
- B. Tuulimyllyn perusta
- C. Rakennuksen kivijalka
- D. "Vesunnin linnan" rauniot
- E. Maanalaisia tiiliholveja

Oheiseen liitteeseen on koottu tiedot sellaisista rakennusten jäännöksistä, joista tiedot ovat museoviraston esihistorian toimiston arkistossa ja kirjallisuudessa ja joita ei ole otettu omiksi kohteikseen inventointikertomukseen. Liitteen paikkoja ei selvitelty inventoinnissa 1985 eikä niitä ole merkitty inventointikertomuksen kartoille, mutta sijainneista ilmoitetaan peruskoordinaatit.

A. Pirtin jätteitä

Kylä: Lahdentaka (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Tokeensuunmäki

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 19.

Paikan sijainti: Pirtin jätteitä on löydetty Sirkka Ojalan mukaan Tokeensuun talon takana eli talon luoteispuolella olevalta mäeltä, Hattulan vanhalta kirkolta 10,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 1,7 km etelälounaaseen, mutta täsmällistä löytöpaikkaa mäellä ei tiedetä. Mäen laki on Tokeensuun talossa 200 m luoteeseen ja laajuudeltaan mäki on n. 300 x 300 m. Mäki on suureksi osaksi metsäistä, mutta siellä on myös muutamia rakennuksia. - Sirkka Ojalan kertomusta ei ole edellä laskettu tutkimuksiin, koska Ojala mainitsee paikan ohimennen muun kohteen yhteydessä eikä hän ole merkinnyt paikkaa kertomuksensa kartoille. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ x = 6781 20, y = 518 00, z = n. 103 (= Tokeensuunmäen laen peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 191, mäen etelärinteellä on kohde HATTULA 75 ja itärinteellä HATTULA 76.

Pirtin jätteiden kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Ojalan maininta, että "Tokeensuun talon lähellä on ollut vanha asutus. Talon takana olevasta mäestä on tullut esille pirtin jätteitä."

- Lisäyksiä:

B. Tuulimyllyn perusta

Kylä: Retula(ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Myllymäki (kohde HATTULA 110)

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 4)

Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 9)

Paikan sijainti: Tuulimyllyn perusta on Retulansaaren itäosan käsittävän Myllymäen länsiosassa, Hattulan vanhalta kirkolta 14,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km samaan ilmansuuntaan. Perustan paikka on merkitty tutkimuksien Retulansaaren kartoille (Äyräpään kartta n:o Ib, Ojalan kartta n:o III). Äyräpään mukaan sellaisia voi olla muitakin Myllymäen kääppien joukossa ja myös Ojala kirjoittaa useista perustoista; vain tämän yhden tarkka paikka on kuitenkin tiedossa. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6785 23, y = 517 62 (= perustan likimääräinen paikka karttojen perusteella määriteltynä). - Myllymäki näkyy peruskarttaotteella s. 237 ja alueella oleva kohde HATTULA 111 on aivan tuulimyllyn perustan eteläpuolella.

Perustan kuvaus: Lähempiä tietoja ei ole kuin Äyräpään maininta "...ainakin yksi selvä tuulimyllyn perusta".

- Lisäyksiä:

C. Rakennuksen kivijalka

Kylä: Suotala tai Monittula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Attila-niminen huvilapalsta

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 43.

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan kivijalka on Siukolasta Äijälään vievän rantatien varrella olevalla lukkari Kostian (Costianderin) Attila-nimisellä huvilapalstalla, rakennuksen päädyssä, mutta paikan tarkka sijainti ei ole tiedossa. Huvilapalsta on kuitenkin oletettavasti jäljempänä lueteltavien koordinaattien rajoittamalla huvila-alueella, Hattulan vanhalta kirkolta 13,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km koilliseen. Alueen laajuus on n. 350 x 100 m ja huvilat ovat lähinnä luode-kaakko-suuntaisesti, rantatien (peruskartalla tilapäinen autotie, kärrytie) länsipuolella, tien ja rannan välillä. Peruskartalla alueella on kuusi huvilaa, joista pohjoisin on Monittulan kylän puolella ja muut Suotalassa. Muita huviloita ei peruskartalla ole ko. rantatien varrella. - Sirkka Ojalan kertomusta ei ole yllä luettu tutkimuksiin, koska Ojala mainitsee paikan lyhyesti muiden paikkojen yhteydessä, eikä hän ole merkinnyt sen sijaintia kertomuksensa kartoille. - Peruskartta 2132 08 ALVETTULA, x = 6784 20-46, y = 520 00-20, z = n. 82-87 (= edellä kuvatun huvila-alueen peruskoordinaatit, jossa paikka oletettavasti on. - Alue näkyy peruskarttaotteella s. 260, kohteiden HATTULA 86 B ja 139 välillä.

Paikan kuvaus: Paikasta ei ole lähempiä tietoja kuin Sirkka Ojalan maininta, että ko. "...huvilapalstalla on ennen ollut torppa-asutusta. Kivijalka on näkyvissä vielä rakennuksen päädyssä."

- Lisäyksiä:

D. "Vesunnin linnan" rauniot

Kylä: Vesunti

Paikka: Vesunnin kartano

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 5.

Kirjallisuutta: Suomen kartanot ja suurtilat III. Toimittaneet Eino Jutikkala ja Gabriel Nikander. Helsingissä 1945. S. 349 ja 350.

Paikan sijainti: Paikka on Vesunnin kartanolla, Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km pohjoisluoteeseen, ja yllä mainitun teoksen selostuksesta päätellen oletettavasti kartanon valtaisan kivinavetan paikalla. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6775 80, y = 520 07, z = 100 (= kivinavetan peruskoordinaatit). - Navetta näkyy peruskarttaotteella s. 279, se on n. 100 m pohjaiseen kartanon päärakennuksesta, joka kohdalla on kohde HATTULA 156.

Paikan kuvaus: "Vesunnin linna" tarkoittaa 1500-luvulla rakennettua kivirakennusta, josta on ollut rauniot jäljellä vielä 1800-luvulla. Rauniot hävitettiin 1840-luvulla rakennettaessa edellä mainittu kivinavetta, johon käytettiin myös raunioista saatuja kiviä. Onko raunioista vielä jotain jäännöksiä jäljellä, ei ole tiedossa. Ks. lähempiä tietoja "linnasta" ja raunioista edellä mainitusta teoksesta. - Teoksessa mainitaan myös, että rauniot olisivat olleet kansantarun mukaan jäännös entisestä luostarista. Sirkka Ojala ei mainitse inventointikertomuksessaan raunioita, mutta hänellä on lyhyt selostus kahdesta vanhasta perimätiedosta/paikallistarista, joista toinen koskee luostaria ja toinen vanhaa piispankartanoa ja joilla lienee ainakin osittain todellisuus pohjansa "Vesunnin linnan" raunioissa. Ojalan mainitsema Mustalaismäki on aivan Vesunnin kartanon itäpuolinen, metsäinen mäki, jonka eteläpuolella on myös Mustalaismäen nimellä kulkeva kohde HATTULA 158 (s. 275). Kartanon kivinavetta ja myös muu kartanon alue ovat tavallaan Mustalaismäen länsirinteellä.

- Lisäyksiä:

E. Maanalaisia tiiliholveja

Kylä: Vesunti

Paikka: Vesunnin kartano

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Emmy Stenbeck, Vanhan Vesunnin linnan raunioita. Kotiseutu 1910. Helsinki 1910. S. 75.

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Vesunnin kartanolla, Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km pohjoisluoteeseen, mutta tarkka paikka kartanolla ei ole tiedossa. Yllä mainitussa kirjoituksessa, jossa tiedot paikasta ovat, sanotaan sijainnista vain: "Noin 100 m. tästä paikasta oli vanha Vesunnin linna" (oheiseen LIITTEEN kohta D). - Peruskartta 2132 HATTULA, x = 6775 68, y = 520 10, z = 95 (= Vesunnin kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 279, päärakennuksen kohdalla on kohde HATTULA 156.

Paikan kuvaus: Kirjoituksessa sanotaan, että maanalaisia tiiliholveja oli tullut näkyviin muutamia vuosia aiemmin perustustöitä tehtäessä Vesunnin kartanolla. Ks. lähempiä tietoja rakenteista ko. kirjoituksesta.

- Lisäyksiä:

LIITE 3: Kuoppia

- A. Sudenkuoppa (n:1) sekä sudenkuoppa ja tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia (n:o 2)
- B. Muita tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia
- C. Kellarikuopan jäännös
- D. Peruna- tai nauriskuoppia, jätekuoppia
- E. Luontaisia kuoppia (harjulukkoja), joihin liittyy kansanuskomus tai perimätietoa

Oheiseen liitteeseen on koottu kuopat, joista tiedot ovat museoviraston esihistorian toimiston arkistossa, mutta joita ei ole otettu omiksi kohteikseen inventointikertomukseen. Ks. lisäksi kohdetta HATTULA 36 A ja B (s. 106). Liitteenkään kuoppia ei selvitelty inventoinnissa 1985 eikä paikkoja ole merkitty inventointikertomuksen karttoille, mutta sijainneista ilmoitetaan peruskoordinaatit.

- A. Sudenkuoppa (n:o 1) sekä sudenkuoppa ja tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia (n:o 2)

1. Kylä: Retula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Myllymäki (kohde HATTULA 110)

Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 4)
Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 9)

Muita arkistolähteitä: Aimo Kehusmaan Retulansaaren Myllymäen kaivauskertomuksen 1972 yleiskartta 1:1000 ja Anja Sarvaksen Myllymäen kuppikivien dokumentointiin 1976 liivvytä yleiskartta 1100 esihist. toimiston arkistossa.

Kuopan sijainti: Sudenkuoppa on Retulansaaren itäosan käsittävän Myllymäen (kohde HATTULA 110, s. 204) länsiosassa, maantien varressa, sen eteläpuolella, Hattulan vanhalta kirkolta 14,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km samaan ilmansuuntaan. Kuoppa on merkitty sekä Aarne Äyräpään ja Sirkka Ojalan Retulansaaren karttoille (Äyräpään kartta n:o Ib, Ojalan kartta n:o III) että muissa arkistolähteissä mainituille yleiskartoille. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6785 25, y = 517 60, z = n. 88 (= sudenkuopan peruskoordinaatit karttojen mukaan määriteltynä). - Myllymäki on peruskarttaotteella s. 237.

Kuopan kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Äyräpään mukaan kuoppa on muistitiedon mukaan sudenkuoppa kun taas Ojala kirjoittaa jostain syystä, että se on sudenkuoppa tai perunakuoppa. Kaiketikin kyseessä on kuitenkin sudenkuoppa, joksi se on merkitty myös Ojalan kartalle.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: TenholaPaikka: Sikosaarenkärki ETutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (ks. Appelgrenin muistikirjaa, s. 184, kansiosassa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa ja muistiinpanoihin liittyvää karttaa "Karta öfver Tenhola by i Hattula ..." esihist. toimiston karttalaatikossa)

Kuoppien sijainti: Yllä mainitun Hjalmar Appelgrenin muistiinpanoihin liittyvän kartan mukaan kuopat ovat aivan peruskartalle merkityn Sikosaarenkärjen itäpuolella, Heinunlähden itärannan tuntumassa, Hattulan vanhalta kirkolta n. 9 km luoteeseen. Peruskartalle sijoitettuna paikka sattuu aivan peltoalueen pohjoispuolelle, mikä sopii hyvin Appelgrenin mainintaan, että kuopat ovat peltojen päässä. Paikka on Appelgrenin mukaan myös 15 jalkaa ylempänä järven pintaa. Kuinka laajalla alueella kuopat ovat, ei ole tiedossa. - Kuopat ovat n. 200 m pohjoiskoilliseen alla olevan LIITTEEN 3B, n: on 1 kuopista, vaikka Appelgren kirjoittaakin, että kuopat ovat näistä "n. 100 ask. pohjoiseen", joten tämä Appelgrenin maininta lienee epätarkka. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6776 86, y = 514 58, z = n. 82 (= paikan likimääräiset peruskoordinaatit yllä mainitun kartan mukaan määriteltynä). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 119, se on kohteesta HATTULA 39 250 m lähinnä luoteeseen.

Kuoppien kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Appelgrenin maininta "...taas ainakin 14 hautaa joista yksi iso (= suden kuoppa)". Muiden kuoppien tarkoitus jää näin avoimeksi.

- Lisäyksiä:

B. Muita tarkoitukseltaan tuntemattomia kuoppia

1. Kylä: TenholaPaikka: Laikkaanlahti ETutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (ks. Appelgrenin muistikirjaa, s. 184, kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihistorian toimiston arkistossa ja muistiinpanoihin liittyvää karttaa "Karta öfver Tenhola by i Hattula ..." esihist. toimiston karttalaatikossa)

Kuoppien sijainti: Yllä mainitun Hjalmar Appelgrenin muistiinpanoihin liittyvän kartan mukaan kuopat ovat peruskartan Laikkaanlahden, joka on osa Hainunlahtea, itä-

rannalla, Hattulan vanhalta kirkolta n. 9 km luoteeseen. Peruskartalle sijoitettuna paikka sattuu aivan peltoalueen ja rannan välille, likimain paikalle, jossa on kesämökki ja pari ulkorakennusta; sijaintipaikka ei ole kuitenkaan välttämättä aivan täsmällinen. Appelgrenin mukaan kuopat ovatkin "Laikkaan peltojen rantapuolella erällä kaarevalla kivi(-) ja hietavallilla/harjulla... yhdessä paikassa.. n. 25 jalkaa... ylempänä järven pintaa". Tarkemmin Appelgren ei kuitenkaan sano, kuinka laajalla alueella kuopat ovat. - Kuoppia on myös paikalta n. 200 m pohjoiskoilliseen (LIITE 3A, n:o 2, s. 392). - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6776 65, y = 514 55, z = n. 84 (= paikan likimääräiset peruskoordinaatit yllä mainitun kartan mukaan määriteltynä). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 119, se on kohteesta HATTULA 39 n. 200 m länsiluoteeseen.

Kuoppien kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Appelgrenin maininta "12 hautaa", joten kuoppien tarkoitus jää avoimeksi.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Nihattula/Nummi

Paikka: Huhdanmäki eli Hakolanvuori

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja s. 40. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki markoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto)
Sirkka Ojala 1940, Hattulan inventointi (s. 19)

Paikan sijainti: Kuoppia on Armijärven kaakkoispuolella olevan Huhdanmäen eli Hakovuoren laella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km lounaaseen. Mäki on nimineen peruskartalla, ja se on merkitty myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille n:ot I ja II, tosin epätarkasti ja hieman sivuun tarkasta paikastaan. Ks. myös oheisen liitteen n:on 3 kuoppia. Huhdanmäki on inventointikertomuksessa myös paikannimenä (LIITE 7B, n:o 6, s. 424). - Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ x = 6767 61, y = 519 37, z = n. 128 (= Huhdanmäen eli Hakolanvuoren laen peruskoordinaatit).

Kuoppien kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Tiedoista ei kuitenkaan ilmene kuoppien tarkoitus.

- Lisäyksiä:

3. Kylä: NummiPaikka: Linna(-o)mäki

Tutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (ks. Appelgrenin muistikirjaa, s. 184, kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa sekä kirjallisuutta)
 Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 40. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto)

Kirjallisuutta: Hjalmar Appelgren, Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 33, n:o 63.

Paikan sijainti: Hjalmar Appelgrenin mukaan kuoppia on Linnomäellä, Nihattulan kylässä, ja ko. mäki on oletettavasti peruskartalle merkitystä Huhdanmäestä n. 250 m koilliseen oleva matala, loivarinteinen mäki, Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km lounaaseen. Ks. tarkempaa selvitystä paikan sijainnista LIITTEEN 7A n:osta 1 (s. 417), jossa Linnomäki on linna-nimisenä paikannimenä. Paikka on peruskartan mukaan Nummen kylää, vaikka aiemmissa tiedoissa sanotaankin kyläksi Nihattula. - Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ, x = 6767 80, y = 519 52, z = n. 108 (= oletetun Linnomäen laen peruskoordinaatit).

Kuoppien kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Appelgrenin maininta "...; ainoastaan 5 eli 6 kuoppaa oli likitysten sen laella". - Voionmaa kirjoittaa sen sijaan, että "Ei-lei työväentalo ole peittänyt niitä (kuoppia) alleen, tarkoittanee tämä tieto Huhdanmäellä olevia kuoppia". - On kuitenkin todennäköistä, että Appelgren tarkoittaa juuri Linnomäkeä eikä Huhdanmäkeä, koska hänen selostuksensa, että kyseessä on "...vähäinen koivun vesoja kasva-va mäenharju...", sopii hyvin oletettuun Linnomäkeen, mutta ei Huhdanmäkeen, joka on varsin kookas mäki. Varmasti asiaa ei voida kuitenkaan ratkaista. Huhdanmäen kuopat ovat oheisen LIITTEEN n:o 2.

- Lisäyksiä:

C. Kellarikuopan jäännös

Kylä: Retula (ent. Tyrvöntöä)Paikka: Kiettara (kohde HATTULA 119)Tutkimukset: Aarne Äyräpää 1933, tarkastus (kerto-

mus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 8)
Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 10)

Paikan sijainti: Kellarikuopan jäännös on Retulansaaren Kiettaran kahdesta kuppikivestä ja kolmesta todennäköisesti rautakautisesta röykkiöstä koostuva kohteen HATTULA 119:n (s. 218) yhdessä röykkiössä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 2,5 km samaan ilmansuuntaan. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6784 90, y = 517 50, z = n. 88). - Kohde HATTULA 119 näkyy peruskarttaotteella s. 237.

Jäännöksen kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin maininta "...kellarikuopan jäännös".

- Lisäyksiä:

D. Peruna- tai nauriskuoppia, jätekuoppia

1. Kylä: Lepaa (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Vääränmännymäki

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 20)
Lauri Pohjakallio 1970, tarkastus ja kaivaus (ks. Pohjakallion Vääränmännymäen kaivauskertomusta 1970)

Paikan sijainti: Kuopat ovat Vääränmännymäellä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 8,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta vajaat 4 km lähes suoraan etelään. Mäen itä-laidalla on ollut hävitetty, hyvin epävarma hauta tai kalmisto kohde HATTULA 68 (s. 149), ja kuopat ovat aivan ko. kohteen itäpuolella. Ne on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o IX, vrt. tätä Lauri Pohjakallion kaivauskarttaan. - Peruskartta 2132 04 LEETEENSUO, x = 6779 07, y = 518 07, z = n. 90 (= kuoppien peruskoordinaatit). - Vääränmännymäki ja kohde HATTULA 68 näkyvät peruskarttaotteella s. 155.

Kuoppien kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Ojalan mukaan kuopat ovat "luultavasti entisiä peruna- tai nauriskuoppia", mutta Pohjakallion kaivauksessa paljastui yksi hänen mukaansa jätekuopaksi. Lähemmin Pohjakallio ei kuoppien tarkoitukseen puutunut. - Ojalan mainitsema keskimäinen kuoppa on todennäköisesti Pohjakallion se kuoppa, joka on merkitty C:llä hänen kaivauskartalleen.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Lahdentaka (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Tokeensuunmäki

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 19)

Paikan sijainti: Perunakuoppia on Sirkka Ojalan mukaan ainakin osittain hävitetyn, hyvin rautakautisen polttokenttäkalmiston kohteen HATTULA 76 (s. 160) vieressä, n. 15-30 m kaakkoon Ojalan kohteessa havaitsemista "hautaprofiileista", Hattulan vanhalta kirkolta 10,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 1,7 km etelään. Kuopat on merkitty Ojalan kartalle n:o VII. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6781 10, y = 518 18, z = n. 92 (= kuoppien peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 191.

Kuoppien kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Ojalan maininta "useita perunakuoppia".

- Lisäyksiä:

E. Luontaisia kuoppia (harjulukkoja), joihin liittyy kansantarina tai perimätietoa

Kylä: Tenhola

Paikka: Laikkaanvuori eli Linnahangas

Tutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (ks. Appelgrenin muistikirjaa, s. 183, kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa ja muistiinpanoihin liittyvää karttaa "Karta ofver Tenhola by i Hattula ..." esihist. toimiston karttalaatikossa)

Kuoppien sijainti: Kuopat ovat Laikkaanvuorella eli Linnahankaalla, Hattulan vanhalta kirkolta 8 km luoteeseen. Ne ovat Appelgrenin mukaan mäen korkeimmalla kohdalla, ja yllä mainitun kartan mukaan suurinpiirtein kohteiden HATTULA 36 A ja 36 B (s. 106) välillä. Kuopat on merkitty ko. kartalle nimellä "Pallokuopat". - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6775 54, y = 515 12, z = n. 115 (= kuoppien likimääräinen sijainti yllä mainitun kartan mukaan määriteltynä). Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 119.

Kuoppien kuvaus ja niitä koskeva kansanuskomus tai perimätieto: Muita tietoja ei ole Appelgrenin kuvaus: "...kaksi isoa kenties luonnon muodostamaa hautaa jossa Tenholaisten isonvihan aikana sanotaan olleen Venäläisiä paossa - Ossian Cajander oli siinä kerran kaivellut ja löytänyt hiiltä". Oheisessa kertomuksessa oletetaan, että kuopat ovat luontaisia harjulukkoja, jollaiset Appelgrenin selostuksesta ja kartasta tulevat ennenkaikkea mieleen.

- Lisäyksiä:

LIITE 4: Sekalaisia paikkoja

- A. Kuivunut lähde
- B. Kahdesta luontaisesta kivilohkareesta tehty ihmishahmoinen "patsas", johon hakattu vuosilukuja ja nimikirjaimet
- C. Kivi, jossa on kuoppia(?)
- D. Tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on lähekkäin isoja kiviä
- E. Tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on kuoppaista ja kumpuista maata

Oheiseen liitteeseen on koottu sellaisia sekalaisia paikkoja, joista tiedot ovat museoviraston esihistorian toimiston arkistossa ja joita ei ole otettu omiksi kohteikseen inventointikertomukseen. Paikkoja ei ole merkitty inventointikertomuksen kartoille, mutta niiden sijainneista ilmoitetaan peruskoordinaatit.

A. Kuivunut lähde

Kylä: Ihalempi

Paikka: Torttolanmäki

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 32, n:o 2)

Lähteen sijainti: Sirkka Ojalan inventointikertomuksen selostuksen mukaan lähde sijaitsee Lehijärven pohjoispuolella olevasta Torttolanmäen uhrikivistä (kohde HATTULA 31, s. 100) n. 70 m lounaaseen eli Hattulan vanhalta kirkolta 4,5 km länsiluoteeseen. Ojalan kertomuksen kartassa n:o II lienee siis epätarkkuutta, koska tähän lähde on merkitty uhrikiven länsiluoteispuolelle. Sen sijaan kartalla n:o I lähde on uhrikivistä länsilounaaseen. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6772 24, y = 517 16, z = n. 90 (= lähteen peruskoordinaatit Ojalan selostuksen mukaan määriteltynä). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 103. Inventoinnissa 1985 lähdettä ei etsitty.

Lähteen kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta. - Ojala ei mainitse, että kyseessä olisi ns. uhrilähde/sammaslähde eikä myöskään että lähteeseen ylipäätään liittyisi mitään kansanuskomuksia tai -tarinoita tai perimätietoa, joten lähdettä on pidettävän pelkkänä luonnonmuodostumana. Lähteellä ei ole myöskään mitään erityistä nimeä.

- Lisäyksiä:

- B. Kahdesta luontaisesta kivilohkareesta tehty ihmishahmoinen "patsas", johon hakattu vuosilukuja ja nimikir-

jaimet

Kylä: Suontaka (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Suontaan kartano

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: 1) Valokuvia 3 kpl; 2) kysymyslehti; 3) allekirjoittamaton tiedonanto v:lta 1923; 4) allekirjoittamaton ja päiväämätön tiedonanto. Kaikki esihist. toimiston top. arkistossa (Tyrvöntö).

"Patsaan" sijainti: "Patsas" on Suontaan kartanon puutarhassa, päärakennuksesta n. 50 m luoteeseen, Hattulan vanhalta kirkolta 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 5 km etelälounaaseen. Sen tarkka sijainti selvisi inventoinnissa 1985. "Patsaan" molemmat osat on kuljetettu paikalle muualta, isompi "vartalo"osa yllä mainitun kysymyslehden mukaan 1810. - "Vartalo"-osa on löydetty kysymyslehden mukaan "Tyrvännön kappelissa Anomaan kylän Ylitalon maasta Kirvesmurun nimisen pellon syrjästä 100 metriä talosta Etelään päin... Kivi sora ja rinnemaasta" eli Suontaan kartanosta n. 8,5 km kaakkoon. "Pää" on kysymyslehden mukaan löydetty "Passin (po. Pässin) saaresta 1 kilomet. Pohjoiseen päin (,) Vanajaveden rannasta" eli "vartalo"-osan löytöpaikasta ja Ylitalosta vajaan 2 km lähinä pohjoiseen. Sekä Ylitalo että Pässinsaari ovat peruskartalla nimineen. Yhdessä valokuvatekstissä ja tiedonannossa n:o 3 sen sijaan "pään" löytöpaikaksi mainitaan Suontaan ("vartalo"-osan?) löytöpaikan olevan "i skogen". - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6777 96, y = 516 95 (= "patsaan" peruskoordinaatit). Peruskartta 2132 08 ALVET-TULA, x = 6780 38, y = 521 22 (= Ylitalon päärakennuksen peruskoordinaatit); x = 6781 22, y = 521 03 (= Pässinsaaren peruskoordinaatit). - "Patsaan" paikka näkyy peruskarttaotteella s. 155, Suontaan kartanon päärakennuksen paikalla ovat kohteet HATTULA 48 ja 49.

"Patsaan" kuvaus: Ks. arkistolähteitä.

Inventointi 1985: "Patsas" havaittiin Suontaan kartanon puutarhassa lokakuussa tarkastettaessa ympäristön kohteita, mutta lähemmin sitä ei tutkittu.

- Lisäyksiä:

C. Kivi, jossa on kuoppia(?)

Kylä: Retula (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Retulansaaren laivalaituri

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 35.

Kiven sijainti: Sirkka Ojalan tiedon mukaan kivi sijaitsee Retulansaaren laivalaiturin vieressä, Hattulan vanhalta kirkolta 14 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2 km samaan ilmansuuntaan, mutta kiven tarkka sijainti paikalla ei ole tiedossa. Laivalaituri on saaren etelärannalla. Paikkaa ei ole merkitty Ojalan kertomuksen kartoille, eikä hänen kertomustaan ole yllä luettu tutkimuksiin, mutta laivalaiturin sijainti selvisi inventoinnissa 1985, - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6784 65, y = 517 65, z = n. 80 (= Retulansaaren laivalaiturin peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 237.

Kiven kuvaus: Kivestä ei ole muita tietoja kuin Sirkka Ojalan maininta "kivi, jossa on kuoppia(?)". Kiven merkitys ja se, ovatko kuopat ihmisen tekemiä vai luonnontyötä, jäävät näin ollen avoimiksi.

Inventointi 1985: Retulansaaren Ylikartanossa asuvat Valvatti ja Talvikki Vaulo neuvoivat laivalaiturin sijainnin 26. lokakuuta, mutta kivestä he eivät tiedäneet mitään. Laivalaiturin ympäristöä tarkastettiin samana päivänä, mutta minkäänlaista kuopallista kiveä ei paikalla havaittu. Laiturin vieressä oli kesämökki ja mökin pihamaata. Kaivaustutkimuksia paikalla ei tehty eikä ympäristöäkään tutkittu laajemmalti.

- Lisäyksiä:

D. Tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on lähekkäin isoja kiviä

Kylä: Anomaa tai Lahdentaka (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Takamaille vievän tien varsi

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Aili Heikelin, fil. kand.,

25.X.17 päivätty tiedonanto kartta-
luonnoksineen esihist. toimiston top.
arkistossa (Tyrvääntö).

Paikan sijainti: Paikan tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta yllä mainitun tiedonannon tekstistä ja karttaluonnoksesta päätellen se sijaitsee oletettavasti jäljempänä mainittavien koordinaattien rajoittamalla metsäalueella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 9,5 km pohjoiskoilliseen ja Tyrvännön kirkolta n. 5,5 km itäkaakkoon. Oletetun sijaintialueen pituus on n. 400 m itä-länsi-suunnassa ja sen halki on mennyt samassa ilmansuunnassa tie, oletettavasti tiedonannon karttaluonnoksen Tie takamaille, jonka varressa, tien eteläpuolella, kivet ovat. Tie erottuu vanhalla venäläisellä topografikartalla 1:42 000; nykyisellä peruskartalla se on polkuna. Oletettu sijaintialue on Anomaan ja Lahdentaan kylien maata, kuten tiedonannossa sanotaan. - Tiedonannon metsätien haara, joka tarkoit-

taa maantien ja takamaille vievän tien haaraa, on oletetun sijaintialueen keskellä 1,2 km länteen; tiedonannon maininta, että tienhaarasta on n. 1,5 km kiville, lienee epätarkka, koska paikka tienhaarasta 1,5 km kivien suuntaan (itään) menee jo Lepaan kylän puolelle. Metsätien haarasta on tiedonannossa mainitulle Radon tilalle myös n. 1,5 km eikä noin yksi kilometri, kuten tiedonannossa sanotaan. Karttaluonnoksen etäisyydet eivät ole myöskään keskenään sopusoinnussa. Metsänraajat karttaluonnokselle tarkoittavat ehkä peruskartan kylänrajoja, jotka näyttävät menevän samansuuntaisesti samoilla paikoilla. - Peruskartta 2132 08 ALVETTULA; x = 6780 40-50, y = 523 60-97, z = n. 110-118 (= kivien oletetun sijaintialueen peruskoordinaatit); x = 6780 71, y = 522 61 (= metsätien haaran eli maantien ja takamaille vievän tien haaran peruskoordinaatit); x = 6780 40, y = 522 20 (= tiedonannon karttaluonnoksen maantien ja Anomaalle vievän tien risteys). Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6779 40, y = 522 00 (= Radon tilan peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 262, 1,5 km siitä pohjoiseen on kohde HATTULA 148. - Inventoinnissa 1985 paikka ei etsitty.

Paikan kuvaus: Tiedonannossa paikkaa ei kuvata sanallisesti, mutta karttaluonnokselle on merkitty lähekkäin yhdeksän isoa kiveä, jotka lienevät kiinteitä maakiviä. Näistä kuusi muodostaa loivan kaarenmuotoisen kuvio. Tiedonannon perusteella on vaikea päätellä kivien tarkoitusta, mutta on tietysti mahdollista, että kyse on vain luontaisesti olevista kiinteistä maakivistä.

- Lisäyksiä:

E. Tarkoitukseltaan tuntematon paikka, jossa on kuoppaista ja kumpuista maata.

Kylä: Vesunti

Paikka: Vesunnin kartano

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: J. T. Sännälän Hattulassa 18/I 1946 päivätty kirje Muinaistieteelliselle toimikunnalle, Helsinki. Esihist. toimiston top. arkisto.

Paikan sijainti: Yllä mainitun J.T. Sännälän kirjeen mukaan kuoppaista ja kumpuista maata on "Vesunnan kartanon omistamalla mäenrinteellä vastaavalla kohdalla (kuin rautakautinen kalmisto kohde HATTULA 158, s. 279, josta kirjeen alkuosassa on kyse) toisella puolella maantietä" eli Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km pohjoisluoteeseen, mutta Sännälän tarkoittaman paikan aivan täsmällinen sijainti ei ole tiedossa. Paikan täytynee kuitenkin olla Vesunnin päärakennuksen ja kohteen HATTULA 158 välisellä alueella, aivan kartanon editse menevän tilustien (vanha tie) länsipuolella. Alue on eteläosassaan peltoa ja pohjoisosassaan, päärakennuksen etelä- ja kaakkoispuolella,

puutarhaa. Mikäli paikka olisi täsmällisesti vastakkaisella puolella tietä kuin kohde HATTULA 158, se olisi peltomaastossa, mutta Sännälän maininta, että "...paikka aijotaan ensi kevännä raivata puutarhaksi,..." viittaa pääarakennuksen etelä- ja kaakkoispuoliseen alueeseen. - Peruskartta 2132 07 HATTULA; x = 6775 67, y = 520 09, z = 95 (= Vesunnin kartanon pääarakennuksen peruskoordinaatit); x = 6775 55, y = 520 34, z = n. 98-99 (= kohteen HATTULA 158 peruskoordinaatit). - Alue näkyy peruskarttaotteella s. 279, pääarakennuksen kohdalla on kohde HATTULA 156 ja pääarakennuksen kaakkoispuolelta, juuri selostetulla puutarha-alueella, on rautakautinen löytöpaikka kohde HATTULA 157. - Inventoinnissa paikan sijaintia ei selvitelty.

Paikan kuvaus: Paikasta ei ole muita tietoja kuin Sännälän kirjeen selostus "järjestään kuoppaista ja kumpuista maata, joten on hyvin mahdollista, että siinä olisi laajempikin muinaishautapaikka ellei ole joitakin vanhanajan sotavarusteluja". Mistä paikassa on kyse, ei ole kuitenkaan tiedossa, ja kuten edellä on jo ilmennyt, se on voitu raivata puutarhamaaksi.

- Lisäyksiä:

LIITE 5: Paikkoja, joista on löydetty hiiltä maaperästä

Oheisen liitteen paikoista ovat tiedot joko museoviraston esihistorian toimiston arkistossa tai kirjallisuudessa, mutta paikkoja ei ole katsottu tarpeelliseksi ottaa omiksi kohteikseen inventointikertomukseen. Niitä ei tarkastettu inventoinnissa 1985 ja sijainnitkin selvitetään vain aiempien tietojen perusteella. Paikoista ilmoitetaan peruskoordinaatit, mutta niitä ei ole merkitty inventointikertomuksen kartoille.

1. Kylä: Leiniälä

Löytöpaikka: Leteensuu

Tutkimukset: -

Kirjallisuutta: Liisa Kaarina Simola, Über die postglazialen Verhältnisse von Vanajavesi, Leteensuu und Lehijärvi sowie die Entwicklung ihrer Flora. Annales Academiae Scientiarum Fennicae. Series A. III. Geologica-geographica 70. Helsinki 1963. S. 24-27 (Leteensuu B).
Matti Huurre, Esihistoriallinen aika Hattulassa. Sis. Eero Mäntylän Hattulan historiaan. Hämeenlinna 1976. S. 12.

Paikan sijainti: Paikka sijaitsee Leteensuon pohjoisosassa, Hattulan vanhalta kirkolta 8 km länsiluoteeseen. Simolalla 1963 on paikan peruskoordinaatit. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6774,4; y = 514,1; z = 79,6 (= paikan peruskoordinaatit Simolan mukaan). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 73.

Paikan kuvaus: Paikalta on löydetty hiiltä geologisia tutkimuksia tehtäessä 875-885 cm:n syvyydestä, suokerrostumasta, joka ajoittuu atlantisen ilmastovaiheen alkuun, n. 5800 eKr. On pidetty mahdollisena, että hiili on peräisin kivikautiselta asuinpaikalta tai leirinuotiosta. Ks. lähempiä tietoja kirjallisuudesta.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Lahdentaka (ent. Tyrvöntöä)

Löytöpaikka: Tokeensuu

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 19, n:o 4.

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan inventointikertomuksen selostuksen mukaan paikka on Lahdentaan kylän Tokeensuun talon navetan kohdalla, mutta aivan tarkka löytökohta paikalla ei ole tiedossa. Navetta, mutta ei itse löytöpaikkaa, on merkitty Ojalan kertomuksen kartalle n:o VII, jonka mukaan navetta sijaitsee (tai on sijainnut) peruskartalle merkitystä Tokeensuun päärakennuksesta n. 100 m

koilliseen. Ojalan kartan (mahdollisesti vanha) pääraakenus on sen sijaan navetasta n. 40 m länsilounaaseen. Paikka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 10,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 1,7 km etelään. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6781 14, y = 518 13, z = 93 (= paikan sijainti Ojalan kartan mukaan määriteltynä). Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 191, aivan sen itäkaakkoispuolella on kohde HATTULA 76. - Ojalan kertomusta ei ole edellä laskettu tutkimuksiin, koska hän mainitsee paikan vain hyvin lyhyesti eikä ole merkinnyt sitä kertomuksensa kartoille.

Paikan kuvaus: Paikasta ei ole lähempiä tietoja kuin Ojalan lyhyt maininta, että "navetan perustusta kaivettaessa muutama vuosi sitten tuli esille hiiltä ja tuhkaa 60 cm syvyydestä", joten sen ajoitus ja tarkoitus ovat tuntemattomat. - Löydön ajoitus ja merkitys jäävät näin ollen avoimiksi.

- Lisäyksiä:

3. Kylä: Katalina

Löytöpaikka: Kaivola

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: 1) Reima Virtasen (13800 Katalina) kirje, 2) Hämeenlinnan kaupungin historiallisen museon kirje 8.8.1979, 3) Anna-Liisa Hirviluodon kirje 4452/15.8.1979, kaikki esihist, toimiston arkiston kirjekansiossa (kunnittain saapuneet ja vastatut kirjeet 1975-79, Hattula ja Hämeenlinna).
Löydöt: Reima Virtasella, 13800 KATALINA, kahteen osaan katkennut hioin ja mahdollisesti hierrin- tai survinkivi. Löydetty Katalinan kylästä entisen Kaivolan tilan mailta v. 1959. Ks. tarkempia löytötietoja edellä mainitusta Reima Virtasen kirjeestä. - Esineet on palautettu löytäjälle museovirastosta, koska ne ajoittunevat historialliselle ajalle. - Esineet ovat LIITTEEN 9 n:o 6 (s. 434).

Löytöpaikan sijainti: Tarkka löytöpaikka ei ole tiedossa, mutta ent. Kaivolan tila sijaitsee (tai on sijainnut) Hattulan vanhalta kirkolta 1,7 km eteläkaakkoon, kunnalliskodin paikkeilla. Kaivolaa ei ole peruskartalla, mutta se on merkitty Sirkka Ojalan Hattulan inventointikertomuksen 1939 kartalle n:o II. - Peruskartta 2131 09 HÄMEENLINNA, x = 6769 60, y = 521 90, z = n. 98 (= Kaivolan tilan likimääräisen paikan peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 323, paikan koillispuolella on kohde HATTULA 186.

Paikan kuvaus: Esineet ja hiiliä löytyi asuinrakennuksen pohjaa kaivettaesssa noin 60-70 cm syvyydestä, savikerroksesta, mutta paikan merkitys ja tarkka ajoitus ovat tuntemattomat. Ks. tarkempia tietoja Reima Virtasen kirjeestä.

- Lisäyksiä:

LIITE 6: Paikkoja, joihin liittyy kansantarinoita tai -uskomuksia, perimätietoa tai historiallisia muistoja

- A. Aarnituli- ja aarnihautapaikkoja
- B. Muita paikkoja

Oheiseen liitteeseen on koottu yllä olevan otsikon mukaiset paikat, joista on tietoja museoviraston esihistorian toimiston arkistossa tai kirjallisuudessa tai joita koskevia tietoja on saatu tutkija Matti Huurteelta ja joita ei ole otettu otettu omiksi kohteikseen inventointikertomukseen; monet A-liitteen paikat ovat tosin samalla kiinteitä muinaisjäännöksiä, jolloin ao. kohteessa viitataan oheisen liitteen numeroon ja sivuun. Näitä paikkoja koskevat tutkimukset ilmenevät ao. kohteiden yhteydestä, kuten myös selvitykset inventoinnista 1985. Muihin liitteen paikkoihin ei liity maastotutkimuksia. Inventoinnissa 1985 niiden paikkojen sijaintoja, jotka ovat kohteiden HATTULA 1-234 ulkopuolella, ei selvitetty. Paikkoja ei ole merkitty inventointikertomuksen kartoille, mutta niiden sijainneista ilmoitetaan peruskoordinaatit.

A. Aarnituli- ja aarnihautapaikkoja

1. Kylä: Pelkola

Paikka: (?), kohde HATTULA 15

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 28-29, n:o 3

Paikan sijainti: Kohde HATTULA 15 on ajoitukseltaan ja tarkoitukseltaan tuntematon röykkiö, jonka varma sijainti ei ole tiedossa. Se sijaitsee kuitenkin mahdollisesti Hattulan vanhalta kirkolta 9,5 km länteen, Jaakkolan päärakennuksen länsipuolella olevan pellon keskivaiheilla. Ks. tarkempaa selvitystä sijainnista kohteesta HATTULA 15 (s. 69). - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6770 37, y = 512 14, z = n. 92 (= kohteen HATTULA 15 mahdollisen sijaintipaikan peruskoordinaatit). - Kohde HATTULA 15 on peruskarttaotteella s.

Röykkiön kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Suotala (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Anttilan pello, oletettavasti kohde HATTULA 81

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja aarnihautoista. Hämeenmaa VIII. Vanhaa ja uutta Tyrvöntöä. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 206.

Paikan sijainti: Anttilan aarnitulipaikan varma sijainti ei ole tiedossa, koska edellä olevassa Terttu Tupalan

kirjoituksessa sanotaan vain, että "Anttilam pelloilla paalaa aarnettuli", mutta oletettavasti tällä tarkoitetaan rautakautista röykkiöaluetta kohdetta HATTULA 81 (s. 167), joka on Anttilan päärakennuksen kaakkoispuolella, Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 500 m itäkaakkoon. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6782 60-73, y = 518 72-84, z = n. 82,5-87,5 (= kohteen HATTULA 81 peruskoordinaatit). - Kohde HATTULA 81 on peruskarttaotteella s. 191.

Paikan kuvaus: Ks. kohdetta HATTULA 81 viitteineen.

- Lisäyksiä:

3. Kylä: Retula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Retulan tienhaara

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja aarnihaudoista. Hämeenmaa VIII. Vanhaa ja uutta Tyrvääntöä. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 206.

Paikan sijainti: Paikan aivan tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta Terttu Tupalan kirjoituksen mukaan se on "Retulan tiähhaaran paikkeilla...", ja tienhaaralla tarkoitettaneen vanhalta Hämeenlinna-Valkeakoski -maantieltä Retulansaaren haarautuvan tien risteystä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta runsaat 3 km pohjoiskoilliseen. - Risteyksen lähellä on ollut luontaisia kivikkokumpuja/kivikumpareita (LIITE 1D, s. 385). - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6786 05, y = 519 05, z = n. 88 (= Retulan tienhaaran peruskoordinaatit). - Tienhaara on peruskarttaotteella s. 203, aivan kohteen HATTULA 106 kaakkoispuolella.

Paikan kuvaus: Paikasta ei ole lähempiä tietoja.

Inventointi 1985: Aivan Retulan tienhaaran eteläpuolista, lähinnä etelä-pohjoissuuntaista, metsää kasvavaa, mäennyppylää tarkastettiin lokakuussa, mutta mitään mainittavaa ei havaittu. Paikalle tehtiin myös pari löydötöntä koekuoppaa. - Kuten edeltä ilmenee, tiedoissa ei ole välttämättä kyse juuri tästä paikasta.

- Lisäyksiä:

4. Kylä: Retula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Myllymäki, kohde HATTULA 110

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 8

Kirjallisuutta: Valvatti Vaulo, Tyrvännön vaihteita.

Hämeenlinna 1968. S. 21.

Paikan sijainti: Retulansaaren Myllymäen rautakautinen muinaisjäännösalue, kohde HATTULA 110 (s. 204), jossa tarinan mukaan myös on palanut aarnivalkeita, käsittää Retulansaaren itäisen osan ja sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 14,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 2,5 km samaan ilmansuuntaan. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6785 11-57, y = 517 41 - 518 07, z = n. 82,5-91 (= kohteen Hattula 110 peruskoordinaatit). - Kohde HATTULA 110 on peruskarttaotteella s. 237.

Paikan kuvaus: Ks. kohdetta HATTULA 110 viitteineen.

- Lisäyksiä:

5. Kylä: Retula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Koivuniemi

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Valvatti Vaulo, Tyrvännön vaihteita. Hämeenlinna 1968. S. 21.

Paikan sijainti: Valvatti Vaulon mukaan aarnihautoja nähty Koivuniemessä, joka on Retulansaaren pohjoisin niemi ja sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta runsaat 15 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 3 km samaan ilmansuuntaan, mutta aivan tarkan paikan sijainti n. 300 x 300 m:n laajuisella Koivuniemellä ei ole tiedossa; kyseessä on kuitenkin mahdollisesti Koivuniemen muinaisjäännöspaikka, kohde HATTULA 128 (s. 231), joka on aivan niemen tyvessä. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6785 90 - 6786 20, y = 517 10-38, z = n. 79,5-88 (= Koivuniemen peruskoordinaatit); x = 6785 88-97, y = 517 09-16, z = n. 82,5-86 (= kohteen HATTULA 128 peruskoordinaatit). - Koivuniemi ja kohde HATTULA 128 ovat peruskarttaotteella s. 237.

Paikan kuvaus: Lähempiä tietoja ei ole

- Lisäyksiä.

6. Kylä: Retula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Soukka

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja aarnihautoista. Hämeenmaa VIII. Vanhaa ja uutta Tyrvääntöä. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 206.

Paikan sijainti: Paikan tarkka sijainti ei ole tiedossa, koska siitä ei ole muita tietoja kuin Terttu Tupalan kirjoituksessa oleva maininta "Soukan maalla", mutta Soukal-

la tarkoitettaneen kuitenkin peruskartalla olevaa Soukan tilaa, joka sijaitsee Vanajanselän itärannalla, Hattulan vanhalta kirkolta n. 17 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 5 km samaan ilmansuuntaan. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6787 51, y = 516 96, z = n. 84 (= Soukan päärakennuksen peruskoordinaatit). - Soukka näkyy peruskarttaotteella s. 249.

Paikan kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Terttu Tupalan maininta: "Kotikuuselle uhrattiin joskus ja sen alla saattoi olla aarnihauta, kuten esimerkiksi oli Soukan maalla".

- Lisäyksiä:

7. Kylä: Rahkola

Paikka: Kettumäki, mahdollisesti ainakin osittain kohde HATTULA 162

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1940, s. 28

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan aarnivalkeita kerrotaan nähdyn usein Kettumäen etelä- ja länsirinteillä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 2,5 km pohjoiseen. Kyseessä on metsäinen mäki, jonka länsirinteellä on kohde HATTULA 162 (s. 284), jota tieto aarnivalkeista mahdollisesti ainakin osittain tarkoittaa. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6774 02-04, y = 521 51-56, z = n. 105-198 (= kohteen HATTULA 162 peruskoordinaatit). - Kohde HATTULA 162 on peruskarttaotteella s. 314.

Paikan kuvaus: Itse paikasta ei ole lähempiä tietoja kuin mäen "etelä- ja länsirinteillä"; ks. myös kohdetta HATTULA 162 viitteineen.

- Lisäyksiä:

8. Kylä: Retula (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Peräpellon mäki

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Valvatti Vaulo, Tyrvännön vaihteita. Hämeenlinna 1968. S. 21

Paikan sijainti: Valvatti Vaulon kirjasta ilmenee, että kyseessä on Retulan kylässä oleva Peräpellon mäki, jonka sijainti ei ole kuitenkaan tiedossa. Peräpelto- tai Peräpellonmäki-nimeä ei ole peruskartalla. - Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ osat C ja D 2132 08 ALVETTULA osa B (= Retulan kylä peruskartoilla).

Paikan kuvaus: Lähempiä tietoja paikasta ei ole kuin, että kyseessä on "Peräpellon mäki".

- Lisäyksiä:

9. Kylä: Lahdentaka (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: (?)

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja aarnihaudoista. Hämeenmaa VIII. Vanhaa ja uutta Tyrvöntöä. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 206.

Paikan sijainti: Paikan sijainnista on Terttu Tupalan kirjoituksessa vain tieto "Lahrentaustassakin", mutta lähemmin sen sijaintia ei tiedetä. Lahdentausta tarkoittaa joko Lahdentaan kylää tai kartanoa. Kylän keskusalue, jossa kartanokin on, on peruskartoilla 2132 04 ja 05, Hattulan vanhalta kirkolta n. 9 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 3 km etelään. Kartano on peruskartalla Metsätyönj. koulu, jona se on toiminut. - Peruskartat 2132 04 LETEENSUO osa D, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa C, 2132 07 HATTULA osa B ja 2132 08 ALVETTULA osa A (= Lahdentaan kylä peruskartoilla). - 2132 04 LETEENSUO, x = 6779 78, y = 517 68, z = n. 87 (= Lahdentaan kartanon päärakennuksen perukoordinaatit). - Kartano on peruskarttaotteella s. 155, aivan päärakennuksen länsipuolella on kohde HATTULA 70.

Paikan kuvaus: Paikasta ei ole mitään lähempiä tietoja.

- Lisäyksiä:

10. Kylä: Suontaka (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: (?)

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja Aarnihaudoista. Hämeenmaa VIII. Vanhaa ja uutta Tyrvöntöä. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 206.

Paikan sijainti: Paikan tarkka sijainti ei ole tiedossa, koska Terttu Tupalan kirjoituksessa siitä sanotaan vain, että "Suontaustan yhrellä mäellä...". Suontausta tarkoittaa kuitenkin joko Suontaan kylää tai kartanoa. Kylän keskusalue ja kartano sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 5 km etelälounaaseen. - Peruskartat 2132 04 LETEENSUO OSA D, 2132 05 TYRVÄNTÖ OSA C, 2132 07 HATTULA osat B ja D sekä 2132 08 ALVETTULA osa A (= Suontaan kylä peruskartoilla). - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6777 95, y = 517 00, z = 90 (= Suontaan kartanon päärakennuksen perukoordinaatit). = Suontaan kartano on peruskarttaotteella s.

155, päärakennuksen kohdalla ovat kohteet HATTULA 48 ja 49.

Paikan kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin, että kyseessä on mäki.

- Lisäyksiä:

B. Muita paikkoja

1. Kylä: Ihalempi

Paikka: Marttaristi tai Maritanristi tai Marketanristi
Arkistolähteitä: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen
nimiarkisto (tutkija Matti Huurteelta
saatu tieto)

Paikan sijainti: Marttaristi (Huurteen muistiinpanojen mukaan) tai Maritanristi (nykyisellä, 1976 painetulla, peruskartalla) tai Marketanristi (vanhalla, 1961 painetulla, peruskartalla) sijaitsee Lehijärveltä vajaat 3 km pohjoiseen ja Hattulan vanhalta kirkolta 7 km lounaaseen.
- Peruskartat 2132 04 LETEENSUO, x = 6774 60, y = 516 25, z = n. 110 (= paikan peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Huurteen Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkistosta kirjaa-massa muistiinpanossa paikasta sanotaan: "Ihalempi, Marttaristi, pelto ja tienristi. Martat teilattu, paikka pelätty". - Tienristi lienee peruskartan Maritanristi-nimestä n. 100 m kaakkoon oleva risteys, mutta itse nimi on metsäisessä harjumaastossa eikä sen paikalla ole kartalla mitään peltoa. Nimen eteläpuolella on kyllä n. 500 x 200-250 m:n laajuinen peltoalue, jonka itälaidalla on Markkulan tila.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Mervi

Paikka: Matinkivi

Arkistolähteitä: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen
nimiarkisto (tutkija Matti Huurteelta
saatu tieto)

Paikan sijainti: Matinkivi on Vanajaveden Mervenselän ja Vidinvirran välillä, järven itärannalla olevassa Savisaari-nimisessä niemessä, Hattulan vanhalta kirkolta n. 6 km luoteeseen ja ent. Tyrvännön ja Hattulan väliseltä rajalta n. 600 m etelään. Paikka on Mervin kylän Pikku-Mervi-nimisellä alueella. Kivi on peruskartalla ison kiven merkillä, mutta nimeä Matinkivi kartalle ei ole; nimi on sen sijaan vanhalla, 1947 painetulla peruskartalla, ja tarkoittaa oletettavasti juuri nykyiselle peruskartalle merkittyä isoa kiveä. Matinkiven äyräältä on löydetty KM 6280:2 vasarakirves, kohde HATTULA 54 (s. 130). - Perus-

kartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6776 34, y = 519 30, z = n. 81 (= Matinkiven peruskoordinaatit). - Oletettava Matinkivi ja kohde HATTULA 54 ovat peruskarttaotteella s. 155.

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Matti Huurteen Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkistosta kirjaamassa muistiinpanossa paikasta sanotaan vain: "Pikku-Mervi, Matinkivi, venäläinen haudattu". Kiven ulkonäöstä ei ole tietoja.

- Lisäyksiä:

3. Kylä: Suontaka (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Kirjoituskallio

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 21.

Paikan sijainti: Kirjoituskallio on Suontaan kartanosta n. 700 m luoteeseen, Hattulan vanhalta kirkolta 9 km samaan ilmansuuntaan ja Tyrvännön kirkolta n. 4,5 km lounaaseen. Kallio on nimineen peruskartalla; Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoilla paikkaa ei ole. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6778 50, y = 516 50, z = n. 131 (= Kirjoituskallion laen keskustan peruskoordinaatit). - Kirjoituskallio näkyy peruskarttaotteella s. 155.

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Peruskartalta katsottuna kyseessä on metsäinen mäki, jonka etelälounaisosassa on kalliojyrkäne. - Sirkka Ojala kirjoittaa, että "Tarinan mukaan on Kirjoituskalliolla kirjoitettu lait ja Vainunmäellä (oheisen liitteen n:o 4) on pantu tuomiot täytäntöön".

- Lisäyksiä:

4. Kylä: Mäenpää/Lahdentaka (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Vaino(n)mäki ja Vaino(n)mänty

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 21.

Kirjallisuutta: Valvatti Vaulo, Tyrvännön vaiheita. Hämeenlinna 1968. S. 20.

Paikan sijainti: Vaino(n)mäki (Sirkka Ojalalla Vainunmäki) ja mäellä, tien varressa, oleva Vaino(n)mänty sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 9 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 3,5 km lähinnä etelään, yllä mainittujen kylien alueella. Mäen nimeä ei ole peruskartalla, eikä mäkeä ole Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoillakaan, mutta nimi on sen sijaan vanhalla, 1947 painetulla, peruskartalla. Mäen sijainnin voi päätellä myös Valvatti Vaulon kirjassa olevan selostuksen perusteella, mutta sen sijaan Sirkka Ojala kirjoittaa hieman harhaanjohtavasti mäen olevan lähellä Lepaan puu-

tarhaopiston päärakennuksia olevasta sakaristosta itään; todellisuudessa mäki on sakaristosta ja paikalla olevasta hautausmaasta (kohde HATTULA 66) 700 m pohjoiskoilliseen. Vaino(n)mänty on merkitty peruskartalle rauhoitetuksi puuksi. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6779 36, y = 517 87, z = 87,5 (= Vainonmäellä olevan Vainonmännyn peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 155, siitä n. 200 m luoteeseen on kohde HATTULA 69.

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Peruskartalta katsottuna kyseessä on melko laakea mäki, jonka laajuus on n. 100-150 m. Mäen poikki menee maantie lähinnä kaakko-luode -suunnassa ja Vaino(n)mänty on aivan tien varressa, sen pohjoispuolella. Mäki on suureksi osaksi peltoa ja sen koillisosassa on asuintalo. - Sirkka Ojala kirjoittaa, että "Tarinan mukaan on Kirjoituskalliolla (oheisen liitteen n:o 3) kirjoitettu lait ja Vainonmäellä on pantu tuomiot täytäntöön": Valvatti Vaulolla on Vaino(n)männystä seuraavat tiedot: "... valtava, ehkä noin 300 vuotta vanha Vainomänty, johon kerrotaan pahantekijöitä hirtetyn".

- Lisäyksiä:

5. Kylä: Mäenpää/Suotala/Vanajaniemi (ent.Tyrväntöä)

Paikka: Valasaaret

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 54.

Paikan sijainti: Valasaaret ovat Tyrvännönniemen luoteisosan muodostavan Puisniemen lounaispuolella, aivan rannan tuntumassa, Hattulan vanhalta kirkolta n. 12,5 km lähinnä luoteeseen ja Tyrvännön kirkolta n. 1,7 km länteen. Valasaaret -nimi on peruskartalla, mutta Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoilla paikkaa ei ole. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6782 57-87, y = 516 45-76, z = n. 79,5-83 (= Valasaarten peruskoordinaatit). - Valasaaret näkyvät peruskarttaotteen s. 237 alaosassa.

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Peruskartan mukaan Valasaaret käsittävät kolme pientä saarta, jotka muodostavat luode-kaakko -suuntaisen, eli Puisniemen rannan suuntaisen, aivan rannan tuntumassa olevan, saarijonon. Saarijonon pituus on n. 420 m ja saarten leveys vain enintään muutamia kymmeniä metrejä. Pohjoisin saarista muodostaa nykyisin niemen ja siinä on kolme kesämökkiä ja edellä mainittujen kolmen kylän rajapaikka. - Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan "Tarina kertoo, että siellä (Valasaarilla) on vannottu valoja" (rajankäynnissä). Ks. tarinan jatkoa Ojalan inventointikertomuksesta.

- Lisäyksiä:

6. Kylä: Suotala (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Katinkivi kohteessa HATTULA 81

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 16)

Katinkiven sijainti: Katinkivi on kohteessa HATTULA 81 (s. 167), Anttila 1:n eli Katinkivenpellon rautakautisella röykkiöalueella, Hattulan vanhalta kirkolta 11,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 500 m itäkaakkoon. Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartan n:o VI mukaan Katinkivi on röykkiöstä 3 n. 20 m pohjoiseen, röykkiöalueen pohjoisosassa. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6782 72, y = 518 77, z = 85 (= Katinkiven peruskoordinaatit). - Kohde HATTULA 81 on peruskarttaotteella s. 191.

Kiven kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Sirkka Ojalan kartan n:o VI perusteella kyseessä on kookas kiinteä maa-kivi, jonka halkaisija on useita metrejä. Ojala kirjoittaa, että "Pellon nimi johtuu sillä olevasta suuresta kivistä, KATINKIVESTÄ, 'jolla katti on istunut ja odottanut onkimieheltä kalaa'".

- Lisäyksiä:

7. Kylä: Retula (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: "Kellarikivet" kohteessa HATTULA 110

Tutkimukset: Aarre Äyräpää 1933, tarkastus (kertomus: Tyrvännön Retulansaaren kiinteät muinaisjäännökset, s. 3)
Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 8)

Paikan sijainti: "Kellarikivet" ovat - tai ovat olleet - Retulansaaren Myllymäen rautakautisen muinaisjäännösalueen, kohteen HATTULA 110, (s. 204) kaakkoisosassa, Laurilan (tilan) Myllymäellä, Hattulan vanhalta kirkolta 14,5 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkolta 1,5 km samaan ilmansuuntaan. "Kellarikivet" on merkitty Aarne Äyräpään kertomuksen kartalle n:o Ib ja Sirkka Ojalan kartalle n:o III. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6785 28, y = 517 92, z = n. 86 (= "kellarikivien" peruskoordinaatit yllä mainittujen karttojen perusteella määriteltynä). - Kohde HATTULA 110 on peruskarttaotteella s. 237.

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Äyräpää kirjoittaa paikasta, että "Muuan isompi luontainen kivirykelmä, "Kellarikivet", on vielä jäljellä. Tarinan mukaan on siihen kätkeyty aarre." Ojala toistaa kertomuksessaan Äyräpään tiedot. - Koko Laurilan Myllymäki, joka käsittää Myllymäen eteläisen, lounais-koillisen -suuntaisen "kai-tan", on nykyään viljeltyä peltoa (ks. peruskarttaa), eikä tiedossa ole, onko "Kellarikivetkin" raivattu pois.

Myllymäestä otetussa ilmavalokuvassa F 39860 (Aimo Kehusmaa 1972) näkyy kuitenkin sillä kohdalla, jossa "Kellarikivet" Äyräpään ja Ojalan kartoilta määriteltynä olisivat, pieni pusikko, joka voisi ehkä kätkeä sisäänsä "Kellarikivet".

- Lisäyksiä:

8. Kylä: Lusi (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Palssarinkangas

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 54.

Paikan sijainti: Palssarinkangas on aivan Hattulan (ent. Tyrvännön) ja Hauhon rajalla, Hattulan vanhalta kirkolta n. 11,5 km pohjoiskoilliseen ja Tyrvännön kirkolta n. 5 km itään ja käsittää maastoa ainakin Lusin kylän alueella ulottuen ehkä Hauhonkin puolelle. Paikan nimi on peruskartalla; vrt. nykyistä, 1976 painettua peruskarttaa, vanhaan, 1957 painettuun peruskarttaan. Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoilla paikkaa ei ole. - Peruskartta 2132 08 ALVETTULA, x = 6782 80, y = 523 00, z = n. 105-115 (= Palssarinkangas-nimi nykyisellä peruskartalla). - Palssarinkangas näkyy peruskarttaotteella s. 262, kohteen HATTULA 148 luoteispuolella.

Paikan kuvaus: Peruskartoilta katsottuna kyseessä on laajahko, ehkä n. 1 km²:n laajuinen, korkeahko metsäalue. - Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan "Palssarinkangas on ollut kuuluisa rosvoistaan".

- Lisäyksiä:

9. Kylä: Hauhon Hyömäki/Hattulan (ent. Tyrvännön) Monittula

Paikka: Palssari

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1940, Tyrvännön inventointi (s. 49, n:o 1)

Paikan sijainti: Palssari-niminen pestauspaikka on Hattulan vanhalta kirkolta 13,5 km pohjoiseen ja Tyrvännön kirkolta 4 km koilliseen, Sirkka Ojalan selostuksen mukaan "Tampereen ja Valkeakosken tienhaarassa, Hauhon ja Tyrvännön pitäjien rajalla..." Ojalan kartalle n:o I paikka on merkitty aivan ko. risteyksen pohjoispuolelle. Risteys ja paikka ovat peruskartan ja Ojalankin kartan mukaan Hauhon puolella rajaa, peruskartalta mitattuna runsaat 100 m rajasta koilliseen. Ojala sanoo kuitenkin kyläksi Tyrvännön Monittulan. Seudun nimenä on peruskartalla juuri Palssari. - Peruskartta 2132 08 ALVETTULA, x = 6784 99, y = 521 59, z = 100 (= edellä mainitun risteyksen peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Sirkka Ojalan mukaan "Alue on tasaista nurmiketoa" ja kyseessä on vanha pestauspaikka.

- Lisäyksiä:

10. Kylä: Hurttala, Tenhiälä, Mierola, Pappila ja Rahkoila

Paikka: Linno(-a)kangas

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 26.

Paikan sijainti: Linno(-a)kangas sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 6 km itäkoilliseen, parisen kilometriä Hattulan ja Hauhon rajalta länteen. Paikan nimi on peruskartalla ja Linno(-a)kangas on merkitty myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o I. Alue on peruskartan mukaan yllä lueteltujen kylien aluetta. Ks. Linno(-a)kangas-nimestä LIITTEEN 7A n:osta 4 (s. 420). - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6774 15, y = 527 40, z = n. 110-123 (= Linnokangas-nimi peruskartalla).

Paikankuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Ks. paikan kuvausta Sirkka Ojalan inventointikertomuksesta. Ojala kirjoittaa lisäksi, että "Taru kertoo, että Linnokankaalla on ollut Isonvihan aikuisia piilopirttejä".

- Lisäyksiä:

11. Kylä: Hurttala

Paikka: Herniäisten kartano

Arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 40.

Paikan Sijainti: Herniäisten kartano sijaitsee Hattulan vanhasta kirkosta runsaat 400 m kaakkoon. Kartanon nimeä ei ole peruskartalla. Kartanon maalla, päärakennuksen pohjoispuolella, on kohde HATTULA 183. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6771 00, y = 521 90, z = n. 93 (= kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 314.

Paikkaan liittyvät tiedot: Sirkka Ojala mainitsee paikasta lyhyesti vain paikallistarinoiden joukossa: "Herniäisten kartanon pihalla tehtiin tiilet Hämeenlinnan ja Hattulan kirkkoa varten". - Ks. myös kohdetta HATTULA 234 (s. 373).

- Lisäyksiä:

12. Kylä: Suontaka (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: (?)

Arkistolähteitä: -

Kirjallisuutta: Terttu Tupala, Maahisista, tontuista ja aarnihaudoista. Hämeenmaa VIII. Vanhaa ja uutta Tyrvääntöä. Hämeen heimoliiton julkaisuja 17. Hämeenlinna 1949. S. 206.

Paikan sijainti: Paikasta ei ole muita tietoja kuin, että se on "Suonataustassa" eli joko Suontaan kartanon tai kylän maalla. Kartano ja kylän keskusalue sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta n. 8 km luoteeseen. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6777 95, y = 517 00, z = 90 (= Suontaan kartanon päärakennuksen peruskoordinaatit). - Peruskartat 2132 04 LETEENSUO osa D, 2132 05 SUONTAKA osa C, 2132 07 HATTULA osat B ja D sekä 2132 08 ALVETTULA osa A (= Suontaan kylä peruskartoilla).

Paikan kuvaus ja siihen liittyvät tiedot: Terttu Tupala kirjoittaa paikasta vain lyhyesti: "Kotoni tykönä Suonataustassa oli yhdessä pernamaassa arkus kahva. Se tarttu sahrankynteen, miäs kiros ja se meni että kolis alas."

- Lisäyksiä:

13. Kylä: Suotala (ent. Tyrvääntöä)

Paikka: Rajakorpi

Arkistolähteitä: A.Ä.:n tiedonanto v:lta 1931

esihist. toimiston top. arkistossa (Tyrvääntö).

Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 54.

Paikan sijainti: Kyseessä on Rajakorpi-niminen paikka Suotalan kylässä, mutta paikan tarkempi sijainti ei ole tiedossa. Nimeä ei ole peruskartoilla eikä paikkaa ole merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille. - Peruskartat 2132 05 TYRVÄNTÖ osa C ja 2132 08 ALVETTULA osat A ja B (= Suotalan kylä peruskartoilla).

Paikkaan liittyvät tiedot: Yllä mainituissa arkistolähteissä paikasta sanotaan vain: "Tyrvääntö, Suotaala. Rajakaija huuteli Rajakorvessa: 'Oikein tiesin, väärin vannon'."

- Lisäyksiä:

LIITE 7: Paikannimiä

- A. Linna-nimisiä paikannimiä/paikkoja
 B. Muita paikannimiä/paikkoja

Oheiseen liitteeseen on koottu linna-nimiset paikannimet, joita ei ole aiempien tietojen perusteella syytä pitää muinaislinnoina sekä muut paikannimet, joista on tietoja museoviraston esihistorian toimiston arkistossa. Pari niistä on saatu lisäksi tutkija Matti Huurteelta, joka on löytänyt ne Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimistökustosta. Paikkoihin ei tietojen mukaan liity myöskään kansantarinoita tai -uskomuksia tai perimätietoa, jollei itse nimen katsota merkitsevän tällaisen olemassaoloa, lukuunottamatta A-LIITTEEN n:o 4, joka on myös erikseen LIITTEEN 6B n:o 10 (s. 415). Yhtä paikkaa lukuunottamatta niihin ei liity myöskään löytöjä. Paikkoja ei ole merkitty inventointikertomuksen kartoille, mutta niiden sijainneista ilmoitetaan peruskoordinaatit. Paikkojen sijaintia ei selvitelty eikä niitä tarkastettu inventoinnissa 1985, paitsi silloin kun toisin mainitaan.

A. Linna-nimisiä paikannimiä/paikkoja

1. Kylä: NummiPaikka: Linna(-o)mäkiTutkimukset:

Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (ks. Appelgrenin muistikirjaa, s. 184, kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa sekä kirjallisuutta)

A.O. Heikel 1898, tarkastus (ks. Heikelin kertomusta "Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Hattula." Esihist. toimiston top. arkistossa.

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 40, n:o 14. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto.

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 18, n:o 2)

Kirjallisuutta:

Hjalmar Appelgren, Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 33, n:o 63.

Paikan sijainti: Linna(-o)mäki on oletettavasti peruskartalle merkitystä Huhdanmäestä n. 250 m koilliseen oleva matala, loivarintainen mäki, Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km lounaaseen. Ko. mäki näyttää kartalta katsoen

vastaavan hyvin tutkimusten tietoja paikasta, mutta tällöin Jouko Voionmaan ja Sirkka Ojalan selostukset paikan sijainnista lähiympäristöönsä nähden ovat suureksi osaksi ilmansuuntien suhteen peruskartasta poikkeavat; mikään muu maki ei kuitenkaan voine tulla kyseeseen Linnamäkenä. Paikka on merkitty myös Ojalan kertomuksen kartoille n:ot I ja II, mutta epätarkasti ja kaiketikin hieman syrjään oikeasta paikasta. Peruskartan mukaan paikka on nykyään Nummen kylää, vaikka aiemmissa tiedoissa kyläksi sanotaankin Nihattula, jonka aluetta on kyllä aivan paikan lähellä. - Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ, x = 6767 80, y = 519 52, z = n. 108 (= oletetun Linnomäen laen peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta. - Mäellä on (ollut) tietojen mukaan myös kuoppia (LIITE 3B, n:o 3, s. 394).

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Nihattula/Nummi

Paikka: Kaika(a)nlinna

Tutkimukset: A.O. Heikel 1898, tarkastus (ks. Heikelin kertomusta "Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Hattula." Esihist. toimiston top. arkistossa.
Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 41, n:o 16 ja s. 108. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto)
Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 22, n:o 7)

Paikan sijainti: Kaika(a)nlinna sijaitsee Lehijärven kaakkoisosasta n. 1/2 km kaakkoon, Hattulan vanhalta kirkolta n. 4 km lounaaseen. Paikan nimi on peruskartalla ja paikka on merkitty myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille n:ot I ja II. - Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ, x = 6769 20, y = 518 60, z = n. 126 (=Kaikanlinnan laen keskustan peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia. - Peruskartalta näkyy, että maki on suurimmaksi osaksi hävitetty hiekanotossa. Alkuperäinen topografia näkyy kuitenkin vanhalla, 1961 painetulla peruskartalla, jolla hiekkakuoppa on paljon pienempi kuin nykyään.

Lisäyksiä:

3. Kylä: MierolaPaikka: Hiidenlinnanmäki eli Hitonlinna

Tutkimukset: Hjalmar Appelgren 1886, tarkastus (ks. Appelgrenin muistikirjaa, s. 184, kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa sekä kirjallisuutta)

Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S 42, n:o 19. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto)

Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 21, n:o 5)

Kirjallisuutta:

Aksel Heikel, Kertomus muinaisjäännöksistä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 44.

Hjalmar Appelgren, Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 33.

Paikan sijainti: Hiidenlinnanmäki eli Hitonlinna sijaitsee Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartan n:o II mukaan määriteltynä Mierolan vanhasta sillasta vajaan 200 m pohjoisluoteeseen, Hattulan vanhalta kirkolta n. 1,7 km samaan ilmansuuntaan ja uudesta kirkosta n. 300-400 m etelään. Samaa paikkaa näyttäisi tarkoittavan myös yllä mainituissa Hjalmar Appelgrenin muistiinpanoissa oleva pienikokoinen karttaluonnos - sikäli kuin tästä voi tarkasti sijainnin päätellä. Sijainti sopii myös tietoihin, joiden mukaan paikka on vanhan sillan "korvassa", maantien länsipuolella ja Mierolan kylässä. Niinikään paikan sanotaan olevan tehtailija Kauppilan huvilapalstalla; peruskartalla paikalla on pari rakennusta. Kumpakaan paikan nimistä kartalla ei ole. - Vastoin edellä olevaa selostusta ja muiden tutkijain tietoja, A.O. Heikel näyttäisi pitävän Hitonlinnana sitä mäkeä (vuorta), jolla Hattulan uusi kirkko on, ks. edellä mainittua Heikelin teosta ja myös LIITTEEN 1C n:o 5 (s. 385). - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6772 97, y = 521 20, z = n. 95 (=paikan peruskoordinaatit Sirkka Ojalan kartan n:o II mukaan määriteltynä). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 314, Mierolan vanhan sillan kohdalla on kohde HATTULA 170.

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta.

- Lisäyksiä:

4. Kylä: Hurttala, Tenhiälä, Mierola, Pappila ja Rahkoila

Paikka: Linno(-a)kangas, Linnosuo, Linnotie

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 26, n:o 11 ja s. 33)

Muita arkistolähteitä: Jouko Voionmaa, Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 39-40 n:o 13. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto.

Hjalmar Appelgrenin muistikirja, s. 181 kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa.

Kirjallisuutta: Hjalmar Appelgren, Suomen muinaislinnat. Tutkimus vertailevan muinaistieteen alalla. SMYA XII. Helsingissä 1891. S. 33, n:o 64.

Paikkojen sijainti: Linno(a-)kangas sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 6 km itäkoilliseen, parisen kilometriä Hattulan ja Hauhon rajalta länteen. Paikan nimi on peruskartalla ja paikka on merkitty myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o I. Alue on peruskartan mukaan yllä lueteltujen kylien aluetta. On epävarmaa, tarkoittaako Hjalmar Appelgren Suomen muinaislinnat -teoksessaan tätä Linno(-a)kangasta, koska hän kirjoittaa paikan olevan "Valteen keskikievarin tienoilla", ja nykyinen Valteen tila, joka lienee entinen kestikievari, on samannimisellä kylällä, edellä selostetusta Linno(-a)kankaasta n. 5 km luoteeseen. Jouko Voionmaa olettaa Appelgrenin tarkoittavan mahdollisesti Lippilinnanmäkeä (kohde HATTULA 150, s. 264), mutta oletus vaikuttaa epävarmalta. - Linnosuon Sirkka Ojala kirjoittaa olevan Linno(-a)kankaan länsipuolella, mutta suon tarkka sijainti ei ole tiedossa, koska nimeä ei ole peruskartalla. - Linnotie on Linno(-a)kankaan poikki menevä vanha talvitie, ja kyseessä on oletettavasti peruskartalle merkitty n. 5-6 km:n pituinen kärrypolku, joka kulkee etelä-pohjois-suuntaisesti Linno(-a)kankaan poikki. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6774 15, y = 527 40, z = n. 110-123 (= Linno-kangas-nimi peruskartalla); x = 6777 24, y = 523 24, z = n. 89 (= Valteen tilan päärakennuksen peruskoordinaatit). - Valteen tila näkyy peruskarttaotteella s. 283, aivan tilan luoteispuolella on kohde HATTULA 160.

Paikkojen kuvaus: Ks. tutkimuksia ja kirjallisuutta. - Ks. Linno(-a)kangasta koskevasta tarinasta LIITTEEN 6B n:osta 10 (s. 415).

Lisäyksiä:

5. Kylä: Metsänkylä/Luhtiala

Paikka: Linnamäen pellot

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Jouko Voionmaa, Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S 41-42, n:o 17. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto.

Paikan sijainti: Jouko Voionmaan mukaan Linnamäen pellot ovat Hattulan Metsänkylän ja Luhtialan rajalla, mutta etä "tiedusteluista huolimatta ei paikkaa kesällä 1935 löydetty". Nimeä ei ole, odotusten mukaisesti, myöskään peruskartalla, joten peltojen sijainti jää avoimeksi. Kokylän rajaa on useiden kilometrien pituudelta alueella, joka sijaitsee Vanajaveden Hattulanselän ja Hattulan itäisimmän osan välillä, Hattulan vanhalta kirkolta kaakkoon, itäkaakkoon ja itään. Länsiosassaan kylän välinen raja on nykyään myös Hattulan ja Hämeenlinnan välisenä rajana. - Peruskartat 2131 09 HÄMEENLINNA, OSA B, ruudut 6769-6770/523-525; 2132 07 HATTULA, osat A ja C, ruudut 6770-6771/524-527, 6770-6772/527-529, 6771-6772/529-530; 2132 10 ETELÄINEN, osa A, ruudut 6771-6773/530-531, 6772-6773/531-534 (= Metsänkylän ja Luhtialan välinen raja peruskartoilla).

Paikan kuvaus: Lähempiä tietoja paikasta ei ole.

- Lisäyksiä:

B. Muita paikannimiä/paikkoja

1. Kylä: Rahkola

Paikka: Vahtianmäki ja Vahtiapelto

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 25, n:o 9)

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan inventointikertomuksen mukaan Vahtianmäki-niminen mäki ja sen ympärillä oleva Vahtiapelto sijaitsevat Hattulan vanhalta kirkolta 3,5 km pohjoiseen ja peruskartan Vahtianmäen tilasta n. 250 m länsilounaaseen, aivan 1970-luvulla tehdyn Hämeenlinna-Pätkäne -valtatie länsilaidan tuntumassa. Paikka sopii myös hyvin Sirkka Ojalan kuvaukseen paikan sijainnista, jonka mukaan paikka on "... Metsäkulmalle vievän tien varrella, n. 100 m:n päässä (vanhasta) valtatiestä". Paikka on nykyään Vahtianmäen tilan (RN:o 11:40) maalla

tai aivan tilan rajoilla. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6774 85, y = 521 50, z = n. 105-110 (= paikan peruskordinaatit Sirkka Ojalan kartan n:o II mukaan määriteltynä).

Paikan kuvaus: Ojala kirjoittaa, että "mäki on aivan matala, ympäröivästä maastosta eroittumaton", ja että pelto on sen ympärillä. Mitään mäkeä ei paikalla peruskartalla-kaan erotu, joten tarkkaan ei ole tiedossa, minkälaisesta paikasta on kyse. Myöskään Vahtiapellon tarkka sijainti ei ole tiedossa; edellä kuvattua paikkaa ei peruskartalla ainakaan mikään pelto ympäröi.

- Lisäyksiä:

2. Kylä: Ventola

Paikka: Vähä- ja Iso-Vahtio

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Jouko Voionmaa, Hämeen muinaislinnoja. S. 42, n:o 18. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museo-
viraston esihistorian toimiston arkisto.

Paikan sijainti: Jouko Voionmaan mukaan "Ventolan talon tiluskartasta kävi selville, että talolla on kaksi yllämainittujen nimistä peltotilkkua", mutta näiden tarkka sijainti ei ole tiedossa, koska lähemmin Voionmaa ei peltojen sijaintia selvitä, eikä nimiä ole peruskartalla-kaan. Sen sijaan Ventolan talo nimineen on kartalla ja sijaitsee Mierolanvirran länsirannalla, Hattulan vanhalta kirkolta 1,8 km pohjoisluoteeseen. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6773 02, y = 520 93, z = n. 83 (= Ventolan päärakennuksen peruskordinaatit). - Ventola on peruskarttaotteella s. 314.

Paikan kuvaus: Lähempiä tietoja ei ole kuin, että kyseessä on "kaksi ... peltotilkkua".

- Lisäyksiä:

3. Kylä: Rahkola

Paikka: Vartioskappelin pelto ja Vahtio-Moisio

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Jouko Voionmaa, Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 42-43, n:o 19. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museo-
viraston esihistorian toimiston arkisto.

Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 25, n:o 10.

Paikan sijainti: Paikkojen tarkka sijainti ei ole tiedossa, mutta Sirkka Ojala kirjoittaa "...peltojen olevan jossain Rahkoilan kylän metsäkulmalla;...". Rahko(i)lan metsäkulma tarkoittanee n. 7 x 3 km:n laajuista Rahkolan kylän aluetta itse Hattulan uuden kirkon luona ja lähettyviltä olevalta kylältä n. 2-8 km itäkoilliseen ja Hattulan vanhalta kirkolta lähinnä koilliseen. Itäosassaan metsäkulma rajoittuu Hauhoon. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, osan A pohjoisosaa, osan B eteläpuoli sekä osan D etelä- ja länsipuoli (= edellä kuvattu alue peruskartalla).

Paikan kuvaus: Lähempiä tietoja paikoista ei ole.

- Lisäyksiä:

4. Kylä: Nummi (eli Vähä-Luolaja)

Paikka: Vartiokoski/Vartijakoski

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 36.

Paikan sijainti: Vartiokoski-niminen (lohko)tila, jonka Sirkka Ojala mainitsee, on Nummenkylässä (Nummi eli Vähä-Luolaja), Hattulan vanhalta kirkolta n. 18,5 km lounaaseen. Tilan nimeä ei ole nykyisellä peruskartalla, mutta se on vanhalla, 1956 painetulla, peruskartalla. Nykyisellä kartalla on sen sijaan nimenä Vartijakoski-niminen koski, joka on Renkajoessa, Vartiokosken tilalta runsaat 100 m kaakkoon. - Peruskartta 2131 02 VUOHINIEMI, x = 6758 15, y = 2508 81, z = n. 122 (= Vartiokosken pääarakennuksen peruskoordinaatit).

- Lisäyksiä:

5. Kylä: Rahkola

Paikka: Hitonmäki

Tutkimukset: Sirkka Ojala 1939, Hattulan inventointi (s. 22, n:o 6)

Paikan sijainti: Oletettava Hitonmäki sijaitsee Sännälän päärakennuksesta n. 450 m itäkaakkoon ja Konsan päärakennuksesta n. 300 m etelään, Hattulan vanhalta kirkolta 5 km koilliseen. Paikan nimeä ei ole peruskartalla, mutta Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalla n:o I oleva merkintä sopii lähinnä edellä selostettuun oletettavaan Hitonmäkeen, vaikka mäki ei olekaan aivan Sännälän ja Konsan talojen välillä, missä Hitonmäki Ojalan mukaan on. Oletettava Hitonmäki sopii kuitenkin muuten, peruskartalta katsottuna, Ojalan kuvaukseen eikä Sännälän ja Konsan

välillä tai muuallakaan lähiympäristössä ole muutakaan kuvaukseen sopivaa mäkeä. - Peruskartta 2132 07 HATTULA, x = 6775 35, y = 524 92, z = n. 98 (= oletettavan Hitonmäen laen keskustan peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta.

- Lisäyksiä:

6. Kylä: Nihattula/Nummi

Paikka: Huhdanmäki eli Hakolanvuori

Tutkimukset: Jouko Voionmaa 1935, tarkastus (Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 40, n:o 14. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto.
Sirkka Ojala 1940, Hattulan inventointi (s. 19 n:o 3)

Muita arkistolähteitä: Sanomalehtiartikkeli "Huhdanmäen muinaislinnamäki katerpillarien kaivukohteena", Helsingin Sanomat 30.6.1970, museoviraston historian toimiston top. arkistossa.

Paikan sijainti: Huhdanmäki eli Hakolanvuori sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta n. 4,5 km lounaaseen, aivan Armijärven kaakkoispuolella ja myös aivan kolmostien pohjoispuolella. Peruskartalla mäen nimenä on Huhdanmäki. Paikka on merkitty myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille n:ot I ja II, mutta epätarkasti ja hie-man sivuun tarkasta paikastaan. - Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ, x = 6767 62, y = 519 37, z = n. 128 (= Huhdanmäen eli Hakolanvuoren laen peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus: Ks. tutkimuksia; mäellä olevat kuopat ovat lisäksi LIITTEEN 3B n:o 2 (s. 393). - Kuten peruskartalta näkyy, mäki on suurimmaksi osaksi hävitetty soranotolla. Alkuperäinen topografia näkyy sen sijaan vanhalta, 1961 painetulta peruskartalta.

- Lisäyksiä.

7. Kylä: Suotala (ent. Tyrvöntöä)

Paikka: Tapaninkallio

Tutkimukset: A.O. Heikel 1898, tarkastus (kertomus: Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvöntö. Esihist. toimiston top. arkisto)

Muita arkistolähteitä: Aarne Äyräpää, Tyrvännön Anttialan rautakautinen hautaraunioalue y. m. tietoja Tyrvännöstä (1931). Kertomus

esihist. toimiston top. arkistossa.
Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointiker-
tomus 1940, kartta n:o XXII ja valokuva
29.

Löydöt: KM 3574:307 muutamia poltettuja luunmuruja "Tapanin kalliosta", Tyrvännöstä. Esineitä, jotka intendentti A.O. Heikel toi virkamatkoiltaan kesällä ja syksyllä 1898. Kts. hänen Ark. Toimistolle antamiin kertomuksiin. Pääluettelon marginaaliin lisätty: "Rauta-ajalta?". - Tapaninkallio ei inventoinnin 1985 perusteella voi mitenkään olla rautakautinen kalmisto, joten löytöjenkin on oltava myöhemmältä ajalta. Huomautetakoon lisäksi, että Aarne Äyräpää näyttää yllä mainitussa kertomuksessaan ajattelevan Heikelin löytöjen olevan jostain Tapaninkallion juurella olleesta peltorauniosta (LIITE 1B, n:o 2, s. 380), mutta pääluettelossa ja Heikelin kertomuksessa löytöpaikaksi mainitaan juuri itse Tapaninkallio, vaikka Heikelin kertomuksesta voisi myös päätellä hänen tarkoittavan mainittuja raunioita, joita hän ei kuitenkaan erityisesti mainitse.

Paikan sijainti: Tapaninkallio sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 12 km pohjoisluoteeseen ja Tyrvännön kirkosta n. 80 m länteen, aivan kirkkomäen länsireunalla. Kallion nimeä ei ole peruskartalla, jossa se on kuitenkin avokallion merkillä, mutta paikka on merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartalle n:o XXII, vaikka Ojala ei paikkaa kertomuksessaan käsittelekään. Ojalan kartan pohjoisnuoli osoittaa hieman väärään suuntaan ja myös edellä mainittujen kertomusten selostuksissa on asian suhteen epätarkkuutta. Kartan ja tietojen perusteella paikka löytyi kuitenkin inventoinnissa 1985. - Peruskartta 2132 05 TYRVÄNTÖ, x = 6782 81, y = 518 16, z = n. 95 (= Tapaninkallion peruskoordinaatit). - Tapaninkallio näkyy peruskarttaotteella s. 191, Tyrvännön kirkon kohdalla on kohde HATTULA 89.

Paikan kuvaus: Heikel kirjoittaa paikasta: "...den s.k. Tapaninkallio, en mindre naturlig höjd omkring en lant ovan jorden uppskjutande klippa. Vid grävningars försök antäffades här några smulor brända den. Denna kulle är således en hednisk gravhög." - Inventoinnissa 1985 Tapaninkallion havaittiin olevan Heikelin kuvauksen mukainen matala kallio. Paikalla oli pieniä kivilatomuksia, jotka osoittavat mahdollisesti kivillä täytettyjen kuoppien tai kaivojen paikkoja. Useimmissa paikalle tehdyissä koekuopissa maaperä oli epäluontaista eikä löytöjä tavattu. Inventoinnin perusteella paikalla ei ole merkitystä muinaisjäännöksenä, ja koska siihen ei mainita liittyvän perimätietoakaan tms., Tapaninkallio on oheisessa kertomuksessa huomioitu vain paikannimisessä. Edellä mainittuja vähäisiä kivilatomuksia ei kannattane myöskään huomioida

muinaisjäännöksiksi. Rautakautiseksi kalmistoksi paikka on jo sijaintinsakin puolesta hyvin epätodennäköinen. - Ks. myös Sirkka Ojalan inventointikertomuksen valokuvaa 29, jonka vasemmalla puoliskolla Tapaninkallio näkyy.

Inventointi 1985: Paikan sijainti selvitetettiin ja paikka tarkastettiin 27. syyskuuta; tarkastuksen tulokset on selvitetty jo edellä.

- Lisäyksiä:

8. Kylä: Katalina

Paikka: Ristimäki

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 35.

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan mukaan Ristimäki-niminen mäkikumpare on Katalinan kylän Inkalan maalla, mutta paikan tarkempi sijainti ei ole tiedossa. Inkalan tila on nimineen peruskartalla ja sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 10 km lounaaseen, aivan Alajärven länsipäässä, Hattulan, Rengon ja Hämeenlinnan välisen rajapaikan tuntumassa. Sen sijaan Ristimäki-nimeä kartalla ei ole kuten ei myöskään vanhalla, 1961 painetulla peruskartalla. - Peruskartta 2131 06 HYRVÄLÄ, x = 6762 73, y = 515 90, z = n. 105-110 (= Inkalan tilan peruskoordinaatit). - Inkala näkyy peruskarttaotteella s. 59, 1,3 km lounaaseen kohteesta HATTULA 7.

Paikan kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Sirkka Ojalan maininta, että kysessä on "mäkikumpare".

- Lisäyksiä:

9. Kylä: Tenhola

Paikka: Ristimäki

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 35

Paikan sijainti: Tenholan Ristimäki sijaitsee Tenholan kartanon päärakennuksesta n. 250 m kaakkoon, Hattulan vanhalta kirkolta 9 km luoteeseen. Paikan nimeä ei ole peruskartalla, mutta sen sijainti selvisi inventoinnissa 1985. - Vastoin inventoinnissa saatua tietoa, että Ristimäki on vain yksi peltojen ympäröimä mäki, Sirkka Ojala kirjoittaa "...Tenholan kartanon ja Laikkaan talon välisellä alueella (olevan) useampia kumpareita, joista käytetään yhteistä nimitystä Ristimäki". Mitä kumpareita Ojala tarkoittaa, ei ole tarkkaan tiedossa, koska paikkoja ei ole hänen kertomuksensa kartoilla, mutta Laikas on inventoinnissa tietoon saadusta Ristimäestä 800 m ete-

lään, joten ko. Ristimäki on suurinpiirtein Tenholan kartanon ja Laikkaan välillä ja lienee siten yksi Ojalan tarkoittamista kumpareista. Toisena kumpareena tulee todennäköisesti kyseeseen Ristimäestä n. 100 m etelään oleva toinen peltojen ympäröimä pieni mäki, mutta muiden kumpareiden sijainti jää avoimeksi. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6777 24, y = 514 93, z = n. 91 (= inventoinnissa 1985 tietoon saadun Ristimäen laen peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 119.

Paikan kuvaus: Inventoinnissa 1985 tietoon saatu Ristimäki on peltojen ympäröimä metsäinen mäki, jonka halkaisija (laidoista mitattuna) on n. 80 m ja korkea n. 5 m. - Ojalan tarkoittamista paikoista ei ole hänen kertomuksessaan muita tietoja kuin, että ne ovat "kumpareita".

Inventointi 1985: Tenholan kylältä syntyisin olevat ja ikänsä siellä asuneet Elli ja Lauri Viljamaa, iäkäs pariskunta, sanoivat edellä selostetun mäen olevan Ristimäki asiaa heiltä 1. lokakuuta kysyttäessä ja Elli opasti inventoijan paikalle. Mäelle tehtiin koekuoppia, jotka olivat aivan löydöttömiä, eikä kuopissa tai mäellä ylipäinkään näkynyt mitään kiinteään muinaisjäännökseen viittaavaa, vaikka mäen sijainti ja topografia ovat hyvin sopivat rautakautista muinaisjäännöstä ajatellen. Samalla tutkittiin myös kahta ympäristön mäkeä, edellä mainittua Ristimäestä n. 100 m etelään olevaa ja Ristimäestä n. 200 m itäkoilliseen olevaa hieman laajempaa mäkeä, mutta niinkään tuloksetta.

- Lisäyksiä:

10. Kylä: Leiniälä

Paikka: Ristinmoisio

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 36.

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan mukaan Ristinmoisio-niminen kivikkomäki on Leiniälän Iso-Moijalan talon maalla, mutta paikan tarkempi sijainti ei ole tiedossa. Iso-Moijala on Hattulan vanhalta kirkolta 6 km länteen, Lehijärven länsirannalla, Yli-Lassilan ja Yli-Moijalan talojen välillä. Tilan nimeä ei ole peruskartalla, mutta se on vanhalla, 1947 painetulla peruskartalla. Ristinmoisio-nimeä kartoilla ei myöskään ole. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6771 23, y = 515 89, z = n. 91 (=Iso-Moijalan päärakennuksen peruskoordinaatit). - Iso-Moijala näkyy peruskarttaotteella s. 103, se on aivan kohteen HATTULA 20 eteläpuolella.

Paikan kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Sirkka Ojalan lyhyt selostus: "...entinen kaskettu kivikkomäki, jossa nyk. kasvaa metsää".

- Lisäyksiä:

11. Kylä: Leiniälä

Paikka: Rauta-alho

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 35.

Paikan sijainti: Rauta-alho -niminen metsänummi on Sirkka Ojalan mukaan Leiniälän kylässä, mutta tarkemmin sen sijaintia ei tiedetä. Nimeä ei ole peruskartoilla eikä paikkaa ole merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille. - Peruskartat 2131 02 VUOHINIEMI osat A ja B, 2131 03 RIMMILÄ osat A, B ja D sekä 2132 04 LETEENSUO osat A ja C (= Leiniälän kylä peruskartoilla).

Paikan kuvaus: Lähempiä tietoja ei ole kuin Sirkka Ojalan maininta, että kyseessä on metsänummi, jonka maa on erittäin ruosteperäistä.

- Lisäyksiä:

12. Kylä: Tenhola

Paikka: Rauta-jalka

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 35.

Karta öfver Tenhola by i Hattula...

(kansiossa nimenä: Hattula, Tenhola, Linnamäki) esihistorian toimiston karttalaatikossa.

Paikan sijainti: Rauta-jalka -niminen pelto (tai pellot) ja samanniminen niitty ovat Tenholan muinaislinnasta (kohde HATTULA 37) n. 200-400 m luoteeseen, Hattulan vanhalta kirkolta 8 km luoteeseen. Nimiä ei ole peruskartalla, ja Sirkka Ojalakin mainitsee Rauta-jalan vain peltona sanoen sen olevan "linnavuoren juurella, vuorelta luoteeseen tien varrella", mutta pelto ja niitty ovat vierekkäisinä niminä yllä mainitulla vanhalla kartalla. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO, x = 6776 65-85, y = 515 37-55, z = n. 83-87 (= alueen peruskoordinaatit). - Alue näkyy peruskarttaotteella s. 119.

Paikan kuvaus: Peruskartalta katsottuna alue on nykyään, myös niityn osalta, peltomaastoa, joka rajoittuu harjualueeseen muilla suunnilla paitsi pohjoisessa. Alueen eteläosassa on kolme peltosaareketta. Vrt. peruskarttaa edellä mainittuun vanhaan karttaan, josta päätellen pelto ja niitty ovat yhdessä käsittäneet ehkä n. 200 x 200 m:n laajuisen alueen. - Ojala mainitsee pellosta lisäksi, että "maa ei ole ruosteperäistä".

- Lisäyksiä:

13. Kylä: Halkorpi

Paikka: Hautalammin kangas (ehkä peruskartan
Hautalamminmäki)

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 35

Paikan sijainti: Paikasta on Sirkka Ojalan inventointikertomuksessa maininta "Hautalammin kangas: Kangas, Hattula. Halkorpi", mutta paikan tarkka sijainti ei ilmene hänen kertomuksestaan. Hautalammin kangas -nimeä ei ole peruskartallakaan, mutta kyseessä on ehkä kartan Hautalamminmäki, joka sijaitsee Hattulan vanhalta kirkolta 15 km länsilounaaseen, Hattulan ja Kalvolan rajalla, suurimaksi osaksi kuitenkin Hattulan puolella. Mäki on osittain myös Halkorven kylää; itse kylän pääalue on Hautalamminmäestä n. 3 km koilliseen. Kangas-nimeä lähettyvilä ei ole. - Peruskartta 2131 03 RIMMILÄ, x = 6766 35, y = 2507 60, z = n. 136 (= Hautalamminmäen laen keskustan peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus: Lähempiä tietoja Hautalammin kankaasta ei Ojalalla ole; Hautalamminmäki on peruskartalta katsottuna n. 500 x 300 m:n laajuinen ja n. 20 m:n korkuinen, metsäinen mäki.

- Lisäyksiä:

14. Kylä: Pelkola

Paikka: Hautaniitty

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 35.

Paikan sijainti: Sirkka Ojalan mukaan Hautaniitty on Pelkolan kylässä, mutta tarkemmin sen sijaintia ei tiedetä. Nimeä ei ole peruskartoilla eikä paikkaa ole merkitty Ojalan inventointikertomuksen kartoille. - Peruskartat 2131 02 VUOHINIEMI osat A, B ja D, 2131 03 RIMMILÄ osat A, C ja D, 2131 06 HYRVÄLÄ OSAT B JA D SEKÄ 2132 04 LEETEENSUO osat A ja C (= Pelkolan kylä peruskartoilla).

Paikan kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin, että kyseessä on niitty.

- Lisäyksiä:

15. Kylä: Leiniälä

Paikka: Pirunnostokivi

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkisto (tutkija Matti Huurteelta saatu tieto).

Pirunnostokiven sijainti: Pirunnostokivi on Leiniälän kylän metsäalueella, Hattulan vanhalta kirkolta n. 12 km länsilounaaseen. Kiven tarkka sijainti ei selviä Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tiedosta, jossa paikaksi sanotaan vain Leiniälä, mutta sen sijainti selvisi inventoinnissa 1985. - Peruskartta 2131 03 RIMMILÄ, x = 6768 02, y = 2509 86, z = n. 146 (= Pirunnostokiven peruskoordinaatit).

Paikan kuvaus: Paikasta ovat vain Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen tieto: "Leiniälä, Pirunnostokivi, suuri kivi kolmen pienen päällä".

Inventointi 1985: Pirunnostokiven tiesi ja sen paikan peruskartalla näytti Leiniälän kylän Yli-Moijalan tilaa asuva Asser Moijala (os. Leiniälä, 13720 PAROLA). Asiaa kysäistiin häneltä 10. lokakuuta tarkastettaessa Yli-Moijalan rautakautista muinaisjäännösaluetta (kohde HATTULA 20). Pirunnostokiveä ei kuitenkaan käyty inventoinnissa tarkastamassa.

- Lisäyksiä:

16. Kylä: Tenhola

Paikka: Ohrikivi

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkisto (tutkija Matti Huurteelta saatu tieto)

Ohrikiven sijainti: Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen nimiarkistossa kiven sijainnista on Matti Huurteen muistiinpanon mukaan vain tieto "Tenhola", ja koska Ohrikivinimeä ei ole peruskartalla ja koska inventoinnissa 1985 Tenholassa, Hattulan vanhalta kirkolta n. 9 km luoteeseen, saatiin selville kaksi mahdollista Ohrikiveä ja löydettiin vielä kolmas, tiedossa ei ole, mitä kiveä nimiarkiston tieto tarkoittaa. - Ensimmäinen mahdollinen Ohrikivi sijaitsee Tenholan kartanon päärakennuksesta 680 m pohjoiskoilliseen, Viljamaanlahden rantavedessä ja on peruskartalla ison kiven merkillä. - Toinen mahdollinen Ohrikivi on Tenholan päärakennuksesta 850 m lähinnä luoteeseen, aivan rannassa ja on myös merkitty kartalle ison kiven merkillä. - Kolmas mahdollinen Ohrikivi sijaitsee kartanon päärakennuksesta 440 m myös lähinnä luoteeseen, peruskartalle merkityllä luonnonsuojelualueella, samalla alueella kuin kohde HATTULA 43 (s. 116) mutta kiveä ei ole kartalla. - Peruskartta 2132 04 LETEENSUO; x = 6778 11, y = 514 85, z = n. 80 (= ensimmäisen mahdollisen Ohrakiven peruskoordinaatit); x = 6778 21, y = 514 44, z =

n. 80 (= toisen mahdollisen Ohrikiven peruskoordinaatit); x = 6777 82, y = 514 56, z = n. 90 (= kolmannen mahdollisen Ohrikiven peruskoordinaatit). - Paikat näkyvät peruskarttaotteella s. 119.

Kiven kuvaus: Muita tietoja ei ole kuin Matti Huurteen nimiarkistosta kirjaama tieto: "Ohrikivi, suuri haljennut kivi"; edellä selostetut kolme kiveä ovat kaikki tällaisia.

Inventointi 1985: Ohrikiveä kyseltiin 1. lokakuuta Tenhossa sekä Tenholan kartanon isännältä Vilho Penttilältä että Tenholan kylästä syntyisin olevilta ja ikänsä siellä asuneilta Elli ja Lauri Viljamaalta, iäkkäältä pariskunnalta, mutta senniminen kivi oli heille tuntematon. Vilho Penttilä tiesi kyllä, että 'ohrikivi' on vanha murteellinen muoto sanasta 'uhrikivi'. Sillä perusteella, että kyseessä on suuri haljennut kivi, Penttilä näytti peruskartalta kaksi tällaista kiveä, jotka ovat edellä selostetut ensimmäinen ja toinen mahdollinen Ohrikivi, ja kolmas kivi havaittiin luonnonsuojelualueella etsittäessä täältä kohdetta HATTULA 43. Myös Penttilän näyttämiä kiviä käytiin katsomassa, mutta mitään mainittavaa ei niissä ilmennyt, kuten ei luonnonsuojelualueenkaan kivessä.

- Lisäyksiä:

17. Kylä: Valtionmaa

Paikka: Tuhkanen

Tutkimukset: -

Muita arkistolähteitä: Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 36.

Esko Sarasmo, Hämeenlinnan ja Vanajan inventointikertomus 1939, s. 28.

Jyri Saukkonen, Hämeenlinnan inventointikertomus 1984, kohde HÄMEENLINNA 36 (s. 81)

Paikan sijainti: Tuhkanen-niminen alue on aivan Hattulan ja Hämeenlinnan rajalla, Hattulan vanhalta kirkolta vaajaat 4 km lähinnä lounaaseen. Paikkaa ei ole merkitty Sirkka Ojalan inventointikertomuksen kartoille, jossa Tuhkanen varsinaisesti selostetaan, mutta peruskartalla on nimi Tuhkastenmäki Hämeenlinnan puolella rajaa. Alue käsittää kaikesta päättäen maastoa kuitenkin molemmin puolin rajaa. Aivan Tuhkastenmäki-nimen lounaispuolella on Ojalan mainitsema Kalvolan maantien ja Parolan leirialueelle vievän maantien risteys, ja Ojalan mainitsema Pertankorpi on nimenä peruskartalla Tuhkastenmäki-nimestä noin kilometrin pohjoiseen. - Peruskartta 2131 09 HÄMEENLINNA, x = 6767 75, y = 520 55, z = n. 100 (= Tuhkastenmäki-nimen peruskoordinaatit). - Paikka näkyy peruskarttaotteella s. 325, kohteen HATTULA 190 koillispuolella.

Paikan kuvaus: Ks. Sirkka Ojalan inventointikertomusta. - Ks. myös yllä mainittuja Jyri Saukkosen ja Esko Sarasmon

inventointikertomuksia.

- Lisäyksiä:

LIITE 8: Vanhoja kulkuyhteyksiä

A. Vanhoja teitä

B. Vanha vesireitti (laivaväylä)

Esihistorian toimiston arkistossa on tietoja vanhoista teistä ja vanhoista vesireiteistä (laivaväylästä) alla mainituissa kertomuksissa. Oheisessa liitteessä viitataan vain lyhyesti kertomuksiin, teitä tai vesireitin kulkua ei selvitellä. Kertomuksissa mainittu Linnotie on lisäksi LIITTEEN 7A n:o 4 (s. 420).

A. Vanhoja teitä

- Jouko Voionmaa, Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 39-40. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina kesällä 1935. - Laudatur-työ.

B. Vanha vesireitti (laivaväylä)

- Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 34.

LIITE 9: Historiallisen ajan löytöjä

A. Maalöytöjä

B. Muita löytöjä

Oheisessa liitteessä luetellaan lyhyesti sellaiset historiallisen ajan maalöydöt (A) ja muut historiallisen ajan löydöt (B), joista on ennestään tietoja museoviraston esihistorian toimiston arkistossa ja jotka eivät ole peräisin kohteiden HATTULA 1-234 kiinteistä muinaisjäännöksistä. Kertomuksessa on lisäksi kaksi epävarmaa historiallisen ajan löytöpaikkaa omina kohteinaan (HATTULA 73 ja 136) kuten myös kaksi rautakautista tai historiallisen ajan löytöpaikkaa (HATTULA 201 ja 230). Löytöpaikkoja ei selosteta lukuunottamatta n:oita 2 ja 6, joiden löytöpaikat selvitetään muissa liitteissä, joihin oheisessa luettelossa viitataan. Löytöjä ei ole lueteltu kertomuksen esinehakemistossa, jossa luetellaan kohteiden HATTULA 1-234 historiallisen ajan löydöt.

A. Maalöytöjä

1. KM 3432:4 kullattu hopeasormus
2. KM 3574:307 muutamia poltettuja luunsiruja.
- Ks. LIITE 7B, n:o 7 (s. 424).
3. KM 20185 pii-iskos, tutkija Matti Huurteen mukaan pyssy- tai tuluspiitä historialliselta ajalta, vaikka luetteloitu pääluetteloon kivikautisena irtolöytönä. Huurteen kanssa keskusteltu inventointikertomusta tehtäessä 19.1.1987.
- Löytöpaikka tarkastettiin inventoinnissa 31.10.1985, mutta löytöpaikalla, pellon pinnalla, ei havaittu mitään löydöksiä; maaperä oli siltinsekaista savea.
4. KM-hist. os. 5393 (kanki)kuolaimet. - Ks. luettelotietojen lisäksi Hämeenläänin kuvernöörin päätöstä 28/7 1909 koskevaa tiedonantoa esihist. toimiston top. arkistossa (Tyrvöntö).
5. KM-kansat. os. 3574:313 uudempiaik. rautakirves.
- Ks. luettelotietojen lisäksi A.O. Heikelin kertomusta Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvöntö. Esihist. toimiston top. arkisto. - Samalta paikalta on löydetty myös n:on 9 hiontakivet.
6. Reima Virtasella, 13800 KATINALA, kahteen osaan katkennut hioin ja mahdollisesti hierrin- tai survinkivi. - Ks. LIITE 5, n:o 3 (s. 403) arkistolähteineen.
7. Rouva Aino Salolla, Hattula, Kouvalan kl, Saarela, ketjun osa sekä pyöreä puhkonainen levy, jo-

ka mahdollisesti kuulunut kelloon. - Ks. Anna-Liisa Hirviluodon kirjettä 4555/8.1.1976 esihist. toimiston kirjekansiossa (Saapuneet ja vastatut kirjeet 1975-79, Hattula).

8. Ei tallessa(?), kuparirahoja n. 20 kpl, joista ainakin viisi ollut ruotsalaisia kahden äyrin kolikoita. - Ks.: 1) Aarne Europaeuksen tiedonanto v:lta 1919 esihist. toimiston top. arkistossa; 2) Sirkka Ojala, Hattulan inventointikertomus 1939, s. 39; 3) Rahalöytöä 1919 koskevat paperit museoviraston hist. toimiston top. arkistossa. - Kohteen HATTULA 170 (s. 295) kivi-esineet on löydetty samalta paikalta.
9. Ei tallessa, kolme tai neljä hioinkiveä (tre eller fyra slipstenar). - Ks. A.O. Heikelin kertomusta Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvöntö. Esihist. toimiston top. arkisto. - Samalta paikalta on löydetty myös n:on 5 kirves.

B. Muita löytöjä

Säilytyspaikka ei tiedossa, "3 knivbett och 2 eldstål" i Rönni torp. - Ks. A.O. Heikelin kertomusta Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. af år 1898. Föredr. 11/XI 1898. Tyrvöntö. Esihist. toimiston top. arkisto. - Esineet eivät ole kuitenkaan maalöytöjä.

- LIITE 10: Kiinteät muinaisjäännökset ja linna-niminen paikka, jotka sijaitsevat ent. Tyrvännössä, nyk. Valkeakoskella
 A. Kiinteät muinaisjäännökset
 B. Linna-niminen paikka

Oheisessa liitteessä luetellaan lyhyesti arkistolähteineen ne otsikon mukaiset paikat, joista on tietoja museovirston esihistorian toimiston arkiston Tyrvännön tiedoissa. Kohteiden sijainteja ei selvitetä tässä inventointikertomuksessa. Ne sijaitsevat nykyään Valkeakoskeen kuuluvien ent. Tyrvääntöä olevien Mälkiäisten, Uskelan (Uskilan) ja Tykölän kylien alueella, seuraavilla peruskartoilla: 2132 03 VALKEAKOSKI osat C ja D, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa B sekä 2132 06 LAITIKKALA osat A ja C. Samalta alueelta on löydetty liitteen 11 esineet (irtolöydöt). Alue on ollut välillä myös Hattulaa, mutta tänä aikana sieltä ei ole tullut tietoja kiinteistä muinaisjäännöksistä.

A. KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET

1. Kuppikivi, Illaankivi eli Näkkäkivi. - Ks. 1) Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 22, n:o 1; 2) Felix Seppälän kirje (n:o 2), päivätty Tyrvännän Siukolassa 25.7.-35; 3) Antti Valveen kirje, päivätty H:linnassa 22.11.-35, valokuvineen ja piirroksineen; 4) Jussi Kankaan valokuva v. 1951; [5) Hattulan esihistorialliset kiinteät muinaisjäännökset, n:o 37. Kanta-Hämeen seutukaavaliitto, muinaisjäännösluetteloita. Museovirasto, esihist. toimisto.]
2. Useita kääppiä Kellaanniemessä. - Ks. Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 41, n:o 2.
3. Turpeen peittämä kivilatomus, "Lapin kodan perusta" Kellaanniemessä olevista kääpistä (n:o 2) n. 100 länteen. - Ks. Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 41, n:o 2.
4. Kivilatomuksia Kellaanniemen kärjessä ja länsirannalla. - Ks. Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 41 n:o 2.
5. Useita kääppiä Määrtömaellä. - Ks. Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 42, n:o 3.
6. Mahdollinen kuoppa-asunnon jäännös, jonka edustalla kiviaitarakennelmaa Tykölänjärven entisessä rantatörmässä. - Ks. Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 46, n:o 1.

7. Hiitten hautoja (sanotaan olevan) Mälkiäisten kylän luona Tyrvännössä pohj. p. vettä. - Ks. Hjalmar Appelgrenin muistikirjaa, s. 184, kansiossa "Hj. Appelgrenin Kertomuksia Tutkimusmatkoilta Suomessa 1885-1888" esihist. toimiston arkistossa.

B. LINNA-NIMINEN PAIKKA

Varpuslinna (myös Varpusmäki) Uskelan kylässä, Mäkelän talosta n. 1/2 km luoteeseen. - Ks.: 1) Sirkka Ojala, Tyrvännön inventointikertomus 1940, s. 38, n:o 2; 2) Jouko Voionmaa, Hämeen muinaislinnoja. I. Etelä-Hämeen muinaislinnoja. S. 46, n:o 21. Kertomus, jonka Jouko Voionmaa teki matkoistaan Suomen muinaismuistoyhdistyksen stipendiaattina 1935. - Laudatur-työ. Museoviraston esihistorian toimiston arkisto.

LIITE 11: Esineet, jotka on löydetty Tyrvännöstä, mutta joiden löytöpaikat ovat nykyään Valkeakoskea

Oheisessa liitteessä luetellaan lyhyesti otsikon mukaiset esineet (irtolöydöt), joiden löytöpaikkoja ei tässä inventointikertomuksessa selvitetä. Löytöpaikat sijaitsevat nykyään Valkeakoskeen kuuluvien ent. Tyrvääntöä olevien Mälkiäisten, Uskelan (Uskila) ja Tykölan kylien alueella, seuraavilla peruskartoilla: 2132 03 VALKEAKOSKI osat C ja D, 2132 05 TYRVÄNTÖ osa B sekä 2132 06 LAITIKKALA osat A ja C. Samalla alueella ovat liitteen 10 kiinteät muinaisjäännökset ja linna-niminen paikka. Alue on ollut välillä myös Hattulaa, mutta tänä aikana sieltä ei ole tullut esinelöytöjä.

1. KM 1869:2 poikkikirves. - Ks. luettelotietojen lisäksi Aksel Heikel, Muinaisjäännöksiä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till kännedom af Finlands natur och folk utgifna af Finska Vetenskaps-Societen. Tjugondenionde Häftet. Helsingfors 1878. S. 27. n:o 48.
2. KM 1869:6 taltta. - Ks. luettelotietojen lisäksi Aksel Heikel, Muinaisjäännöksiä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till.... S. 28, n:o 6.
3. KM 1869:7 oikokirves. - Ks. luettelotietojen lisäksi Aksel Heikel, Muinaisjäännöksiä Hauhon kihlakunnassa, Bidrag till.... S. 25-26, n:o 39.
4. KM 1869:8 taltta. - Ks. luettelotietojen lisäksi Aksel Heikel, Muinaisjäännöksiä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till.... S. 28, n:o 49.
5. KM 1869:11 oikokirves. - Ks. luettelotietojen lisäksi Aksel Heikel, Muinaisjäännöksiä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till.... S. 27, n:o 47.
6. KM 2332 kourutaltta.
7. KM 3453:16 tasataltta.
8. KM 13666 ango.
9. Hämeenlinnan museo 3917:1 kirves (kiveä).
10. Ei tallessa(?), miekka (ett svärd). Löytöpaikka: "... någonstades på Haukkila gårds ägor". Tie-doista päätellen on todennäköistä, että esine ei ole tallessa. - Ks. A.O. Heikelin kertomusta Hör till Axel O. Heikels berättelse till A.K. av år 1898. Föredr. 11/IX 1898. Tyrvääntö. Esihist. toimiston top. arkisto.
11. Ei tallessa(?), taltta. Säilytetty "eräässä Haukkilan topassa", mutta ei ole mahdollisesti

enää tallessa. - Ks. Aksel Heikel, Muinaisjään-
nöksiä Hauhon kihlakunnassa. Bidrag till.... S.
25-26.

DIALUETTELO

Foto: Jyri Saukkonen

- 13183 Kohde HATTULA 11, Sattula, Kiehuvalähde.
Ns. uhrilähde pohjoisesta.
- 13184 Kohteet HATTULA 18 ja 19, Pelkola, Kukkumä-
ki W ja Kukkumäki. Rautakautisia polttokal-
mistoja. Kohde 18 kuvan oik. puoliskolla,
etualalla, ja kohde 19 kuvan vas. puolis-
kolla, pellon takana. Kuva länsiluoteesta.
- 13185 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala.
Rautakautisen muinaisjäännösalueen kuppiki-
vi A luoteesta. (Osa kupista näkyvissä).
- 13186 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala.
Rautakautisen muinaisjäännösalueen kuppiki-
vi A:n kuoppia.
- 13187 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala.
Rautakautisen muinaisjäännösalueen kuppiki-
vi B. (Kuopat näkyvissä).
- 13188 Kohde HATTULA 23, Ihalempi, Raimaanmäki
(Kevola). Rautakautinen polttokenttäkalmis-
to (kuvan keskivaiheilla pellon takana)
etelälounaasta.
- 13189 Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki
1. Kuppikivi pohjoisesta. (Kuopat näkyvissä
aivan kiven yläosassa).
- 13190 Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki
1. Kuppikiven kuopat lännestä.
- 13191 Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki
2. Kuppikivi koillisesta. (Kuopat näkyvis-
sä).
- 13192 Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki
2. Kuppikiven kuopat koillisesta.
- 13193 Kohde HATTULA 33, Mervi/Ihalempi, Sovinto-
kivi. Historiallisen ajan rajakivi (siirto-
lohkare) lounaasta.
- 13194 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenhola linna-
vuori. Muinaislinna idästä.
- 13195 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linna-
vuori. Muinaislinnan lakea ennallistettuine

- hirsivarustuksineen~~etelästä~~.
- 13196 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan ennallistettu hirsivarustus~~etelälounaasta~~. *8) po. pohjoisesta*
- 13197 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Porttiaukko muinaislinnan ennallistetussa hirsivarustuksesta. Kuva~~etelälounaasta~~. *8) po. itäkoillisesta*
- 13198 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnalla oleva opastaulu.
- 13199 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Ennallistuskuva muinaislinnasta muinaislinnalla olevassa opastaulussa.
- 13200 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Osa tekstiä muinaislinnalla olevassa opastustaulussa.
- 13201 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Näkymä muinaislinnalta itäkaakkoon.
- 13202 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Näkymä muinaislinnalta itäkoilliseen.
- 13203 Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 2 itäkaakosta.
- 13204 Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 5, jonka rautakautisuus epävarma, etelälounaasta.
- 13205 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakivi lounaasta. (Uurteet näkyvissä).
- 13206 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakivi koillisesta. (Uurteet näkyvissä).
- 13207 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakivi pohjoisesta. (Uurteet näkyvissä).
- 13208 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakiven uurteita luoteesta.
- 13209 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakiven kookkain uurre kaakosta.

- 13210 Kohde HATTULA 72, Lahtentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakivi pohjoiskoillisesta.
(Uurteet näkyvissä).
- 13211 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakivi pohjoiskoillisesta.
(Uurteet näkyvissä).
- 13212 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakivi pohjoiskoillisesta.
(Uurteet ja kohta, jossa mahdollisesti
hiottua pintaa, näkyvissä).
- 13213 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet koillisesta.
- 13214 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet ja kohta, jos-
sa mahdollisesti hiottua pintaa (kuvan oik.
alakulmassa), pohjoisesta.
- 13215 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet pohjoisesta.
- 13216 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet pohjoisesta.
- 13217 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet pohjoisesta.
- 13218 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet etelästä.
- 13219 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet. (Kuva kiven
päältä).
- 13220 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven uurteet etelästä.
- 13221 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven pienempi uurre ja osa
isompaa pohjoisesta.
- 13222 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanho-
vi 2. Miekanhiontakiven pienempi uurre pohjois-
esta.
- 13223 Kohde HATTULA 75, Lahdentaka, Tokeensuu.
Kahdestatoista matalasta kiviröykkiöstä,
jotka todennäköisesti vanhoja viljelysrau-
nioita, koostuvan röykkiöalueen röykkiö 3
kaakosta.

- 13224 Kohde HATTULA 75, Lahdentaka, Tokeensuu. Kahdestatoista matalasta kiviröykkiöstä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, koostuvan röykkiöalueen röykkiö 8 etelästä.
- 13225 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 2 itäkoillisesta, röykkiön 3 keskiveltä.
- 13226 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 2 koillisesta.
- 13227 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 5 pohjoiskoillisesta.
- 13228 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 5 pohjoiskoillisesta.
- 13229 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakivi (kuvan keskustan alapuolella) ympäristöineen länsilounaasta. (Uurre näkyvissä).
- 13230 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakivi länsilounaasta. (Uurre näkyvissä).
- 13231 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakivi. (Uurre näkyvissä).
- 13232 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. miekanhiontakiven uurre koillisesta.
- 13233 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakiven uurre.
- 13234 Kohde HATTULA 102, Monittula, Äijälä 2. Kivikautisen asuinpaikan löytöalue A (kuvan kynnetty pelto) pohjoisesta. Taustalla Vanajavesi.
- 13235 Kohde HATTULA 110, Retula, Myllymäki. Rautakautisen muinaisjäännösalueen röykkiö 4, jonka J. Sarkamo tutki 1967, ennallistettuna luoteesta.
- 13236 Kohde HATTULA 110, Retula, Myllymäki. Rau-

- takautisen muinaisjäännösalueen kuppikiven A/198 (Äyräpää 1933/Sarvas 1976) kuoppia pohjoisesta.
- 13237 Kohde HATTULA 119, Retula, Kieltara. Kohteen kolmesta röykkiöstä, jotka todennäköisesti rautakautisia, koillisin eteläkaakosta.
- 13238 Kohde HATTULA 130, Retula, Huhtanen 2. Rautakautinen röykkiö kaakosta.
- 13239 Kohde HATTULA 134, Monala, Monaalan kartano 1. Kaksi rautakautista röykkiötä lännestä. Röykkiö A on kuvan oik. puoliskolla olevan koivun vieressä, koivun vas. puolella, ja röykkiö B on kuvan vas. puoliskolla, männyn edessä.
- 13240 Kohde HATTULA 155, Vesunti, Vesunnin kartano 1. Rautakautinen polttokenttäkalmisto(?) (kuvan keskustasta alavasemmalle) idästä.
- 13241 Kohde HATTULA 160, Valtee, Pirunlinkokivi eli Linkokivi. Siirtolohkare, johon liittyy kansantarina, lännestä.
- 13242 Kohde HATTULA 160, Valtee, Pirunlinkokivi eli Linkokivi. Siirtolohkare, johon liittyy kansantarina, itäkaakosta.
- 13243 Kohde HATTULA 162, Kettumäki. Kuudesta kiviröykkiöstä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, koostuvan röykkiöryhmän röykkiö 1 itäkoillisesta.
- 13244 Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Peltosaareke (pellon takana kuvan vas. puoliskolla), jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto(A) sekä rautakautinen röykkiö (B) (pellon takana kuvan oik. puoliskolla) lännestä.
- 13245 Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Kohteen peltosaareke, jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) etelästä.
- 13246 Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Kohteen rautakautinen röykkiö (B) idäs-

- tä.
- 13247 Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sil-
lankorva. Kuppikivi koillisesta. (Kuopat
eivät näkyvissä).
- 13248 Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sil-
lankorva. Kuppikiven kuoppia.
- 13249 Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko
N. Kuppikivi etelälounaasta. (Kuopat näky-
vissä).
- 13250 Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko
N. Kuppikiven kuoppia länsilounaasta.
- 13251 Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko
N. Kuppikiven kuoppia länsilounaasta.
- 13252 Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko
N. Kuppikiven kuoppia länsilounaasta.
- 13253 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Rau-
takautisen røykkiöalueen røykkiö 1 etelä-
lounaasta.
- 13254 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Kup-
pikivi, joka rautakautisen røykkiöalueen
røykkiön 3 silmäkivenä, lännestä. (Kuopat
eivät näkyvissä).
- 13255 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Rau-
takautisen røykkiöalueen røykkiö 3 etelä-
lounaasta.
- 13256 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Rau-
takautisen røykkiöalueen røykkiö 5 kaakos-
ta.
- 13257 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Rau-
takautisen røykkiöalueen røykkiö 7, jonka
rautakautisuus epävarma, etelästä.
- 13258 Kohde HATTULA 190, Hattulan Nummi/Hämeen-
linnan Kirstula, Vartiovuori. Rajakivi his-
toriallisen ajan rajapaikalla. Kuva lännes-
tä.

NEGATIIVILUETTELO

Foto: Jyri Saukkonen

- F 68806 Kohde HATTULA 11, Sattula, Kiehuvalähde. Ns. uhrilähde pohjoisesta. Kertomuksen kuva 1.
- F 68807 Kohteet HATTULA 18 ja 19, Pelkola, Kukkumäki W ja Kukkumäki. Rautakautisia polttokalmistoja. Kohde 18 etualalla ja kohde 19 taustalla, pellon takana. Kuva länsiluo- teesta. Vrt. kertomuksen kuvaan 2.
- F 68808-810 Kohteet HATTULA 18 ja 19, Pelkola, Kukkumäki W ja Kukkumäki. Rautakautisia polttokalmistoja. Kohde 18 etualalla ja kohde 19 taustalla, pellon takana. Kuva länsiluo- teesta. Kertomuksen kuva 2 (panoraama).
- F 68811-812 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Rautakautisen muinaisjäännösalueen itäpuol- ta etelästä. Kertomuksen kuvassa 3 (osa pa- noraamaa).
- F 68813 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Rautakautisen muinaisjäännösalueen länsiosa kaakosta. Kertomuksen kuva 4.
- F 68814 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Rautakautisen muinaisjäännösalueen itäpuol- ta etelästä. Kertomuksen kuvassa 3 (osa pa- noraamaa).
- F 68815 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Rautakautisen muinaisjäännösalueen kuppiki- vi A luoteesta. (Osa kuopista näkyvissä). Kertomuksen kuva 5.
- F 68816 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Kohteen kuppikivi A:n kuoppia luoteesta.
- F 68817 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Kohteen kuppikivi A:n kuoppia. Kertomuksen kuva 6.
- F 68818 Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Kohteen kuppikivi B. (Kuopat näkyvissä). Kertomuksen kuva 7.
- F 68819-821 Kohde HATTULA 23, Ihalempi, Raimaanmäki

- (Kevola). Rautakautinen polttokenttäkalmisto (pellon takana) etelälounaasta. F. 68821:llä Kevolan talo. Kertomuksen kuva 8 (panoraama).
- F 68822 Kohde HATTULA 27, Ihalempi, Toukola 2. Kuppikivi. (Osa kuopista heikosti näkyvissä).
- F 68823 Kohde HATTULA 184, Katinala, Mäkelä. Kaksi rökkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen. Kuva etelälounaasta. Kertomuksen kuvassa 61 (osa panoraamaa).
- F 68824 Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki 1. Kuppikivi pohjoisluoteesta. (Kuopat näkyvissä). Kertomuksen kuva 9.
- F 68825 Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki 1. Kuppikiven kuopat luoteesta. Kertomuksen kuva 10.
- F 68826 Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki 1. Kuppikiven kuopat pohjoisluoteesta. Kertomuksen kuva 11.
- F 68827 Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikivi pohjoiskoillisesta. (Kuopat näkyvissä).
- F 68828 Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikivi pohjoiskoillisesta. (Kuopat näkyvissä). Kertomuksen kuva 13.
- F 68829 Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikivi etelälounaasta (lähiympäristöineen, kuopat eivät näkyvissä). Kertomuksen kuva 12.
- F 68830 Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikiven kuopat pohjoiskoillisesta. Kertomuksen kuva 14.
- F 68831 Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikiven kuopat pohjoiskoillisesta.
- F 68832-834 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinna idästä. Kertomuksen kuva 16 (panoraama).
- F 68835 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan eteläpää pohjoisesta. Kertomuksen kuva 19.

- F 68836 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan eteläosa idästä.
- F 68837 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan keskiosaa idästä.
- F 68838 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnalla oleva opastustaulu. Kertomuksen kuva 20.
- F 68839 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Ennallistuskuva muinaislinnasta muinaislinnalla olevassa opastustaulussa. Kertomuksen kuva 21.
- F 68840-843 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Näkymä muinaislinnalta itään. Kertomuksen kuva 23 (panoraama).
- F 68844 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Näkymä muinaislinnalta itäkaakkoon. Kertomuksen kuva 22.
- F 68845 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan¹⁾ etelärinnettä etelästä. Kuvan keskellä näkyvissä muinaislinnan laella olevaa ennallistettua hirsivarustusta. Kertomuksen kuva 17.
- F 68846-848 Kohde HATTULA 50, Suontaka, Suontaan kartano 3. Kaksi kuppikiveä ja kolme mahdollisesti rautakautista röykkiötä lounaasta. (Kuppikivet eivät kuitenkaan näkyvissä). Kertomuksen kuva 24 (panoraama).
- F 68849-852 Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Yleiskuva alueesta, jossa viisi rautakautista röykkiötä, joista kuitenkin ainakin kahden (n:oiden 4 ja 5) rautakautisuus epävarma. Kuva kaakosta. Kertomuksen kuva 25 (panoraama).
- F 68853 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakivi pohjoiskoillisesta. (Uurteet näkyvissä).
- F 68854-856 Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 5, jonka rautakautisuus ei ole kuitenkaan varma, etelälounaasta. Kertomuksen kuva 27 (pano-

xy po. lukee pohjoisesta

- raama).
- F 68857-858 Kohde HATTULA 67, Mäenpää, Lepaan puutarhaopisto NNW. Kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen, itäkaakosta. Kertomuksen kuvassa 28 (osa panoraamaa).
- F 68859 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakiven länsipuoli idästä. (Uurteet näkyvissä).
- F 68860 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakiven kookkain uurre kaakosta. Kertomuksen kuva 30.
- F 68861 Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakivi lounaasta. (Uurteita näkyvissä). Kertomuksen kuva 29.
- F 68862 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanhovi 2. Miekanhiontakivi pohjoiskoillisesta. (Uurteet ja kohta, jossa on mahdollisesti hiottua pintaa, näkyvissä). Kertomuksen kuva 31.
- F 68863 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanhovi 2. Miekanhiontakivi pohjoiskoillisesta. (Uurteet ja kohta, jossa on mahdollisesti hiottua pintaa, näkyvissä).
- F 68864 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanhovi 2. Miekanhiontakiven uurteet ja kohta, jossa mahdollisesti hiottua pintaa, pohjoiskoillisesta.
- F 68865 Kohde HATTULA 72, Lahdenteka, Ristiinanhovi 2. Miekanhiontakiven uurteet ja kohta, jossa on mahdollisesti hiottua pintaa, pohjoisesta. Kertomuksen kuva 32.
- F 68866 Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanhovi 2. Miekanhiontakiven uurteet. Kertomuksen kuva 33.
- F 68867 Kohde HATTULA 33, Mervi/Ihalempi, Sovintokivi. Historiallisen ajan rajakivi (siirtolohkare) lounaasta. Kertomuksen kuva 15.
- F 68868 Kohde HATTULA 75, Lahdentaka, Tokeensuu. Kahdestatoista matalasta kiviröykkiöstä,

- jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, koostuvan røykkiöalueen røykkiö 3 kaakosta. Kertomuksen kuva 34.
- F 68869 Kohde HATTULA 75, Lahdentaka, Tokeensuu. Røykkiö 8 etelästä. Kertomuksen kuva 35.
- F 68870 Kohde HATTULA 160, Valtee, Pirunlinkokivi eli Linkokivi. Siirtolohkare, johon liittyy kansantarina, lännestä. Kertomuksen kuva 50.
- F 68871 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Rautakautisen røykkiöalueen røykkiö 2 itäkoillisesta, røykkiö 3:n keskuskiveltä. Kertomuksen kuvassa 36 (osa panoraamaa).
- F 68872 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Røykkiö 2 koillisesta.
- F 68873-874 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Røykkiö 2 itäkoillisesta, røykkiö 3:n keskuskiveltä. Kertomuksen kuvassa 36 (osa panoraamaa).
- F 68875 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Røykkiö 5 pohjoiskoillisesta. Kertomuksen kuva 37.
- F 68876 Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Kattinkivenpelto). Røykkiö 5 pohjoiskoillisesta.
- F 68877 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekkanhiontakivi länsilounaasta. (Uurre näkyvissä). Kertomuksen kuva 41.
- F 68878 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekkanhiontakivi. (Uurre näkyvissä). Kertomuksen kuva 40.
- F 68879 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekkanhiontakivi länsilounaasta. (Uurre näkyvissä).
- F 68880 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekkanhiontakivi. (Uurre näkyvissä).
- F 68881 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekkanhiontakivi ympäristöineen länsilounaasta. (Kiven uurre näkyvissä). Kertomuksen kuva 38.

- F 68882 Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miehienhiontakivi länsilounaasta. (Uurre näkyvissä). Kertomuksen kuva 39.
- F 68883 Kohde HATTULA 128, Retula, Koivuniemi. Kohteen rautakautinen röykkiö eteläkaakosta. Kertomuksen kuvassa 45 (osa panoraamaa).
- F 68884-886 Kohde HATTULA 119, Retula, Kiettara. Kaksi kuppikiveä ja kolme todennäköisesti rautakautista röykkiötä länsiluoteesta. (Kuppikivet eivät kuitenkaan näkyvissä). Kertomuksen kuva 43 (panoraama).
- F 68887 Kohde HATTULA 119, Retula, Kiettara. Kohteen kolmesta röykkiöstä, jotka todennäköisesti rautakautisia, koillisin luoteesta. Kertomuksen kuva 44.
- F 68888 Kohde HATTULA 115, Retula, Laurila SE. Kohteen röykkiö 1, mahdollisesti vanha viljelysraunio, luoteesta. Kertomuksen kuva 42.
- F 68889 Kohde HATTULA 130, Retula, Huhtanen 2. Kohteen rautakautinen röykkiö kaakosta. Kertomuksen kuva 46.
- F 68890 Kohde HATTULA 130, Retula, Huhtanen 2. Kohteen rautakautinen röykkiö kaakosta.
- F 68891-892 Kohde HATTULA 128, Retula, Koivuniemi. Kohteen rautakautinen röykkiö eteläkaakosta. Kertomuksen kuvassa 45 (osa panoraamaa).
- F 68893 Kohde HATTULA 134, Monala, Monaalan kartano 1. Kohteen röykkiö A, rautakautinen röykkiö, lännestä. Kertomuksen kuva 48.
- F 68894-895 Kohde HATTULA 134, Monala, Monaalan kartano 1. Kaksi rautakautista röykkiötä lännestä. (Panoraama, vrt. kertomuksen kuvaan 47).
- F 68896 Kohde HATTULA 134, Monala, Monaalan kartano 1. Kaksi rautakautista röykkiötä lounaasta. Kertomuksen kuva 47.
- F 68897-899 Kohde HATTULA 155, Vesunti, Vesunnin kartano 1. Rautakautinen polttokenttäkalmisto(?) idästä. Kertomuksen kuva 49 (osa panoraamaa).
- F 68900 Kohde HATTULA 67, Mäenpää, Lepaan puutar-

- haopisto NNW. Kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen, itäkaakosta. Kertomuksen kuvassa 28 (osa panoraamaa).
- F 68901 Kohde HATTULA 160, Valtee, Pirunlinkokivi eli Linkokivi. Siirtolohkare, johon liittyy kansantarina, itäkaakosta.
- F 68902 Kohde HATTULA 160, Valtee, Pirunlinkokivi eli Linkokivi. Siirtolohkare, johon liittyy kansantarina, itäkaakosta.
- F 68903 Kohde HATTULA 183, Hurttala, Herniäisten kartano. Rautakautinen polttokenttäkalmisto. Löydöt tavattu kuvassa olevan ulkokennuksen kaakkoispäädyn alta. Kuva koillisesta.
- F 68904-906 Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Peltosaareke, jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) sekä näiden vieressä rautakautinen röykkiö (B) lännestä. Kertomuksen kuva 53 (panoraama).
- F 68907 Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Peltosaareke, jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) sekä näiden vieressä rautakautinen röykkiö (B). Kuva etelälounaasta. Kertomuksen kuva 52.
- F 68908 Kohde HATTULA 162, Rahkola, Kettumäki. Kuudesta kiviröykkiöstä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, koostuvan röykkiöryhmän röykkiö 1 itäkoillisesta. Kertomuksen kuva 51.
- F 68909 Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 2 itäkaakosta. Kertomuksen kuva 26.
- F 68910 Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sillankorva. Kuppikivi pohjoisesta. (Kuopat eivät näkyvissä).
- F 68911 Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sillankorva. Kuppikivi kaakosta. (Kuopat eivät

- näkyvissä). Kertomuksen kuva 57.
- F 68912 Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sil-lankorva. Kuppikiven kuoppia. Kertomuksen kuva 58.
- F 68913 Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sil-lankorva. Kuppikiven paikka pohjoisesta, Mierolanvirran pohjoisrannalta kuvattuna. Kuvan vas. laidassa Mierolan vanha silta. Kertomuksen kuva 56.
- F 68914 Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Kohteen rautakautinen röykkiö (B) idäs-tä. Kertomuksen kuva 55.
- F 68915 Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Kohteen peltosaareke, jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) etelästä. Kertomuksen kuva 54.
- F 68916 Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko N. Kuppikivi etelälounaasta. (Kuopat näky-vissä). Kertomuksen kuva 59.
- F 68917 Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko N. Kuppikiven kuoppia lounaasta.
- F 68918 Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko N. Kuppikiven kuoppia länsilounaasta. Ker-tomuksen kuva 60.
- F 68919-920 Kohde HATTULA 184, Katinala, Mäkelä. Kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen. Kuva etelälounaasta. Kerto-muksen kuvassa 61 (osa panoraamaa).
- F 68921 Kohde HATTULA 184, Katinala, Mäkelä. Koh-teen röykkiö A, rautakautinen röykkiö, Mä-kelä päärakennuksen nurkalla. Kuva idästä. Kertomuksen kuva 62.
- F 68922 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Koh-teen röykkiö 3, rautakautinen röykkiö, ete-lälounaasta. Kertomuksen kuva 66.
- F 68923 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Koh-teen röykkiö 5, rautakautinen röykkiö, kaa-kosta. Kertomuksen kuva 67.
- F 68924-927 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Yleiskuva alueesta, jossa kuppikivi ja

- seitsemän rautakautista rökkiötä. Kuva idästä. Kertomuksen kuva 63 (panoraama).
- F 68928 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Kohteen rökkiö 1 etelälounaasta. Kertomuksen kuva 64.
- F 68929 Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Kohteen rökkiö 7, jonka rautakautisuus epävarma, etelästä.
- F 68930 Kohde HATTULA 186, Karinala, Puotila. Kohteen kuppikivi, joka rökkiön keskuskivenä, lännestä. (Kiven kuopat eivät näkyvissä). Kertomuksen kuva 65.
- F 68931 Kohde HATTULA 190, Hattulan Nummi/Hämeenlinnan Kirstula, Vartiovuori. Rajakivi historiallisen ajan rajapaikalla. Kertomuksen kuva 68.
- F 68932 Kohde HATTULA 190, Hattulan Nummi/Hämeenlinnan Kirstula, Vartiovuori. Rajakivi historiallisen ajan rajapaikalla.
- F 68933-934 Kohde HATTULA 193, Pekola, Ellilä 1. Rautakautisen hopeakätkön löytöpaikka itäkaakosta. Kertomuksen kuva 69 (panoraama).
- F 68935-936 Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan ennallistettu hirsivarrustus³ etelälounaasta. Kertomuksen kuva 18 (panoraama).

5 pö. pohjoisesta

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68819

F 68820

F 68821

Kuva 8. Kohde HATTULA 23, Ihalempi, Raimaanmäki (Kevola). Rautakautinen polttokenttäkalmisto (pellon takana nuolen kohdalla) etelälounaasta. Kuvan oik. laidassa Kevolan talo.

F 68824

Kuva 9. Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki 1. Kuppi-
kivi pohjoisluoteesta. Nuolel-
la merkitty kiven kolme kuoppaa.

F 68825

Kuva 10. Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki 1. Kuppi-
kiven kuopat luoteesta.

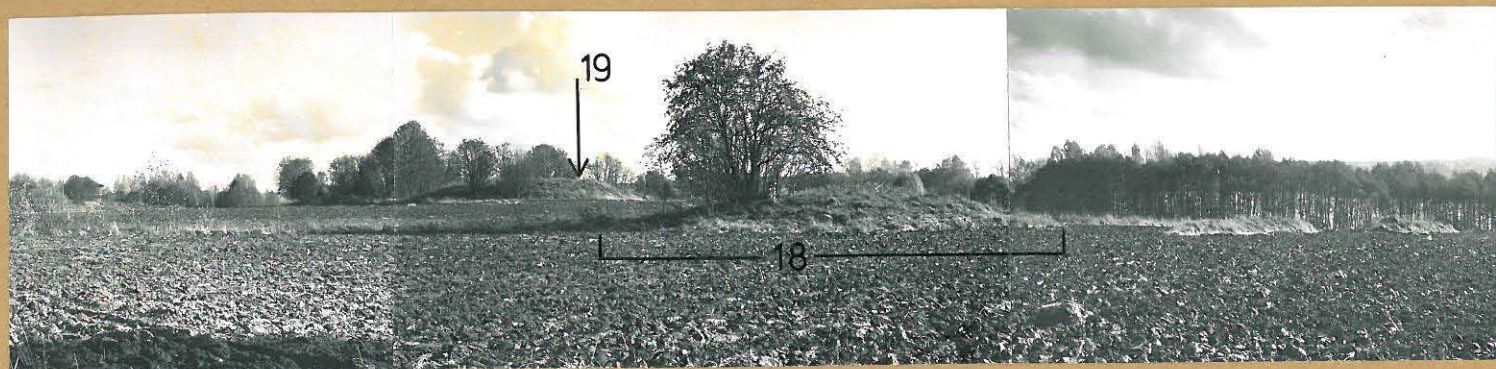
HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68806

Kuva 1. Kohde HATTULA 11, Sattula, Kiehuvalähte. Ns. uhrilähte pohjoisesta.

F 68808

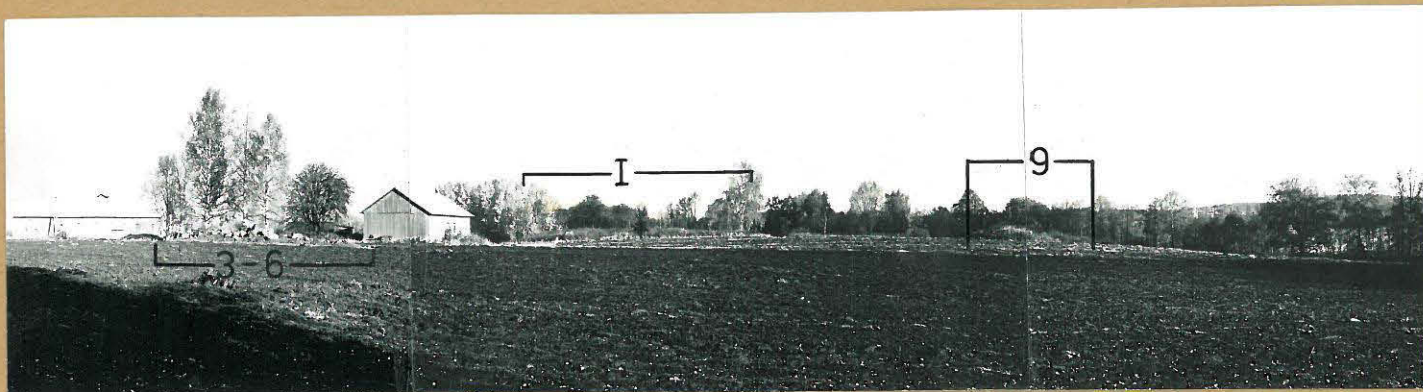
F 68809

F 68810

Kuva 2. Kohteet HATTULA 18 ja 19, Pelkola, Kukkumäki W ja Kukkumäki. Rautakautisia polttokalmistoja. Kohde 18 etualalla ja kohde 19 taustalla, pellon takana; nuolella merkitty jälkimmäisen koekuoppien paikka, joista kohteen löydöt. Kuva länsiluoteesta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

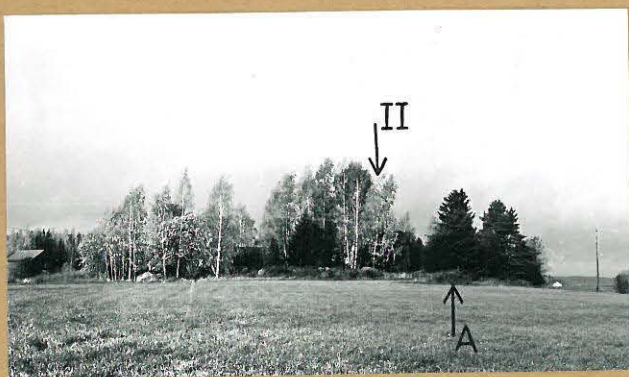

F 68814

F 68811

F 68812

Kuva 3. Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Rautakautisen muinaisjäännösalueen itäpuoli etelästä. Kuvaan merkitty vasemmalta oikealle pitkulainen vallimainen rakennelma, jossa ovat röykkiöt 3-6, polttokenttäkalmisto (I) ja röykkiö 9.

F 68813

Kuva 4. Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Rautakautisen muinaisjäännösalueen länsiosa kaakosta. Kuvaan merkitty kuppikivi A ja koe-kuopan paikka metsikössä, jossa asuinpaikka tai kalmisto(?) (n:o II).

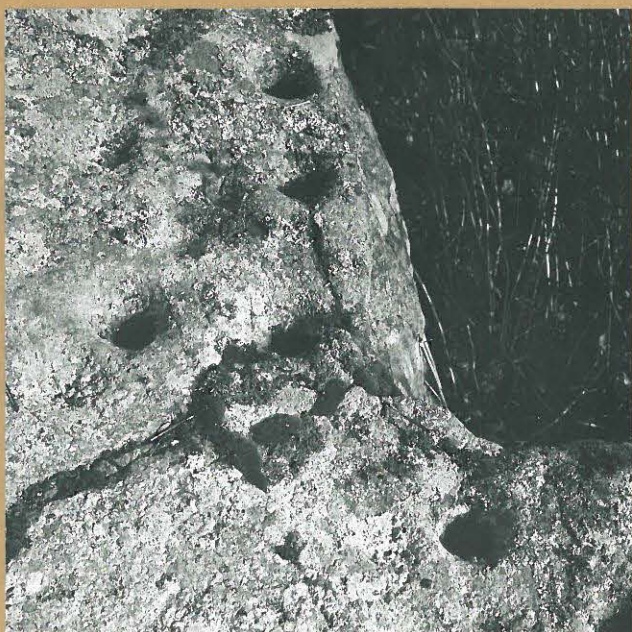
HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68815

Kuva 5. Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Rautakautisen muinaisjäännösalueen kuppikivi A luoteesta.

F 68817

Kuva 6. Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Kuppikivi A:n kuoppia.

F 68818

Kuva 7. Kohde HATTULA 20, Leiniälä, Yli-Moijala. Kuppikivi B.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

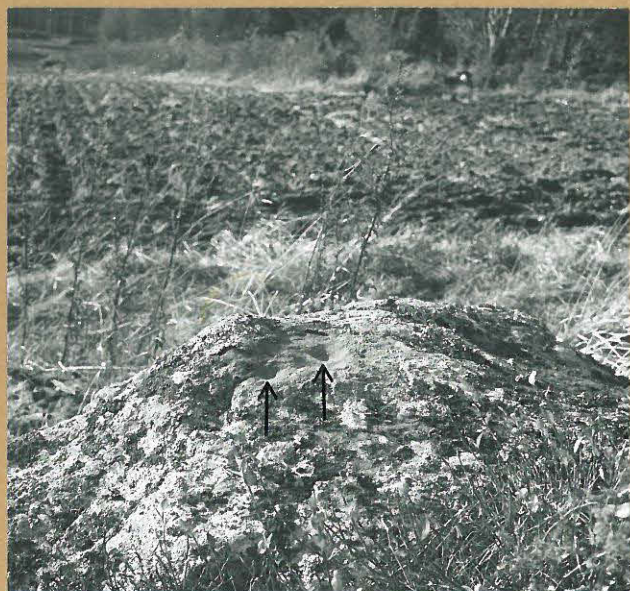
F 68826

Kuva 11. Kohde HATTULA 31, Ihalempi, Torttolanmäki 1. Kuppikiven kuopat pohjoisluoteesta.

F 68829

Kuva 12. Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikivi (merkitty nuolella) etelälounaasta.

F 68828

Kuva 13. Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikivi pohjoiskoillisesta. Kiven kaksi kuoppaa merkitty nuolilla.

F 68830

Kuva 14. Kohde HATTULA 32, Ihalempi, Torttolanmäki 2. Kuppikiven kuopat pohjoiskoillisesta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68867

Kuva 15. Kohde HATTULA 33, Mervi/Ihalempi, Sovintokivi. Historiallisen ajan rajakivi (siirtolohkare) lounaasta.

F 68832

F 68833

F 68834

Kuva 16. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinna idästä.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68845

Kuva 17. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan etelärinnettä etelästä. Kuvan keskellä näkyvissä muinaislinnan laella olevaa ennallistettua hirsivarustusta.

x po. lakea pohjoisesta

F 68936

F 68935

Kuva 18. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan ennallistettu hirsivarustus etelälounaasta.

x po. pohjoisesta

F 68835

Kuva 19. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnan eteläpää pohjoisesta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

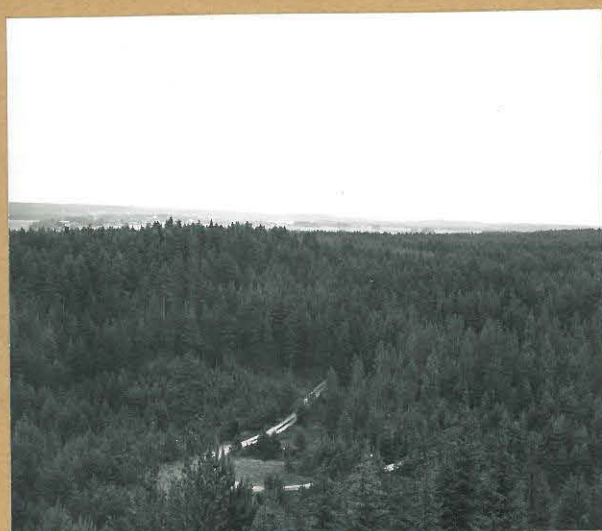
F 68838

Kuva 20. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Muinaislinnalla oleva opastustaulu.

F 68839

Kuva 21. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Ennallistuskuva muinaislinnasta muinaislinnalla olevassa opastustaulussa.

F 68844

Kuva 22. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori. Näkymä muinaislinnalta itä-kaakkoon.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68840

F 68841

F 68842

F 68843

Kuva 23. Kohde HATTULA 37, Tenhola, Tenholan linnavuori.
Näkymä muinaislinnalta itään.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68847

F 68848

F 68846

Kuva 24. Kohde HATTULA 50, Suontaka, Suontaan kartano 3. Kaksi kuppi-kiveä ja kolme mahdollisesti rautakautista röykkiötä lounaasta. Kuppikivet nuolen alla olevassa kivikkoisessa kumpareessa, joka yksi mahdollisista rautakautisista röykkiöistä.

F 68849

F 68850

F 68851

F 68852

Kuva 25. Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Yleiskuva alueesta, jossa viisi rautakautista röykkiötä, joista kuitenkin ainakin kahden (n:oiden 4 ja 5) rautakautisuus epävarma. Tutkitun röykkiön 1 paikka huvilan piha-alueen tuntumassa, joutomaalla, merkitty ruksilla ja röykkiöiden 2-5 paikat merkitty nuollilla. Näistä röykkiö 2 on huvilan pihalla, röykkiö 3 tien varressa metsän puolella ja röykkiöt 4 (jota ei kuitenkaan inventoinnissa 1985 havaittu) ja 5 metsässä. Kuva kaakosta.

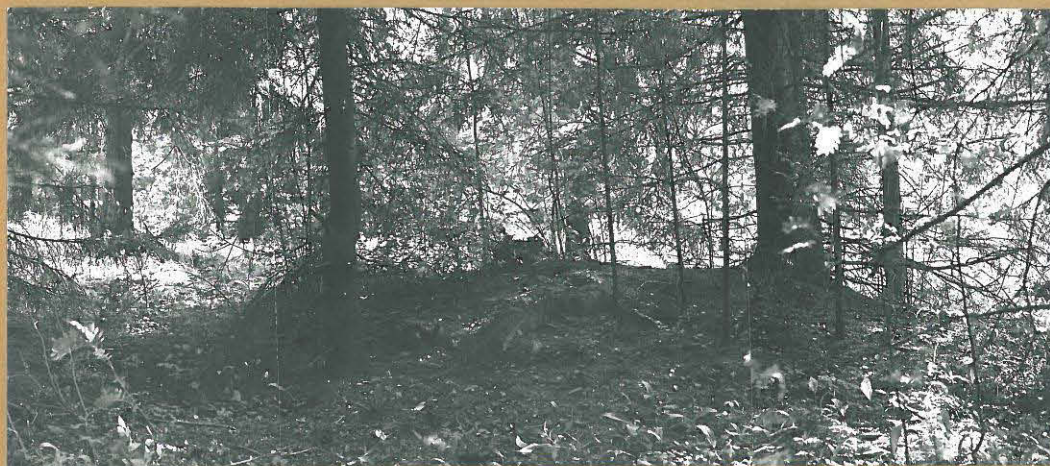
HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68909

Kuva 26. Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 2 itäkaakosta.

F 68856

F 68855

F 68854

Kuva 27. Kohde HATTULA 56, Lepaa, Pekkanen. Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 5, jonka rautakautisuus ei ole kuitenkaan varma, etelälounaasta.

F 68858

F 68857

F 68900

Kuva 28. Kohde HATTULA 67, Mäenpää, Lepaan puutarhaopisto NNW. Kaksi röykkiötä (merkitty kuvaan), joista ainakin toinen (A) on rautakautinen, itäkaakosta.

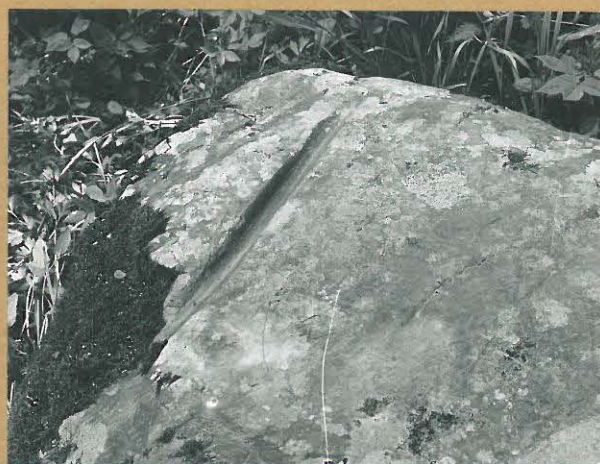
HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68861

Kuva 29. Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakivi lounaasta.

F 68860

Kuva 30. Kohde HATTULA 69, Mäenpää, Kirkkovalkama. Miekanhiontakiven kookkain uurre kaakosta.

F 68862

Kuva 31. Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanhovi 2. Miekanhiontakivi pohjoiskoillisesta. Kuvaan on merkitty kiven kaksi uurretta (A ja B) sekä kohta, jossa on mahdollisesti hiottua pintaa (C).

F 68865

Kuva 32. Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanhovi 2. Miekanhiontakiven uurteet ja kohta, jossa on mahdollisesti hiottua pintaa, pohjoisesta. Nuolella merkitty pienemmässä uurteessa (B) oleva kohta, jossa on jäljellä uurteen alkuperäistä pohjaa ja kylkiä. Vrt. kuvaan 31.

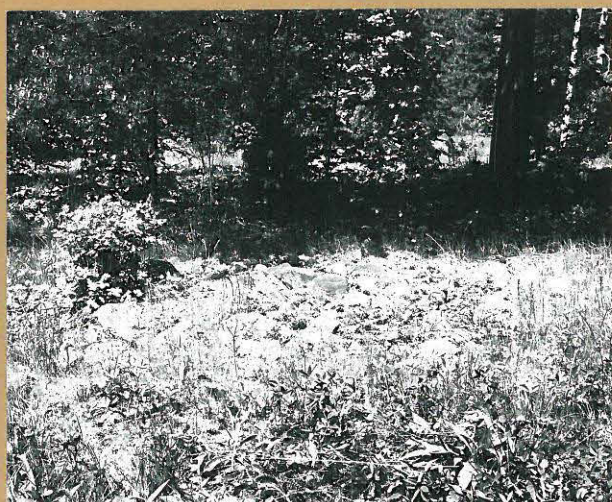
HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68866

Kuva 33. Kohde HATTULA 72, Lahdentaka, Ristiinanhovi **2. Miekanhionta-**kiven uurteet. Nuolella merkitty sama kohta pienemmässä uurteessa, jossa jäljellä uurteen alkuperäistä pohjaa ja kylkiä, kuin kuvassa 32.

F 68868

Kuva 34. Kohde HATTULA 75, Lahdentaka, Tokeensuu. Kahdesta toista matalasta kiviroykkiöstä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, koostuvan ryykkiöalueen ryykkiö 3 kaakosta.

F 68869

Kuva 35. Kohde HATTULA 75, Lahdentaka, Tokeensuu. Ryykkiö 8 etelästä.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68871

F 68874

F 68873

Kuva 36. Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Katinkivenpelto). Rautakautisen röykkiöalueen röykkiö 2 itäkoillisesta, röykkiö 3:n keskuskiveltä.

F 68875

Kuva 37. Kohde HATTULA 81, Suotala, Anttila 1 (Katinkivenpelto). Röykkiö 5 pohjoiskoillisesta.

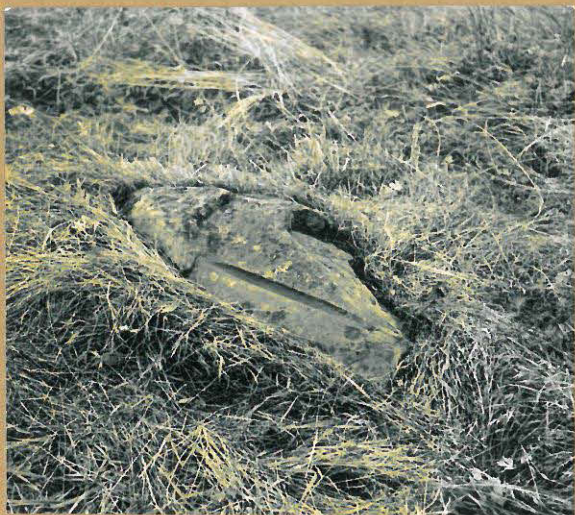

F 68881

Kuva 38. Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakivi (merkitty nuolella) ympäristöineen länsilounaasta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

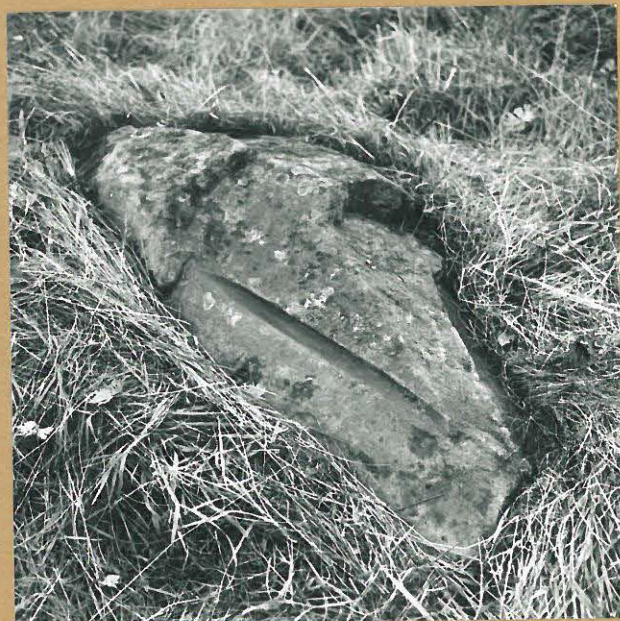
F 68882

Kuva 39. Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakivi länsilounaasta.

F 68878

Kuva 40. Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakivi.

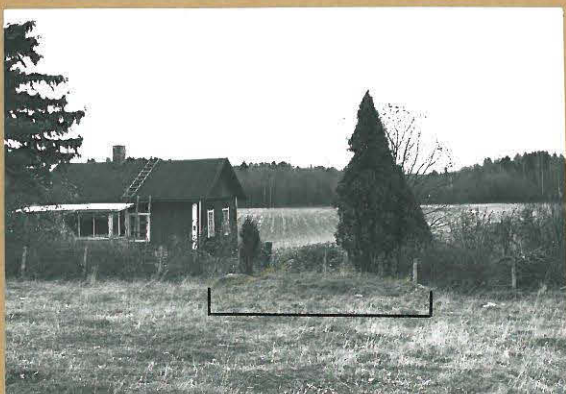

F 68877

Kuva 41. Kohde HATTULA 82, Suotala, Anttila 2. Miekanhiontakivi länsilounaasta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68888

Kuva 42. Kohde HATTULA 115, Retula, Laurila SE. Kohteen röykkiö 1 (merkitty kuvaan), mahdollisesti vanha viljelysraunio, luoteesta.

F 68884

F 68885

F 68886

Kuva 43. Kohde HATTULA 119, Retula, Kieltara. Kaksi kuppikiveä ja kolme todennäköisesti rautakautista röykkiötä. Kuvassa erottuvat siihen merkityt kolme röykkiötä ja lisäksi kuvan vas. laitaan on merkitty (nuolella) inventoinnissa 1985 löydetyn kuppikiven 2 paikka. Kuva länsiluoteesta.

F 68887

Kuva 44. Kohde HATTULA 119, Retula, Kieltara. Kohteen kolmesta röykkiöstä, jotka todennäköisesti rautakautisia, koillisin luoteesta. Vrt. kuvaan 43.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68891

F 68892

F 68883

Kuva 45. Kohde HATTULA 128, Retula, Koivuniemi. Kohteen rautakautinen röykkiö eteläkaakosta. Röykkiö on suureksi osaksi katajapuskien ja kuusentaimien peitossa ulottuen kuvassa lähes laidasta laitaan.

F 68889

Kuva 46. Kohde HATTULA 130, Retula, Huhtanen 2. Kohteen rautakautinen röykkiö kaakosta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

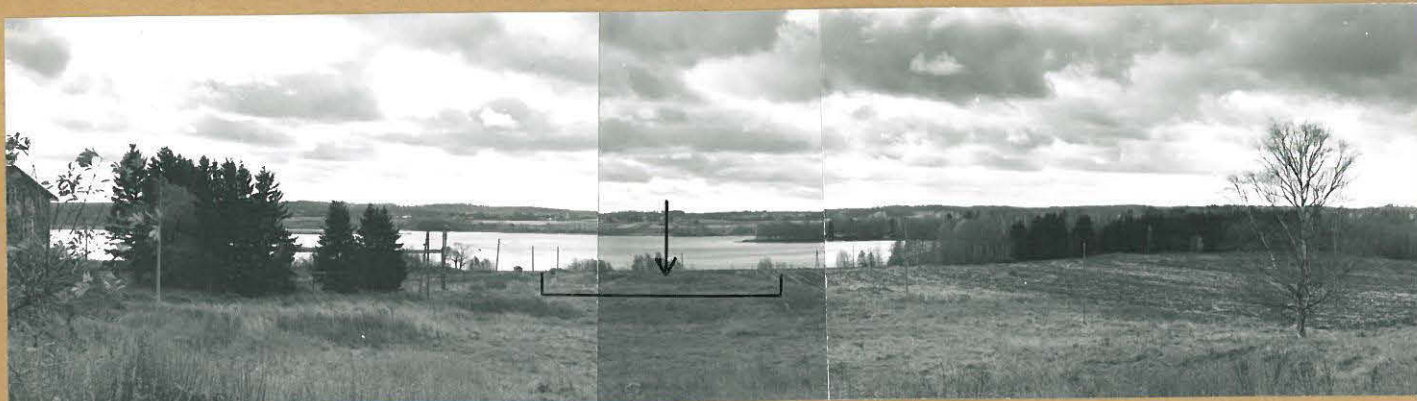
F 68896

Kuva 47. Kohde HATTULA 134, Monala, Monaalan kartano 1. Kaksi rautakautista röykkiötä (merkitty kuvaan) lounaasta.

F 68893

Kuva 48. Kohde HATTULA 134, Monala, Monaalan kartano 1. Kohteen röykkiö A, rautakautinen röykkiö, lännestä.

F 68897

F 68898

F 68899

Kuva 49. Kohde HATTULA 155, Vesunti, Vesunnin kartano 1. Rautakautinen polttokenttäkalmisto(?) idästä. Kuvaan merkitty jänällä sen mäennyppylän laajuus, jolla kohde on, ja nuolella mäennyppylän laelle tehdyn koekuopan paikka, josta löydetty inventointilöydöt KM 23635:1 ja 2.

F 68870

Kuva 50. Kohde HATTULA 160, Valtee, Pirunlinkokivi eli Linkokivi. Siirtolohkare, johon liittyy kansantarina, lännestä.

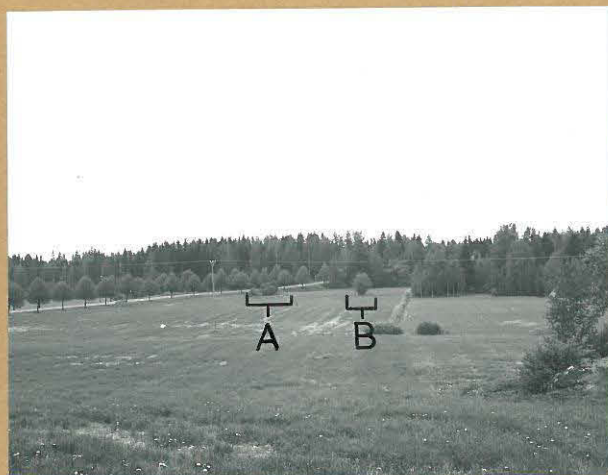
HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

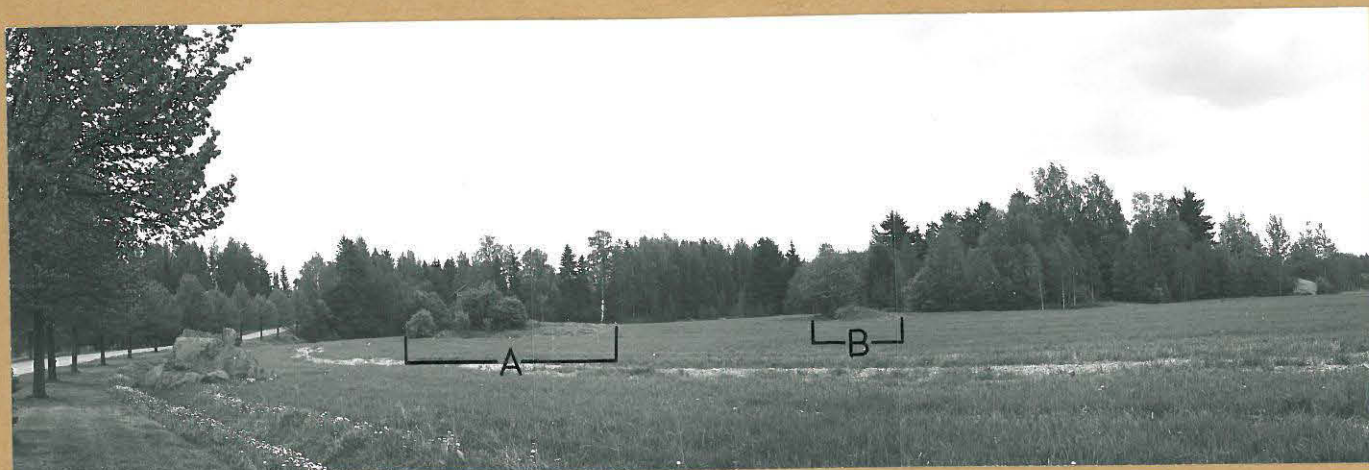
F 68908

Kuva 51. Kohde HATTULA 162, Rahkola, Kettumäki. Kuudesta kiviroykistä, jotka todennäköisesti vanhoja viljelysraunioita, koostuvan rökkiöryhmän rökkiö 1 itäkoillisesta.

F 68907

Kuva 52. Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Peltosaareke, jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) sekä näiden vieressä rautakautinen rökkiö (B). Kuva etelälounaasta.

F 68904

F 68905

F 68906

Kuva 53. Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Peltosaareke, jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) sekä rautakautinen rökkiö (B) lännestä.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68915

Kuva 54. Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Kohteen peltosaareke, jossa kuppikivi ja mahdollisesti rautakautinen polttokalmisto (A) etelästä.

F 68914

Kuva 55. Kohde HATTULA 165, Pappila, Pappilanniemi 1. Kohteen rautakautinen röykkiö (B) idästä.

F 68913

Kuva 56. Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sillankorva. Kuppikiven paikka (merkitty ruksilla) pohjoisesta, Mierolanvirran pohjoisrannalta kuvattuna. Kuvan vas. laidassa Mierolan vanha silta.

F 68911

Kuva 57. Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sillankorva. Kuppikivi **kaakosta.**

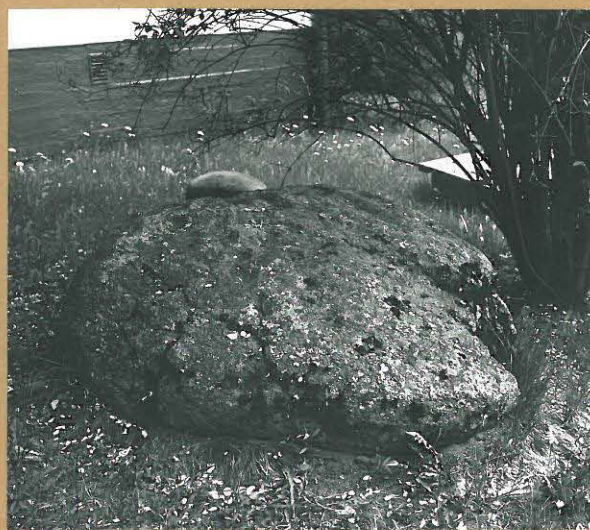
HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68912

Kuva 58. Kohde HATTULA 172, Mierola, Mierolan sillan-
korva. Kuppikiven kuoppia.

F 68916

Kuva 59. Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko N.
Kuppikivi etelälounaasta.

F 68918

Kuva 60. Kohde HATTULA 179, Hurttala, Vanha kirkko N.
Kuppikiven kuoppia länsi-
lounaasta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68823

F 68919

F 68920

Kuva 61. Kohde HATTULA 184, Katinala, Mäkelä. Kaksi röykkiötä, joista ainakin toinen (A) on rautakautinen. Röykkiöt on merkitty kuvaan nuollilla; röykkiö A on kuvassa olevan Mäkelän päärakennuksen nurkalla ja röykkiön B paikalla on leikkimökki. Kuva etelälounaasta.

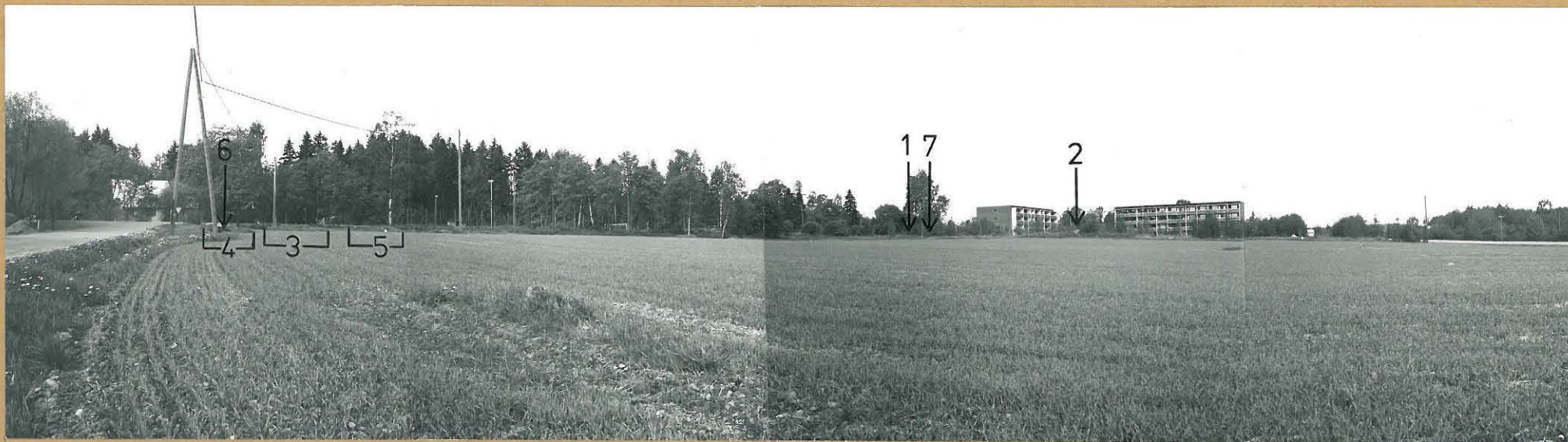

F 68921

Kuva 62. Kohde HATTULA 184, Katinala, Mäkelä. Kohteen röykkiö A, rautakautinen röykkiö, Mäkelän päärakennuksen nurkalla. Kuva idästä.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68924

F 68925

F 68926

F 68927

Kuva 63. Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Yleiskuva alueesta, jossa kuppikivi ja seitsemän rautakautista röykkiötä. Kohteet on merkitty kuvaan; kuppikivi, joka on yhden röykkiön keskuskivenä, näkyy kuvan oik. puoliskolla olevien kahden kerrostalon välillä (n:o 2), muut röykkiöt (n:ot 1, 3-7) ovat tästä vasemmalle. Kuva idästä.

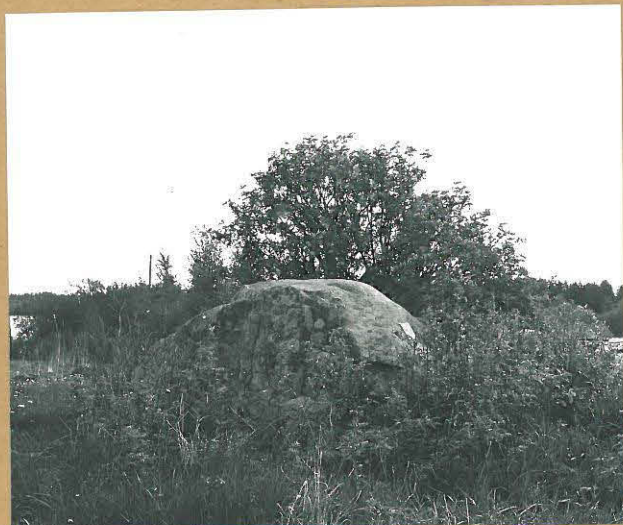

F 68928

Kuva 64. Kohde HATTULA 186, Katinala, Puotila. Kohteen röykkiö 1 etelälounaasta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

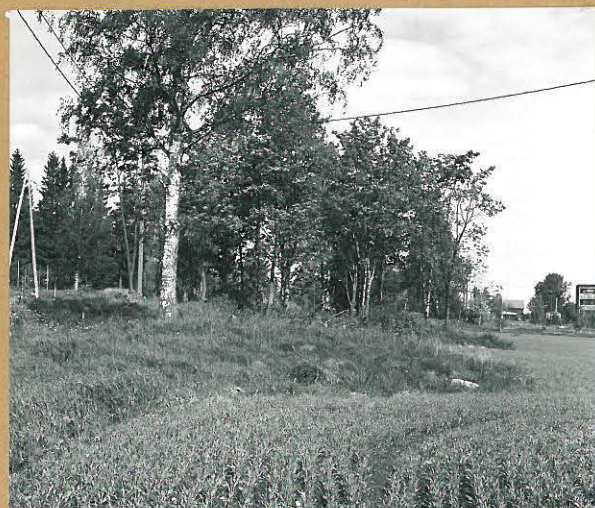
F 68930

Kuva 65. Kohde HATTULA 186, Kattinala, Puotila. Kohteen kuppi-
kivi, joka röykkiön keskuskive-
nä, lännestä.

F 68922

Kuva 66. Kohde HATTULA 186, Ka-
tinala, Puotila. Kohteen röykkiö
3 etelälounaasta.

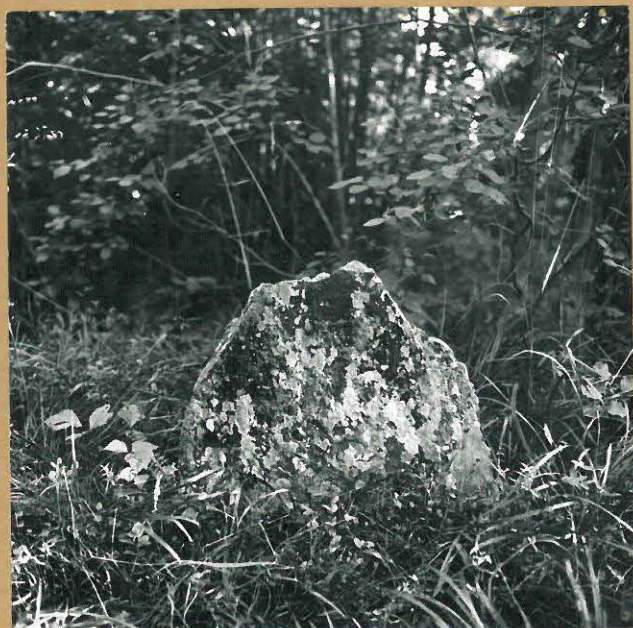

F 68923

Kuva 67. Kohde HATTULA 186, Ka-
tinala, Puotila. Kohteen röykkiö
5 kaakosta.

HATTULA INV. 1985

Foto: Jyri Saukkonen

F 68931

Kuva 68. Kohde HATTULA 190, Hattulan Nummi/Hämeenlinnan Kirstula, Vartiovuori. Rajakivi historiallisen ajan rajapaikalla.

F 68934

F 68933

Kuva 69. Kohde HATTULA 193, Pekola, Ellilä 1. Rautakautisen hopeakätkön löytöpaikka (likimain kuvaan merkityn ruksin kohdalla) itäkaakosta.